СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Издање на српском, босанском и хрватском језику

SLUŽBENI GLASNIK BOSNE I HERCEGOVINE

Izdanje na srpskom, bosanskom i hrvatskom jeziku

Година XXV
Петак, 30. априла 2021. године

Број/Broj
27

Godina XXV
Petak, 30. aprila/travnja 2021. godine

ISSN 1512-7508 - српски језик
ISSN 1512-7486 - босански језик
ISSN 1512-7494 - хрватски језик

САВЈЕТ МИНИСТАРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

437

На основу члана 26. става (1) тачка б) алинеја 8) и става (2) Закона о платама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 50/08, 35/09, 75/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 72/17 и 25/18), члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08) и члана 6. става (1) Одлуке о критеријима за утврђивање додатка на плату на основу обављања сложених информатичко-апликацијских послова у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 38/09), на приједлог Министарства безбједности Босне и Херцеговине, Савјет министара Босне и Херцеговине, на 28. сједници одржаној 24.02.2021. године, донио је

ОДЛУКУ
О ДОДАТКУ НА ПЛАТУ ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА У ДИРЕКЦИЈИ ЗА КООРДИНАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ ТИЈЕЛА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.
(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се проценат додатка на плату упослених са високом школском спремом на основу обављања сложених информатичко-апликацијских послова у Дирекцији за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Дирекција).

Члан 2.
(Проценат додатка на плату)

Проценат додатка на плату за обављање сложених информатичко-апликацијских послова, у зависности од степена њихове сложености и посебности, за државне службенике запослене у Дирекцији, дат је у слиједећој табели:

Име и презиме државног службеника/ Радно мјесто	Сложени информатичко апликацијски послови и посебности	Број освојених бодова		Проценат додатка на плату
Ивана Марковић/ Шеф Одсјека за информатику - Шеф унутрашње организационе јединице	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	7	18	18
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	8		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	0		
	Обука корисника	0		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	0		
Мустафа Арифовић/ Стручни савјетник за ИТ подршку	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	6	20	20
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	4		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	4		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	2		
	Обука корисника	2		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	2		
Мубера Мемић/Стручни	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	6	20	20

савјетник за администрацију и одржавање мрежа	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	4		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	4		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	4		
	Обука корисника	0		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	2		
Невен Ћосовић/ Стручни савјетник за телекомуникације	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4		
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	2		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	2	15	15
	Тестирање процеса и управљачких апликација	3		
	Обука корисника	2		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	2		
Мирјана Чворо/ Виши стручни сарадник за администрацију и одржавање база података	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4		
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	0		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	2	13	13
	Тестирање процеса и управљачких апликација	2		
	Обука корисника	2		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Антон Франковић / Стручни сарадник за администрацију и одржавање мрежа	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4		
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	0		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3	13	13
	Тестирање процеса и управљачких апликација	3		
	Обука корисника	0		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		

Члан 6.
(Осигурање средстава)

Потребна финансијска средства за спровођење ове одлуке планираће се у Буџету институција Босне и Херцеговине.

Члан 4.
(Ступање на снагу)

Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 70/21
24. фебруара 2021. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Зоран Тегелтија**, с. р.

Na osnovu člana 26. stava (1) tačka b) alineja 8) i stava (2) Zakona o platama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 50/08, 35/09, 75/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 72/17 i 25/18), člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08) i člana 6. stava (1) Odluke o kriterijima za utvrđivanje dodatka na platu na osnovu obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 38/09), na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 28. sjednici održanoj 24.02.2021. godine, donijelo je

ODLUKU
O DODATKU NA PLATU DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA U DIREKCIJI ZA KOORDINACIJU POLICIJSKIH TIJELA BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.
(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom utvrđuje se procenat dodatka na platu uposlenih sa visokom školskom spremom na osnovu obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Direkcija).

Član 2.
(Procenat dodatka na platu)

Procenat dodatka na platu za obavljanje složenih informatičko-aplikacijskih poslova, u zavisnosti od stepena njihove složenosti i posebnosti, za državne službenike zaposlene u Direkciji, dat je u sljedećoj tabeli:

Ime i prezime državnog službenika/ Radno mjesto	Složeni informatičko-aplikacijski poslovi i posebnosti	Broj osvojenih bodova		Procenat dodatka na platu
Ivana Marković/ Šef Odsjeka za informatiku - Šef unutrašnje organizacione jedinice	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	7		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	8		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3	18	18
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	0		
	Obuka korisnika	0		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	0		
Mustafa Arifović/ Stručni savjetnik za IT podršku	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	4	20	20
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Mubera Memić/ Stručni	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	6	20	20

savjetnik za administraciju i održavanje mreža	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Obuka korisnika	0		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Neven Ćosović/ Stručni savjetnik za telekomunikacije	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3	15	15
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Mirjana Čvoro/ Viši stručni saradnik za administraciju i održavanje baza podataka	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	0		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Obuka korisnika	2	13	13
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Anton Franković/ Stručni saradnik za administraciju i održavanje mreža	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	0		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3	13	13
	Obuka korisnika	0		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		

Član 3.
(Osiguranje sredstava)

Potrebna finansijska sredstva za provedbu ove odluke će se planirati u Budžetu institucija Bosne i Hercegovine.

Član 4.
(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 70/21
24. februara 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, s. r.

Na temelju članka 26. stavak (1) točka b) alineja 8) i stavak (2) Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 50/08, 35/09, 75/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 72/17 i 25/18), članak 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08) i članak 6. stavak (1) Odluke o kriterijima za utvrđivanje dodatka na plaću na osnovu obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 38/09), na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 28. sjednici održanoj 24.2.2021. godine, donijelo je

ODLUKU
O DODATKU NA PLAĆU DRŽAVNIM SLUŽBENICIMA U DIREKCIJI ZA KOORDINACIJU POLICIJSKIH TIJELA BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.
(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom utvrđuje se postotak dodatka na plaću zaposlenih sa visokom školskom spremom na osnovu obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Direkcija).

Članak 2.
(Postotak dodatka na plaću)

Postotak dodatka na plaću za obavljanje složenih informatičko-aplikacijskih poslova, u zavisnosti od stupnja njihove složenosti i posebnosti, za državne službenike zaposlene u Direkciji, dat je u sljedećoj tabeli:

Ime i prezime državnog službenika/ Radno mjesto	Složeni informatičko-aplikacijski poslovi i posebnosti	Broj osvojenih bodova		Postotak dodatka na plaću
Ivana Marković/ Šef Odsjeka za informatiku - Šef unutarnje organizacijske jedinice	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	7		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	8		
	Jedinstvenost rad nog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3	18	18
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	0		
	Obuka korisnika	0		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	0		
Mustafa Arifović/ Stručni savjetnik za IT podršku	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	4	20	20
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Mubera Memić/ Stručni savjetnik za administraciju i održavanje mreža	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4	20	20
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		

	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Obuka korisnika	0		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Neven Ćosović/ Stručni savjetnik za telekomunikacije	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Mirjana Čvoro/ Viši stručni suradnik za administraciju i održavanje baza podataka	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	13	13
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	0		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Anton Franković/ Stručni suradnik za administraciju i održavanje mreža	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	13	13
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	0		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Obuka korisnika	0		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		

Članak 3.
(Osiguranje sredstava)

Potrebna financijska sredstva za provedbu ove odluke planirat će se u Proračunu institucija Bosne Hercegovine.

Članak 4.
(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 70/21
24. veljače 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, v. r.

438

На основу члана 17. и члана 22. став 1. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 31. сједници одржаној 25. марта 2021. године, донио је

ОДЛУКУ
О ФОРМИРАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ ЗА БОРБУ ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА ПЕРИОД 2021 - 2024

Члан 1.
(Предмет одлуке)

Овом Одлуком формира се Радна група за израду Стратегије за борбу против организованог криминала у Босни и Херцеговини за период 2021 - 2024 (у даљем тексту: Радна група).

Члан 2.
(Чланови Радне групе)

(1) У Радну групу се именују сљедећи чланови:
- а) Мевсуд Ћуприја, Министарство безбједности Босне и Херцеговине, предсједавајући;
- б) Бранка Бандука, Министарство безбједности Босне и Херцеговине, замјеник предсједавајућег;
- ц) Борис Ловриновић, Министарство правде Босне и Херцеговине, члан;
- д) Борис Јукић, Министарство правде Босне и Херцеговине, замјенски члан;
- е) Бојана Јоловић, Тужилаштво Босне и Херцеговине, члан;
- ф) Озренка Нешковић, Тужилаштво Босне и Херцеговине, замјеник члана;
- г) Игор Кујача, Државна агенције за истраге и заштиту, члан;
- х) Емир Кајмаковић, Државна агенција за истраге и заштиту, замјенски члан;
- и) Споменка Маркуљ, Гранична полиција Босне и Херцеговине, члан;
- ј) Мерсудин Омерхоџић, Гранична полиција Босне и Херцеговине, замјенски члан;
- к) Дејан Пејчиновић, Служба за послове са странцима, члан;
- л) Емин Танковић, Служба за странце, резервни члан;
- м) Сауд Рамовић, Дирекција за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине, члан;
- н) Небојша Бијељанин, Дирекција за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине, замјенски члан;
- о) Ђедовић Амер, Обавјештајно-безбједоносна агенција Босне и Херцеговине, члан;
- п) Багара Мирослав, Обавјештајно-безбједоносна агенција Босне и Херцеговине, замјенски члан;
- р) Давор Илић, Управа за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине, члан;
- с) Дајана Љубанић, Управа за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине, замјенски члан;
- т) Миодраг Бајић, Републичко тужилаштво Републике Српске, члан;
- у) Живана Бајић, Републичко тужилаштво Републике Српске, замјеник члана;
- в) Дражен Бојић, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, члан;
- з) Драги Милошевић, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, замјенски члан;
- аа) Владо Мишковић, Федерално тужилаштво Федерације Босне и Херцеговине, члан;
- бб) Драган Ступар, Федерално тужилаштво Федерације Босне и Херцеговине, замјенски члан;

цц) Елвир Хубијер, Федерално министарство унутрашњих послова, члан;
дд) Мирела Бубало, Федерално министарство унутрашњих послова, замјеник члана;
ее) Мустафа Алета, Полиција Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, члан;
фф) Мирсад Рибић, Полиција Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, замјенски члан.

(2) За секретара Радне групе именује се Виолета Шућур, Министарство безбједности Босне и Херцеговине.

(3) Предсједавајући Радне групе иницира, координира и усмјерава извођење активности из свог дјелокруга рада.

(4) Уколико је именовани члан неке од набројаних институција у ставу (1) овог члана спријечен да учествује у раду Радне групе њега ће по аутоматизму замијенити именовани замјеник члана.

(5) Чланови Радне групе дужни су да повјерене задатке извршавају ефикасно, професионално и благовремено.

(6) Приликом израде докумената из члана 4. тач. а) и б) ове Одлуке могу бити ангажовани спољни сарадници.

Члан 3.
(Конституисање и Пословник о раду)

(1) Радна група ће донијети Пословник о раду на првом радном састанку, иницираном од стране предсједавајућег Радне групе.

(2) Пословником о раду ће се уредити начин одлучивања, права и обавезе, као и друга питања значајна за рад Радне групе.

Члан 4.
(Задаци Радне групе)

Радна група се успоставља као привремено, међуресорно и стручно тијело Савјета министара Босне и Херцеговине са сљедећим задацима:

а) израда и достављање Савјету министара Босне и Херцеговине Процјене пријетње од организованог криминала у Босни и Херцеговини,
б) израда и достављање Савјету министара Босне и Херцеговине Стратегије и Акционог плана за борбу против организованог криминала за период 2021 - 2024
ц) надзор и праћење провођења Акционог плана за борбу против организованог криминала (у даљем тексту: Акциони план), кроз прикупљање и анализу података и информација о спровођењу Акционог плана,
д) подношење најмање једном годишње извјештаја Савјету министара Босне и Херцеговине о провођењу Акционог плана, а по потреби и више пута.

Члан 5.
(Рок за извршење задатака)

(1) Задатак из тачке а) члана 4. ове Одлуке, Радна група је дужна да изврши најкасније у року од шест месеци од дана доношења ове Одлуке.

(2) Задатак из тачке б) члана 4. ове Одлуке Радна група дужна је извршити најкасније у року од девет месеци од дана доношења ове одлуке.

(3) У циљу извршења задатака из тачке. ц) и д) члана 4. ове Одлуке, Радна група има мандат до истека периода важења Стратегије.

Члан 6.
(Одржавање састанака)

(1) Састанке Радне групе сазива предсједавајући Радне групе.

(2) Уколико именовани члан Радне групе није у могућности да учествује на састанку Радне групе, потребно је да на састанку учествује замјенски представник.

(3) Састанци ће се одржати у Сарајеву, уз могућност одржавања у другим мјестима у Босни и Херцеговини, о чему одлучује Радна група.

Члан 7.
(Обавеза пружања информација)

(1) Све институције и агенције у Босни и Херцеговини, одређене као носиоци активности из Акционог плана, дужне су Радној групи редовно достављати информације и податке о проведеним и подузетим активностима у циљу провођења Акционог плана.

(2) Именовани представници Радне групе из члана 2. став (1) ове Одлуке имају право и обавезу да прикупљају све информације о спровођењу Акционог плана, које су у дјелокругу рада институција у којима су запослени.

Члан 8.
(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 77/21	Предсједавајући
25. марта 2021. године	Савјета министара БиХ
Сарајево	Др **Зоран Тегелтија**, с. р.

Na osnovu člana 17. i člana 22. stav 1. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 31. sjednici održanoj 25.03.2021. godine, donijelo je

ODLUKU
O FORMIRANJU RADNE GRUPE ZA IZRADU STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2021. - 2024. GODINE

Član 1.
(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom formira se Radna grupa za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021. - 2024. godine (u daljem tekstu: Radna grupa).

Član 2.
(Članovi Radne grupe)

(1) U Radnu grupu se imenuju sljedeći članovi:
a) Mevsud Ćuprija, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, predsjedavajući;
b) Branka Banduka, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, zamjenik predsjedavajućeg;
c) Boris Lovrinović, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, član;
d) Boris Jukić, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
e) Bojana Jolović, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, član;
f) Ozrenka Nešković, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
g) Igor Kujača, Državna agencija za istrage i zaštitu, član;
h) Emir Kajmaković, Državna agencija za istrage i zaštitu, zamjenski član;
i) Spomenka Markulj, Granična policija Bosne i Hercegovine, član;

j) Mersudin Omerhodžić, Granična policija Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
k) Dejan Pejčinović, Služba za poslove sa strancima, član;
l) Emin Tanković, Služba za poslove sa strancima, zamjenski član;
m) Saud Ramović, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, član;
n) Nebojša Bijeljanin, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
o) Đedović Amer, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, član;
p) Bagara Miroslav, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
r) Davor Ilić, Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, član;
s) Dajana Ljubanić, Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
t) Miodrag Bajić, Republičko tužilaštvo Republike Srpske, član;
u) Živana Bajić, Republičko tužilaštvo Republike Srpske, zamjenski član;
v) Dražen Bojić, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, član;
z) Dragi Milošević, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, zamjenski član;
aa) Vlado Mišković, Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine, član;
bb) Dragan Stupar, Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
cc) Elvir Hubijer, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, član;
dd) Mirela Bubalo, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, zamjenski član;
ee) Mustafa Aleta, Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, član;
ff) Mirsad Ribić, Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, zamjenski član.

(2) Za sekretara Radne grupe imenuje se Violeta Šućur, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine.
(3) Predsjedavajući Radne grupe inicira, koordinira i usmjerava obavljanje aktivnosti iz njenog djelokruga rada.
(4) Ukoliko je imenovani član neke od institucija nabrojanih u stavu (1) ovog člana spriječen da učestvuje u radu Radne grupe njega će po automatizmu zamijeniti imenovani zamjenski član.
(5) Članovi Radne grupe dužni su izvršavati povjerene zadatke efikasno, stručno i blagovremeno.
(6) Prilikom izrade dokumenata iz člana 4. tač. a) i b) ove Odluke, mogu se angažovati vanjski saradnici.

Član 3.
(Konstituisanje i Poslovnik o radu)

(1) Radna grupa će donijeti Poslovnik o radu na prvom radnom sastanku, iniciranom od strane predsjedavajućeg Radne grupe.
(2) Poslovnikom o radu regulisaće se način odlučivanja, prava i obaveze, kao i druga pitanja značajna za rad Radne grupe.

Član 4.
(Zadaci Radne grupe)

Radna grupa se uspostavlja kao privremeno, interresorno i stručno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine sa sljedećim zadacima:

a) izrada i dostavljanje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine Procjene prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini,
b) izrada i dostavljanje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine Strategije i Akcionog plana za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2021. - 2024. godine,
c) nadzor i praćenje provođenja Akcionog plana za borbu protiv organizovanog kriminala (u daljem tekstu: Akcioni plan), kroz prikupljanje i analizu podataka i informacija o provođenju Akcionog plana,
d) podnošenje najmanje jednom godišnje izvještaja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine o provođenju Akcionog plana, a po potrebi i više puta.

Član 5.
(Rok za izvršenje zadatka)

(1) Zadatak iz tačke a) člana 4. ove Odluke, Radna grupa je dužna izvršiti najkasnije u roku od šest mjeseci od dana donošenja ove Odluke.
(2) Zadatak iz tačke b) člana 4. ove Odluke, Radna grupa je dužna izvršiti najkasnije u roku od devet mjeseci od dana donošenja ove Odluke.
(3) U cilju izvršenja zadataka iz tač. c) i d) člana 4. ove Odluke, Radna grupa ima mandat do isteka perioda važenja Strategije.

Član 6.
(Održavanje sastanaka)

(1) Sastanke Radne grupe saziva predsjedavajući Radne grupe.
(2) Ukoliko imenovani član Radne grupe nije u mogućnosti da učestvuje na sastanku Radne grupe, potrebno je da na sastanku učestvuje zamjenski predstavnik.
(3) Sastanci će se održavati u Sarajevu, uz mogućnost održavanja i u drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, o čemu odlučuje Radna grupa.

Član 7.
(Obaveza pružanja informacija)

(1) Sve institucije i agencije u Bosni i Hercegovini, određene kao nosioci aktivnosti iz Akcionog plana, dužne su Radnoj grupi redovno ustupati informacije i podatke o realizovanim i preduzetim aktivnostima u cilju provođenja Akcionog plana.
(2) Imenovani predstavnici Radne grupe iz člana 2. stav (1) ove Odluke, imaju pravo i obavezu prikupljanja svih informacija o provođenju Akcionog plana, koje su iz djelokruga rada institucija u kojima su zaposleni.

Član 8.
(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 77/21
25. marta 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, s. r.

Temeljem članka 17. i članka 22. stavak 1. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 31. sjednici održanoj 25.03.2021. godine, donijelo je

ODLUKU
O FORMIRANJU RADNE SKUPINE ZA IZRADU STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2021. - 2024. GODINE

Članak 1.
(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom formira se Radna skupina za izradu Strategije za borbu protiv organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021. - 2024. godine (u daljem tekstu: Radna skupina).

Članak 2.
(Članovi Radne skupine)

(1) U Radnu skupinu se imenuju sljedeći članovi:
a) Mevsud Ćuprija, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, predsjedatelj;
b) Branka Banduka, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, zamjenik predsjedatelja;
c) Boris Lovrinović, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, član;
d) Boris Jukić, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
e) Bojana Jolović, Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine, član;
f) Ozrenka Nešković, Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
g) Igor Kujača, Državna agencija za istrage i zaštitu, član;
h) Emir Kajmaković, Državna agencija za istrage i zaštitu, zamjenski član;
i) Spomenka Markulj, Granična policija Bosne i Hercegovine, član;
j) Mersudin Omerhodžić, Granična policija Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
k) Dejan Pejčinović, Služba za poslove sa strancima, član;
l) Emin Tanković, Služba za poslove sa strancima, zamjenski član;
m) Saud Ramović, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, član;
n) Nebojša Bijeljanin, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
o) Đedović Amer, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, član;
p) Bagara Miroslav, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
r) Davor Ilić, Uprava za neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine, član;
s) Dajana Ljubanić, Uprava za neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
t) Miodrag Bajić, Republičko tužiteljstvo Republike Srpske, član;
u) Živana Bajić, Republičko tužiteljstvo Republike Srpske, zamjenski član;
v) Dražen Bojić, Ministarstvo unutrnjih poslova Republike Srpske, član;
z) Dragi Milošević, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske, zamjenski član;
aa) Vlado Mišković, Federalno tužiteljstvo Federacije Bosne i Hercegovine, član;
bb) Dragan Stupar, Federalno tužiteljstvo Federacije Bosne i Hercegovine, zamjenski član;
cc) Elvir Hubijer, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, član;
dd) Mirela Bubalo, Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, zamjenski član;
ee) Mustafa Aleta, Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, član;
ff) Mirsad Ribić, Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, zamjenski član.

(2) Za sekretara Radne skupine imenuje se Violeta Šućur, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine.

(3) Predsjedatelj Radne skupine inicira, koordinira i usmjerava obavljanje aktivnosti iz njenog djelokruga rada.

(4) Ukoliko je imenovani član neke od institucija nabrojanih u stavku (1) ovog članka spriječen da učestvuje u radu Radne skupine njega će po automatizmu zamijeniti imenovani zamjenski član.

(5) Članovi Radne skupine dužni su povjerene zadatke obavljati učinkovito, profesionalno i pravodobno.

(6) Prilikom izrade dokumenata iz članka 4. tač. a) i b) ove Odluke, mogu se angažirati vanjski suradnici.

Članak 3.
(Konstituiranje i Poslovnik o radu)

(1) Radna skupina će donijeti Poslovnik o radu na prvom radnom sastanku, iniciranom od strane predsjedatelja Radne skupine.

(2) Poslovnikom o radu regulisaće se način odlučivanja, prava i obaveze, kao i druga pitanja značajna za rad Radne skupine.

Članak 4.
(Zadaci Radne skupine)

Radna skupina se uspostavlja kao privremeno, interresorno i stručno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine sa sljedećim zadacima:
a) izrada i dostavljanje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine Procjene prijetnje od organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini,
b) izrada i dostavljanje Vijeću ministara Bosne i Hercegovine Strategije i Akcijskog plana za borbu protiv organiziranog kriminala za period 2021. - 2024. godine,
c) nadzor i praćenje provođenja Akcijskog plana za borbu protiv organiziranog kriminala (u daljem tekstu: Akcijski plan), kroz prikupljanje i analizu podataka i informacija o provođenju Akcijskog plana,
d) podnošenje najmanje jednom godišnje izvještaja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine o provođenju Akcijskog plana, a po potrebi i više puta.

Članak 5.
(Rok za izvršenje zadatka)

(1) Zadatak iz tačke a) članak 4. ove Odluke, Radna skupina je dužna izvršiti najkasnije u roku od šest mjeseci od dana donošenja ove Odluke.

(2) Zadatak iz tačke b) članak 4. ove Odluke, Radna skupina je dužna izvršiti najkasnije u roku od devet mjeseci od dana donošenja ove Odluke.

(3) U cilju izvršenja zadataka iz tač. c) i d) članka 4. ove Odluke, Radna skupina ima mandat do isteka perioda važenja Strategije.

Članak 6.
(Održavanje sastanaka)

(1) Sastanke Radne skupine saziva predsjedatelj Radne skupine.

(2) Ukoliko imenovani član Radne skupine nije u mogućnosti da učestvuje na sastanku Radne skupine, potrebno je da na sastanku učestvuje zamjenski predstavnik.

(3) Sastanci će se održavati u Sarajevu, uz mogućnost održavanja i u drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, o čemu odlučuje Radna skupina.

Članak 7.
(Obaveza pružanja informacija)

(1) Sve institucije i agencije u Bosni i Hercegovini, određene kao nosioci aktivnosti iz Akcijskog plana, dužne su Radnoj skupini redovno ustupati informacije i podatke o realizovanim i preduzetim aktivnostima u cilju provođenja Akcijskog plana.

(2) Imenovani predstavnici Radne skupine iz članka 2. stavak (1) ove Odluke, imaju pravo i obavezu prikupljanja svih informacija o provedbi Akcijskog plana, koje su iz djelokruga rada institucija u kojima su zaposleni.

Članak 8.
(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 77/21
25. ožujka 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, v. r.

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

439

На основу члана 37. став (2), а у вези с чл. 20. став (5), 25. став (3) и 28. став (3) Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера, Службени пречишћени текст ("Службени гласник БиХ", број 22/16), министар правде Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК
О ИЗМЈЕНИ И ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О ПРОГРАМУ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА, ОРГАНИЗАЦИЈИ И УСЛОВИМА ПРОВОЂЕЊА ПРАКТИЧНЕ ОБУКЕ И УСЛОВИМА, НАЧИНУ И ПРОГРАМУ ПОЛАГАЊА СТРУЧНОГ ИСПИТА ЗАВОДСКИХ СЛУЖБЕНИКА У ЗАВОДИМА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА, ПРИТВОРА И ДРУГИХ МЈЕРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.

У члану 8. став (4) Правилника о програму стручног образовања, организацији и условима провођења практичне обуке и условима, начину и програму полагања стручног испита заводских службеника у заводима за извршење кривичних санкција, притвора и других мјера Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 87/18) (у даљем тексту: Правилник), мијења се и гласи:

"(4) Приступањем стручном испиту у смислу одредби овог правилника сматра се подношење уредног захтјева Министарству правде. Заводски службеници - вјежбеници су дужни приступити стручном испиту у року од три мјесеца по истеку приправничког стажа.

Члан 2.

Иза члана 34. Правилника додаје се нови члан 34а. који гласи:

"Члан 34а.
(Изузеће од примјене за тек отворени Завод)

(1) У случајевима полагања стручног испита вјежбеника који су примљени у року од годину дана од дана стављања Завода у функцију, Завод је дужан поднијети пријаву Министарству правде у року од три мјесеца од истека вјежбеничког рада, а тада су вјежбеници дужни приступити полагању у року који им одреди Министарство правде БиХ осим у изузетно оправданим случајевима, а најдуже у року од годину дана од дана истека вјежбеничког рада.

(2) За вријеме истека вјежбеничког рада до одређивања термина стручног испита од стране Министарства правде, вјежбеницима се продужава вјежбенички уговор до полагања испита пред Министарством правде."

Члан 3.

Овај правилник ступа на снагу даном потписивања, а објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-02-2-10381/18
16. априла 2021. године
Сарајево

Министар
Јосип Грубеша, с. р.

Na osnovu člana 37. stav (2), a u vezi s čl. 20. stav (5), 25. stav (3) i 28. stav (3) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, Službeni prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 22/16), ministar pravde Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK
O IZMJENI I DOPUNI PRAVILNIKA O PROGRAMU STRUČNOG OBRAZOVANJA, ORGANIZACIJI I USLOVIMA PROVOĐENJA PRAKTIČNE OBUKE I USLOVIMA, NAČINU I PROGRAMU POLAGANJA STRUČNOG ISPITA ZAVODSKIH SLUŽBENIKA U ZAVODIMA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA, PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.

U članu 8. stav (4) Pravilnika o programu stručnog obrazovanja, organizaciji i uslovima provođenja praktične obuke i uslovima, načinu i programu polaganja stručnog ispita zavodskih službenika u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 87/18) (u daljem tekstu: Pravilnik), mijenja se i glasi:

"(4) Pristupanjem stručnom ispitu u smislu odredbi ovog pravilnika smatra se podnošenje urednog zahtjeva Ministarstvu pravde. Zavodski službenici - vježbenici su dužni pristupiti stručnom ispitu u roku od tri mjeseca po isteku pripravničkog staža.

Član 2.

Iza člana 34. Pravilnika dodaje se novi član 34a. koji glasi:

"Član 34a.
(Izuzeće od primjene za tek otvoreni Zavod)

(1) U slučajevima polaganja stručnog ispita vježbenika koji su primljeni u roku od godinu dana od dana stavljanja Zavoda u funkciju, Zavod je dužan podnijeti prijavu Ministarstvu pravde u roku od tri mjeseca od isteka vježbeničkog rada, a tada su vježbenici dužni pristupiti polaganju u roku koji im odredi Ministarstvo pravde BiH osim u izuzetno opravdanim slučajevima, a najduže u roku od godinu dana od dana isteka vježbeničkog rada.

(2) Za vrijeme isteka vježbeničkog rada do određivanja termina stručnog ispita od strane Ministarstva pravde, vježbenicima se produžava vježbenički ugovor do polaganja ispita pred Ministarstvom pravde."

Član 3.

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom potpisivanja, a objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-10381/18
16. aprila 2021. godine
Sarajevo

Ministar
Josip Grubeša, s. r.

Na temelju članka 37. stavak (2), a u vezi s čl. 20. stavak (5), 25. stavak (3) i 28. stavak (3) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, Službeni pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 22/16), ministar pravde Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK
O IZMJENI I DOPUNI PRAVILNIKA O PROGRAMU STRUČNOG OBRAZOVANJA, ORGANIZACIJI I UVJETIMA PROVOĐENJA PRAKTIČNE OBUKE I UVJETIMA, NAČINU I PROGRAMU POLAGANJA STRUČNOG ISPITA ZAVODSKIH SLUŽBENIKA U ZAVODIMA ZA IZVRŠENJE KAZNENIH SANKCIJA, PRITVORA I DRUGIH MJERA BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.

U članku 8. stavak (4) Pravilnika o programu stručnog obrazovanja, organizaciji i uvjetima provođenja praktične obuke i uvjetima, načinu i programu polaganja stručnog ispita zavodskih službenika u zavodima za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 87/18) (u daljnjem tekstu: Pravilnik), mijenja se i glasi:

"(4) Pristupanjem stručnom ispitu u smislu odredbi ovog pravilnika smatra se podnošenje urednog zahtjeva Ministarstvu pravde. Zavodski službenici - vježbenici su dužni pristupiti stručnom ispitu u roku od tri mjeseca po isteku pripravničkog staža.

Članak 2.

Iza članka 34. Pravilnika dodaje se novi članak 34a. koji glasi:

"Članak 34a.

(Izuzeće od primjene za tek otvoreni Zavod)

(1) U slučajevima polaganja stručnog ispita vježbenika koji su primljeni u roku od godinu dana od dana stavljanja Zavoda u funkciju, Zavod je dužan podnijeti prijavu Ministarstvu pravde u roku od tri mjeseca od isteka vježbeničkog rada, a tada su vježbenici dužni pristupiti polaganju u roku koji im odredi Ministarstvo pravde BiH osim u izuzetno opravdanim slučajevima, a najduže u roku od godinu dana od dana isteka vježbeničkog rada.

(2) Za vrijeme isteka vježbeničkog rada do određivanja termina stručnog ispita od strane Ministarstva pravde, vježbenicima se produžava vježbenički ugovor do polaganja ispita pred Ministarstvom pravde."

Članak 3.

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom potpisivanja, a objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-10381/18
16. travnja 2021. godine
Sarajevo

Ministar
Josip Grubeša, v. r.

КОМИСИЈА ЗА ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ СПОМЕНИКА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

440

Комисија за очување националних споменика, на основу члана V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 36. став (1) Пословника о раду Комисије за очување националних споменика ("Службени гласник БиХ", број 47/16), на сједници одржаној 22. септембра 2020. године, донијела је

ОДЛУКУ
О ПРОГЛАШЕЊУ СЕРИЈСКОГ ДОБРА - СРЕДЊОВЈЕКОВНЕ НЕКРОПОЛЕ СА СТЕЋЦИМА И СТАРИМ МУСЛИМАНСКИМ НИШАНИМА НА ПОДРУЧЈУ КРЕШЕВА НАЦИОНАЛНИМ СПОМЕНИКОМ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.

(Предмет заштите и просторни обухват)

(1) **Серијско добро - средњовјековне некрополе са стећцима и старим муслиманским нишанима на подручју Крешева** проглашава се националним споменик Босне и Херцеговине (у даљем тексту: национални споменик).

(2) Национални споменик чине:

а) Некрополе са стећцима у Комарима (Црквењак - 28 стећака, Клупе - 25 стећака и Калеми - 2 стећка);

б) Некропола са 52 стећка на локалитету Брдо (Криж) у Дежевицама;

ц) Некропола са 26 стећакана локалитету Косе у Црнићима;

д) Два стећка, који нису in situ, на локалитету фра Андријина ћуприја у Крешеву;

е) Некропола са 21 старим муслиманским нишаном у харему хаџи Хасан-агине џамије у Крешеву;

ф) Некропола са 3 стећка на локалитету Бијели гроб у засеоку Вунари (Бошњаци);

г) Некропола са 3 стећка на локалитету Блиње;

х) Некропола са 18 стећака на локалитету Баре (Гуњански до), изнад села Гуњани;

и) Некропола са 8 стећака на локалитету Загребци у селу Ботуња;

ј) Некропола са 9 стећака на локалитету Тисовик, изнад села Пирин;

к) Некропола са 3 стећка и 12 старих муслиманских нишана на локалитету Камену селу Мратинићи;

л) Осамљен стећак на локалитету Фатића куће (Демићи) у селу Мратинићи;

м) Средњовјековни мајдан и стећак на локалитету Фатића вода на падинама планине Меорашје изнад села Мратинићи;

н) Некропола са 2 стара муслиманских нишана на локалитету Мељине у селу Поље;

о) Средњовјековни мајдан и некропола са 3 стећка на локалитету Тавни до на планини Волујак;

п) Некропола са 1 стећком, 8 старих муслиманских нишана и споменик из НОБ-а на локалитету Трзању селу Буква;

q) Некропола са 5 стећака и 3 стара муслиманска нишана на локалитету Лопата у засеоку Томића-Хан;

р) Некропола са 33 стећка на локалитету Шкарине у селу Ракова нога;

с) Некропола са 5 стећака на локалитету Каурско гробље у селу Бјеловићи;
т) Завјетни гроб на локалитету Католичко гробље у селу Јелачке;
у) Некропола са 3 стећка на локалитету Тврдољ у селу Црнички Каменик;
в) Осамљени стећак, који није *in situ* на локалитету Раскршће у селу Дежевице;
w) Осамљени стећак, који није *in situ* на локалитету Католичко гробље у селу Дежевице;
х) Некропола са 1 стећком на локалитету Трешњице, изнад Дежевица;
у) Осамљени стећак, који није *in situ* на локалитету Помол, испод самог врха планине Инач.

(3) Национални споменик се налази на простору који обухвата:
а) Некрополе са стећцима у Комарима - обухват дефинисан Одлуком о проглашењу историјског подручја - Некропола са стећцима на локалитету Црквењак и некропола са стећцима на локалитету Клупе у Комарима, општина Крешево, националним спомеником Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 29/08, 48/13 и 68/20);
б) Некропола на локалитету Брдо (Криж) у Дежевицама - обухват дефинисан Одлуком о проглашењу историјског подручја - Некропола са стећцима на локалитету Брдо (Криж) у Дежевицама, општина Крешево, националним спомеником Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 11/12 и 68/20);
ц) Некропола на локалитету Косе у Црнићима - обухват дефинисан историјским подручјем - Некропола са стећцима на локалитету Косе у Црнићима, општина Крешево, националним спомеником Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 38/12 и 68/20);
д) Локалитет фра Андријина ћуприја, к.ч. 1563, ПЛ/ККУ број 616, уписан у зк уложак број 616, к.о. Крешево;
е) Харем хаџи Хасан-агине џамије у Крешеву, к.ч. 187, и к.ч. 533, ПЛ /ККУ број 581, уписан у зк уложак број 581, к.о. Крешево;
ф) Локалитет Бијели гроб, к.ч. 1729/2, ПЛ/ККУ број 66, уписан у зк уложак број 66, к.о. Крешево;
г) Локалитет Блиње, к.ч. 2362/2, ПЛ/ККУ број 149, уписан у зк уложак број 149, к.о. Крешево;
х) Локалитет Баре - Гуњански до, дио к.ч. 3788, 3793, ПЛ/ККУ 385, уписан у зк уложак број 385, дио к.ч. 3789, ПЛ/ККУ број 176, уписан у зк уложак број 176, дио к.ч. 3996, ПЛ/ККУ број 199, уписана у зк уложак број 199. и к.ч. 3795, ПЛ/ККУ број 398, уписана у зк уложак број 398, к.о. Мратинићи:
и) Локалитет Загребци, дио к.ч. 2867, ПЛ/ККУ број 196, уписана у зк уложак број 196, и дио к.ч. 3589, ПЛ/ККУ број 199, уписан у зк уложак број 199, к.о. Мратинићи;
ј) Локалитет Тисовик, к.ч. 3119/2, ПЛ/ККУ број 544, уписана у зк уложак број 544, к.о. Мратинићи;
к) Локалитет Камен, дио к.ч. 1829 и 1780, ПЛ/ККУ број 402, уписане у зк уложак број 402, к.о. Мратинићи;
л) Локалитет Фатића куће - Демићи, дио к.ч. 3614, ПЛ/ККУ број 199, уписана у зк уложак број 199, к.о. Мратинићи;
м) Локалитет Фатића вода, к.ч. 4064/3, ПЛ/ККУ број 201, уписана у зк уложак број 201, к.о. Мратинићи;
н) Локалитет Мељине, к.ч. 101/2, ПЛ/ККУ број 1001, уписана у зк уложак број 1001, к.о. Мратинићи;
о) Локалитет Тавни до, к.ч. 2245/3, ПЛ/ККУ број 201, уписана у зк уложак број 201, к.о. Мратинићи;
п) Локалитет Трзањ, к.ч. 483 ПЛ/ККУ број 402, уписана у зк уложак број 402, к.ч. 484, ПЛ/ККУ број 204, уписана у зк уложак број 204, и дио к.ч. 3590 и 3596, ПЛ/ККУ број 199, уписане у зк уложак број 199, к.о. Мратинићи;
q) Локалитет Лопата, дио к.ч. 340/1, ПЛ/ККУ број 609, уписана у зк уложак број 609 и дио к.ч. 343, ПЛ/ККУ број 209, уписана у зк уложак број 209, к.о. Алагићи;
р) Локалитет Шкарине, к.ч. 384/2, к.ч. 387, ПЛ/ККУ број 46, уписане у зк уложак број 46 и к.ч. 388, ПЛ/ККУ број 520, уписан у зк уложак број 520, к.о. Алагићи;
с) Локалитет Каурско гробље, дио к.ч. 1762/2, ПЛ/ККУ број 685, уписан у зк уложак број 685, дио к.ч. 1763/1, ПЛ/ККУ број 620, уписан у зк уложак број 620 и дио к.ч. 1967, ПЛ/ККУ број 183, уписана у зк уложак број 183, к.о. Црнићи I;
т) Локалитет Католичко гробље, к.ч. 2325/2, ПЛ/ККУ 420, упсана у зк уложак број 420, к.о. Црнићи I;
у) Локалитет Тврдољ, дио кч. 2116, ПЛ/ККУ број 185, уписана у зк уложак број 185, к.ч. 2119/1 и 2120/1, ПЛ/ККУ број 432, уписан у зк уложак број 432, к.о. Црнићи I;
в) Локалитет Раскршће, дио к.ч. 153, ПЛ/ККУ број 15, уписана у зк уложак број 15, к.о. Дежевице;
w) Локалитет Католичко гробље, к.ч. 67/2, ПЛ/ККУ број 134, уписана у зк уложак број 134, к.о. Дежевице;
х) Локалитет Трешњице, дио к.ч. 719, ПЛ/ККУ број 47, уписана у зк уложак број 47, к.о. Дежевице;
у) Локалитет Помол, дио к.ч. 2423/2, ПЛ/ККУ број 147, уписана у зк уложак број 147, к.о. Црнићи I, општина Крешево, Федерација Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина.

(4) Границе обухвата националног споменика су:
а) Некрополе са стећцима у Комарима - границе дефинисане одлуком наведеном у ставу (3) тачка а) овог члана;
б) Некропола на локалитету Брдо (Криж) у Дежевицама - границе границе дефинисане одлуком наведеном у ставу (3) тачка б) овог члана;
ц) Некропола на локалитету Косе у Црнићима - границе дефинисане одлуком наведеном у ставу (3) тачка ц) овог члана;
д) Локалитет фра Андријина ћуприја чини к.ч. 1563 к.о. Крешево. Површина зоне заштите је 676 м^2;
е) Локалитет хаџи Хасан-агина џамија, чини површина парцела к.ч. 533 и 187, к.о. Крешево, општина Крешево. Површина зоне заштите је 2281 м^2;

ф) Локалитет Бијели Гроб, чини парцела к.ч. 1729/2 к.о. Крешево. Површина зоне заштите је 310 м^2;

г) Локалитет Блиње, чини парцела к.ч. 2362/2 к.о. Крешево. Површина зоне заштите је 784 м^2;

х) Локалитет Баре (Гуњански до), чине површина дијелова парцела к.ч. 3788, 3789, 3793, 3996 и комплетне парцеле к.ч. 3795 к.о. Мратинићи. Обухват зоне заштите почиње са тромеђе парцела 3789, 3792 и 3793 к.о. Мратинићи; те иде источно праволинијски на сјеверни угао парцеле 3795 и наставља границом парцеле 3795 са парцелама 3793 и 3794 до тромеђе парцела 3794, 3795 и 3996. Гранична линија затим пресијеца парцелу 3996 и иде у тачку чија је координата Y= 6506250 X= 4853741. Од ове тачке гхранична линија иде границом парцела 3996 и 3808/3 до тромеђе парцела 3808/1, 3808/3 и 3996. Од ове тачке гранична линија иде ганицом парцела 3808/1 и 3996 до тромеђе парцела 3808/1, 3803/1 и 3996. Затим линија пресијеца к.ч. 3996 и иде према сјеверозападу до четверомеђе парцела 3786, 3788, 3795 и 3996 одакле иде границом парцела 3786 и 3788 до тачке чије су координате Y= 6506207.84 X= 4853756.25. Са ове тачке се гранична линија праволинијски враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 3789, 3792 и 3793 к.о. Мратинићи и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 2.112 м^2;

и) Локалитет Заграбци, чине површина дијелова парцела к.ч. 2867и 3589 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват зоне заштите почиње са тромеђе парцела 3249, 3260 и 3589 к.о. Мратинићи те иде праволинијски границама парцела 3249 и 3589 до тачке чије су координате Y=6508186.41 X=4856057.39. Гранична линија затим иде истом границом до тачке чије су координате Y=6508175.40 X=4856072.71 те се праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6508179.48 X=4856075.33; 2. Y=6508195.03 X=4856056.72; 3. Y=6508204.39 X=4856057.36; 4. Y=6508207.36 X=4856054.62 враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 3249, 3260 и 3589 к.о. Мратинићи и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 225 м^2;

ј) Локалитет Тисовик, чини површина парцеле к.ч. 3119/2 к.о. Мратинићи општина Крешево. Површина зоне заштите је 288 м^2;

к) Локалитет Камен, чине дијелови парцела к.ч 1829 и 1780 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват *зоне заштите I* почиње са тромеђе парцела 1829, 1830 и 3611 к.о. Мратинићи те иде јужно праволинијски до тачке на парцели 1829 чије су координате Y=6505669.91 X=4858597.87 и наставља праволинијски до тачке на граници парцела 1829 и 1830 чије су координате Y=6505653.40 X=4858605.00, те се истом границом враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 1829, 1830 и 3611 к.о. Мратинићи и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 277 м^2. Обухват *зоне заштите II* почиње са тачке на граници парцела 1829 и 3611 к.о. Мратинићи чије су координате Y= 6505715.35 X= 4858596.11 те иде јужно истом границом до тачке чије су координате Y= 6505720.41 X= 4858579.60 и наставља праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y= 6505715.16 X= 4858550.25; 2. Y= 6505705.91 X= 4858549.80; 3. Y= 6505688.79 X= 4858586.33, те се враћа на полазну тачку и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 918 м^2. Обухват *зоне заштите III* чини површина дијела парцеле к.ч. 1780 к.о. и одређена је преломним тачкама чије су координате: 1. Y= 6505724.16 X= 4858631.74; 2. Y= 6505738.07 X= 4858633.42; 3. Y= 6505743.88 X= 4858622.88; 4. Y= 6505737.30 X= 4858606.08; 5. Y= 6505725.91 X= 4858607.61. Површина зоне заштите је 409 м^2;

л) Локалитет Фатића куће (Демићи), чини површина дијела парцеле к.ч. 3614 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват зоне заштите чини површина одређена преломним тачкама сљедећих координата: 1. Y = 6505843.41 X = 4858178.92; 2. Y = 6505845.96 X = 4858178.41; 3. Y = 6505845.11 X = 4858175.28; 4. Y = 6505842.63 X = 4858175.78. Површина зоне заштите је 8 м^2;

м) Локалитета Фатића вода, чини површина дијела парцеле к.ч. 4064/3 к.о. Мратинићи општина Крешево. Површина зоне заштите је 83 м^2;

н) Локалитет Мељине, чини површина дијела парцеле к.ч. 101/2 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Површина зоне заштите је 55 м^2;

о) Локалитет Тавни до, чини површина дијела парцеле к.ч. 2245/3 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Површина зоне заштите је 633 м^2;

п) Локалитет Трзањ, чине површине дијелова парцела к.ч. 3590, 3596, 483 и 484 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Обухват *зоне заштите I* почиње са тачке на граници парцела 3596 и 486 к.о. Мратинићи чије су координате Y=6508568.12 X=4861716.69 и наставља истом границом до тачке чије су координате Y=6508570.46 X=4861711.44. Гранична линија затим иде праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6508566.76 X=4861710.27; 2. Y=6508564.81 X=4861715.72 те се враћа на полазну тачку и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 20 м^2. Обухват *зоне заштите II* одређен је преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6508539.16 X=4861704.39; 2. Y=6508550.94 X=4861701.55; 3. Y=6508541.73 X=4861641.02; 4. Y=6508516.94 X=4861654.01. Обухват *зоне заштите III* је комплетна површина к.ч. 484, к.о. Мратинићи. Површина зоне заштите је 1.391 м^2;

q) Локалитет Лопата, чине површине дијелова парцела 340/1, 342 и 343 к.о. Алагићи општина Крешево. Обухват *зоне заштите I* почиње са тромеђе парцела 340/1, 342 и 344 к.о. Алагићи и иде сјеверно границом парцела 340/1 и 342 до тачке чије су координате Y=6504276.13 X=4861766.49. Гранична линија затим иде праволинијски до тачке на граници парцела 340/1 и 344 чије су координате Y=6504284.01 X=4861743.50 те се истом границом враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 340/1, 342 и 344 к.о. Алагићи и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 252 м2. Обухват *зоне заштите II* чини површина дијела парцеле к.ч. 343 к.о. Алагићи, одређен је преломним тачкама чије су координате: 1.

Y=6504186 X=4861776; 2. Y=6504198 X=4861764; 3. Y=6504182 X=4861745; 4. Y=6504159 X=4861759. Површина зоне заштите је 590 м^2;

р) Локалитет Шкарине, чине површине комплетних парцела к.ч. 384/2, 387 и 388 к.о. Алагићи, општина Крешево. Површина зоне заштите је 2.043 м^2;

с) Локалитет Каурско гробље, чине површине дијелова парцела к.ч. 1762/2, 1763/1 и 1967 к.о. Црнићи I општина Крешево. Обухват зоне заштите почиње са тромеђе парцела 1762/1, 1762/2 и 1966 к.о. Црнићи I те иде сјевероисточно границом парцела 1762/2 и 1966 до тромеђе парцела 1762/2, 1966 и 1967 те се праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y= 6502072.14 X= 4860128.51; 2. Y= 6502063.67 X= 4860110.53; 3. Y= 6502037.51 X= 4860106.72 и враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 1762/1, 1762/2 и 1966 к.о. Црнићи I и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 770 м2;

т) Локалитет Католичко гробље у селу Јелачке, чини к.ч. 2325/2 к.о. Црнићи I. Површина зоне заштите је 30 м^2;

у) Локалитет Тврдољ, чине површине дијелова парцела к.ч. 2116, 2119/1 и 2120/1 к.о. Црнићи I, општина Крешево. Обухват зоне заштите почиње са тромеђе парцела 2115, 2116 и 2120/1 к.о. Црнићи I те иде сјевероисточно границом парцела 2115 и 2120/1 до тачке чије су координате Y=6498068.61 X=4860268.32 те се праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6498087.15 X=4860255.36; 2. Y=6498068.22 X=4860230.61; 3. Y=6498053.32 X=4860242.01 и враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 2115, 2116 и 2120/1 к.о. Црнићи I, на тај начин је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 645 м^2;

в) Локалитет Раскршће, чини површина дијела парцеле к.ч. 153 к.о. Дежевице, општина Крешево. Обухват зоне заштите почиње са тачке на граници парцела 153 и 301 к.о. Дежевице чије су координате Y=6497110.15 X=4856965.37 и иде западно праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6497103.75 X=4856966.01; 2. Y=6497103.75 X=4856974.69 до тачке на граници парцела 153 и 301 чије су координате Y=6497109.11 X=4856975.43 одакле се истом границом враћа на полазну тачку и тиме је затворена зона заштите. Површина зоне заштите је 57 м^2;

w) Локалитет Католичко гробље у Дежевицама, чини површина парцеле к.ч. 67/2 к.о. Дежевице, општина Крешево. Површина зоне заштите је 29 м^2;

х) Локалитет Трешњице, чини површина дијела парцеле к.ч. 719 к.о. Дежевице општина Крешево. Обухват заштитне зоне чини површина одређена преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6497601.35 X=4857290.71; 2. Y=6497611.75 X=4857285.63; 3. Y=6497607.49 X=4857277.78; 4. Y=6497597.19 X=4857283.00. Површина зоне заштите је 102 м^2;

у) Локалитет Помол, чини дио к.ч. 2423/2, к.о. Црнићи I, општина Крешево. Обухват заштитне зоне чини површина одређена преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6499928 X=4857937; 2. Y=6499925 X=4857939; 3. Y= Y=6499923 X=4857937; 4. Y=6499926 X=4857935. Површина зоне заштите је 20 м^2.

Члан 2.

(Категоризација)

У складу са Правилником о критеријумима вредновања, подјели и категоризацији националних споменика ("Службени гласник БиХ", број 82/19), добро је сврстано у категорију "национални споменик од великог значаја за Босну и Херцеговину".

Члан 3.

(Надлежност за обезбјеђење мјера заштите)

(1) Федерација Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Федерација) дужна је да обезбиједи правне, научне, техничке, административне и финансијске мјере за заштиту, конзервацију, рестаурацију и презентацију националног споменика.

(2) Комисија за очување националних споменика (у даљем тексту: Комисија) утврдиће техничке услове за израду и постављање информативне табле са основним подацима о споменику и одлуци о проглашењу добра националним спомеником.

Члан 4.

(Мјере заштите националног споменика)

(1) С циљем трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у члану 1. ст. (3) и (4) ове одлуке утврђују се сљедеће **опште мјере заштите**:

а) Дозвољени су истраживачки радови, радови санације, конзервације и рестаурације, радови одржавања локалитета и радови на презентацији националног споменика;

б) Радови на националном споменику могу да се изводе само уз претходно добијено одобрење органа управе стварно надлежног за интервенцију дефинисану у мјерама заштите ове одлуке и стручни надзор надлежне службе за заштиту насљеђа, а на основу документације на коју је прије издавања потребних дозвола прибављено мишљење надлежне службе заштите насљеђа;

ц) Дозвољени су радови на хортикултурном уређењу локалитета уз поштивање аутентичног стања простора. Приликом хортикултурног уређења потребно је да се води рачун да не дође до оштећења археолошких надгробника и остатак;

д) Није дозвољено помјерање надгробника са гробова на било коју другу локацију;

е) Дозвољено је чишћење споменика од лишаја и маховине и скидање патине са камена у случају да је оно неопходно за истраживање епиграфских или декоративних елемената споменика, уз претходно израђен елаборат и одобрење надлежног министарства. Елаборат треба да буде заснован на биолошким, хемијским, физичким и другим анализама за које конзерватор утврди да су неопходне, те да садржава одговарајуће конзерваторске мјере и процјену утицаја начина чишћења на камен;

ф) Подручје представља археолошки локалитет, па је приликом обављања археолошких истражних радова обавезно обезбиједити присуство археолога;

г) Обавезно је спровођење конзерваторских радова након археолошких истраживања;
х) Простор споменика биће отворен и доступан јавности, а може да се користи у едукативне и културне сврхе, које подразумијевају културни, креативни и вјерски туризам;
и) Обавезно је спровођење мјера одржавања чистоће и комуналног ред;.
ј) Потребно је да се посебно обезбиједи израда Плана санације, конзервације и презентације националног споменика, укључујући планове археолошког истраживања, те план редовног одржавања споменика;
к) Поред информативне табле из члана 3. став (2) ове одлуке, на простору националног споменика дозвољено је постављање других информативних табли, односно садржаја који дају информације о националном споменику или га интерпретирају, искључиво уз претходну сагласност надлежне службе заштите насљеђа на садржај текста, дизајн плоче и позицију на коју ће се поставити.

(2) С циљем трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у члану 1. ст. (3) и (4) ове одлуке утврђују се **посебне појединачне мјере заштите**:
а) Некрополе са стећцима у Комарима - мјере заштите дефинисане одлуком наведеном у члану 1. став (3) тачка а) ове одлуке;
б) Некропола на локалитету Брдо (Криж) у Дежевицама - мјере заштите дефинисане одлуком наведеном у члану 1. став (3) тачка б) ове одлуке;
ц) Некропола на локалитету Косе у Црнићима - мјере заштите дефинисане одлуком наведеном у члану 1. став (3) тачка ц) ове одлуке;
д) Локалитет фра Андријина ћуприја - стећке вратити на примарни локалитет Шкарине у селу Ракова нога и извршити конзерваторско-рестаураторске радове над њима;
е) Локалитет у харему хаџи Хасан-агине џамије у Крешеву - у складу са уопштеним мјерама провести конзерваторско-рестаураторске радове над нишанима и уређење локалитета с циљем презентације;
ф) Локалитет Бијели гроб, засеок Вунари (Бошњаци) - уредити простор некрополе са уклањањем раслиња, затрпавањем канала (траншеа) с циљем спречавања склизавања. Постојећи простор за сједење измјестити да није на средини некрополе те провести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима;
г) Локалитет Блиње, раскрсница пута изнад Крешева - провести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима и уређење локалитета с циљем презентације;
х) Локалитет Баре (Гуњански до) изнад села Гуњани - провести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима и уређење локалитета с циљем презентације;
и) Локалитет Загребци, село Ботуња - простор некрополе је потребно систематски археолошки истражити те провести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима и уређење локалитета с циљем презентације;
ј) Локалитет Тисовик, изнад села Пирин - спровести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима и уређење локалитета с циљем презентације;
к) Локалитет Камен, село Мратинићи - дозвољено је формирање нових гробница на минималној удаљености 5 метара од споменика те спровести конзерваторско-рестаураторске радове и уређење локалитета с циљем презентације;
л) Локалитет Фатића куће (Демићи), село Мратинићи - вратити стећак на примарни локалитет Фатића вода и извршити конзерваторско-рестаураторске радове над њим;
м) Локалитет Фатића вода, падине планине Меорашје изнад села Мратинићи - извршити подизање утонулог стећка и његово нивелисање у односу на околни простор те уредити шири простор мајдана у циљу презентације;
н) Локалитет Мељине, село Поље - хитно извршити усправљање нагнутог нишана те археолошки истражити гроб сусједног мезара од којег се само сачувао дио доглавног нишана и камени сантрач те спровести конзерваторско-рестаураторске радове над нишанима и уређење локалитета с циљем презентације;
о) Локалитет Тавни до на планини Волујак - извршити подизање утонулог стећка и његово нивелирање у односу на околни простор те уредити шири простор мајдана те спровести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима и уређење локалитета с циљем презентације;
п) Локалитет Трзањ, село Буква - хитно извршити усправљање оборених нишана те археолошки истражити њихова гробна мјеста, као и простор некрополе са стећком. Споменик из НОБ-а је у добром стању и потребно га је одржавати чишћењем и уређењем околног простора. Спровести конзерваторско-рестаураторске радове и уређење локалитета с циљем презентације;
q) Локалитет Лопата, заселак Томића-Хан - потребно провести превентивна археолошка истраживања с циљем утврђивања археолошког потенцијала те провести конзерваторско-рестаураторске радове с циљем презентације;
р) Локалитет Шкарине, село Ракова нога - на к.ч. 388, к.о. Алагићи, провести систематска археолошка истраживања. На парцелама дио к.ч. 384/2 и к.ч. 387, к.о. Алагићи провести само превентивна археолошка истраживања с циљем утврђивања археолошког потенцијала. Провести конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима с циљем презентације;
с) Локалитет Каурско гробље, село Бјеловићи - потребно је провести систематска археолошка истраживања, те конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима;
т) Локалитет Католичко гробље, село Јелачке - на завјетни гроб се примјењу општените мјере заштите и уређење локалитета с циљем презентације;
у) Локалитет Тврдољ, Црнички Каменик - потребно је провести само превентивна археолошка истраживања с циљем утврђивања археолошког

потенцијала те конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима;

в) Локалитет Раскршће, Дежевице, у централном дијелу насеља - провести систематска археолошка истраживања, те конзерваторско-рестаураторске радове над стећком;

w) Локалитет Католичко гробље, Дежевице - потребно је провести систематска археолошка истраживања, те конзерваторско-рестаураторске радове над стећком;

х) Локалитет Трешњице изнад Дежевица, на путном правцу према врху планине Лопата - потребно је провести само превентивна археолошка истраживања с циљем утврђивања археолошког потенцијала те конзерваторско-рестаураторске радове над стећцима;

у) Локалитет Помол, испод самог врха планине Инач - потребно је провести систематска археолошка истраживања, те конзерваторско-рестаураторске радове над стећком;

(4) У циљу трајне заштите националног споменика утврђује се **заштитни појас**:

а) Некрополе са стећцима у Комарима - заштитни појас дефинисан одлуком наведеном у члану 1. став (3) тачка а) ове одлуке;

б) Некропола на локалитету Брдо (Криж) у Дежевицама - заштитни појас дефинисан одлуком наведеном у члану 1. став (3) тачка б) ове одлуке;

ц) Некропола на локалитету Косе у Црнићима - заштитни појас дефинисан одлуком наведеном у члану 1. став (3) тачка ц) ове одлуке;

д) Заштитни појас локалитета фра Андријина ћуприја, чини к.ч. 1563 к.о. Крешево, са површином од 676 м^2;

е) Заштитни појас локалитета хаџи Хасан-агина џамија, чини површина дијела парцеле к.ч. 533 и 187, к.о. Крешево, општина Крешево. Обухват *заштитног појаса I* на дијелу к.ч. 533, к.о. Крешево, почиње са тромеђе парцела 532, 533 и 534 к.о. Крешево и наставља сјевероисточно границом парцеле 533 са парцелама 532, 677 и 534 те се враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 532, 533 и 534 к.о. Крешево и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 736 м^2. Обухват *заштитног појаса II* почиње са тромеђе парцела 187, 188 и 677 к.о. Крешево и наставља сјевероисточно границом парцеле 187 са парцелама 188, 185, 186 и 677 те се враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 187, 188 и 677 к.о. Крешево и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 537 м^2;

ф) Заштитни појас локалитета Бијели Гроб, чине површине дијела парцела 1720, 1729/1 и 2217 к.о. Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тромеђе парцела к.ч. 1949, 1950 и 2217 к.о. Крешево те иде сјевероисточно границом парцеле 2217 са парцелама 1949 и 1947 до тачке чије су координате Y= 6501039.44 X= 4858955.88. Са ове тачке линија иде праволинијски до тачке на парцели 1729/1 чије су координате Y= 6501063.11 X= 4858937.19 те наставља до тачке на граници парцела 1720 и 1735 чије су координате Y= 6501044.44 X= 4858918.69. Гранична линија даље иде границом парцела 1720 и 1735 до тромеђе парцела 1720, 1735 и 2217 одакле се праволинијски враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 1949, 1950 и 2217 к.о. Крешево и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 757 м^2;

г) Заштитни појас локалитета Блиње, чини површина дијела парцеле 2362/1 к.о. Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тачке на граници парцела 2362/1 и 2542 к.о. Крешево чије су координате Y =6504145.14 X =4855505.72 те иде источно праволинијски до тачке на граници парцела 2362 к.о. Крешево и 4375 к.о. Мратинићи чије су координате Y = 6504279.69 X =4855489.20 одакле се границом парцеле 2362 са парцелама 4375 и 2542 враћа на полазну тачку и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 9.190 м^2;

х) Заштитни појас локалитета Баре (Гуњански до), чине површине дијела парцела 3803/1, 3808/1, 3808/3, 3786, 3788, 3789, 3792, 3793, 3794 и 3996 к.о. Мратинићи. Обухват заштитног појаса почиње са тачке на парцели 3793 к.о. Мратинићи чије су координате Y = 6506237.98 X = 4853805.15 те иде југоисточно праволинијски преко тачака чије су координате сљедеће: 1. Y = 6506273.71 X = 4853792.65; 2. Y = 6506293.90 X = 4853767.94; 3. Y = 6506233.90 X = 4853705.81; 4. Y = 6506192.63 X = 4853757.03 те се враћа на полазну тачку и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 3.153 м^2;

и) Заштитни појас локалитета Заграбци, чине површина дијелова парцела к.ч. 2867, 2864/3, 2864/5, 3249, 3260 и 3589 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тачке на граници парцела 2867 и 3589 к.о. Мратинићи чије су координате Y=6508180.47 X=4856081.05 те иде југоисточно истом границом до тачке чије су координате Y=6508196.59 X=4856061.96 те се праволинијски преко тачака чије су координате сљедеће: 1. Y=6508204.68 X=4856061.83, 2. Y=6508212.95 X=4856054.24; 3. Y=6508196.59 X=4856035.68; 4. Y=6508168.90 X=4856073.38 враћа на полазну тачку и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 504 м^2;

ј) Заштитни појас локалитета Тисовик, чине површине дијела парцела к.ч. 3119/1 и 3120 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват заштитног појаса чини површина одређена преломним тачкама сљедећих координата: 1. Y = 6506861.99 X = 4856419.72; 2. Y = 6506870.36 X = 4856438.88; 3. Y = 6506893.14 X = 4856445.96; 4. Y = 6506903.72 X = 4856432.03; 5. Y = 6506882.56 X = 4856410.20. Површина заштитног појаса је 582 м^2;

к) Заштитни појас локалитета Камен, чине дио парцеле к.ч 1829 и к.ч. 1830 и 1780 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват *заштитног појаса I* чини комплетна површина парцеле 1830 и дијела парцеле 1829 к.о. Мратинићи општина Крешево. Површина заштитног појаса је 4.576 м^2. Обухват *заштитног појаса II* чини површина дијела парцеле 1780 к.о. Мратинићи општина Крешево. Површина заштитног појаса је 2.359 м^2;

л) заштитни појас локалитета Фатића куће (Демићи), чини површина дијелова парцела к.ч. 1907 и 3614 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Обухват заштитног појаса чини површина одређена преломним тачкама сљедећих координата: 1. Y = 6505842.63 X = 4858179.86; 2. Y = 6505847.23 X = 4858179.05; 3. Y = 6505845.78 X = 4858173.95; 4. Y = 6505841.40 X = 4858174.94. Површина заштитног појаса је 16 м^2.

м) Заштитни појас локалитета Фатића вода, чини површина дијела парцеле к.ч. 4064/1 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват заштитног појаса чини површина одређена преломним тачкама сљедећих координата: 1. Y = 6505892.08 X = 4857775.78; 2. Y = 6505905.81 X = 4857765.78; 3. Y = 6505895.55 X = 4857752.31; 4. Y = 6505882.05 X = 4857762.01. Површина заштитног појаса је 202 м^2;

н) Заштитни појас локалитета Мељине, чини површина дијела парцеле к.ч. 100 и 101/1 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тачке на граници парцела 100 и 102 к.о. Мратинићи чије су координате Y=6506137.69 X=4859248.24 и иде сјеверозападно праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6506132.94 X=4859265.51; 2. Y=6506148.75 X=4859274.39 до тачке на граници парцела 101 и 102 чије су координате Y=6506153.77 X=4859262.16 те се границом парцеле 102 са парцелама 101/1 и 100 враћа на полазну тачку и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 235 м^2:

о) Заштитни појас локалитета Тавни до, чини површина дијела парцеле к.ч. 2245/1 к.о. Мратинићи, општина Крешево. Обухват заштитног појаса чини површина одређена преломним тачкама сљедећих координата: 1. Y = 6508415.55 X = 4858354.84; 2. Y = 6508442.23 X = 4858371.99; 3. Y = 6508472.68 X = 4858330.59; 4. Y = 6508445.16 X = 4858312.83. Површина заштитног појаса је 1.021 м^2;

п) Заштитни појас локалитета Трзањ, чине површине дијелова парцела к.ч. 3590, 3596 и 483 к.о. Мратинићи општина Крешево. Обухват *заштитног појаса* чини површина дијела парцеле 483 к.о. Мратинићи и почиње са тромеђе парцела 483, 3590 и 3595 к.о. Мратинићи и наставља јужно границом парцеле 483 до тромеђе парцела 483, 3592 и 3595 те се наставла јужном границом парцеле 3592 до тачке чије су коориданте Y = 6508547 X = 4861618. Из ове тачке линија продужава до јужне границе к.ч. 3596 у тачку чије су коориданте Y = 6508560 X = 4861621 те даље иде границом парцеле к.ч. 3596 до тачке чије су коориданте Y = 6508591 X = 4861642. Из ове тачке линија пресијеца к.ч. 3596 и иде до тачке у којој се додирују к.ч. 485 и 3596, а чије су коориданте Y = 6508582 X = 4861666. Из ове тачке линија продужава границом парцела к.ч. 485 и 3596 у тачку чије су коориданте Y = 6508579 X = 4861690. Из ове тачке линија наставља према сјеверу до јужне границе к.ч. 486 у тачку чије су координате Y = 6508578 X = 4861702. Граница даље иде у тачку којој се спајају к.ч. 486 и 487 чије су координате Y = 6508566 X = 4861725. Из ове тачке линија иде до сјеверне границе к.ч. 3590 и 3595 у тачку чије су коорината Y = 6508551 X = 4861743. Из ове тачке граница се спушта границом парцела к.ч. 3590 и 3595 на полазну тачку у тромеђи парцела 483, 3590 и 3595 к.о. Мратинићи и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 6.199,08 м^2;

q) Заштитни појас локалитета Лопата, чине површине дијелова парцела 340/1, 342 и 343 к.о. Алагићи општина Крешево. Обухват заштитног појаса И почиње са тромеђе парцела 340/1, 340/4 и 342 к.о. Алагићи и наставља југоисточно праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6504291.11 X=4861739.48; 2. Y=6504267.30 X=4861736.47; 3. Y= 6504258.92 X=4861765.44 те се враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 340/1, 342 и 344 к.о. Алагићи и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 448 м^2. Обухват заштитног појаса ИИ почиње са тромеђе парцела 343, 344 и 1926 к.о. Алагићи и наставља сјевероисточно границом парцеле 343 са парцелама 1926, 342 и 344 те се враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 343, 344 и 1926 к.о. Алагићи и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 1.077 м^2;

р) Заштитни појас локалитета Шкарине, чине површине дијела парцеле к.ч. 384/1, 389/1 и 1925 к.о. Алагићи, општина Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тромеђе парцела 228/1, 228/6 и 1925 к.о. Алагићи те иде источно границом парцеле 1925 са парцелама 228/1, 231 и 232 до тачке чије су координате Y= 6503051.17 X= 4861847.03 те се праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y= 6503043.89 X= 4861812.48; 2. Y= 6503009.97 X= 4861778.23; 3. Y= 6502969.01 X= 4861780.27; 4. Y= 6502962.17 X= 4861803.03; 5. Y= 6502962.03 X= 4861836.45 враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 228/1, 228/6 и 1925 к.о. Алагићи и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 4.966 м^2;

с) Заштитни појас локалитета Каурско гробље, чине површине дијелова парцела к.ч. 1762/1, 1762/2, 1763/1, 1766, 1966 и 1967 к.о. Црнићи I, општина Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тромеђе парцела 1711, 1966 и 1967 к.о. Црнићи I и иде југоисточно праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y= 6502072.14 X= 4860128.51; 2. Y= 6502068.51 X= 4860120.81; 3. Y= 6502067.53 X= 4860105.78; 4. Y= 6502031.47 X= 4860100.75 до тачке на граници парцела 1966 и 1712 чије су координате Y= 6502020.22 X= 4860127.64 одакле се враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 1711, 1966 и 1967 к.о. Црнићи I и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 622 м^2;

т) Заштитни појас локалитета Католичко гробље у селу Јелачке, чини дио к.ч. 2325/1 к.о. Црнићи I, одређен је преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6502568 X=4863453; 2. Y=6502577 X=4863438; 3. Y=6502564 X=4863427; 4. Y=6502553 X=4863440. Површина зоне заштите је 200 м^2;

у) Заштитни појас локалитета Тврдољ, чине површине дијелова парцела к.ч. 2115, 2116,

2119/1 и 2120/1 к.о. Црнићи I општина Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тромеђе парцела 2116, 2118 и 2119/1 к.о. Црнићи I и иде западно праволинијски до тачке на граници парцела 508 и 2116 чије су координате Y=6498052.78 X=4860208.62 те наставља границом истом границом и границом парцела 2114 и 2115 до тачке чије су координате Y=6498075.36 X=4860281.95. Са ове тачке гранична линија се преко тачке на парцели 2120/1 чије су координате Y=6498106.27 X=4860259.69 враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 2116, 2118 и 2119/1 к.о. Црнићи I тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 1.923 м^2;

в) Заштитни појас локалитета Раскршће, чини површина дијела парцеле к.ч. 153 к.о. Дежевице, општина Крешево. Обухват заштитног појаса почиње са тромеђе парцела 153, 154 и 301 к.о. Дежевице и иде сјеверозападно праволинијски преко тачака чије су координате: 1. Y=6497101.95 X=4856963.05; 2. Y=6497102.90 X=4856977.01 до тачке на граници парцела 153 и 301 чије су координате Y=6497106.14 X=4856978.86 те се истом границом враћа на полазну тачку у тромеђи парцела 153, 154 и 301 к.о. Дежевице и тиме је затворен заштитни појас. Површина заштитног појаса је 67 м^2;

w) Заштитни појас локалитета Католичко гробље у Дежевицама, чини површина дијела парцеле к.ч. 57, 58, 67/1 и 68 к.о. Дежевице, општина Крешево. Обухват заштитног појаса чини површина одређена преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6497101.16 X=4857083.04; 2. Y=6497089.68 X=4857085.21; 3. Y=6497091.26 X=4857095.90; 4. Y=6497102.70 X=4857094.15. Површина заштитног појаса је 99 м^2;

х) Заштитни појас локалитета Трешњице, чини површина дијела парцеле к.ч. 719 к.о. Дежевице општина Крешево. Обухват заштитног појаса чини површина одређена преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6497598.52 X=4857297.16; 2. Y=6497619.55 X=4857286.84; 3. Y=6497611.40 X=4857272.31; 4. Y=6497590.35 X=4857283.17. Површина заштитног појаса је 284 м^2;

у) Заштитни појас локалитета Помол, чини дио к.ч. 2423/2, к.о. Црнићи I, општина Крешево. Обухват заштитне зоне чини површина одређена преломним тачкама чије су координате: 1. Y=6499936 X=4857913; 2. Y=6499906 X=4857933; 3. Y= Y=6499926 X=4857960; 4. Y=6499953 X=4857946. Површина зоне заштите је 300 м^2;

(5) У заштитном појасу из става (4) овог члана утврђују се сљедеће мјере заштите:

а) Није дозвољена експлоатација камена, лоцирање потенцијалних загађивача околине утврђених прописима, изградња индустријских објеката и магистралне инфраструктуре и свих објеката који у току изградње или у току експлоатације могу да угрозе национални споменик;

б) Није дозвољено извођење радова који би могли да утичу на измјену подручја и промјену крајолика;

ц) Дозвољено је обављање радова на инфраструктури уз претходно прибављено одобрење надлежног министарства и стручно мишљење надлежне службе заштите;

д) Простор је потенцијално археолошко налазиште, те уколико се приликом извођења радова наиђе на било какве археолошке налазе, радове је потребно обуставити, док се не спроведу археолошка истраживања;

е) Обавезно је спровођење мјера одржавања чистоће и комуналног реда.

Члан 5.

(Мјере заштите за археолошке налазе)

(1) Сви покретни налази, који у току археолошког истраживања буду нађени, биће похрањени у најближем музеју који испуњава кадровске, материјалне и техничке услове или у Земаљском музеју Босне и Херцеговине у Сарајеву, обрађени и презентовани на одговарајући начин.

(2) Сав покретни и непокретни археолошки материјал који буде нађен у току археолошких истраживања неопходно је стручно обрадити.

(3) Археолог - водитељ археолошких истраживања дужан је да након извршених археолошких радова поднесе извјештај Комисији и институцији која је обавила истраживања и рад у периоду до 3 године објавити у неком од стручних часописа.

(4) Археолог - водитељ археолошких истраживања мора да има на располагању сав пронађени покретни и непокретни археолошки материјал док траје истраживање и док не заврши извјештај, а најдуже за период од три године.

(5) Паралелно с извођењем археолошких истраживања, неопходна је сукцесивна конзервација непокретних налаза на локалитету и конзервација покретног археолошког материјала и његово похрањивање у одговарајуће просторе (депое).

(6) Након достављања извјештаја о спроведеном истраживању, Комисија ће утврдити покретне налазе на које ће бити примјењиване мјере заштите које Комисија утврђује.

(7) Изношење покретних налаза из става (1) овог члана из Босне и Херцеговине није дозвољено.

(8) Изузетно од одредбе става (7) овог члана, уколико водитељ истраживања утврди да је неопходна обрада неког налаза ван земље, доказе о томе презентоваће Комисији, која може да дозволи привремено изношење налаза из земље под детаљно утврђеним условима његовог изношења, поступања с њим у току боравка ван земље и његовог поврата у Босну и Херцеговину.

Члан 6.

(Стављање ван снаге спроведбених аката)

Ступањем на снагу ове одлуке, стављају се ван снаге сви спроведбени и развојни просторно-плански и други акти, у дијелу у којем су у супротности са одредбама ове одлуке.

Члан 7.

(Суздржавање од предузимања радњи)

Свако, а посебно надлежни органи Федерације Босне и Херцеговине, кантона, градске и општинске службе суздржаће се од предузимања било каквих радњи које могу да оштете национални споменик или доведу у питање његову заштиту.

Члан 8.
(Достављање одлуке надлежном суду)

Ова одлука ће се након објаве у "Службеном гласнику БиХ" доставити надлежном општинском суду ради уписа забиљежбе о проглашењу националног споменика у земљишне књиге.

Члан 9.
(Саставни дио одлуке)

Саставни дио ове одлуке је образложење са пратећом документацијом које је доступно на увид заинтересованим лицима у просторијама и на веб страници Комисије (http://www.kons.gov.ba).

Члан 10.
(Коначност одлуке)

Према члану V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, одлуке Комисије су коначне.

Члан 11.
(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Ову одлуку Комисија је донијела у сљедећем саставу: проф. др Амир Пашић, Горан Милојевић и Радоје Видовић.

Број 09-2.3-81/20-6
22. септембра 2020. године Сарајево

Предсједавајући Комисије
Радоје Видовић. в. р.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V. stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 36. stav (1) Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 22. septembra 2020. godine, donijela je

ODLUKU
O PROGLAŠENJU SERIJSKOG DOBRA - SREDNJOVJEKOVNE NEKROPOLE SA STEĆCIMA I STARIM MUSLIMANSKIM NIŠANIMA NA PODRUČJU KREŠEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.
(Predmet zaštite i prostorni obuhvat)

(1) **Serijsko dobro - srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

(2) Nacionalni spomenik čine:
- a) Nekropole sa stećcima u Komarima (Crkvenjak - 28 stećaka, Klupe - 25 stećaka i Kalemi - 2 stećka);
- b) Nekropola sa 52 stećka na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama;
- c) Nekropola sa 26 stećakana lokalitetu Kose u Crnićima;
- d) Dva stećka, koji nisu *in situ*, na lokalitetu fra Andrijina ćuprija u Kreševu;
- e) Nekropola sa 21 starim muslimanskim nišanom u haremu hadži Hasan-agine džamije u Kreševu;
- f) Nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Bijeli grob u zaseoku Vunari (Bošnjaci);
- g) Nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Blinje;
- h) Nekropola sa 18 stećaka na lokalitetu Bare (Gunjanski do), iznad sela Gunjani;
- i) Nekropola sa 8 stećaka na lokalitetu Zagrebci u selu Botunja;
- j) Nekropola sa 9 stećaka na lokalitetu Tisovik, iznad sela Pirin;
- k) Nekropola sa 3 stećka i 12 starih muslimanskih nišana na lokalitetu Kamenu selu Mratinići;
- l) Osamljen stećak na lokalitetu Fatića kuće (Demići) u selu Mratinići;
- m) Srednjovjekovni majdan i stećak na lokalitetu Fatića voda na padinama planine Meorašje iznad sela Mratinići;
- n) Nekropola sa 2 stara muslimanskih nišana na lokalitetu Meljine u selu Polje;
- o) Srednjovjekovni majdan i nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Tavni do na planini Volujak;
- p) Nekropola sa 1 stećkom, 8 starih muslimanskih nišana i spomenik iz NOB-a na lokalitetu Trzanju selu Bukva;
- q) Nekropola sa 5 stećaka i 3 stara muslimanska nišana na lokalitetu Lopata u zaseoku Tomića-Han;
- r) Nekropola sa 33 stećka na lokalitetu Škarine u selu Rakova noga;
- s) Nekropola sa 5 stećaka na lokalitetu Kaursko groblje u selu Bjelovići;
- t) Zavjetni grob na lokalitetu Katoličko groblje u selu Jelačke;
- u) Nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Tvrdolj u selu Crnički Kamenik;
- v) Osamljeni stećak, koji nije *in situ* na lokalitetu Raskršće u selu Deževice;
- w) Osamljeni stećak, koji nije *in situ* na lokalitetu Katoličko groblje u selu Deževice;
- x) Nekropola sa 1 stećkom na lokalitetu Trešnjice, iznad Deževica;
- y) Osamljeni stećak, koji nije *in situ* na lokalitetu Pomol, ispod samog vrha planine Inač.

(3) Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata:
- a) Nekropole sa stećcima u Komarima - obuhvat definiran Odlukom o proglašenju historijskog područja - Nekropola sa stećcima na lokalitetu Crkvenjak i nekropola sa stećcima na lokalitetu Klupe u Komarima, općina Kreševo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 29/08, 48/13 i 68/20);
- b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - obuhvat definiran Odlukom o proglašenju historijskog područja - Nekropola sa stećcima na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama, općina Kreševo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 11/12 i 68/20);
- c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - obuhvat definiran historijskim područjem - Nekropola sa stećcima na lokalitetu Kose u Crnićima, općina Kreševo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 38/12 i 68/20);
- d) Lokalitet fra Andrijina ćuprija, k.č. 1563, PL/KKU broj 616, upisan u zk uložak broj 616, k.o. Kreševo;
- e) Harem hadži Hasan-agine džamije u Kreševu, k.č. 187, i k.č. 533, PL /KKU broj 581, upisan u zk uložak broj 581, k.o. Kreševo;
- f) Lokalitet Bijeli grob, k.č. 1729/2, PL/KKU broj 66, upisan u zk uložak broj 66, k.o. Kreševo;
- g) Lokalitet Blinje, k.č. 2362/2, PL/KKU broj 149, upisan u zk uložak broj 149, k.o. Kreševo;
- h) Lokalitet Bare - Gunjanski do, dio k.č. 3788, 3793, PL/KKU 385, upisan u zk uložak broj 385, dio k.č.

3789, PL/KKU broj 176, upisan u zk uložak broj 176, dio k.č. 3996, PL/KKU broj 199, upisana u zk uložak broj 199. i k.č. 3795, PL/KKU broj 398, upisana u zk uložak broj 398, k.o. Mratinići:

i) Lokalitet Zagrebci, dio k.č. 2867, PL/KKU broj 196, upisana u zk uložak broj 196, i dio k.č. 3589, PL/KKU broj 199, upisan u zk uložak broj 199, k.o. Mratinići;

j) Lokalitet Tisovik, k.č. 3119/2, PL/KKU broj 544, upisana u zk uložak broj 544, k.o. Mratinići;

k) Lokalitet Kamen, dio k.č. 1829 i 1780, PL/KKU broj 402, upisane u zk uložak broj 402, k.o. Mratinići;

l) Lokalitet Fatića kuće - Demići, dio k.č. 3614, PL/KKU broj 199, upisana u zk uložak broj 199, k.o. Mratinići;

m) Lokalitet Fatića voda, k.č. 4064/3, PL/KKU broj 201, upisana u zk uložak broj 201, k.o. Mratinići;

n) Lokalitet Meljine, k.č. 101/2, PL/KKU broj 1001, upisana u zk uložak broj 1001, k.o. Mratinići;

o) Lokalitet Tavni do, k.č. 2245/3, PL/KKU broj 201, upisana u zk uložak broj 201, k.o. Mratinići;

p) Lokalitet Trzanj, k.č. 483 PL/KKU broj 402, upisana u zk uložak broj 402, k.č. 484, PL/KKU broj 204, upisana u zk uložak broj 204, i dio k.č. 3590 i 3596, PL/KKU broj 199, upisane u zk uložak broj 199, k.o. Mratinići;

q) Lokalitet Lopata, dio k.č. 340/1, PL/KKU broj 609, upisana u zk uložak broj 609 i dio k.č. 343, PL/KKU broj 209, upisana u zk uložak broj 209, k.o. Alagići;

r) Lokalitet Škarine, k.č. 384/2, k.č. 387, PL/KKU broj 46, upisane u zk uložak broj 46 i k.č. 388, PL/KKU broj 520, upisan u zk uložak broj 520, k.o. Alagići;

s) Lokalitet Kaursko groblje, dio k.č. 1762/2, PL/KKU broj 685, upisan u zk uložak broj 685, dio k.č. 1763/1, PL/KKU broj 620, upisan u zk uložak broj 620 i dio k.č. 1967, PL/KKU broj 183, upisana u zk uložak broj 183, k.o. Crnići I;

t) Lokalitet Katoličko groblje, k.č. 2325/2, PL/KKU 420, upsana u zk uložak broj 420, k.o. Crnići I;

u) Lokalitet Tvrdolj, dio kč. 2116, PL/KKU broj 185, upisana u zk uložak broj 185, k.č. 2119/1 i 2120/1, PL/KKU broj 432, upisan u zk uložak broj 432, k.o. Crnići I;

v) Lokalitet Raskršće, dio k.č. 153, PL/KKU broj 15, upisana u zk uložak broj 15, k.o. Deževice;

w) Lokalitet Katoličko groblje, k.č. 67/2, PL/KKU broj 134, upisana u zk uložak broj 134, k.o. Deževice;

x) Lokalitet Trešnjice, dio k.č. 719, PL/KKU broj 47, upisana u zk uložak broj 47, k.o. Deževice;

y) Lokalitet Pomol, dio k.č. 2423/2, PL/KKU broj 147, upisana u zk uložak broj 147, k.o. Crnići I, općina Kreševo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

(4) Granice obuhvata nacionalnog spomenika su:

a) Nekropole sa stećcima u Komarima - granice definirane odlukom navedenom u stavu (3) tačka a) ovog člana;

b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - granice granice definirane odlukom navedenom u stavu (3) tačka b) ovog člana;

c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - granice definirane odlukom navedenom u stavu (3) tačka c) ovog člana;

d) Lokalitet fra Andrijina ćuprija čini k.č. 1563 k.o. Kreševo. Površina zone zaštite je 676 m^2;

e) Lokalitet hadži Hasan-agina džamija, čini površina parcela k.č. 533 i 187, k.o. Kreševo, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 2281 m^2;

f) Lokalitet Bijeli Grob, čini parcela k.č. 1729/2 k.o. Kreševo. Površina zone zaštite je 310 m^2;

g) Lokalitet Blinje, čini parcela k.č. 2362/2 k.o. Kreševo. Površina zone zaštite je 784 m^2;

h) Lokalitet Bare (Gunjanski do), čine površina dijelova parcela k.č. 3788, 3789, 3793, 3996 i kompletne parcele k.č. 3795 k.o. Mratinići. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 3789, 3792 i 3793 k.o. Mratinići; te ide istočno pravolinijski na sjeverni ugao parcele 3795 i nastavlja granicom parcele 3795 sa parcelama 3793 i 3794 do tromeđe parcela 3794, 3795 i 3996. Granična linija zatim presijeca parcelu 3996 i ide u tačku čija je koordinata Y= 6506250 X= 4853741. Od ove tačke ghranična linija ide granicom parcela 3996 i 3808/3 do tromeđe parcela 3808/1, 3808/3 i 3996. Od ove tačke granična linija ide ganicom parcela 3808/1 i 3996 do tromeđe parcela 3808/1, 3803/1 i 3996. Zatim linija presijeca k.č. 3996 i ide prema sjeverozapadu do četveromeđe parcela 3786, 3788, 3795 i 3996 odakle ide granicom parcela 3786 i 3788 do tačke čije su koordinate Y= 6506207.84 X= 4853756.25. Sa ove tačke se granična linija pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 3789, 3792 i 3793 k.o. Mratinići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 2.112 m^2;

i) Lokalitet Zagrabci, čine površina dijelova parcela k.č. 2867i 3589 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 3249, 3260 i 3589 k.o. Mratinići te ide pravolinijski granicama parcela 3249 i 3589 do tačke čije su koordinate Y=6508186.41 X=4856057.39. Granična linija zatim ide istom granicom do tačke čije su koordinate Y=6508175.40 X=4856072.71 te se pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6508179.48 X=4856075.33; 2. Y=6508195.03 X=4856056.72; 3. Y=6508204.39 X=4856057.36; 4. Y=6508207.36 X=4856054.62 vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 3249, 3260 i 3589 k.o. Mratinići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 225 m^2;

j) Lokalitet Tisovik, čini površina parcele k.č. 3119/2 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zone zaštite je 288 m^2;

k) Lokalitet Kamen, čine dijelovi parcela k.č 1829 i 1780 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat *zone zaštite I* počinje sa tromeđe parcela 1829, 1830 i 3611 k.o. Mratinići te ide južno pravolinijski do tačke na parceli 1829 čije su koordinate Y=6505669.91 X=4858597.87 i nastavlja pravolinijski do tačke na granici parcela 1829 i 1830 čije su koordinate Y=6505653.40 X=4858605.00, te se istom granicom vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 1829, 1830 i 3611 k.o. Mratinići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 277 m2. Obuhvat *zone zaštite II* počinje sa tačke na granici parcela 1829 i 3611 k.o. Mratinići čije su koordinate Y= 6505715.35 X= 4858596.11 te ide južno istom granicom do tačke čije su koordinate Y= 6505720.41 X= 4858579.60 i nastavlja pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y= 6505715.16 X= 4858550.25; 2. Y= 6505705.91 X= 4858549.80;

3. Y= 6505688.79 X= 4858586.33, te se vraća na polaznu tačku i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 918 m^2. Obuhvat *zone zaštite III* čini površina dijela parcele k.č. 1780 k.o. i određena je prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y= 6505724.16 X= 4858631.74; 2. Y= 6505738.07 X= 4858633.42; 3. Y= 6505743.88 X= 4858622.88; 4. Y= 6505737.30 X= 4858606.08; 5. Y= 6505725.91 X= 4858607.61. Površina zone zaštite je 409 m^2;

l) Lokalitet Fatića kuće (Demići), čini površina dijela parcele k.č. 3614 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite čini površina određena prelomnim tačkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6505843.41 X = 4858178.92; 2. Y = 6505845.96 X = 4858178.41; 3. Y = 6505845.11 X = 4858175.28; 4. Y = 6505842.63 X = 4858175.78. Površina zone zaštite je 8 m^2;

m) Lokaliteta Fatića voda, čini površina dijela parcele k.č. 4064/3 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zone zaštite je 83 m^2;

n) Lokalitet Meljine, čini površina dijela parcele k.č. 101/2 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 55 m^2;

o) Lokalitet Tavni do, čini površina dijela parcele k.č. 2245/3 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 633 m^2;

p) Lokalitet Trzanj, čine površine dijelova parcela k.č. 3590, 3596, 483 i 484 k.o. Mratinići, općina Kreševo. *Obuhvat zone zaštite I* počinje sa tačke na granici parcela 3596 i 486 k.o. Mratinići čije su koordinate Y=6508568.12 X=4861716.69 i nastavlja istom granicom do tačke čije su koordinate Y=6508570.46 X=4861711.44. Granična linija zatim ide pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6508566.76 X=4861710.27; 2. Y=6508564.81 X=4861715.72 te se vraća na polaznu tačku i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 20 m^2. *Obuhvat zone zaštite II* određen je prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6508539.16 X=4861704.39; 2. Y=6508550.94 X=4861701.55; 3. Y=6508541.73 X=4861641.02; 4. Y=6508516.94 X=4861654.01. *Obuhvat zone zaštite III* je kompletna površina k.č. 484, k.o. Mratinići. Površina zone zaštite je 1.391 m^2;

q) Lokalitet Lopata, čine površine dijelova parcela 340/1, 342 i 343 k.o. Alagići općina Kreševo. Obuhvat *zone zaštite I* počinje sa tromeđe parcela 340/1, 342 i 344 k.o. Alagići i ide sjeverno granicom parcela 340/1 i 342 do tačke čije su koordinate Y=6504276.13 X=4861766.49. Granična linija zatim ide pravolinijski do tačke na granici parcela 340/1 i 344 čije su koordinate Y=6504284.01 X=4861743.50 te se istom granicom vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 340/1, 342 i 344 k.o. Alagići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 252 m^2. Obuhvat *zone zaštite II* čini površina dijela parcele k.č. 343 k.o. Alagići, određen je prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6504186 X=4861776; 2. Y=6504198 X=4861764; 3. Y=6504182 X=4861745; 4. Y=6504159 X=4861759. Površina zone zaštite je 590 m^2;

r) Lokalitet Škarine, čine površine kompletnih parcela k.č. 384/2, 387 i 388 k.o. Alagići, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 2.043 m^2;

s) Lokalitet Kaursko groblje, čine površine dijelova parcela k.č. 1762/2, 1763/1 i 1967 k.o. Crnići I općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 1762/1, 1762/2 i 1966 k.o. Crnići i te ide sjeveroistočno granicom parcela 1762/2 i 1966 do tromeđe parcela 1762/2, 1966 i 1967 te se pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y= 6502072.14 X= 4860128.51; 2. Y= 6502063.67 X= 4860110.53; 3. Y= 6502037.51 X= 4860106.72 i vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 1762/1, 1762/2 i 1966 k.o. Crnići I i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 770 m^2;

t) Lokalitet Katoličko groblje u selu Jelačke, čini k.č. 2325/2 k.o. Crnići I. Površina zone zaštite je 30 m^2;

u) Lokalitet Tvrdolj, čine površine dijelova parcela k.č. 2116, 2119/1 i 2120/1 k.o. Crnići I, općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 2115, 2116 i 2120/1 k.o. Crnići I te ide sjeveroistočno granicom parcela 2115 i 2120/1 do tačke čije su koordinate Y=6498068.61 X=4860268.32 te se pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6498087.15 X=4860255.36; 2. Y=6498068.22 X=4860230.61; 3. Y=6498053.32 X=4860242.01 i vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 2115, 2116 i 2120/1 k.o. Crnići I, na taj način je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 645 m^2;

v) Lokalitet Raskršće, čini površina dijela parcele k.č. 153 k.o. Deževice, općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tačke na granici parcela 153 i 301 k.o. Deževice čije su koordinate Y=6497110.15 X=4856965.37 i ide zapadno pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6497103.75 X=4856966.01; 2. Y=6497103.75 X=4856974.69 do tačke na granici parcela 153 i 301 čije su koordinate Y=6497109.11 X=4856975.43 odakle se istom granicom vraća na polaznu tačku i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 57 m^2;

w) Lokalitet Katoličko groblje u Deževicama, čini površina parcele k.č. 67/2 k.o. Deževice, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 29 m^2;

x) Lokalitet Trešnjice, čini površina dijela parcele k.č. 719 k.o. Deževice općina Kreševo. Obuhvat zaštitne zone čini površina određena prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6497601.35 X=4857290.71; 2. Y=6497611.75 X=4857285.63; 3. Y=6497607.49 X=4857277.78; 4. Y=6497597.19 X=4857283.00. Površina zone zaštite je 102 m^2;

y) Lokalitet Pomol, čini dio k.č. 2423/2, k.o. Crnići I, općina Kreševo. Obuhvat zaštitne zone čini površina određena prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6499928 X=4857937; 2. Y=6499925 X=4857939; 3. Y= Y=6499923 X=4857937; 4. Y=6499926 X=4857935. Površina zone zaštite je 20 m^2.

Član 2.
(Kategorizacija)

U skladu sa Pravilnikom o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), dobro je svrstano u kategoriju "nacionalni spomenik od velikog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

Član 3.
(Nadležnost za osiguranje mjera zaštite)

(1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju, restauraciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

(2) Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete za izradu i postavljanje informacijske ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

Član 4.
(Mjere zaštite nacionalnog spomenika)

(1) S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u članu 1. st. (3) i (4) ove odluke utvrđuju se sljedeće **opće mjere zaštite**:

a) Dozvoljeni su istraživački radovi, radovi sanacije, konzervacije i restauracije, radovi održavanja lokaliteta i radovi na prezentaciji nacionalnog spomenika;

b) Radovi na nacionalnom spomeniku se mogu izvoditi samo uz prethodno dobijeno odobrenje tijela uprave stvarno nadležnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke i stručni nadzor nadležne službe za zaštitu naslijeđa, a na osnovi dokumentacije na koju je prije izdavanja potrebnih dozvola pribavljeno mišljenje nadležne službe zaštite naslijeđa;

c) Dozvoljeni su radovi na hortikulturnom uređenju lokaliteta uz poštivanje autentičnog stanja prostora. Prilikom hortikulturnog uređenja potrebno je voditi računa da ne dođe do oštećenja arheoloških nadgrobnika i ostatak;

d) Nije dozvoljeno pomjeranje nadgrobnika sa grobova na bilo koju drugu lokaciju;

e) Dozvoljeno je čišćenje spomenika od lišaja i mahovine i skidanje patine sa kamena u slučaju da je ono neophodno za istraživanje epigrafskih ili dekorativnih elemenata spomenika, uz prethodno izrađen elaborat i odobrenje nadležnog ministarstva. Elaborat treba biti zasnovan na biološkim, hemijskim, fizičkim i drugim analizama za koje konzervator utvrdi da su neophodne, te sadržavati odgovarajuće konzervatorske mjere i procjenu utjecaja načina čišćenja na kamen;

f) Područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja arheoloških istražnih radova obavezno osigurati prisustvo arheologa;

g) Obavezno je provođenje konzervatorskih radova nakon arheoloških istraživanja;

h) Prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti, a može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe, koje podrazumijevaju kulturni, kreativni i vjerski turizam;

i) Obavezno je provođenje mjera održavanja čistoće i komunalnog red;.

j) Potrebno je posebno osigurati izradu Plana sanacije, konzervacije i prezentacije nacionalnog spomenika, uključujući planove arheološkog istraživanja, te plan redovnog održavanja spomenika;

k) Pored informacijske ploče iz člana 3. stav (2) ove odluke, na prostoru nacionalnog spomenika dozvoljeno je postavljanje drugih informacijskih ploča, odnosno sadržaja koji daju informacije o nacionalnom spomeniku ili ga interpretiraju, isključivo uz prethodnu saglasnost nadležne službe zaštite naslijeđa na sadržaj teksta, dizajn ploče i poziciju na koju će se postaviti.

(2) S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u članu 1. st. (3) i (4) ove odluke utvrđuju se **posebne pojedinačne mjere zaštite**:

a) Nekropole sa stećcima u Komarima - mjere zaštite definirane odlukom navedenom u članu 1. stav (3) tačka a) ove odluke;

b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - mjere zaštite definirane odlukom navedenom u članu 1. stav (3) tačka b) ove odluke;

c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - mjere zaštite definirane odlukom navedenom u članu 1. stav (3) tačka c) ove odluke;

d) Lokalitet fra Andrijina ćuprija - stećke vratiti na primarni lokalitet Škarine u selu Rakova noga i izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove nad njima;

e) Lokalitet u haremu hadži Hasan-agine džamije u Kreševu - u skladu sa općenitim mjerama provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad nišanima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

f) Lokalitet Bijeli grob, zaseok Vunari (Bošnjaci) - urediti prostor nekropole sa uklanjanjem raslinja, zatrpavanjem kanala (tranšea) s ciljem sprečavanja sklizavanja. Postojeći prostor za sjedenje izmjestiti da nije na sredini nekropole te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;

g) Lokalitet Blinje, raskrsnica puta iznad Kreševa - provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

h) Lokalitet Bare (Gunjanski do) iznad sela Gunjani - provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

i) Lokalitet Zagrebci, selo Botunja - prostor nekropole je potrebno sistematski arheološki istražiti te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

j) Lokalitet Tisovik, iznad sela Pirin - provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

k) Lokalitet Kamen, selo Mratinići - dozvoljeno je formiranje novih grobnica na minimalnoj udaljenosti 5 metara od spomenika te provesti konzervatorsko-restauratorske radove i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

l) Lokalitet Fatića kuće (Demići), selo Mratinići - vratiti stećak na primarni lokalitet Fatića voda i izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove nad njim;

m) Lokalitet Fatića voda, padine planine Meorašje iznad sela Mratinići - izvršiti podizanje utonulog stećka i njegovo niveliranje u odnosu na okolni prostor te urediti širi prostor majdana u cilju prezentacije;

n) Lokalitet Meljine, selo Polje - hitno izvršiti uspravljanje nagnutog nišana te arheološki istražiti grob susjednog mezara od kojeg se samo sačuvao dio doglavnog nišana i kameni santrač te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad nišanima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

o) Lokalitet Tavni do na planini Volujak - izvršiti podizanje utonulog stećka i njegovo niveliranje u odnosu na okolni prostor te urediti širi prostor majdana te provesti konzervatorsko-restauratorske

radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

p) Lokalitet Trzanj, selo Bukva - hitno izvršiti uspravljanje oborenih nišana te arheološki istražiti njihova grobna mjesta, kao i prostor nekropole sa stećkom. Spomenik iz NOB-a je u dobrom stanju i potrebno ga je održavati čišćenjem i uređenjem okolnog prostora. Provesti konzervatorsko-restauratorske radove i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

q) Lokalitet Lopata, zaselak Tomića-Han - potrebno provesti preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala te provesti konzervatorsko-restauratorske radove s ciljem prezentacije;

r) Lokalitet Škarine, selo Rakova noga - na k.č. 388, k.o. Alagići, provesti sistematska arheološka istraživanja. Na parcelama dio k.č. 384/2 i k.č. 387, k.o. Alagići provesti samo preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala. Provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima s ciljem prezentacije;

s) Lokalitet Kaursko groblje, selo Bjelovići - potrebno je provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;

t) Lokalitet Katoličko groblje, selo Jelačke - na zavjetni grob se primjenju općenite mjere zaštite i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

u) Lokalitet Tvrdolj, Crnički Kamenik - potrebno je provesti samo preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;

v) Lokalitet Raskršće, Deževice, u centralnom dijelu naselja - provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećkom;

w) Lokalitet Katoličko groblje, Deževice - potrebno je provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećkom;

x) Lokalitet Trešnjice iznad Deževica, na putnom pravcu prema vrhu planine Lopata - potrebno je provesti samo preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;

y) Lokalitet Pomol, ispod samog vrha planine Inač - potrebno je provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećkom;

(4) U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuje se **zaštitni pojas**:

a) Nekropole sa stećcima u Komarima - zaštitni pojas definiran odlukom navedenom u članu 1. stav (3) tačka a) ove odluke;

b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - zaštitni pojas definiran odlukom navedenom u članu 1. stav (3) tačka b) ove odluke;

c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - zaštitni pojas definiran odlukom navedenom u članu 1. stav (3) tačka c) ove odluke;

d) Zaštitni pojas lokaliteta fra Andrijina ćuprija, čini k.č. 1563 k.o. Kreševo, sa površinom od 676 m^2;

e) Zaštitni pojas lokaliteta hadži Hasan-agina džamija, čini površina dijela parcele k.č. 533 i 187, k.o. Kreševo, općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa I* na dijelu k.č. 533, k.o. Kreševo, počinje sa tromeđe parcela 532, 533 i 534 k.o. Kreševo i nastavlja sjeveroistočno granicom parcele 533 sa parcelama 532, 677 i 534 te se vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 532, 533 i 534 k.o. Kreševo i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 736 m^2. Obuhvat *zaštitnog pojasa II* počinje sa tromeđe parcela 187, 188 i 677 k.o. Kreševo i nastavlja sjeveroistočno granicom parcele 187 sa parcelama 188, 185, 186 i 677 te se vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 187, 188 i 677 k.o. Kreševo i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 537 m^2;

f) Zaštitni pojas lokaliteta Bijeli Grob, čine površine dijela parcela 1720, 1729/1 i 2217 k.o. Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela k.č. 1949, 1950 i 2217 k.o. Kreševo te ide sjeveroistočno granicom parcele 2217 sa parcelama 1949 i 1947 do tačke čije su koordinate Y= 6501039.44 X= 4858955.88. Sa ove tačke linija ide pravolinijski do tačke na parceli 1729/1 čije su koordinate Y= 6501063.11 X= 4858937.19 te nastavlja do tačke na granici parcela 1720 i 1735 čije su koordinate Y= 6501044.44 X= 4858918.69. Granična linija dalje ide granicom parcela 1720 i 1735 do tromeđe parcela 1720, 1735 i 2217 odakle se pravolinijski vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 1949, 1950 i 2217 k.o. Kreševo i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 757 m^2;

g) Zaštitni pojas lokaliteta Blinje, čini površina dijela parcele 2362/1 k.o. Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tačke na granici parcela 2362/1 i 2542 k.o. Kreševo čije su koordinate Y =6504145.14 X =4855505.72 te ide istočno pravolinijski do tačke na granici parcela 2362 k.o. Kreševo i 4375 k.o. Mratinići čije su koordinate Y = 6504279.69 X =4855489.20 odakle se granicom parcele 2362 sa parcelama 4375 i 2542 vraća na polaznu tačku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 9.190 m^2;

h) Zaštitni pojas lokaliteta Bare (Gunjanski do), čine površine dijela parcela 3803/1, 3808/1, 3808/3, 3786, 3788, 3789, 3792, 3793, 3794 i 3996 k.o. Mratinići. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tačke na parceli 3793 k.o. Mratinići čije su koordinate Y = 6506237.98 X = 4853805.15 te ide jugoistočno pravolinijski preko tačaka čije su koordinate sljedeće: 1. Y = 6506273.71 X = 4853792.65; 2. Y = 6506293.90 X = 4853767.94; 3. Y = 6506233.90 X = 4853705.81; 4. Y = 6506192.63 X = 4853757.03 te se vraća na polaznu tačku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 3.153 m^2;

i) Zaštitni pojas lokaliteta Zagrabci, čine površina dijelova parcela k.č. 2867, 2864/3, 2864/5, 3249, 3260 i 3589 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tačke na granici parcela 2867 i 3589 k.o. Mratinići čije su koordinate Y=6508180.47 X=4856081.05 te ide jugoistočno istom granicom do tačke čije su koordinate Y=6508196.59 X=4856061.96 te se pravolinijski preko tačaka čije su koordinate sljedeće: 1. Y=6508204.68 X=4856061.83, 2. Y=6508212.95 X=4856054.24; 3. Y=6508196.59 X=4856035.68; 4. Y=6508168.90 X=4856073.38 vraća na polaznu tačku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 504 m^2;

j) Zaštitni pojas lokaliteta Tisovik, čine površine dijela parcela k.č. 3119/1 i 3120 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim tačkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6506861.99 X = 4856419.72; 2. Y = 6506870.36 X = 4856438.88; 3. Y = 6506893.14 X = 4856445.96; 4. Y = 6506903.72 X = 4856432.03; 5. Y = 6506882.56 X = 4856410.20. Površina zaštitnog pojasa je 582 m^2;

k) Zaštitni pojas lokaliteta Kamen, čine dio parcele k.č 1829 i k.č. 1830 i 1780 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa I* čini kompletna površina parcele 1830 i dijela parcele 1829 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zaštitnog pojasa je 4.576 m^2. Obuhvat *zaštitnog pojasa II* čini površina dijela parcele 1780 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zaštitnog pojasa je 2.359 m^2;

l) zaštitni pojas lokaliteta Fatića kuće (Demići), čini površina dijelova parcela k.č. 1907 i 3614 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim tačkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6505842.63 X = 4858179.86; 2. Y = 6505847.23 X = 4858179.05; 3. Y = 6505845.78 X = 4858173.95; 4. Y = 6505841.40 X = 4858174.94. Površina zaštitnog pojasa je 16 m^2.

m) Zaštitni pojas lokaliteta Fatića voda, čini površina dijela parcele k.č. 4064/1 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim tačkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6505892.08 X = 4857775.78; 2. Y = 6505905.81 X = 4857765.78; 3. Y = 6505895.55 X = 4857752.31; 4. Y = 6505882.05 X = 4857762.01. Površina zaštitnog pojasa je 202 m^2;

n) Zaštitni pojas lokaliteta Meljine, čini površina dijela parcele k.č. 100 i 101/1 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tačke na granici parcela 100 i 102 k.o. Mratinići čije su koordinate Y=6506137.69 X=4859248.24 i ide sjeverozapadno pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6506132.94 X=4859265.51; 2. Y=6506148.75 X=4859274.39 do tačke na granici parcela 101 i 102 čije su koordinate Y=6506153.77 X=4859262.16 te se granicom parcele 102 sa parcelama 101/1 i 100 vraća na polaznu tačku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 235 m^2:

o) Zaštitni pojas lokaliteta Tavni do, čini površina dijela parcele k.č. 2245/1 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim tačkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6508415.55 X = 4858354.84; 2. Y = 6508442.23 X = 4858371.99; 3. Y = 6508472.68 X = 4858330.59; 4. Y = 6508445.16 X = 4858312.83. Površina zaštitnog pojasa je 1.021 m^2;

p) Zaštitni pojas lokaliteta Trzanj, čine površine dijelova parcela k.č. 3590, 3596 i 483 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa* čini površina dijela parcele 483 k.o. Mratinići i počinje sa tromeđe parcela 483, 3590 i 3595 k.o. Mratinići i nastavlja južno granicom parcele 483 do tromeđe parcela 483, 3592 i 3595 te se nastavla južnom granicom parcele 3592 do tačke čije su kooridante Y = 6508547 X = 4861618. Iz ove tačke linija produžava do južne granice k.č. 3596 u tačku čije su kooridante Y = 6508560 X = 4861621 te dalje ide granicom parcele k.č. 3596 do tačke čije su kooridante Y = 6508591 X = 4861642. Iz ove tačke linija presijeca k.č. 3596 i ide do tačke u kojoj se dodiruju k.č. 485 i 3596, a čije su kooridante Y = 6508582 X = 4861666. Iz ove tačke linija produžava granicom parcela k.č. 485 i 3596 u tačku čije su kooridante Y = 6508579 X = 4861690. Iz ove tačke linija nastavlja prema sjeveru do južne granice k.č. 486 u tačku čije su koordinate Y = 6508578 X = 4861702. Granica dalje ide u tačku kojoj se spajaju k.č. 486 i 487 čije su koordinate Y = 6508566 X = 4861725. Iz ove tačke linija ide do sjeverne granice k.č. 3590 i 3595 u tačku čije su koorinate Y = 6508551 X = 4861743. Iz ove tačke granica se spušta granicom parcela k.č. 3590 i 3595 na polaznu tačku u tromeđi parcela 483, 3590 i 3595 k.o. Mratinići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 6.199,08 m^2;

q) Zaštitni pojas lokaliteta Lopata, čine površine dijelova parcela 340/1, 342 i 343 k.o. Alagići općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa I* počinje sa tromeđe parcela 340/1, 340/4 i 342 k.o. Alagići i nastavlja jugoistočno pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6504291.11 X=4861739.48; 2. Y=6504267.30 X=4861736.47; 3. Y= 6504258.92 X=4861765.44 te se vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 340/1, 342 i 344 k.o. Alagići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 448 m^2. Obuhvat *zaštitnog pojasa II* počinje sa tromeđe parcela 343, 344 i 1926 k.o. Alagići i nastavlja sjeveroistočno granicom parcele 343 sa parcelama 1926, 342 i 344 te se vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 343, 344 i 1926 k.o. Alagići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 1.077 m^2;

r) Zaštitni pojas lokaliteta Škarine, čine površine dijela parcele k.č. 384/1, 389/1 i 1925 k.o. Alagići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 228/1, 228/6 i 1925 k.o. Alagići te ide istočno granicom parcele 1925 sa parcelama 228/1, 231 i 232 do tačke čije su koordinate Y= 6503051.17 X= 4861847.03 te se pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y= 6503043.89 X= 4861812.48; 2. Y= 6503009.97 X= 4861778.23; 3. Y= 6502969.01 X= 4861780.27; 4. Y= 6502962.17 X= 4861803.03; 5. Y= 6502962.03 X= 4861836.45 vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 228/1, 228/6 i 1925 k.o. Alagići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 4.966 m^2;

s) Zaštitni pojas lokaliteta Kaursko groblje, čine površine dijelova parcela k.č. 1762/1, 1762/2, 1763/1, 1766, 1966 i 1967 k.o. Crnići I, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 1711, 1966 i 1967 k.o. Crnići I i ide jugoistočno pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y= 6502072.14 X= 4860128.51; 2. Y= 6502068.51 X= 4860120.81; 3. Y= 6502067.53 X= 4860105.78; 4. Y= 6502031.47 X= 4860100.75 do tačke na granici parcela 1966 i 1712 čije su koordinate Y= 6502020.22 X= 4860127.64 odakle se vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 1711, 1966 i 1967 k.o. Crnići I i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 622 m^2;

t) Zaštitni pojas lokaliteta Katoličko groblje u selu Jelačke, čini dio k.č. 2325/1 k.o. Crnići I, određen je prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6502568 X=4863453; 2. Y=6502577

X=4863438; 3. Y=6502564 X=4863427; 4. Y=6502553 X=4863440. Površina zone zaštite je 200 m^2;

u) Zaštitni pojas lokaliteta Tvrdolj, čine površine dijelova parcela k.č. 2115, 2116, 2119/1 i 2120/1 k.o. Crnići I općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 2116, 2118 i 2119/1 k.o. Crnići I i ide zapadno pravolinijski do tačke na granici parcela 508 i 2116 čije su koordinate Y=6498052.78 X=4860208.62 te nastavlja granicom istom granicom i granicom parcela 2114 i 2115 do tačke čije su koordinate Y=6498075.36 X=4860281.95. Sa ove tačke granična linija se preko tačke na parceli 2120/1 čije su koordinate Y=6498106.27 X=4860259.69 vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 2116, 2118 i 2119/1 k.o. Crnići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 1.923 m^2;

v) Zaštitni pojas lokaliteta Raskršće, čini površina dijela parcele k.č. 153 k.o. Deževice, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 153, 154 i 301 k.o. Deževice i ide sjeverozapadno pravolinijski preko tačaka čije su koordinate: 1. Y=6497101.95 X=4856963.05; 2. Y=6497102.90 X=4856977.01 do tačke na granici parcela 153 i 301 čije su koordinate Y=6497106.14 X=4856978.86 te se istom granicom vraća na polaznu tačku u tromeđi parcela 153, 154 i 301 k.o. Deževice i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 67 m^2;

w) Zaštitni pojas lokaliteta Katoličko groblje u Deževicama, čini površina dijela parcele k.č. 57, 58, 67/1 i 68 k.o. Deževice, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6497101.16 X=4857083.04; 2. Y=6497089.68 X=4857085.21; 3. Y=6497091.26 X=4857095.90; 4. Y=6497102.70 X=4857094.15. Površina zaštitnog pojasa je 99 m^2;

x) Zaštitni pojas lokaliteta Trešnjice, čini površina dijela parcele k.č. 719 k.o. Deževice općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6497598.52 X=4857297.16; 2. Y=6497619.55 X=4857286.84; 3. Y=6497611.40 X=4857272.31; 4. Y=6497590.35 X=4857283.17. Površina zaštitnog pojasa je 284 m^2;

y) Zaštitni pojas lokaliteta Pomol, čini dio k.č. 2423/2, k.o. Crnići I, općina Kreševo. Obuhvat zaštitne zone čini površina određena prelomnim tačkama čije su koordinate: 1. Y=6499936 X=4857913; 2. Y=6499906 X=4857933; 3. Y= Y=6499926 X=4857960; 4. Y=6499953 X=4857946. Površina zone zaštite je 300 m^2;

(5) U zaštitnom pojasu iz stava (4) ovog člana utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

a) Nije dozvoljena eksploatacija kamena, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih propisima, izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i svih objekata koji u toku izgradnje ili u toku eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik;

b) Nije dozvoljeno izvođenje radova koji bi mogli utjecati na izmjenu područja i promjenu krajolika;

c) Dozvoljeno je obavljanje radova na infrastrukturi uz prethodno pribavljeno odobrenje nadležnog ministarstva i stručno mišljenje nadležne službe zaštite;

d) Prostor je potencijalno arheološko nalazište, te ukoliko se prilikom izvođenja radova naiđe na bilo kakve arheološke nalaze, radove je potrebno obustaviti, dok se ne provedu arheološka istraživanja;

e) Obavezno je provođenje mjera održavanja čistoće i komunalnog reda.

Član 5.

(Mjere zaštite za arheološke nalaze)

(1) Svi pokretni nalazi, koji u toku arheološkog istraživanja budu nađeni, bit će pohranjeni u najbližem muzeju koji ispunjava kadrovske, materijalne i tehničke uvjete ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

(2) Sav pokretni i nepokretni arheološki materijal koji bude nađen u toku arheoloških istraživanja neophodno je stručno obraditi.

(3) Arheolog - voditelj arheoloških istraživanja dužan je nakon izvršenih arheoloških radova podnijeti izvještaj Komisiji i instituciji koja je obavila istraživanja i rad u periodu do 3 godine objaviti u nekom od stručnih časopisa.

(4) Arheolog - voditelj arheoloških istraživanja mora imati na raspolaganju sav pronađeni pokretni i nepokretni arheološki materijal dok traje istraživanje i dok ne završi izvještaj, a najduže za period od tri godine.

(5) Paralelno s izvođenjem arheoloških istraživanja, neophodna je sukcesivna konzervacija nepokretnih nalaza na lokalitetu i konzervacija pokretnog arheološkog materijala i njegovo pohranjivanje u odgovarajuće prostore (depoe).

(6) Nakon dostavljanja izvještaja o provedenom istraživanju, Komisija će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Komisija utvrđuje.

(7) Iznošenje pokretnih nalaza iz stava (1) ovog člana iz Bosne i Hercegovine nije dozvoljeno.

(8) Izuzetno od odredbe stava (7) ovog člana, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza van zemlje, dokaze o tome prezentirat će Komisiji, koja može dozvoliti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog iznošenja, postupanja s njim u toku boravka van zemlje i njegovog povrata u Bosnu i Hercegovinu.

Član 6.

(Stavljanje van snage provedbenih akata)

Stupanjem na snagu ove odluke, stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi akti, u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Član 7.

(Suzdržavanje od poduzimanja radnji)

Svako, a posebno nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

Član 8.

(Dostavljanje odluke nadležnom sudu)

Ova odluka će se nakon objave u "Službenom glasniku BiH" dostaviti nadležnom općinskom sudu radi upisa zabilježbe o proglašenju nacionalnog spomenika u zemljišne knjige.

Član 9.
(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (http://www.kons.gov.ba).

Član 10.
(Konačnost odluke)

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

Član 11.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 09-2.3-81/20-6
22. septembra 2020. godine Sarajevo

Predsjedavajući Komisije
Radoje Vidović, s. r.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 22. rujna 2020. godine, donijela je

ODLUKU
O PROGLAŠENJU SERIJSKOG DOBRA - SREDNJOVJEKOVNE NEKROPOLE SA STEĆCIMA I STARIM MUSLIMANSKIM NIŠANIMA NA PODRUČJU KREŠEVA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.
(Predmet zaštite i prostorni obuhvat)

(1) **Serijsko dobro - srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa** proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

(2) Nacionalni spomenik čine:
- a) Nekropole sa stećcima u Komarima (Crkvenjak - 28 stećaka, Klupe - 25 stećaka i Kalemi - 2 stećka);
- b) Nekropola sa 52 stećka na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama;
- c) Nekropola sa 26 stećakana lokalitetu Kose u Crnićima;
- d) Dva stećka, koji nisu *in situ*, na lokalitetu fra Andrijina ćuprija u Kreševu;
- e) Nekropola sa 21 starim muslimanskim nišanom u haremu hadži Hasan-agine džamije u Kreševu;
- f) Nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Bijeli grob u zaseoku Vunari (Bošnjaci);
- g) Nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Blinje;
- h) Nekropola sa 18 stećaka na lokalitetu Bare (Gunjanski do), iznad sela Gunjani;
- i) Nekropola sa 8 stećaka na lokalitetu Zagrebci u selu Botunja;
- j) Nekropola sa 9 stećaka na lokalitetu Tisovik, iznad sela Pirin;
- k) Nekropola sa 3 stećka i 12 starih muslimanskih nišana na lokalitetu Kamenu selu Mratinići;
- l) Osamljen stećak na lokalitetu Fatića kuće (Demići) u selu Mratinići;
- m) Srednjovjekovni majdan i stećak na lokalitetu Fatića voda na padinama planine Meorašje iznad sela Mratinići;
- n) Nekropola sa 2 stara muslimanskih nišana na lokalitetu Meljine u selu Polje;
- o) Srednjovjekovni majdan i nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Tavni do na planini Volujak;
- p) Nekropola sa 1 stećkom, 8 starih muslimanskih nišana i spomenik iz NOB-a na lokalitetu Trzanju selu Bukva;
- q) Nekropola sa 5 stećaka i 3 stara muslimanska nišana na lokalitetu Lopata u zaseoku Tomića-han;
- r) Nekropola sa 33 stećka na lokalitetu Škarine u selu Rakova noga;
- s) Nekropola sa 5 stećaka na lokalitetu Kaursko groblje u selu Bjelovići;
- t) Zavjetni grob na lokalitetu Katoličko groblje u selu Jelačke;
- u) Nekropola sa 3 stećka na lokalitetu Tvrdolj u selu Crnički Kamenik;
- v) Osamljeni stećak, koji nije *in situ* na lokalitetu Raskršće u selu Deževice;
- w) Osamljeni stećak, koji nije *in situ* na lokalitetu Katoličko groblje u selu Deževice;
- x) Nekropola sa 1 stećkom na lokalitetu Trešnjice, iznad Deževica;
- y) Osamljeni stećak, koji nije *in situ* na lokalitetu Pomol, ispod samog vrha planine Inač.

(3) Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata:
- a) Nekropole sa stećcima u Komarima - obuhvat definiran Odlukom o proglašenju povijesnog područja - Nekropola sa stećcima na lokalitetu Crkvenjak i nekropola sa stećcima na lokalitetu Klupe u Komarima, općina Kreševo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 29/08, 48/13 i 68/20);
- b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - obuhvat definiran Odlukom o proglašenju povijesnog područja - Nekropola sa stećcima na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama, općina Kreševo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 11/12 i 68/20);
- c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - obuhvat definiran povijesnim područjem - Nekropola sa stećcima na lokalitetu Kose u Crnićima, općina Kreševo, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 38/12 i 68/20);
- d) Lokalitet fra Andrijina ćuprija, k.č. 1563, PL/KKU broj 616, upisan u zk uložak broj 616, k.o. Kreševo;
- e) Harem hadži Hasan-agine džamije u Kreševu, k.č. 187, i k.č. 533, PL /KKU broj 581, upisan u zk uložak broj 581, k.o. Kreševo;
- f) Lokalitet Bijeli grob, k.č. 1729/2, PL/KKU broj 66, upisan u zk uložak broj 66, k.o. Kreševo;
- g) Lokalitet Blinje, k.č. 2362/2, PL/KKU broj 149, upisan u zk uložak broj 149, k.o. Kreševo;
- h) Lokalitet Bare - Gunjanski do, dio k.č. 3788, 3793, PL/KKU 385, upisan u zk uložak broj 385, dio k.č. 3789, PL/KKU broj 176, upisan u zk uložak broj 176, dio k.č. 3996, PL/KKU broj 199, upisana u zk uložak broj 199. i k.č. 3795, PL/KKU broj 398, upisana u zk uložak broj 398, k.o. Mratinići:
- i) Lokalitet Zagrebci, dio k.č. 2867, PL/KKU broj 196, upisana u zk uložak broj 196, i dio k.č. 3589,

PL/KKU broj 199, upisan u zk uložak broj 199, k.o. Mratinići;

j) Lokalitet Tisovik, k.č. 3119/2, PL/KKU broj 544, upisana u zk uložak broj 544, k.o. Mratinići;

k) Lokalitet Kamen, dio k.č. 1829 i 1780, PL/KKU broj 402, upisane u zk uložak broj 402, k.o. Mratinići;

l) Lokalitet Fatića kuće - Demići, dio k.č. 3614, PL/KKU broj 199, upisana u zk uložak broj 199, k.o. Mratinići;

m) Lokalitet Fatića voda, k.č. 4064/3, PL/KKU broj 201, upisana u zk uložak broj 201, k.o. Mratinići;

n) Lokalitet Meljine, k.č. 101/2, PL/KKU broj 1001, upisana u zk uložak broj 1001, k.o. Mratinići;

o) Lokalitet Tavni do, k.č. 2245/3, PL/KKU broj 201, upisana u zk uložak broj 201, k.o. Mratinići;

p) Lokalitet Trzanj, k.č. 483 PL/KKU broj 402, upisana u zk uložak broj 402, k.č. 484, PL/KKU broj 204, upisana u zk uložak broj 204, i dio k.č. 3590 i 3596, PL/KKU broj 199, upisane u zk uložak broj 199, k.o. Mratinići;

q) Lokalitet Lopata, dio k.č. 340/1, PL/KKU broj 609, upisana u zk uložak broj 609 i dio k.č. 343, PL/KKU broj 209, upisana u zk uložak broj 209, k.o. Alagići;

r) Lokalitet Škarine, k.č. 384/2, k.č. 387, PL/KKU broj 46, upisane u zk uložak broj 46 i k.č. 388, PL/KKU broj 520, upisan u zk uložak broj 520, k.o. Alagići;

s) Lokalitet Kaursko groblje, dio k.č. 1762/2, PL/KKU broj 685, upisan u zk uložak broj 685, dio k.č. 1763/1, PL/KKU broj 620, upisan u zk uložak broj 620 i dio k.č. 1967, PL/KKU broj 183, upisana u zk uložak broj 183, k.o. Crnići I.;

t) Lokalitet Katoličko groblje, k.č. 2325/2, PL/KKU 420, upsana u zk uložak broj 420, k.o. Crnići I.;

u) Lokalitet Tvrdolj, dio kč. 2116, PL/KKU broj 185, upisana u zk uložak broj 185, k.č. 2119/1 i 2120/1, PL/KKU broj 432, upisan u zk uložak broj 432, k.o. Crnići I.;

v) Lokalitet Raskršće, dio k.č. 153, PL/KKU broj 15, upisana u zk uložak broj 15, k.o. Deževice;

w) Lokalitet Katoličko groblje, k.č. 67/2, PL/KKU broj 134, upisana u zk uložak broj 134, k.o. Deževice;

x) Lokalitet Trešnjice, dio k.č. 719, PL/KKU broj 47, upisana u zk uložak broj 47, k.o. Deževice;

y) Lokalitet Pomol, dio k.č. 2423/2, PL/KKU broj 147, upisana u zk uložak broj 147, k.o. Crnići I., općina Kreševo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

(4) Granice obuhvata nacionalnog spomenika su:

a) Nekropole sa stećcima u Komarima - granice definirane odlukom navedenom u stavku (3) točka a) ovoga članka;

b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - granice granice definirane odlukom navedenom u stavku (3) točka b) ovog članka;

c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - granice definirane odlukom navedenom u stavku (3) točka c) ovoga članka;

d) Lokalitet fra Andrijina ćuprija čini k.č. 1563 k.o. Kreševo. Površina zone zaštite je 676 m^2;

e) Lokalitet hadži Hasan-agina džamija, čini površina parcela k.č. 533 i 187, k.o. Kreševo, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 2281 m^2;

f) Lokalitet Bijeli Grob, čini parcela k.č. 1729/2 k.o. Kreševo. Površina zone zaštite je 310 m^2;

g) Lokalitet Blinje, čini parcela k.č. 2362/2 k.o. Kreševo. Površina zone zaštite je 784 m^2;

h) Lokalitet Bare (Gunjanski do), čine površina dijelova parcela k.č. 3788, 3789, 3793, 3996 i kompletne parcele k.č. 3795 k.o. Mratinići. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 3789, 3792 i 3793 k.o. Mratinići; te ide istočno pravolinijski na sjeverni kut parcele 3795 i nastavlja granicom parcele 3795 sa parcelama 3793 i 3794 do tromeđe parcela 3794, 3795 i 3996. Granična linija zatim presijeca parcelu 3996 i ide u točku čija je koordinata Y= 6506250 X= 4853741. Od ove točke ghranična linija ide granicom parcela 3996 i 3808/3 do tromeđe parcela 3808/1, 3808/3 i 3996. Od ove točke granična linija ide ganicom parcela 3808/1 i 3996 do tromeđe parcela 3808/1, 3803/1 i 3996. Zatim linija presijeca k.č. 3996 i ide prema sjeverozapadu do četveromeđe parcela 3786, 3788, 3795 i 3996 odakle ide granicom parcela 3786 i 3788 do točke čije su koordinate Y= 6506207.84 X= 4853756.25. Sa ove točke se granična linija pravolinijski vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 3789, 3792 i 3793 k.o. Mratinići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 2.112 m^2;

i) Lokalitet Zagrabci, čine površina dijelova parcela k.č. 2867i 3589 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 3249, 3260 i 3589 k.o. Mratinići te ide pravolinijski granicama parcela 3249 i 3589 do točke čije su koordinate Y=6508186.41 X=4856057.39. Granična linija zatim ide istom granicom do točke čije su koordinate Y=6508175.40 X=4856072.71 te se pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6508179.48 X=4856075.33; 2. Y=6508195.03 X=4856056.72; 3. Y=6508204.39 X=4856057.36; 4. Y=6508207.36 X=4856054.62 vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 3249, 3260 i 3589 k.o. Mratinići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 225 m^2;

j) Lokalitet Tisovik, čini površina parcele k.č. 3119/2 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zone zaštite je 288 m^2;

k) Lokalitet Kamen, čine dijelovi parcela k.č 1829 i 1780 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat *zone zaštite I.* počinje sa tromeđe parcela 1829, 1830 i 3611 k.o. Mratinići te ide južno pravolinijski do točke na parceli 1829 čije su koordinate Y=6505669.91 X=4858597.87 i nastavlja pravolinijski do točke na granici parcela 1829 i 1830 čije su koordinate Y=6505653.40 X=4858605.00, te se istom granicom vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 1829, 1830 i 3611 k.o. Mratinići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 277 m^2. Obuhvat *zone zaštite II.* počinje sa točke na granici parcela 1829 i 3611 k.o. Mratinići čije su koordinate Y= 6505715.35 X= 4858596.11 te ide južno istom granicom do točke čije su koordinate Y= 6505720.41 X= 4858579.60 i nastavlja pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y= 6505715.16 X= 4858550.25; 2. Y= 6505705.91 X= 4858549.80; 3. Y= 6505688.79 X= 4858586.33, te se vraća na polaznu točku i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 918 m^2. Obuhvat *zone zaštite III* čini površina dijela parcele k.č. 1780 k.o. i određena je prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y= 6505724.16 X= 4858631.74; 2. Y= 6505738.07 X= 4858633.42; 3. Y= 6505743.88

X= 4858622.88; 4. Y= 6505737.30 X= 4858606.08; 5. Y= 6505725.91 X= 4858607.61. Površina zone zaštite je 409 m^2;

l) Lokalitet Fatića kuće (Demići), čini površina dijela parcele k.č. 3614 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite čini površina određena prelomnim točkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6505843.41 X = 4858178.92; 2. Y = 6505845.96 X = 4858178.41; 3. Y = 6505845.11 X = 4858175.28; 4. Y = 6505842.63 X = 4858175.78. Površina zone zaštite je 8 m^2;

m) Lokaliteta Fatića voda, čini površina dijela parcele k.č. 4064/3 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zone zaštite je 83 m^2;

n) Lokalitet Meljine, čini površina dijela parcele k.č. 101/2 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 55 m^2;

o) Lokalitet Tavni do, čini površina dijela parcele k.č. 2245/3 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 633 m^2;

p) Lokalitet Trzanj, čine površine dijelova parcela k.č. 3590, 3596, 483 i 484 k.o. Mratinići, općina Kreševo. *Obuhvat zone zaštite I.* počinje sa točke na granici parcela 3596 i 486 k.o. Mratinići čije su koordinate Y=6508568.12 X=4861716.69 i nastavlja istom granicom do točke čije su koordinate Y=6508570.46 X=4861711.44. Granična linija zatim ide pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6508566.76 X=4861710.27; 2. Y=6508564.81 X=4861715.72 te se vraća na polaznu točku i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 20 m^2. *Obuhvat zone zaštite II.* određen je prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6508539.16 X=4861704.39; 2. Y=6508550.94 X=4861701.55; 3. Y=6508541.73 X=4861641.02; 4. Y=6508516.94 X=4861654.01. *Obuhvat zone zaštite III.* je kompletna površina k.č. 484, k.o. Mratinići. Površina zone zaštite je 1.391 m^2;

q) Lokalitet Lopata, čine površine dijelova parcela 340/1, 342 i 343 k.o. Alagići općina Kreševo. Obuhvat *zone zaštite I.* počinje sa tromeđe parcela 340/1, 342 i 344 k.o. Alagići i ide sjeverno granicom parcela 340/1 i 342 do točke čije su koordinate Y=6504276.13 X=4861766.49. Granična linija zatim ide pravolinijski do točke na granici parcela 340/1 i 344 čije su koordinate Y=6504284.01 X=4861743.50 te se istom granicom vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 340/1, 342 i 344 k.o. Alagići i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 252 m^2. Obuhvat *zone zaštite II.* čini površina dijela parcele k.č. 343 k.o. Alagići, određen je prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6504186 X=4861776; 2. Y=6504198 X=4861764; 3. Y=6504182 X=4861745; 4. Y=6504159 X=4861759. Površina zone zaštite je 590 m^2;

r) Lokalitet Škarine, čine površine kompletnih parcela k.č. 384/2, 387 i 388 k.o. Alagići, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 2.043 m^2;

s) Lokalitet Kaursko groblje, čine površine dijelova parcela k.č. 1762/2, 1763/1 i 1967 k.o. Crnići I. općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 1762/1, 1762/2 i 1966 k.o. Crnići i te ide sjeveroistočno granicom parcela 1762/2 i 1966 do tromeđe parcela 1762/2, 1966 i 1967 te se pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y= 6502072.14 X= 4860128.51; 2. Y= 6502063.67 X= 4860110.53; 3. Y= 6502037.51 X= 4860106.72 i vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 1762/1, 1762/2 i 1966 k.o. Crnići I. i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 770 m^2;

t) Lokalitet Katoličko groblje u selu Jelačke, čini k.č. 2325/2 k.o. Crnići I. Površina zone zaštite je 30 m^2;

u) Lokalitet Tvrdolj, čine površine dijelova parcela k.č. 2116, 2119/1 i 2120/1 k.o. Crnići I., općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa tromeđe parcela 2115, 2116 i 2120/1 k.o. Crnići I. te ide sjeveroistočno granicom parcela 2115 i 2120/1 do točke čije su koordinate Y=6498068.61 X=4860268.32 te se pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6498087.15 X=4860255.36; 2. Y=6498068.22 X=4860230.61; 3. Y=6498053.32 X=4860242.01 i vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 2115, 2116 i 2120/1 k.o. Crnići I., na taj način je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 645 m^2;

v) Lokalitet Raskršće, čini površina dijela parcele k.č. 153 k.o. Deževice, općina Kreševo. Obuhvat zone zaštite počinje sa točke na granici parcela 153 i 301 k.o. Deževice čije su koordinate Y=6497110.15 X=4856965.37 i ide zapadno pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6497103.75 X=4856966.01; 2. Y=6497103.75 X=4856974.69 do točke na granici parcela 153 i 301 čije su koordinate Y=6497109.11 X=4856975.43 odakle se istom granicom vraća na polaznu točku i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 57 m^2;

w) Lokalitet Katoličko groblje u Deževicama, čini površina parcele k.č. 67/2 k.o. Deževice, općina Kreševo. Površina zone zaštite je 29 m^2;

x) Lokalitet Trešnjice, čini površina dijela parcele k.č. 719 k.o. Deževice općina Kreševo. Obuhvat zaštitne zone čini površina određena prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6497601.35 X=4857290.71; 2. Y=6497611.75 X=4857285.63; 3. Y=6497607.49 X=4857277.78; 4. Y=6497597.19 X=4857283.00. Površina zone zaštite je 102 m^2;

y) Lokalitet Pomol, čini dio k.č. 2423/2, k.o. Crnići I., općina Kreševo. Obuhvat zaštitne zone čini površina određena prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6499928 X=4857937; 2. Y=6499925 X=4857939; 3. Y= Y=6499923 X=4857937; 4. Y=6499926 X=4857935. Površina zone zaštite je 20 m^2.

Članak 2.
(Kategorizacija)

Sukladno Pravilniku o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 82/19), dobro je svrstano u kategoriju "nacionalni spomenik od velikog značaja za Bosnu i Hercegovinu".

Članak 3.
(Mjerodavnost za osiguranje mjera zaštite)

(1) Federacija Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju, restauraciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

(2) Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete za izradu i postavljanje informacijske ploče sa osnovnim

podatcima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

Članak 4.
(Mjere zaštite nacionalnog spomenika)

(1) S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u članku 1. st. (3) i (4) ove odluke utvrđuju se sljedeće **opće mjere zaštite**:
   a) Dopušteni su istraživački radovi, radovi sanacije, konzervacije i restauracije, radovi održavanja lokaliteta i radovi na prezentaciji nacionalnog spomenika;
   b) Radovi na nacionalnom spomeniku se mogu izvoditi samo uz prethodno dobiveno odobrenje tijela uprave stvarno mjerodavnog za intervenciju definiranu u mjerama zaštite ove odluke i stručni nadzor mjerodavne službe za zaštitu nasljeđa, a temeljem dokumentacije na koju je prije izdavanja potrebnih dozvola pribavljeno mišljenje mjerodavne službe zaštite nasljeđa;
   c) Dopušteni su radovi na hortikulturnom uređenju lokaliteta uz poštivanje autentičnog stanja prostora. Prilikom hortikulturnog uređenja potrebno je voditi računa da ne dođe do oštećenja arheoloških nadgrobnika i ostatak;
   d) Nije dopušteno pomjeranje nadgrobnika sa grobova na bilo koju drugu lokaciju;
   e) Dopušteno je čišćenje spomenika od lišaja i mahovine i skidanje patine sa kamena u slučaju da je ono neophodno za istraživanje epigrafskih ili dekorativnih elemenata spomenika, uz prethodno izrađen elaborat i odobrenje mjerodavnog ministarstva. Elaborat treba biti zasnovan na biološkim, kemijskim, fizičkim i drugim analizama za koje konzervator utvrdi da su neophodne, te sadržavati odgovarajuće konzervatorske mjere i procjenu utjecaja načina čišćenja na kamen;
   f) Područje predstavlja arheološki lokalitet, pa je prilikom obavljanja arheoloških istražnih radova obvezno osigurati nazočnost arheologa;
   g) Obvezna je provedba konzervatorskih radova nakon arheoloških istraživanja;
   h) Prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti, a može se rabiti u edukativne i kulturne svrhe, koje podrazumijevaju kulturni, kreativni i vjerski turizam;
   i) Obvezna je provedba mjera održavanja čistoće i komunalnog red;.
   j) Potrebno je posebice osigurati izradu Plana sanacije, konzervacije i prezentacije nacionalnog spomenika, uključujući planove arheološkog istraživanja, te plan redovitog održavanja spomenika;
   k) Pored informacijske ploče iz članka 3. stavak (2) ove odluke, na prostoru nacionalnog spomenika dopušteno je postavljanje drugih informacijskih ploča, odnosno sadržaja koji daju informacije o nacionalnom spomeniku ili ga interpretiraju, isključivo uz prethodnu suglasnost mjerodavne službe zaštite nasljeđa na sadržaj teksta, dizajn ploče i poziciju na koju će se postaviti.

(2) S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u članku 1. st. (3) i (4) ove odluke utvrđuju se **posebne pojedinačne mjere zaštite**:
   a) Nekropole sa stećcima u Komarima - mjere zaštite definirane odlukom navedenom u članku 1. stavak (3) točka a) ove odluke;
   b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - mjere zaštite definirane odlukom navedenom u članku 1. stavak (3) točka b) ove odluke;
   c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - mjere zaštite definirane odlukom navedenom u članku 1. stavak (3) točka c) ove odluke;
   d) Lokalitet fra Andrijina ćuprija - stećke vratiti na primarni lokalitet Škarine u selu Rakova noga i izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove nad njima;
   e) Lokalitet u haremu hadži Hasan-agine džamije u Kreševu - sukladno općenitim mjerama provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad nišanima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   f) Lokalitet Bijeli grob, zaseok Vunari (Bošnjaci) - urediti prostor nekropole sa uklanjanjem raslinja, zatrpavanjem kanala (tranšea) s ciljem sprečavanja sklizavanja. Postojeći prostor za sjedenje izmjestiti da nije na sredini nekropole te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;
   g) Lokalitet Blinje, raskrsnica puta iznad Kreševa - provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   h) Lokalitet Bare (Gunjanski do) iznad sela Gunjani - provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   i) Lokalitet Zagrebci, selo Botunja - prostor nekropole je potrebno sustavno arheološki istražiti te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   j) Lokalitet Tisovik, iznad sela Pirin - provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   k) Lokalitet Kamen, selo Mratinići - dopušteno je formiranje novih grobnica na minimalnoj udaljenosti 5 metara od spomenika te provesti konzervatorsko-restauratorske radove i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   l) Lokalitet Fatića kuće (Demići), selo Mratinići - vratiti stećak na primarni lokalitet Fatića voda i izvršiti konzervatorsko-restauratorske radove nad njim;
   m) Lokalitet Fatića voda, padine planine Meorašje iznad sela Mratinići - izvršiti podizanje utonulog stećka i njegovo niveliranje u odnosu na okolni prostor te urediti širi prostor majdana u cilju prezentacije;
   n) Lokalitet Meljine, selo Polje - hitno izvršiti uspravljanje nagnutog nišana te arheološki istražiti grob susjednog mezara od kojeg se samo sačuvao dio doglavnog nišana i kameni santrač te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad nišanima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   o) Lokalitet Tavni do na planini Volujak - izvršiti podizanje utonulog stećka i njegovo niveliranje u odnosu na okolni prostor te urediti širi prostor majdana te provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
   p) Lokalitet Trzanj, selo Bukva - hitno izvršiti uspravljanje oborenih nišana te arheološki istražiti njihova grobna mjesta, kao i prostor nekropole sa stećkom. Spomenik iz NOB-a je u dobrom stanju i potrebno ga je održavati čišćenjem i uređenjem okolnog prostora. Provesti konzervatorsko-restauratorske radove i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;

q) Lokalitet Lopata, zaselak Tomića han - potrebno provesti preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala te provesti konzervatorsko-restauratorske radove s ciljem prezentacije;
r) Lokalitet Škarine, selo Rakova noga - na k.č. 388, k.o. Alagići, provesti sistematska arheološka istraživanja. Na parcelama dio k.č. 384/2 i k.č. 387, k.o. Alagići provesti samo preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala. Provesti konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima s ciljem prezentacije;
s) Lokalitet Kaursko groblje, selo Bjelovići - potrebno je provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;
t) Lokalitet Katoličko groblje, selo Jelačke - na zavjetni grob se primjenju općenite mjere zaštite i uređenje lokaliteta s ciljem prezentacije;
u) Lokalitet Tvrdolj, Crnički Kamenik - potrebno je provesti samo preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;
v) Lokalitet Raskršće, Deževice, u centralnom dijelu naselja - provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećkom;
w) Lokalitet Katoličko groblje, Deževice - potrebno je provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećkom;
x) Lokalitet Trešnjice iznad Deževica, na putnom pravcu prema vrhu planine Lopata - potrebno je provesti samo preventivna arheološka istraživanja s ciljem utvrđivanja arheološkog potencijala te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećcima;
y) Lokalitet Pomol, ispod samog vrha planine Inač - potrebno je provesti sistematska arheološka istraživanja, te konzervatorsko-restauratorske radove nad stećkom;

(4) U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuje se **zaštitni pojas**:
a) Nekropole sa stećcima u Komarima - zaštitni pojas definiran odlukom navedenom u članku 1. stavak (3) točka a) ove odluke;
b) Nekropola na lokalitetu Brdo (Križ) u Deževicama - zaštitni pojas definiran odlukom navedenom u članku 1. stav (3) točka b) ove odluke;
c) Nekropola na lokalitetu Kose u Crnićima - zaštitni pojas definiran odlukom navedenom u članu 1. stav (3) točka c) ove odluke;
d) Zaštitni pojas lokaliteta fra Andrijina ćuprija, čini k.č. 1563 k.o. Kreševo, sa površinom od 676 m^2;
e) Zaštitni pojas lokaliteta hadži Hasan-agina džamija, čini površina dijela parcele k.č. 533 i 187, k.o. Kreševo, općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa I.* na dijelu k.č. 533, k.o. Kreševo, počinje sa tromeđe parcela 532, 533 i 534 k.o. Kreševo i nastavlja sjeveroistočno granicom parcele 533 sa parcelama 532, 677 i 534 te se vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 532, 533 i 534 k.o. Kreševo i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 736 m^2. Obuhvat *zaštitnog pojasa II.* počinje sa tromeđe parcela 187, 188 i 677 k.o. Kreševo i nastavlja sjeveroistočno granicom parcele 187 sa parcelama 188, 185, 186 i 677 te se vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 187, 188 i 677 k.o. Kreševo i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 537 m^2;
f) Zaštitni pojas lokaliteta Bijeli Grob, čine površine dijela parcela 1720, 1729/1 i 2217 k.o. Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela k.č. 1949, 1950 i 2217 k.o. Kreševo te ide sjeveroistočno granicom parcele 2217 sa parcelama 1949 i 1947 do točke čije su koordinate Y= 6501039.44 X= 4858955.88. Sa ove točke linija ide pravolinijski do točke na parceli 1729/1 čije su koordinate Y= 6501063.11 X= 4858937.19 te nastavlja do točke na granici parcela 1720 i 1735 čije su koordinate Y= 6501044.44 X= 4858918.69. Granična linija dalje ide granicom parcela 1720 i 1735 do tromeđe parcela 1720, 1735 i 2217 odakle se pravolinijski vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 1949, 1950 i 2217 k.o. Kreševo i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 757 m^2;
g) Zaštitni pojas lokaliteta Blinje, čini površina dijela parcele 2362/1 k.o. Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa točke na granici parcela 2362/1 i 2542 k.o. Kreševo čije su koordinate Y =6504145.14 X =4855505.72 te ide istočno pravolinijski do točke na granici parcela 2362 k.o. Kreševo i 4375 k.o. Mratinići čije su koordinate Y = 6504279.69 X =4855489.20 odakle se granicom parcele 2362 sa parcelama 4375 i 2542 vraća na polaznu točku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 9.190 m^2;
h) Zaštitni pojas lokaliteta Bare (Gunjanski do), čine površine dijela parcela 3803/1, 3808/1, 3808/3, 3786, 3788, 3789, 3792, 3793, 3794 i 3996 k.o. Mratinići. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa točke na parceli 3793 k.o. Mratinići čije su koordinate Y = 6506237.98 X = 4853805.15 te ide jugoistočno pravolinijski preko točaka čije su koordinate sljedeće: 1. Y = 6506273.71 X = 4853792.65; 2. Y = 6506293.90 X = 4853767.94; 3. Y = 6506233.90 X = 4853705.81; 4. Y = 6506192.63 X = 4853757.03 te se vraća na polaznu točku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 3.153 m^2;
i) Zaštitni pojas lokaliteta Zagrabci, čine površina dijelova parcela k.č. 2867, 2864/3, 2864/5, 3249, 3260 i 3589 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa točke na granici parcela 2867 i 3589 k.o. Mratinići čije su koordinate Y=6508180.47 X=4856081.05 te ide jugoistočno istom granicom do točke čije su koordinate Y=6508196.59 X=4856061.96 te se pravolinijski preko točaka čije su koordinate sljedeće: 1. Y=6508204.68 X=4856061.83, 2. Y=6508212.95 X=4856054.24; 3. Y=6508196.59 X=4856035.68; 4. Y=6508168.90 X=4856073.38 vraća na polaznu točku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 504 m^2;
j) Zaštitni pojas lokaliteta Tisovik, čine površine dijela parcela k.č. 3119/1 i 3120 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim točkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6506861.99 X = 4856419.72; 2. Y = 6506870.36 X = 4856438.88; 3. Y = 6506893.14 X = 4856445.96; 4. Y = 6506903.72 X = 4856432.03; 5. Y = 6506882.56 X = 4856410.20. Površina zaštitnog pojasa je 582 m^2;

k) Zaštitni pojas lokaliteta Kamen, čine dio parcele k.č 1829 i k.č. 1830 i 1780 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa I*. čini kompletna površina parcele 1830 i dijela parcele 1829 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zaštitnog pojasa je 4.576 m^2. Obuhvat *zaštitnog pojasa II*. čini površina dijela parcele 1780 k.o. Mratinići općina Kreševo. Površina zaštitnog pojasa je 2.359 m^2;

l) zaštitni pojas lokaliteta Fatića kuće (Demići), čini površina dijelova parcela k.č. 1907 i 3614 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim točkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6505842.63 X = 4858179.86; 2. Y = 6505847.23 X = 4858179.05; 3. Y = 6505845.78 X = 4858173.95; 4. Y = 6505841.40 X = 4858174.94. Površina zaštitnog pojasa je 16 m^2.

m) Zaštitni pojas lokaliteta Fatića voda, čini površina dijela parcele k.č. 4064/1 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim točkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6505892.08 X = 4857775.78; 2. Y = 6505905.81 X = 4857765.78; 3. Y = 6505895.55 X = 4857752.31; 4. Y = 6505882.05 X = 4857762.01. Površina zaštitnog pojasa je 202 m^2;

n) Zaštitni pojas lokaliteta Meljine, čini površina dijela parcele k.č. 100 i 101/1 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa točke na granici parcela 100 i 102 k.o. Mratinići čije su koordinate Y=6506137.69 X=4859248.24 i ide sjeverozapadno pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6506132.94 X=4859265.51; 2. Y=6506148.75 X=4859274.39 do točke na granici parcela 101 i 102 čije su koordinate Y=6506153.77 X=4859262.16 te se granicom parcele 102 sa parcelama 101/1 i 100 vraća na polaznu točku i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 235 m^2:

o) Zaštitni pojas lokaliteta Tavni do, čini površina dijela parcele k.č. 2245/1 k.o. Mratinići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim točkama sljedećih koordinata: 1. Y = 6508415.55 X = 4858354.84; 2. Y = 6508442.23 X = 4858371.99; 3. Y = 6508472.68 X = 4858330.59; 4. Y = 6508445.16 X = 4858312.83. Površina zaštitnog pojasa je 1.021 m^2;

p) Zaštitni pojas lokaliteta Trzanj, čine površine dijelova parcela k.č. 3590, 3596 i 483 k.o. Mratinići općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa* čini površina dijela parcele 483 k.o. Mratinići i počinje sa tromeđe parcela 483, 3590 i 3595 k.o. Mratinići i nastavlja južno granicom parcele 483 do tromeđe parcela 483, 3592 i 3595 te se nastavla južnom granicom parcele 3592 do točke čije su kooridante Y = 6508547 X = 4861618. Iz ove točke linija produžava do južne granice k.č. 3596 u točku čije su kooridante Y = 6508560 X = 4861621 te dalje ide granicom parcele k.č. 3596 do točke čije su kooridante Y = 6508591 X = 4861642. Iz ove točke linija presijeca k.č. 3596 i ide do točke u kojoj se dodiruju k.č. 485 i 3596, a čije su kooridante Y = 6508582 X = 4861666. Iz ove točke linija produžava granicom parcela k.č. 485 i 3596 u točku čije su kooridante Y = 6508579 X = 4861690. Iz ove točke linija nastavlja prema sjeveru do južne granice k.č. 486 u točku čije su koordinate Y = 6508578 X = 4861702. Granica dalje ide u točku kojoj se spajaju k.č. 486 i 487 čije su koordinate Y = 6508566 X = 4861725. Iz ove točke linija ide do sjeverne granice k.č. 3590 i 3595 u točku čije su koorinate Y = 6508551 X = 4861743. Iz ove točke granica se spušta granicom parcela k.č. 3590 i 3595 na polaznu točku u tromeđi parcela 483, 3590 i 3595 k.o. Mratinići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 6.199,08 m^2;

q) Zaštitni pojas lokaliteta Lopata, čine površine dijelova parcela 340/1, 342 i 343 k.o. Alagići općina Kreševo. Obuhvat *zaštitnog pojasa I*. počinje sa tromeđe parcela 340/1, 340/4 i 342 k.o. Alagići i nastavlja jugoistočno pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6504291.11 X=4861739.48; 2. Y=6504267.30 X=4861736.47; 3. Y= 6504258.92 X=4861765.44 te se vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 340/1, 342 i 344 k.o. Alagići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 448 m^2. Obuhvat *zaštitnog pojasa II*. počinje sa tromeđe parcela 343, 344 i 1926 k.o. Alagići i nastavlja sjeveroistočno granicom parcele 343 sa parcelama 1926, 342 i 344 te se vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 343, 344 i 1926 k.o. Alagići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 1.077 m^2;

r) Zaštitni pojas lokaliteta Škarine, čine površine dijela parcele k.č. 384/1, 389/1 i 1925 k.o. Alagići, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 228/1, 228/6 i 1925 k.o. Alagići te ide istočno granicom parcele 1925 sa parcelama 228/1, 231 i 232 do točke čije su koordinate Y= 6503051.17 X= 4861847.03 te se pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y= 6503043.89 X= 4861812.48; 2. Y= 6503009.97 X= 4861778.23; 3. Y= 6502969.01 X= 4861780.27; 4. Y= 6502962.17 X= 4861803.03; 5. Y= 6502962.03 X= 4861836.45 vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 228/1, 228/6 i 1925 k.o. Alagići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 4.966 m^2;

s) Zaštitni pojas lokaliteta Kaursko groblje, čine površine dijelova parcela k.č. 1762/1, 1762/2, 1763/1, 1766, 1966 i 1967 k.o. Crnići I, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 1711, 1966 i 1967 k.o. Crnići I. i ide jugoistočno pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y= 6502072.14 X= 4860128.51; 2. Y= 6502068.51 X= 4860120.81; 3. Y= 6502067.53 X= 4860105.78; 4. Y= 6502031.47 X= 4860100.75 do točke na granici parcela 1966 i 1712 čije su koordinate Y= 6502020.22 X= 4860127.64 odakle se vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 1711, 1966 i 1967 k.o. Crnići I. i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 622 m^2;

t) Zaštitni pojas lokaliteta Katoličko groblje u selu Jelačke, čini dio k.č. 2325/1 k.o. Crnići I., određen je prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6502568 X=4863453; 2. Y=6502577 X=4863438; 3. Y=6502564 X=4863427; 4. Y=6502553 X=4863440. Površina zone zaštite je 200 m^2;

u) Zaštitni pojas lokaliteta Tvrdolj, čine površine dijelova parcela k.č. 2115, 2116, 2119/1 i 2120/1 k.o. Crnići I. općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 2116, 2118 i 2119/1 k.o. Crnići I. i ide zapadno pravolinijski do točke na granici parcela 508 i 2116 čije su

koordinate Y=6498052.78 X=4860208.62 te nastavlja granicom istom granicom i granicom parcela 2114 i 2115 do točke čije su koordinate Y=6498075.36 X=4860281.95. Sa ove točke granična linija se preko točke na parceli 2120/1 čije su koordinate Y=6498106.27 X=4860259.69 vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 2116, 2118 i 2119/1 k.o. Crnići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 1.923 m^2;

v) Zaštitni pojas lokaliteta Raskršće, čini površina dijela parcele k.č. 153 k.o. Deževice, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela 153, 154 i 301 k.o. Deževice i ide sjeverozapadno pravolinijski preko točaka čije su koordinate: 1. Y=6497101.95 X=4856963.05; 2. Y=6497102.90 X=4856977.01 do točke na granici parcela 153 i 301 čije su koordinate Y=6497106.14 X=4856978.86 te se istom granicom vraća na polaznu točku u tromeđi parcela 153, 154 i 301 k.o. Deževice i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 67 m^2;

w) Zaštitni pojas lokaliteta Katoličko groblje u Deževicama, čini površina dijela parcele k.č. 57, 58, 67/1 i 68 k.o. Deževice, općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6497101.16 X=4857083.04; 2. Y=6497089.68 X=4857085.21; 3. Y=6497091.26 X=4857095.90; 4. Y=6497102.70 X=4857094.15. Površina zaštitnog pojasa je 99 m^2;

x) Zaštitni pojas lokaliteta Trešnjice, čini površina dijela parcele k.č. 719 k.o. Deževice općina Kreševo. Obuhvat zaštitnog pojasa čini površina određena prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6497598.52 X=4857297.16; 2. Y=6497619.55 X=4857286.84; 3. Y=6497611.40 X=4857272.31; 4. Y=6497590.35 X=4857283.17. Površina zaštitnog pojasa je 284 m^2;

y) Zaštitni pojas lokaliteta Pomol, čini dio k.č. 2423/2, k.o. Crnići I., općina Kreševo. Obuhvat zaštitne zone čini površina određena prelomnim točkama čije su koordinate: 1. Y=6499936 X=4857913; 2. Y=6499906 X=4857933; 3. Y= Y=6499926 X=4857960; 4. Y=6499953 X=4857946. Površina zone zaštite je 300 m^2;

(5) U zaštitnom pojasu iz stavka (4) ovoga članka utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

a) Nije dopuštena eksploatacija kamena, lociranje potencijalnih zagađivača okoline utvrđenih propisima, izgradnja industrijskih objekata i magistralne infrastrukture i svih objekata koji tijekom izgradnje ili tijekom eksploatacije mogu ugroziti nacionalni spomenik;

b) Nije dopušteno izvođenje radova koji bi mogli utjecati na izmjenu područja i promjenu krajolika;

c) Dopušteno je obavljanje radova na infrastrukturi uz prethodno pribavljeno odobrenje mjerodavnog ministarstva i stručno mišljenje mjerodavne službe zaštite;

d) Prostor je potencijalno arheološko nalazište, te ukoliko se prilikom izvođenja radova naiđe na bilo kakve arheološke nalaze, radove je potrebno obustaviti, dok se ne provedu arheološka istraživanja;

e) Obvezna je provedba mjera održavanja čistoće i komunalnog reda.

Članak 5.

(Mjere zaštite za arheološke nalaze)

(1) Svi pokretni nalazi, koji tijekom arheološkog istraživanja budu nađeni, bit će pohranjeni u najbližem muzeju koji ispunjava kadrovske, materijalne i tehničke uvjete ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

(2) Sav pokretni i nepokretni arheološki materijal koji bude nađen tijekom arheoloških istraživanja neophodno je stručno obraditi.

(3) Arheolog - voditelj arheoloških istraživanja dužan je nakon izvršenih arheoloških radova podnijeti izvješće Povjerenstvu i instituciji koja je obavila istraživanja i rad u razdoblju do 3 godine objaviti u nekom od stručnih časopisa.

(4) Arheolog - voditelj arheoloških istraživanja mora imati na raspolaganju sav pronađeni pokretni i nepokretni arheološki materijal dok traje istraživanje i dok ne završi izvješće, a najduže za razdoblje od tri godine.

(5) Paralelno s izvođenjem arheoloških istraživanja, neophodna je sukcesivna konzervacija nepokretnih nalaza na lokalitetu i konzervacija pokretnog arheološkog materijala i njegovo pohranjivanje u odgovarajuće prostore (depoe).

(6) Nakon dostavljanja izvješće o provedenom istraživanju, Povjerenstvo će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Povjerenstvo utvrđuje.

(7) Iznošenje pokretnih nalaza iz stavka (1) ovoga članka iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

(8) Izuzetno od odredbe stavka (7) ovoga članka, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza izvan zemlje, dokaze o tomu prezentirat će Povjerenstvu, koja može dozvoliti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog iznošenja, postupanja s njim tijekom boravka izvan zemlje i njegovog povrata u Bosnu i Hercegovinu.

Članak 6.

(Stavljanje izvan snage provedbenih spisa)

Stupanjem na snagu ove odluke, stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski i drugi spisi, u dijelu u kojemu su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

Članak 7.

(Suzdržavanje od poduzimanja radnji)

Svatko, a posebice mjerodavna tijela Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

Članak 8.

(Dostavljanje odluke mjerodavnom sudu)

Ova odluka će se nakon objave u "Službenom glasniku BiH" dostaviti mjerodavnom općinskom sudu radi upisa zabilježbe o proglašenju nacionalnog spomenika u zemljišne knjige.

Članak 9.

(Sastavni dio odluke)

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (http://www.kons.gov.ba).

Članak 10.

(Konačnost odluke)

Prema članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

Članak 11.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Broj 09-2.3-81/20-6
22. rujna 2020. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva
Radoje Vidović, v. r.

ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ - ДЕРК

441

На основу чл. 4.2, 4.7. и 7. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11), члана 36. Пословника о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију ("Службени гласник БиХ", број 2/05) и члана 16. Правилника о лиценцама - Пречишћени текст ("Службени гласник БиХ", број 63/16), рјешавајући по захтјеву правног лица "Алпик Енергија БХ" (Alpiq Energija BH) д.о.о., Сарајево, број 05-28-12-38-1/21 од 28. јануара 2021. године, на сједници Државне регулаторне комисије за електричну енергију, одржаној 21. априла 2021. године, донијета је

ОДЛУКА
О ИЗДАВАЊУ ЛИЦЕНЦЕ ЗА ДЈЕЛАТНОСТ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ

1. Издаје се лиценца правном лицу "Алпик Енергија БХ" д.о.о., Сарајево, за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом.
2. Лиценца из тачке 1. ове Одлуке издаје се за период од 1. јуна 2021. године до 31. маја 2026. године и користи се у складу са Стандардним условима за коришћење лиценце за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом ("Службени гласник БиХ", број 14/16).
3. Лиценца за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом саставни је дио ове Одлуке.
4. Власник лиценце је у обавези плаћати регулаторну накнаду у периоду важења лиценце, на начин и у роковима утврђеним посебним актом.
5. Ова Одлука ступа на снагу даном доношења, а диспозитив Одлуке ће бити објављен у "Службеном гласнику БиХ" и службеним гласилима ентитета.

Број 05-28-12-38-17/21
21. априла 2021. године
Тузла

Предсједавајући Комисије
Никола Пејић, с. р.

Na osnovu čl. 4.2, 4.7. i 7. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11), člana 36. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05) i člana 16. Pravilnika o licencama - Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 63/16), rješavajući po zahtjevu pravnog lica "Alpiq Energija BH" d.o.o., Sarajevo, broj 05-28-12-38-1/21 od 28. januara 2021. godine, na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 21. aprila 2021. godine, donijeta je

ODLUKA
O IZDAVANJU LICENCE ZA DJELATNOST MEĐUNARODNE TRGOVINE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM

1. Izdaje se licenca pravnom licu "Alpiq Energija BH" d.o.o., Sarajevo, za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom.
2. Licenca iz tačke 1. ove Odluke izdaje se za period od 1. juna 2021. godine do 31. maja 2026. godine i koristi se u skladu sa Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom ("Službeni glasnik BiH", broj 14/16).
3. Licenca za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom sastavni je dio ove Odluke.
4. Vlasnik licence je u obavezi plaćati regulatornu naknadu u periodu važenja licence, na način i u rokovima utvrđenim posebnim aktom.
5. Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a dispozitiv Odluke bit će objavljen u "Službenom glasniku BiH" i službenim glasilima entiteta.

Broj 05-28-12-38-17/21
21. aprila 2021. godine
Tuzla

Predsjedavajući Komisije
Nikola Pejić, s. r.

Na temelju čl. 4.2, 4.7. i 7. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11), članka 36. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05) i članka 16. Pravilnika o licencama - Pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 63/16), rješavajući po zahtjevu pravne osobe "Alpiq Energija BH" d.o.o., Sarajevo, broj 05-28-12-38-1/21 od 28. siječnja 2021. godine, na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 21. travnja 2021. godine, donijeta je

ODLUKA
O IZDAVANJU LICENCE ZA DJELATNOST MEĐUNARODNE TRGOVINE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM

1. Izdaje se licenca pravnoj osobi "Alpiq Energija BH" d.o.o., Sarajevo, za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom.
2. Licenca iz točke 1. ove Odluke izdaje se za razdoblje od 1. lipnja 2021. godine do 31. svibnja 2026. godine i koristi se u skladu sa Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom ("Službeni glasnik BiH", broj 14/16).
3. Licenca za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom sastavni je dio ove Odluke.
4. Vlasnik licence je u obvezi plaćati regulatornu naknadu u razdoblju važenja licence, na način i u rokovima utvrđenim posebnim aktom.
5. Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a izreka Odluke bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH" i službenim glasilima entiteta.

Broj 05-28-12-38-17/21
21. travnja 2021. godine
Tuzla

Predsjedatelj Komisije
Nikola Pejić, v. r.

ДИРЕКЦИЈЕ ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

442

На основу чл. 16. и 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17) и члана 14. став (1) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 39/09 и 25/18), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК
О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О NOTAM КАНЦЕЛАРИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ (NOF)

Члан 1.

У Правилнику о NOTAM канцеларији Босне и Херцеговине (NOF) ("Службени гласник БиХ", број 9/18) у члану 3. став (1) иза тачке дд) додају се тачке ее), фф), гг), хх), ии) и јј) које гласе:

"ее) **Бљузгавица** (*Slush*): водом натопљени снијег који се при гажењу петом и прстима на тлу распљускује уоколо, са специфичном тежином: од 0,5 до 0,8.

фф) **Маневарска површина** (*Manoeuvring Area*): Дио аеродрома на земљи или води (осим платформе) одређен за полијетање, слијетање или кретање ваздухоплова.

гг) **Оперативна површина** (*Movement Area*): Дио аеродрома одређен за полијетање, слијетање и вожњу ваздухоплова, који се састоји од маневарске површине и платформе.

хх) **Платформа** (*Apron*): Одређена површина на аеродрому на земљи, намијењена за смјештај ваздухоплова у циљу укрцаја и искрцаја путника, утовара и истовара терета или опште, снабдијевања горивом, те паркирања или одржавања ваздухоплова.

ии) **Снијег (на земљи)** (*Snow* (*on the ground*)):

а) **суви снијег** (*dry snow*): снијег који вјетар може одувати. Ако је стиснут руком, он ће се по испуштању распршити. Специфична тежина је до 0,35, али не укључује 0,35;

б) **мокри снијег** (*wet snow*): снијег, који ће се, ако је стиснут руком, слијепити, формирајући снијежну грудву. Специфична тежина је од 0,35, не укључујући 0,5;

ц) **збијени снијег** (*compacted snow*): снијег који је збијен у чврсту масу, опире се даљем сабијању и држаће се заједно или ломити на комаде ако се подигне. Специфична тежина је 0,5 и преко тога.

јј) **Стаза за вожњу** (*Taxiway*): одређена површина на аеродрому на земљи, намијењена за вожњу ваздухоплова, повезивање полетно-слетне стазе са платформом, као и међусобно повезивање других дијелова аеродрома, укључујући:

1) **стазу за вожњу до паркинг мјеста** (*aircraft stand taxilane*): дио платформе означен као стаза за вожњу, искључиво намијењена за прилаз ваздухоплова паркинг мјестима;

2) **стазу за вожњу на платформи** (*apron taxiway*): дио система стаза за вожњу на платформи намијењена осигурању возне руте преко платформе;

3) **брзу излазну стазу за вожњу** (*rapid exit taxiway*): стаза за вожњу повезана са полетно-слетном стазом под оштрим углом и пројектована да омогући ваздухоплову који је слетио скретање брзином већом од оне која се постиже на другим излазним стазама за вожњу, у циљу максималног скраћивања заузетости полетно-слетне стазе."

Члан 2.

У члану 3. став (1) тачка в) мијења се и гласи:

"в) SNOWTAM: Посебна серија NOTAM-а у стандардном формату која пружа извјештај о стању површине са објавом присуства или уклањању опасних услова проузрокованих снијегом, ледом, бљузгавицом, мразом, стајаћом водом или водом повезаном са снијегом, бљузгавицом или мразом на оперативним површинама."

Члан 3.

Прилог бр. 2 Упутство за попуњавање SNOWTAM обрасца/Instructions for the completion of the SNOWTAM format мијења се и гласи:

"Прилог бр. 2
Упутство за попуњавање SNOWTAM обрасца/INSTRUCTION FOR THE COMPLETION OF THE SNOWTAM FORMAT

1. Опште/General

а) Када се извјештава о више од једне полетно-слетне стазе, потребно је поновити тачке *B* до *H (у Дијелу који се односи на прорачун перформанси авиона).*
When reporting on more than one runway, repeat Items B to H (Aeroplane performance selection section);

б) Словне ознаке/слова која се користе за означавање тачака користе се само у сврху референсирања и не би требало да буду укључене у поруке. Словна ознака М (обавезно), С (условно) и О (опционо/по потреби) означавају употребу информација и користе се како је објашњено у наставку.
The letters used to indicate items are only used for reference purpose and should not be included in the messages. The letters, M (mandatory), C (conditional) and O (optional) mark the usage information and shall be included as explained below.

ц) Користе се метричке јединице, а мјерне јединице се не објављују.
Metric units shall be used and the unit of measurements not reported.

д) Максимална важност *SNOWTAM*-а је 8 часова. Нови *SNOWTAM* ће се објавити сваки пут када се прими нови извјештај о стању полетно-слетне стазе.
The maximum validity of SNOWTAM is 8 hours. New SNOWTAM shall be issued whenever a new runway condition report is received.

е) Објавом новог SNOWTAM-а отказује се претходни SNOWTAM.
A SNOWTAM cancels the previous SNOWTAM.

ф) Скраћено заглавље "*TTAAiiii CCCC MMYYGGgg* (*BBB*)" уведено је да би се омогућила аутоматска обрада *SNOWTAM* порука у рачунарским базама података.
The abbreviated heading "TTAAiiii CCCC MMYYGGgg (BBB)" is included to facilitate the automatic processing of SNOWTAM messages in computer data banks.

Објашњење ових симбола је сљедеће:

The explanation of these symbols is:

TT = ознака за *SNOWTAM = SW*

TT = data designator for SNOWTAM = SW;

AA = географска ознака за државе, нпр. *LF* = Француска, *EG* = Велика Британија (Локацијске индикаторе (ICAO Документ број 7910), Дио 2, Индекс према словним ознакама држава за локацијске индикаторе)

AA = geographical designator for States, e.g. LF = FRANCE, EG = United Kingdom (see Location Indicators (Doc 7910), Part 2, Index to Nationality Letters for Location Indicators);

iiii = четвороцифрени серијски број *SNOWTAM*-а

iiii = SNOWTAM serial number in a four-digit group;

CCCC = четворословни локацијски индикатори аеродрома на који се *SNOWTAM* односи (видјети локацијске индикаторе (ICAO документ 7910))

CCCC = four letter location indicator of the aerodrome to which the SNOWTAM refers (see Location Indicators (Doc 7910));

MMYYGGgg = датум/вријеме осматрања/мјерења гдје је:

MMYYGGgg = date/time of observation/measurement, whereby:

MM = мјесец, на примјер јануар = 01, децембар = 12

MM = month, e.g. January = 01, December = 12

YY = дан у мјесецу

YY = day of month;

GGgg = вријеме изражено у часовима (*GG*) и минутама (*gg*) *UTC*

GGgg = time in hours (GG) and minutes (gg) UTC;

(BBB) = алтернативна група за корекцију *SNOWTAM* поруке претходно упућене са истим серијским бројем = *COR*

(BBB) = optional group for correction to SNOWTAM message previously disseminated with the same serial number = COR

Напомена 1. – Заграде код (*BBB*) се користе да означе да је ова група алтернативна.

***Note 1**. – Brackets in (BBB) are used to indicate that this group is optional.*

Напомена 2. – Када се извјештава о више од једне полетно-слетне стазе и када су индивидуални датуми/времена осматрања/мјерења наведени понављањем тачке B, посљедњи датум/вријеме осматрања/мјерења се уноси у скраћени наслов (*MMYYGGgg*).

***Note 2**. – When reporting on more than one runway and individual dates/times of observation/measurement are indicated by repeated Item B, the latest date/time of observation/assessment is inserted in the abbreviated heading (MMYYGGgg).*

Примјер: Скраћено заглавље *SNOWTAM*-а бр. 149 из Цириха, мјерење/осматрање 7. новембра у *0620 UTC*:

SWLS0149 LSZH 11070620

***Example**: Abbreviated heading of SNOWTAM No. 149 from Zurich, measurement/observation of 7 November at 0620 UTC*

SWLS0149 LSZH 11070620

Напомена – Групе информација се раздвајају размаком као што је приказано изнад.

***Note** – The informtion groups are separated by a space, as illustrated above.*

г) Текст "*SNOWTAM*" у *SNOWTAM* формату и серијски број *SNOWTAM*-а приказан четвороцифреном групом се раздвајају размаком. Примјер: *SNOWTAM 0124.*

The text "SNOWTAM" in the SNOWTAM Format and the SNOWTAM serial number in a four-digit droup shall be separated by a space, for example: SNOWTAM 0124.

х) У сврху читљивости *SNOWTAM* поруке убацује се празна линија послије серијског броја *SNOWTAM*-а, послије тачке *A*) и послије Дијела обрасца који се односи на прорачун перформанси авиона.

For readability purposes for the SNOWTAM message, include a line feed after the SNOWTAM serial number, after Item A and after the Aeroplane performance calculation section.

и) Када се извјештава о више од једне полетно-слетне стазе, за сваку полетно-слетну стазу се понављају информације у Дијелу обрасца који се односи на прорачун перформанси авиона од поља датум/вријеме процјене до Дијела који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе.

When reporting on more than one runway, repeat the information in the aeroplane performance calculation section from the date and time of assessment for each runway before the information in the Situational awareness section.

ј) Обавезне су сљедеће информације:

Mandatory information is:

1. ЛОКАЦИЈСКИ ИНДИКАТОР АЕРОДРОМА
   AERODROME LOCATION I INDICATOR
2. ДАТУМ И ВРИЈЕМЕ ПРОЦЈЕНЕ
   DATE AND TIME OF ASSESSMENT
3. НИЖА БРОЈНА ОЗНАКА ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ
   LOWER RUNWAY DESIGNATOR NUMBER
4. КОД СТАЊА ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ ЗА СВАКУ ТРЕЋИНУ ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ; И
   RUNWAY CONDITION CODE FOR EACH RUNWAY THIRD; and
5. ОПИС УСЛОВА ЗА СВАКУ ТРЕЋИНУ ПОЛЕТНО-СЛЕТНЕ СТАЗЕ (који се наводи код стања полетно-слетне стазе (RWYCC) од 1-5
   CONDITION DESCRIPTION FOR EACH RUNWAY THIRD (when runway condition code (RWYCC) is reported 1-5)

***2.* Дио који се односи на прорачун перформанси авиона**
Aerodrome performance calculation section

Тачка A / Item A

Локацијски индикатор аеродрома (четворословни локацијски индикатор)

Aerodrome location indicator (four-letter location indicator)

Тачка B / Item B

Датум и вријеме процјене стања површине полетно-слетне стазе (група од осам бројева за датум/вријеме осматрања у формату мјесец, дан, сат и минут UTC)

Date and time of assessment (eight-figure date/time group giving time of observation as month, day hour and minute in UTC)

Тачка C / Item C

Нижа бројна ознака RWY

Lower runway designator number (nn[L] or nn[C] or nn[R])

Напомена: Само једна ознака полетно-слетне стазе се уноси за сваку полетно-слетну стазу и увијек се уноси нижа ознака.

Note *– Only one runway designator is inserted for each runway and always the lower number.*

Тачка D / Item D

Кòд стања полетно-слетне стазе за сваку трећину полетно-слетне стазе. Само један број (0, 1, 2, 3, 4, 5 или 6) уписан за сваку трећину полетно-слетне стазе, одвојен косом линијом (n/n/n).

Runway condition code for each runway third. Only one digit (0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6) is inserted for each runway third, separated by an oblikue stroke (n/n/n/).

Тачка E / Item E

Процентуална покривеност за сваку трећину полетно-слетне стазе. Када се уноси, уноси се као 25, 50, 75 или 100 за сваку трећину полетно-слетне стазе, одвојено косом цртом ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Per cent coverage for each runway third. When provided, insert 25, 50, 75 or 100 for each runway third, separated by an oblique stroke ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Напомена 1. – Ове информације се пружају само када је стање полетно-слетне стазе за сваку трећину полетно-слетне стазе пријављено као различито од 6 и ако постоји опис стања за сваку трећину полетно-слетне стазе (тачка G) која је пријављена осим суве (DRY).

Note 1. *– This information is provided only when the runway condition for each runway third (Item D) has been reported as other than 6 and there is a condition description for each runway third (Item G) that has been reported other than DRY.*

Напомена 2. – Када се не објаве услови, то ће бити назначено тако што се уноси "NR" за одговарајућу трећину полетно-слетне стазе.

Note 2. *– When the conditions are not reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Тачка F / Item F

Дубина стајаће воде, бљузгавице, мокрог снијега и сувог снијега за сваку трећину полетно-слетне стазе. Када се објављују наведене информације, изражавају се у милиметрима за сваку трећину полетно-слетне стазе. Вриједности за сваку трећину полетно-слетне стазе се раздвајају косом цртом.

Depth of loose contaminant for each runway third. When provided, insert in millimetres for each runway third, separated by an oblique stroke (nn/nn/nn or nnn/nnn/nnn).

Стајаћа вода, уколико је дубина минимално 04, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 3 mm до и укључујући 15 mm.

Standing water, values to be reported 04, then assessed value. Significant changes 3 mm up to including 15 mm;

Бљузгавица, уколико је дубина 03, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 3 mm до и укључујући 15 mm.

Slush, values to be r. eported 03, then assessed value. Significant changes 3 mm up to and including 15 mm.

Мокар снијег, уколико је дубина минимално 03, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 5 mm.

Wet snow, values to be reported 03, then assessed value. Significant changes 5 mm.

Суви снијег, уколико је дубина минимално 03, тада се врши процјена дубине. Значајне промјене од 20 mm.

Dry snow, values to reported 03, then assessed value. Significant changes 20 mm.

Напомена 1. – Када наведени услови нису наведени /пријављени, то ће бити назначено уношењем "NR" за одговарајућу трећину(е) полетно-слетне стазе.

Note 1. *– When the conditions are no reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Тачка G / Item G

Опис стања за сваку трећину полетно-слетне стазе. Уноси се било који од сљедећих описа стања за сваку трећину полетно-слетне стазе, одвојене косом цртом.

Conditions description for each runway third. Insert any of the following conditions descriptions for each runway third, separated by an oblike stroke.

КОМПАКТАН СНИЈЕГ
COMPACTED SNOW
СУВИ СНИЈЕГ
DRY SNOW
СУВИ СНИЈЕГ ПРЕКО КОМПАКТНОГ СНИЈЕГА
DRY SNOW ON THE TOP OF COMPACTED SNOW
СУВИ СНИЈЕГ ПРЕКО ЛЕДА
DRY SNOW ON THE TOP OF ICE
МРАЗ
FROST
ЛЕД
ICE
БЉУЗГАВИЦА
SLUSH
СТАЈАЋА ВОДА
STANDING WATER
ВОДА ПРЕКО КОМПАКТНОГ СНИЈЕГА
WATER O TOP OF COMPACTED SNOW
МОКРО
WET
МОКРИ ЛЕД
WET ICE
МОКРИ СНИЈЕГ
WET SNOW
МОКРИ СНИЈЕГ ПРЕКО КОМПАКТНОГ СНИЈЕГА
WET SNOW ON THE TOP OF COMPACTED SNOW
МОКРИ СНИЈЕГ ПРЕКО ЛЕДА
WET SNOW ON THE TOP ICE.
СУВО / (уноси се само када нема наслага)
DRY (only repored when there is no contaminant).

Напомена – Када се не пријаве услови, то ће бити назначено уметањем "NR" за одговарајућу трећину полетно-слетне стазе.

Note *– When the conditions are not reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Тачка H / Item H

Ширина полетно-слетне на коју се примјењују кодови стања полетно-слетне стазе. Ширина се уноси у метрима ако је мања од објављене ширине полетно-слетне стазе. *Width of runway to which the runway conditions codes apply. Insert the width in metres if less than the published runway width.*

***3.* Дио који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе**
Situational awareness section

Напомена 1. – Елементи у Дијелу који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе завршавају се са тачком.

Note 1. *– Elements in the situational awareness section end with a full stop.*

Напомена 2. – Елементи у Дијелу који се односи на свјесност о стању полетно-слетне стазе за које постоје информације или гдје услови за објављивање нису испуњени, у потпуности су изостављени.

***Note 2**. - Elements in situational awareness section for which in information exists, or where the conditional circumstances for publication are not fulfilled, are left out completely.*

Тачка I / Item I

Смањена дужина полетно-слетне стазе. Уноси се одговарајућа ознака полетно-слетне стазе и расположива дужина изражена у метрима (примјер: RWY nn [L] или nn [C] или nn [R] REDUCED TO [n]nnn).

Reduced runway lenght. Insert the applicable runway designator and available length im metres (example: RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] REDUCED TO [n]nnn).

Напомена – Ове информације су условне када је објављен NOTAM са новим сетом декларисаних удаљености.

***Note** – This information is conditional when a NOTAM has been published with a new set of a declared distances.*

Тачка J/ Item J

Ношени снијег на полетно-слетној стази. Када се о њему извјештава, уноси се "DRIFTING SNOW".

Drifting snow on the runway. When reported, insert "DRIFTING SNOW".

Тачка K / Item K

Растресити пијесак на полетно-слетној стази. Када се пријави на полетно-слетној стази, уноси се нижа ознака полетно-слетне стазе и уписује се "LOOSE SAND" (RWY nn или RWY nn [L] или nn [C] или nn [R] LOOSE SAND).

Loose sand on the runway. When loose sands is reported on the runway, insert the lower runway designator and with space "LOOSE SAND" (RWY nn or RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] LOOSE SAND).

12. **Тачка L / Item L**

Полетно-слетна стаза третирана хемијским средствима Када је пријављено да је примијењен хемијски третман, уноси се мања ознака писте, затим размак и уноси се CHEMICALLY TREATED" (RWY nn или RWY nn [L] или nn [C] или nn [R] CHEMICALLY TREATED).

Chemical treatment on the runway. When chemical treatment has been reported applied, insert the lower runway designator and with a space "CHEMICALLY TREATED" (RWY nn or RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] CHEMICALLY TREATED).

13. **Тачка M / Item M**

Наноси снијега на полетно-слетној стази. Када се извјештава о наносима снијега на полетно-слетној стази, уноси се нижа ознака полетно-слетне стазе, размак и уписује се SNOW BANK", па размак и ознака лијево "L" или десно "R" или обје стране "LR", након чега слиједи удаљеност у метрима од централне линије одвојена размаком FM CL (RWY nn или RWY nn[L] или nn [C] или nn[R] SNOW BANK Lnn или Rnn или LRnn FM CL).

Snow banks on the runway. When snow banks are reported present on the runway, insert the lower runway designator and with a space "SNOW BANK" and with a space left "L" or right "R" or both sides "LR", followed by the distance in metres from centre line separated by a space FM CL (RWY nn or RWY nn[L] or nn [C] or nn[R] SNOW BANK Lnn or Rnn or LRnn FMCL).

Тачка N / Item N

Снијежни наноси на стази за вожњу. Када су на стази за вожњу присутни снијежни наноси, уноси се ознака стазе за вожњу, размак и затим SNOW BANK" (TWY [nn]n SNOW BANK). *Snow banks on taxiway. When snow banks are present on a taxiway, insert the taxiway designator and with a space "SNOW BANK" (TWY [nn]n SNOW BANK).*

Тачка O/ Item O

Наноси снијега уз полетно-слетну стазу. Када су присутни наноси снијега и продиру у висински профил из плана за аеродром, уноси се мања ознака полетно-слетне стазе и *ADJ SNOW BANKS" (RWY nn или RWY nn[L] или nn[C] или nn [R] ADJ SNOW BANKS)/Snow banks adjacent to the runway. When snow banks are reported present penetrating the height profile in the aerodrome snow plan, insert the lower runway designator and "ADJ SNOW BANKS" (RWY nn or RWY nn[L] or nn[C] or nn [R] ADJ SNOW BANKS).*

Тачка P/ Item P

Стање стазе за вожњу. Када су услови на стази за вожњу лоши, уноси се ознака стазе за вожњу, прави се размак и уписује "POOR"(TWY [n или nn] POOR или ALL TWYS POOR).

Taxiway conditions. When taxiway conditions are reported as poor, insert the taxiway designator followed by a space "POOR"(TWY [n or nn] POOR or ALL TWYS POOR).

Тачка R/ Item R

Стање платформе. Када су услови на платформи пријављени као лоши, уноси се ознака платформе иза које слиједи размак "POOR" (APRON [nnnn] POOR или ALL APRONS POOR.

Apron conditions. When apron conditions are reported as poor, insert the apron designator followed by a space "POOR" (APRON [nnnn] POOR or ALL APRONS POOR.

Тачка S / Item S

Измјерени коефицијент трења. Тамо гдје је пријављено, уноси се измјерени коефицијент трења и уређај за мјерење трења.

Measured friction coefficient. Where reported, insert the measured friction coefficient and friction measuring device.

Напомена – О горе наведеном извјештавају само државе које имају успостављен програм мјерења коефицијента трења на полетно-слетној стази, користећи при томе уређај за мјерење трења који је одобрен од стране државе.

***Note** – This will only be reported for States that have an established programme of runway friction measurement using a State-approved friction measuring device.*

Тачка T / Item T

Напомене/примједбе дате обичним/простим језиком.

Plain language remarks.

Примјер попуњеног SNOWTAM обрасца
EXAMPLE OF COMPLETED SNOWTAM FORMAT

Example SNOWTAM 1
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170100 EADDYNYX
SWEA0149 EADD 02170055
(SNOWTAM 0149
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/WET SNOW)

Example SNOWTAM 2
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170140 EADDYNYX
SWEA0150 EADD 02170135
(SNOWTAM 0150
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/NR/03
WET/WET/WET SNOW
02170135 09R 5/2/2 100/50/75 NR/06/06

WET/SLUSH/SLUSH)

Example SNOWTAM 3

GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170229 EADDYNYX
SWEA0151 EADD 02170225
(SNOWTAM 0151
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/WET SNOW
02170135 09R 5/2/2100/50/45 NR/06/06 WET/SLUSH/SLUSH
02170225 09C 2/3/3 75/100/100 06/12/12 SLUSH/WET SNOW/WET SNOW
RWY 09L SNOW BANK R20 FM CL. RWY 09R ADJ SNOW BANKS. TWY B POOR. APRON NORTH POOR)

Example SNOWTAM 4

GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170350 EADDYNYX
SWEA0152 EADD 02170345
(SWEA0152 EADD 02170345
(SNOWTAM 0152
EADD
02170345 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/SLUSH
02170134 09R 5/2/2 100/50/75 NR/06/06 WET/SLUSH/SLUSH
02170225 09C 2/3/3 57/100/100 06/12/12 SLUSH/WET SNOW/WET SNOW 35
DRIFTING SNOW. RWY 09L LOOSE SAND. RWY 09R CHEMICALLY TREATED. RWY 09C CHEMICALLY TREATED.)

(COM heading)	(PRIORITY INDICATOR)	(ADDRESSES)	<≡
	(DATE AND TIME OF FILING)	(ORIGINATOR'S INDICATOR)	<≡
(Abbreviated heading)	(SWAA* SERIAL NUMBER) S W * *	(LOCATION INDICATOR)	DATE/TIME OF ASSESMENT / (OPTIONAL GROUP) <≡(

SNOWTAM → (Serial number) <≡

Aeroplane performance calculation section			
(AERODROME LOCATION INDICATOR)	M	A)	<≡
(DATE/TIME OF ASSESSMENT *(Time of completion of assessment in UTC)*)	M	B)	→
(LOWER RUNWAY DESIGNATION NUMBER)	M	C)	→
(RUNWAY CONDITION CODE (RWYCC) ON EACH RUNWAY THIRD) *(From Runway Condition Assessment Matrix (RCAM) 0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6)*	M	D)	/ / →
(PER CENT COVERAGE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	E)	/ / →
(DEPTH *(mm)* OF LOOSE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	F)	/ / →
(CONDITION DESCRIPTION OVER TOTAL RUNWAY LENGTH) *(Observed on each runway third, starting from threshold having the lower runway designation number)* COMPACTED SNOW DRY DRY SNOW DRY SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW DRY SNOW ON TOP OF ICE FROST ICE SLUSH STANDING WATER WATER ON TOP OF COMPACTED SNOW WET WET ICE WET SNOW WET SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW WET SNOW ON TOP OF ICE	M	G)	/ / →
(WIDTH OF RUNWAY TO WHICH THE RUNWAY CONDITION CODES APPLY, IF LESS THAN PUBLISHED WIDTH)	O	H)	<≡≡
Situational awareness section			
(REDUCED RUNWAY LENGTH, IF LESS THAN PUBLISHED LENGTH *(m)*)	O	I)	→
(DRIFTING SNOW ON THE RUNWAY)	O	J)	→
(LOOSE SAND ON THE RUNWAY)	O	K)	→
(CHEMICAL TREATMENT ON THE RUNWAY)	O	L)	→
(SNOWBANKS ON THE RUNWAY) *(If present, distance from runway centre line (m) followed by "L", "R" or "LR" as applicable)*	O	M)	→
(SNOWBANKS ON A TAXIWAY)	O	N)	→
(SNOWBANKS ADJACENT TO THE RUNWAY)	O	O)	→
(TAXIWAY CONDITIONS)	O	P)	→
(APRON CONDITIONS)	O	R)	→
(MEASURED FRICTION COEFFICIENT)	O	S)	→
(PLAIN-LANGUAGE REMARKS)	O	T)	)

NOTES:
1. *Enter ICAO nationality letters as given in ICAO Doc 7910, Part 2 or otherwise applicable aerodrome identifier.
2. Information on other runways, repeat from B to H.
3. Information in the situational awareness section repeated for each runway, taxiway and apron. Repeat as applicable when reported.
4. Words in brackets ( ) not to be transmitted.
5. For letters A) to T) refer to the *Instructions for the completion of the SNOWTAM Format*, paragraph 1, item b).

SIGNATURE OF ORIGINATOR *(not for transmission)*

SNOWTAM FORMAT ."

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", а примјењиваће се од 12. 8. 2021. године.

Број 1-3-02-2-277-1/21
22. априла 2021. године
Бања Лука

Генерални директор
Чедомир Шушњар, с. р.

Na osnovu čl. 16. i 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i člana 14. stav (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18), generalni direktor Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK
O IZMJENAMA I DOPUNI PRAVILNIKA O NOTAM UREDU BOSNE I HERCEGOVINE (NOF)

Član 1.

U Pravilniku o NOTAM uredu Bosne i Hercegovine (NOF) ("Službeni glasnik BiH", broj 9/18) u članu 3. stav (1) iza tačke dd) dodaju se tačke ee), ff), gg), hh), ii) i jj) koje glase:

"ee) **Bljuzgavica** (*Slush*): vodom natopljeni snijeg koji se pri gaženju petom i prstima na tlu raspljuskuje uokolo, sa specifičnom težinom: od 0,5 do 0,8.

ff) **Manevarska površina** (*Manoeuvring Area*): Dio aerodroma na zemlji ili vodi (osim platforme) određen za polijetanje, slijetanje ili kretanje zrakoplova.

gg) **Operativna površina** (*Movement Area*): Dio aerodroma određen za polijetanje, slijetanje i vožnju zrakoplova, koji se sastoji od manevarske površine i platforme.

hh) **Platforma** (*Apron*): Određena površina na aerodromu na zemlji, namijenjena za smještaj zrakoplova u cilju ukrcaja i iskrcaja putnika, utovara i istovara tereta ili opšte, snabdijevanja gorivom, te parkiranja ili održavanja zrakoplova.

ii) **Snijeg (na zemlji)** (*Snow* (*on the ground*)):

a) **suhi snijeg** (*dry snow*): snijeg koji vjetar može oduvati. Ako je stisnut rukom, on će se po ispuštanju raspršiti. Specifična težina je do 0,35, ali ne uključuje 0,35;

b) **mokri snijeg** (*wet snow*): snijeg, koji će se, ako je stisnut rukom, slijepiti, formirajući sniježnu grudvu. Specifična težina je od 0,35, ne uključujući 0,5;

c) **zbijeni snijeg** (*compacted snow*): snijeg koji je zbijen u čvrstu masu, opire se daljem sabijanju i držaće se zajedno ili lomiti na komade ako se podigne. Specifična težina je 0,5 i preko toga.

jj) **Staza za vožnju** (*Taxiway*): određena površina na aerodromu na zemlji, namijenjena za vožnju zrakoplova, povezivanje poletno-sletne staze sa platformom, kao i međusobno povezivanje drugih dijelova aerodroma, uključujući:

1) **stazu za vožnju do parkirališnog mjesta** (*aircraft stand taxilane*): dio platforme označen kao staza za vožnju, isključivo namijenjena za prilaz zrakoplova parkirališnim mjestima;

2) **stazu za vožnju na platformi** (*apron taxiway*): dio sistema staza za vožnju na platformi namijenjena osiguranju vozne rute preko platforme;

3) **brzu izlaznu stazu za vožnju** (*rapid exit taxiway*): staza za vožnju povezana sa poletno-sletnom stazom pod oštrim uglom i projektovana da omogući zrakoplovu koji je sletio skretanje brzinom većom od one koja se postiže na drugim izlaznim stazama za vožnju, u cilju maksimalnog skraćivanja zauzetosti poletno-sletne staze."

Član 2.

U članu 3. stav (1) tačka v) mijenja se i glasi:

"v) SNOWTAM: Posebna serija NOTAM-a u standardnom formatu koja pruža izvještaj o stanju površine sa objavom prisustva ili uklanjanju opasnih uvjeta prouzrokovanih snijegom, ledom, bljuzgavicom, mrazom, stajaćom vodom ili vodom povezanom sa snijegom, bljuzgavicom ili mrazom na operativnim površinama."

Član 3.

Prilog br. 2 Uputstvo za popunjavanje SNOWTAM obrasca/Instructions for the completion of the SNOWTAM format mijenja se i glasi:

"Prilog br. 2
Uputstvo za popunjavanje SNOWTAM obrasca/INSTRUCTION FOR THE COMPLETION OF THE SNOWTAM FORMAT

1. Opšte/General

a) Kada se izvještava o više od jedne poletno-sletne staze, potrebno je ponoviti tačke *B* do *H (u Dijelu koji se odnosi na proračun performansi aviona).*
When reporting on more than one runway, repeat Items B to H (Aeroplane performance selection section);

b) Slovne oznake/slova koja se koriste za označavanje tačaka koriste se samo u svrhu referisanja i ne bi trebalo da budu uključene u poruke. Slovna oznaka M (obavezno), C (uvjetno) i O (opciono/po potrebi) označavaju upotrebu informacija i koriste se kako je objašnjeno u nastavku.
The letters used to indicate items are only used for reference purpose and should not be included in the messages. The letters, M (mandatory), C (conditional) and O (optional) mark the usage information and shall be included as explained below.

c) Koriste se metričke jedinice, a mjerne jedinice se ne objavljuju.
Metric units shall be used and the unit of measurements not reported.

d) Maksimalna važnost *SNOWTAM*-a je 8 sati. Novi *SNOWTAM* će se objaviti svaki put kada se primi novi izvještaj o stanju poletno-sletne staze.
The maximum validity of SNOWTAM is 8 hours. New SNOWTAM shall be issued whenever a new runway condition report is received.

e) Objavom novog SNOWTAM-a otkazuje se prethodni SNOWTAM.
A SNOWTAM cancels the previous SNOWTAM.

f) Skraćeno zaglavlje "*TTAAiiii CCCC MMYYGGgg* (*BBB*)" uvedeno je da bi se omogućila automatska obrada *SNOWTAM* poruka u računarskim bazama podataka.
The abbreviated heading "TTAAiiii CCCC MMYYGGgg (BBB)" is included to facilitate the automatic processing of SNOWTAM messages in computer data banks.
Objašnjenje ovih simbola je sljedeće:
The explanation of these symbols is:
TT = oznaka za *SNOWTAM = SW*
TT = data designator for SNOWTAM = SW;

AA = geografska oznaka za države, npr. *LF* = Francuska, *EG* = Velika Britanija (Lokacijske indikatore (ICAO Dokument broj 7910), Dio 2, Indeks prema slovnim oznakama država za lokacijske indikatore)
AA = geographical designator for States, e.g. LF = FRANCE, EG = United Kingdom (see Location Indicators (Doc 7910), Part 2, Index to Nationality Letters for Location Indicators);
iiii = četvorocifreni serijski broj *SNOWTAM*-a
iiii = SNOWTAM serial number in a four-digit group;
CCCC = četvoroslovni lokacijski indikatori aerodroma na koji se *SNOWTAM* odnosi (vidjeti lokacijske indikatore (ICAO dokument 7910))
CCCC = four letter location indicator of the aerodrome to which the SNOWTAM refers (see Location Indicators (Doc 7910));
MMYYGGgg = datum/vrijeme osmatranja/mjerenja gdje je:
MMYYGGgg = date/time of observation/measurement, whereby:
MM = mjesec, na primjer januar = 01, decembar = 12
MM = month, e.g. January = 01, December = 12
YY = dan u mjesecu
YY = day of month;
GGgg = vrijeme izraženo u satima (*GG*) i minutama (*gg*) *UTC*
GGgg = time in hours (GG) and minutes (gg) UTC;
(BBB) = alternativna grupa za korekciju *SNOWTAM* poruke prethodno upućene sa istim serijskim brojem = *COR*
(BBB) = optional group for correction to SNOWTAM message previously disseminated with the same serial number = COR
Napomena 1. – Zagrade kod (*BBB*) se koriste da označe da je ova grupa alternativna.
***Note 1**. – Brackets in (BBB) are used to indicate that this group is optional.*
Napomena 2. – Kada se izvještava o više od jedne poletno-sletne staze i kada su individualni datumi/vremena osmatranja/mjerenja navedeni ponavljanjem tačke B, posljednji datum/vrijeme osmatranja/mjerenja se unosi u skraćeni naslov (*MMYYGGgg*).
***Note 2**. – When reporting on more than one runway and individual dates/times of observation/measurement are indicated by repeated Item B, the latest date/time of observation/assessment is inserted in the abbreviated heading (MMYYGGgg).*
Primjer: Skraćeno zaglavlje *SNOWTAM*-a br. 149 iz Ciriha, mjerenje/osmatranje 7. novembra u *0620 UTC*:
SWLS0149 LSZH 11070620
***Example**: Abbreviated heading of SNOWTAM No. 149 from Zurich, measurement/observation of 7 November at 0620 UTC*
SWLS0149 LSZH 11070620
Napomena – Grupe informacija se razdvajaju razmakom kao što je prikazano iznad.
***Note** – The informtion groups are separated by a space, as illustrated above.*

g) Tekst "*SNOWTAM*" u *SNOWTAM* formatu i serijski broj *SNOWTAM*-a prikazan četvorocifrenom grupom se razdvajaju razmakom. Primjer: *SNOWTAM 0124.*
The text "SNOWTAM" in the SNOWTAM Format and the SNOWTAM serial number in a four-digit droup shall be separated by a space, for example: SNOWTAM 0124.

h) U svrhu čitljivosti *SNOWTAM* poruke ubacuje se prazna linija poslije serijskog broja *SNOWTAM*-a, poslije tačke *A*) i poslije Dijela obrasca koji se odnosi na proračun performansi aviona.
For readability purposes for the SNOWTAM message, include a line feed after the SNOWTAM serial number, after Item A and after the Aeroplane performance calculation section.

i) Kada se izvještava o više od jedne poletno-sletne staze, za svaku poletno-sletnu stazu se ponavljaju informacije u Dijelu obrasca koji se odnosi na proračun performansi aviona od polja datum/vrijeme procjene do Dijela koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze.
When reporting on more than one runway, repeat the information in the aeroplane performance calculation section from the date and time of assessment for each runway before the information in the Situational awareness section.

j) Obavezne su sljedeće informacije:
Mandatory information is:

1. LOKACIJSKI INDIKATOR AERODROMA
   AERODROME LOCATION I INDICATOR
2. DATUM I VRIJEME PROCJENE
   DATE AND TIME OF ASSESSMENT
3. NIŽA BROJNA OZNAKA POLETNO-SLETNE STAZE
   LOWER RUNWAY DESIGNATOR NUMBER
4. KOD STANjA POLETNO-SLETNE STAZE ZA SVAKU TREĆINU POLETNO-SLETNE STAZE; I
   RUNWAY CONDITION CODE FOR EACH RUNWAY THIRD; and
5. OPIS UVJETA ZA SVAKU TREĆINU POLETNO-SLETNE STAZE (koji se navodi kod stanja poletno-sletne staze (RWYCC) od 1-5
   CONDITION DESCRIPTION FOR EACH RUNWAY THIRD (when runway condition code (RWYCC) is reported 1-5)

***2.* Dio koji se odnosi na proračun performansi aviona**
Aerodrome performance calculation section

Tačka A / Item A
Lokacijski indikator aerodroma (četvoroslovni lokacijski indikator)
Aerodrome location indicator (four-letter location indicator)
Tačka B / Item B
Datum i vrijeme procjene stanja površine poletno-sletne staze (grupa od osam brojeva za datum/vrijeme osmatranja u formatu mjesec, dan, sat i minut UTC)
Date and time of assessment (eight-figure date/time group giving time of observation as month, day hour and minute in UTC)
Tačka C / Item C
Niža brojna oznaka RWY
Lower runway designator number (nn[L] or nn[C] or nn[R])
Napomena: Samo jedna oznaka poletno-sletne staze se unosi za svaku poletno-sletnu stazu i uvijek se unosi niža oznaka.
***Note** – Only one runway designator is inserted for each runway and always the lower number.*
Tačka D / Item D
Kòd stanja poletno-sletne staze za svaku trećinu poletno-sletne staze. Samo jedan broj (0, 1, 2, 3, 4, 5 ili 6) upisan za svaku trećinu poletno-sletne staze, odvojen kosom linijom (n/n/n).

Runway condition code for each runway third. Only one digit (0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6) is inserted for each runway third, separated by an oblikue stroke (n/n/n/).

Tačka E / Item E

Procentualna pokrivenost za svaku trećinu poletno-sletne staze. Kada se unosi, unosi se kao 25, 50, 75 ili 100 za svaku trećinu poletno-sletne staze, odvojeno kosom crtom ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Per cent coverage for each runway third. When provided, insert 25, 50, 75 or 100 for each runway third, separated by an oblique stroke ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Napomena 1. – Ove informacije se pružaju samo kada je stanje poletno-sletne staze za svaku trećinu poletno-sletne staze prijavljeno kao različito od 6 i ako postoji opis stanja za svaku trećinu poletno-sletne staze (tačka G) koja je prijavljena osim suhe (DRY).

***Note 1**. – This information is provided only when the runway condition for each runway third (Item D) has been reported as other than 6 and there is a condition description for each runway third (Item G) that has been reported other than DRY.*

Napomena 2. – Kada se ne objave uvjeti, to će biti naznačeno tako što se unosi "NR" za odgovarajuću trećinu poletno-sletne staze.

***Note 2**. – When the conditions are not reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Tačka F / Item F

Dubina stajaće vode, bljuzgavice, mokrog snijega i suhog snijega za svaku trećinu poletno-sletne staze. Kada se objavljuju navedene informacije, izražavaju se u milimetrima za svaku trećinu poletno-sletne staze. Vrijednosti za svaku trećinu poletno-sletne staze se razdvajaju kosom crtom.

Depth of loose contaminant for each runway third. When provided, insert in millimetres for each runway third, separated by an oblique stroke (nn/nn/nn or nnn/nnn/nnn).

Stajaća voda, ukoliko je dubina minimalno 04, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 3 mm do i uključujući 15 mm.

Standing water, values to be reported 04, then assessed value. Significant changes 3 mm up to including 15 mm;

Bljuzgavica, ukoliko je dubina 03, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 3 mm do i uključujući 15 mm.

Slush, values to be r. eported 03, then assessed value. Significant changes 3 mm up to and including 15 mm.

Mokar snijeg, ukoliko je dubina minimalno 03, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 5 mm.

Wet snow, values to be reported 03, then assessed value. Significant changes 5 mm.

Suhi snijeg, ukoliko je dubina minimalno 03, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 20 mm.

Dry snow, values to reported 03, then assessed value. Significant changes 20 mm.

Napomena 1. – Kada navedeni uvjeti nisu navedeni /prijavljeni, to će biti naznačeno unošenjem "NR" za odgovarajuću trećinu(e) poletno-sletne staze.

***Note 1**. – When the conditions are no reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Tačka G / Item G

Opis stanja za svaku trećinu poletno-sletne staze. Unosi se bilo koji od sljedećih opisa stanja za svaku trećinu poletno-sletne staze, odvojene kosom crtom.

Conditions description for each runway third. Insert any of the following conditions descriptions for each runway third, separated by an oblike stroke.

KOMPAKTAN SNIJEG
COMPACTED SNOW
SUHI SNIJEG
DRY SNOW
SUHI SNIJEG PREKO KOMPAKTNOG SNIJEGA
DRY SNOW ON THE TOP OF COMPACTED SNOW
SUHI SNIJEG PREKO LEDA
DRY SNOW ON THE TOP OF ICE
MRAZ
FROST
LED
ICE
BLjUZGAVICA
SLUSH
STAJAĆA VODA
STANDING WATER
VODA PREKO KOMPAKTNOG SNIJEGA
WATER O TOP OF COMPACTED SNOW
MOKRO
WET
MOKRI LED
WET ICE
MOKRI SNIJEG
WET SNOW
MOKRI SNIJEG PREKO KOMPAKTNOG SNIJEGA
WET SNOW ON THE TOP OF COMPACTED SNOW
MOKRI SNIJEG PREKO LEDA
WET SNOW ON THE TOP ICE.
SUHO / (unosi se samo kada nema naslaga)
DRY (only repored when there is no contaminant).

Napomena – Kada se ne prijave uvjeti, to će biti naznačeno umetanjem "NR" za odgovarajuću trećinu poletno-sletne staze.

***Note** – When the conditions are not reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Tačka H / Item H

Širina poletno-sletne na koju se primjenjuju kodovi stanja poletno-sletne staze. Širina se unosi u metrima ako je manja od objavljene širine poletno-sletne staze. *Width of runway to which the runway conditions codes apply. Insert the width in metres if less than the published runway width.*

***3*. Dio koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze**

Situational awareness section

Napomena 1. – Elementi u Dijelu koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze završavaju se sa tačkom.

***Note 1**. – Elements in the situational awareness section end with a full stop.*

Napomena 2. – Elementi u Dijelu koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze za koje postoje informacije ili gdje uvjeti za objavljivanje nisu ispunjeni, u potpunosti su izostavljeni.

***Note 2**. - Elements in situational awareness section for which in information exists, or where the conditional circumstances for publication are not fulfilled, are left out completely.*

Tačka I / Item I

Smanjena dužina poletno-sletne staze. Unosi se odgovarajuća oznaka poletno-sletne staze i raspoloživa dužina izražena u metrima (primjer: RWY nn [L] ili nn [C] ili nn [R] REDUCED TO [n]nnn).

Reduced runway lenght. Insert the applicable runway designator and available length im metres (example: RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] REDUCED TO [n]nnn).

Napomena – Ove informacije su uvjetne kada je objavljen NOTAM sa novim setom deklarisanih udaljenosti.

Note *– This information is conditional when a NOTAM has been published with a new set of a declared distances.*

Tačka J/ Item J

Nošeni snijeg na poletno-sletnoj stazi. Kada se o njemu izvještava, unosi se "DRIFTING SNOW".

Drifting snow on the runway. When reported, insert "DRIFTING SNOW".

Tačka K / Item K

Rastresiti pijesak na poletno-sletnoj stazi. Kada se prijavi na poletno-sletnoj stazi, unosi se niža oznaka poletno-sletne staze i upisuje se "LOOSE SAND" (RWY nn ili RWY nn [L] ili nn [C] ili nn [R] LOOSE SAND).

Loose sand on the runway. When loose sands is reported on the runway, insert the lower runway designator and with space "LOOSE SAND" (RWY nn or RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] LOOSE SAND).

12. **Tačka L / Item L**

Poletno-sletna staza tretirana hemijskim sredstvima Kada je prijavljeno da je primijenjen hemijski tretman, unosi se manja oznaka piste, zatim razmak i unosi se CHEMICALLY TREATED" (RWY nn ili RWY nn [L] ili nn [C] ili nn [R] CHEMICALLY TREATED).

Chemical treatment on the runway. When chemical treatment has been reported applied, insert the lower runway designator and with a space "CHEMICALLY TREATED" (RWY nn or RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] CHEMICALLY TREATED).

13. **Tačka M / Item M**

Nanosi snijega na poletno-sletnoj stazi. Kada se izvještava o nanosima snijega na poletno-sletnoj stazi, unosi se niža oznaka poletno-sletne staze, razmak i upisuje se SNOW BANK", pa razmak i oznaka lijevo "L" ili desno "R" ili obje strane "LR", nakon čega slijedi udaljenost u metrima od centralne linije odvojena razmakom FM CL (RWY nn ili RWY nn[L] ili nn [C] ili nn[R] SNOW BANK Lnn ili Rnn ili LRnn FM CL).

Snow banks on the runway. When snow banks are reported present on the runway, insert the lower runway designator and with a space "SNOW BANK" and with a space left "L" or right "R" or both sides "LR", followed by the distance in metres from centre line separated by a space FM CL (RWY nn or RWY nn[L] or nn [C] or nn[R] SNOW BANK Lnn or Rnn or LRnn FMCL).

Tačka N / Item N

Sniježni nanosi na stazi za vožnju. Kada su na stazi za vožnju prisutni sniježni nanosi, unosi se oznaka staze za vožnju, razmak i zatim SNOW BANK" (TWY [nn]n SNOW BANK). *Snow banks on taxiway. When snow banks are present on a taxiway, insert the taxiway designator and with a space "SNOW BANK" (TWY [nn]n SNOW BANK).*

Tačka O/ Item O

Nanosi snijega uz poletno-sletnu stazu. Kada su prisutni nanosi snijega i prodiru u visinski profil iz plana za aerodrom, unosi se manja oznaka poletno-sletne staze i *ADJ SNOW BANKS" (RWY nn ili RWY nn[L] ili nn[C] ili nn [R] ADJ SNOW BANKS)/Snow banks adjacent to the runway. When snow banks are reported present penetrating the height profile in the aerodrome snow plan, insert the lower runway designator and "ADJ SNOW BANKS" (RWY nn or RWY nn[L] or nn[C] or nn [R] ADJ SNOW BANKS).*

Tačka P/ Item P

Stanje staze za vožnju. Kada su uvjeti na stazi za vožnju loši, unosi se oznaka staze za vožnju, pravi se razmak i upisuje "POOR"(TWY [n ili nn] POOR ili ALL TWYS POOR).

Taxiway conditions. When taxiway conditions are reported as poor, insert the taxiway designator followed by a space "POOR"(TWY [n or nn] POOR or ALL TWYS POOR).

Tačka R/ Item R

Stanje platforme. Kada su uvjeti na platformi prijavljeni kao loši, unosi se oznaka platforme iza koje slijedi razmak "POOR" (APRON [nnnn] POOR ili ALL APRONS POOR.

Apron conditions. When apron conditions are reported as poor, insert the apron designator followed by a space "POOR" (APRON [nnnn] POOR or ALL APRONS POOR.

Tačka S / Item S

Izmjereni koeficijent trenja. Tamo gdje je prijavljeno, unosi se izmjereni koeficijent trenja i uređaj za mjerenje trenja.

Measured friction coefficient. Where reported, insert the measured friction coefficient and friction measuring device.

Napomena – O gore navedenom izvještavaju samo države koje imaju uspostavljen program mjerenja koeficijenta trenja na poletno-sletnoj stazi, koristeći pri tome uređaj za mjerenje trenja koji je odobren od strane države.

Note *– This will only be reported for States that have an established programme of runway friction measurement using a State-approved friction measuring device.*

Tačka T / Item T

Napomene/primjedbe date običnim/prostim jezikom.

Plain language remarks.

Primjer popunjenog SNOWTAM obrasca
EXAMPLE OF COMPLETED SNOWTAM FORMAT

Example SNOWTAM 1
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170100 EADDYNYX
SWEA0149 EADD 02170055
(SNOWTAM 0149
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/WET SNOW)

Example SNOWTAM 2
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170140 EADDYNYX
SWEA0150 EADD 02170135
(SNOWTAM 0150
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/NR/03
WET/WET/WET SNOW
02170135 09R 5/2/2 100/50/75 NR/06/06
WET/SLUSH/SLUSH)

Example SNOWTAM 3
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170229 EADDYNYX
SWEA0151 EADD 02170225
(SNOWTAM 0151
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/WET SNOW
02170135 09R 5/2/2100/50/45 NR/06/06 WET/SLUSH/SLUSH
02170225 09C 2/3/3 75/100/100 06/12/12 SLUSH/WET SNOW/WET SNOW
RWY 09L SNOW BANK R20 FM CL. RWY 09R ADJ SNOW BANKS. TWY B POOR. APRON NORTH POOR)

Example SNOWTAM 4
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170350 EADDYNYX
SWEA0152 EADD 02170345
(SNOWTAM 0152
EADD
02170345 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/SLUSH

02170134 09R 5/2/2 100/50/75 NR/06/06 WET/SLUSH/SLUSH
02170225 09C 2/3/2 57/100/100 06/12/12 SLUSH/WET
SNOW/WET SNOW 35
DRIFTING SNOW. RWY 09L LOOSE SAND. RWY 09R
CHEMICALLY TREATED. RWY 09C CHEMICALLY
TREATED.)

(COM heading)	(PRIORITY INDICATOR)	(ADDRESSES)	<≡
	(DATE AND TIME OF FILING)	(ORIGINATOR'S INDICATOR)	<≡
(Abbreviated heading)	(SWAA* SERIAL NUMBER) S W * *	(LOCATION INDICATOR)	DATE/TIME OF ASSESMENT / (OPTIONAL GROUP) <≡(

SNOWTAM →	(Serial number) <≡

Aeroplane performance calculation section			
(AERODROME LOCATION INDICATOR)	M	A)	<≡
(DATE/TIME OF ASSESSMENT *(Time of completion of assessment in UTC)*)	M	B)	→
(LOWER RUNWAY DESIGNATION NUMBER)	M	C)	→
(RUNWAY CONDITION CODE (RWYCC) ON EACH RUNWAY THIRD) *(From Runway Condition Assessment Matrix (RCAM) 0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6)*	M	D)	/ / →
(PER CENT COVERAGE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	E)	/ / →
(DEPTH *(mm)* OF LOOSE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	F)	/ / →
(CONDITION DESCRIPTION OVER TOTAL RUNWAY LENGTH) *(Observed on each runway third, starting from threshold having the lower runway designation number)* COMPACTED SNOW DRY DRY SNOW DRY SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW DRY SNOW ON TOP OF ICE FROST ICE SLUSH STANDING WATER WATER ON TOP OF COMPACTED SNOW WET WET ICE WET SNOW WET SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW WET SNOW ON TOP OF ICE	M	G)	/ / →
(WIDTH OF RUNWAY TO WHICH THE RUNWAY CONDITION CODES APPLY, IF LESS THAN PUBLISHED WIDTH)	O	H)	<≡≡
Situational awareness section			
(REDUCED RUNWAY LENGTH, IF LESS THAN PUBLISHED LENGTH *(m)*)	O	I)	→
(DRIFTING SNOW ON THE RUNWAY)	O	J)	→
(LOOSE SAND ON THE RUNWAY)	O	K)	→
(CHEMICAL TREATMENT ON THE RUNWAY)	O	L)	→
(SNOWBANKS ON THE RUNWAY) *(If present, distance from runway centre line (m) followed by "L", "R" or "LR" as applicable)*	O	M)	→
(SNOWBANKS ON A TAXIWAY)	O	N)	→
(SNOWBANKS ADJACENT TO THE RUNWAY)	O	O)	→
(TAXIWAY CONDITIONS)	O	P)	→
(APRON CONDITIONS)	O	R)	→
(MEASURED FRICTION COEFFICIENT)	O	S)	→
(PLAIN-LANGUAGE REMARKS)	O	T)	)

NOTES:
1. *Enter ICAO nationality letters as given in ICAO Doc 7910, Part 2 or otherwise applicable aerodrome identifier.
2. Information on other runways, repeat from B to H.
3. Information in the situational awareness section repeated for each runway, taxiway and apron. Repeat as applicable when reported.
4. Words in brackets ( ) not to be transmitted.
5. For letters A) to T) refer to the *Instructions for the completion of the SNOWTAM Format*, paragraph 1, item b).

SIGNATURE OF ORIGINATOR *(not for transmission)*

SNOWTAM FORMAT ."

Član 4.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", a primjenjivaće se od 12. 8. 2021. godine.

Broj 1-3-02-2-277-1/21
22. aprila 2021. godine
Banja Luka

Generalni direktor
Čedomir Šušnjar, s. r.

Na temelju čl. 16. i 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i članka 14. stavak (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18), generalni ravnatelj Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK
O IZMJENAMA I DOPUNI PRAVILNIKA O NOTAM UREDU BOSNE I HERCEGOVINE (NOF)

Članak 1.

U Pravilniku o NOTAM uredu Bosne i Hercegovine (NOF) ("Službeni glasnik BiH", broj 9/18) u članku 3. stavak (1) iza točke dd) dodaju se točke ee), ff), gg), hh), ii) i jj) koje glase:

"ee) **Bljuzgavica** (*Slush*): vodom natopljeni snijeg koji se pri gaženju petom i prstima na tlu raspljuskuje uokolo, sa specifičnom težinom: od 0,5 do 0,8.

ff) **Manevarska površina** (*Manoeuvring Area*): Dio aerodroma na zemlji ili vodi (osim platforme) određen za polijetanje, slijetanje ili kretanje zrakoplova.

gg) **Operativna površina** (*Movement Area*): Dio aerodroma određen za polijetanje, slijetanje i vožnju zrakoplova, koji se sastoji od manevarske površine i platforme.

hh) **Platforma** (*Apron*): Određena površina na aerodromu na zemlji, namijenjena za smještaj zrakoplova u cilju ukrcaja i iskrcaja putnika, utovara i istovara tereta ili opće, snabdijevanja gorivom, te parkiranja ili održavanja zrakoplova.

ii) **Snijeg (na zemlji)** (*Snow* (*on the ground*)):

a) **suhi snijeg** (*dry snow*): snijeg koji vjetar može oduvati. Ako je stisnut rukom, on će se po ispuštanju raspršiti. Specifična težina je do 0,35, ali ne uključuje 0,35;

b) **mokri snijeg** (*wet snow*): snijeg, koji će se, ako je stisnut rukom, slijepiti, formirajući sniježnu grudvu. Specifična težina je od 0,35, ne uključujući 0,5;

c) **zbijeni snijeg** (*compacted snow*): snijeg koji je zbijen u čvrstu masu, opire se daljem sabijanju i držat će se zajedno ili lomiti na komade ako se podigne. Specifična težina je 0,5 i preko toga.

jj) **Staza za vožnju** (*Taxiway*): određena površina na aerodromu na zemlji, namijenjena za vožnju zrakoplova, povezivanje poletno-sletne staze sa platformom, kao i međusobno povezivanje drugih dijelova aerodroma, uključujući:

1) **stazu za vožnju do parkirališnog mjesta** (*aircraft stand taxilane*): dio platforme označen kao staza za vožnju, isključivo namijenjena za prilaz zrakoplova parkirališnim mjestima;

2) **stazu za vožnju na platformi** (*apron taxiway*): dio sustava staza za vožnju na platformi namijenjena osiguranju vozne rute preko platforme;

3) **brzu izlaznu stazu za vožnju** (*rapid exit taxiway*): staza za vožnju povezana sa poletno-sletnom stazom pod oštrim kutom i projektirana da omogući zrakoplovu koji je sletio skretanje brzinom većom od one koja se postiže na drugim izlaznim stazama za vožnju, u cilju maksimalnog skraćivanja zauzetosti poletno-sletne staze."

Članak 2.

U članku 3. stavak (1) točka v) mijenja se i glasi:

"v) SNOWTAM: Posebna serija NOTAM-a u standardnom formatu koja pruža izvješće o stanju površine sa objavom prisustva ili uklanjanju opasnih uvjeta prouzrokovanih snijegom, ledom, bljuzgavicom, mrazom, stajaćom vodom ili vodom povezanom sa snijegom, bljuzgavicom ili mrazom na operativnim površinama."

Članak 3.

Prilog br. 2 Uputa za popunjavanje SNOWTAM obrasca/Instructions for the completion of the SNOWTAM format mijenja se i glasi:

"Prilog br. 2
Uputa za popunjavanje SNOWTAM obrasca/INSTRUCTION FOR THE COMPLETION OF THE SNOWTAM FORMAT

1. Opće/General

a) Kada se izvješćuje o više od jedne poletno-sletne staze, potrebno je ponoviti točke *B* do *H (u Dijelu koji se odnosi na proračun performansi aviona).*
When reporting on more than one runway, repeat Items B to H (Aeroplane performance selection section);

b) Slovne oznake/slova koja se koriste za označavanje točaka koriste se samo u svrhu referiranja i ne bi trebalo da budu uključene u poruke. Slovna oznaka M (obvezno), C (uvjetno) i O (opciono/po potrebi) označavaju uporabu informacija i koriste se kako je objašnjeno u nastavku.
The letters used to indicate items are only used for reference purpose and should not be included in the messages. The letters, M (mandatory), C (conditional) and O (optional) mark the usage information and shall be included as explained below.

c) Koriste se metričke jedinice, a mjerne jedinice se ne objavljuju.
Metric units shall be used and the unit of measurements not reported.

d) Maksimalna važnost *SNOWTAM*-a je 8 sati. Novi *SNOWTAM* će se objaviti svaki put kada se primi novo izvješće o stanju poletno-sletne staze.
The maximum validity of SNOWTAM is 8 hours. New SNOWTAM shall be issued whenever a new runway condition report is received.

e) Objavom novog SNOWTAM-a otkazuje se prethodni SNOWTAM.
A SNOWTAM cancels the previous SNOWTAM.

f) Skraćeno zaglavlje "*TTAAiiii CCCC MMYYGGgg* (*BBB*)" uvedeno je da bi se omogućila automatska obrada *SNOWTAM* poruka u računalnim bazama podataka.
The abbreviated heading "TTAAiiii CCCC MMYYGGgg (BBB)" is included to facilitate the automatic processing of SNOWTAM messages in computer data banks.

Objašnjenje ovih simbola je sljedeće:
The explanation of these symbols is:

TT = oznaka za *SNOWTAM = SW*
TT = data designator for SNOWTAM = SW;

AA = geografska oznaka za države, npr. *LF* = Francuska, *EG* = Ujedinjeno Kraljevstvo (Lokacijske indikatore (ICAO Dokument broj 7910), Dio 2, Indeks prema slovnim oznakama država za lokacijske indikatore)
AA = geographical designator for States, e.g. LF = FRANCE, EG = United Kingdom (see Location Indicators (Doc 7910), Part 2, Index to Nationality Letters for Location Indicators);
iiii = četvorocifreni serijski broj *SNOWTAM*-a
iiii = SNOWTAM serial number in a four-digit group;
CCCC = četvoroslovni lokacijski indikatori aerodroma na koji se *SNOWTAM* odnosi (vidjeti lokacijske indikatore (ICAO dokument 7910))
CCCC = four letter location indicator of the aerodrome to which the SNOWTAM refers (see Location Indicators (Doc 7910));
MMYYGGgg = datum/vrijeme osmatranja/mjerenja gdje je:
MMYYGGgg = date/time of observation/measurement, whereby:
MM = mjesec, na primjer siječanj = 01, prosinac = 12
MM = month, e.g. January = 01, December = 12
YY = dan u mjesecu
YY = day of month;
GGgg = vrijeme izraženo u satima (*GG*) i minutama (*gg*) *UTC*
GGgg = time in hours (GG) and minutes (gg) UTC;
(BBB) = alternativna grupa za korekciju *SNOWTAM* poruke prethodno upućene sa istim serijskim brojem = *COR*
(BBB) = optional group for correction to SNOWTAM message previously disseminated with the same serial number = COR
Napomena 1. – Zagrade kod (*BBB*) se koriste da označe da je ova grupa alternativna.
***Note 1**. – Brackets in (BBB) are used to indicate that this group is optional.*
Napomena 2. – Kada se izvješćuje o više od jedne poletno-sletne staze i kada su individualni datumi/vremena osmatranja/mjerenja navedeni ponavljanjem točke B, posljednji datum/vrijeme osmatranja/mjerenja se unosi u skraćeni naslov (*MMYYGGgg*).
***Note 2**. – When reporting on more than one runway and individual dates/times of observation/measurement are indicated by repeated Item B, the latest date/time of observation/assessment is inserted in the abbreviated heading (MMYYGGgg).*
Primjer: Skraćeno zaglavlje *SNOWTAM*-a br. 149 iz Ciriha, mjerenje/osmatranje 7. studenog u *0620 UTC*:
SWLS0149 LSZH 11070620
***Example**: Abbreviated heading of SNOWTAM No. 149 from Zurich, measurement/observation of 7 November at 0620 UTC*
SWLS0149 LSZH 11070620
Napomena – Grupe informacija se razdvajaju razmakom kao što je prikazano iznad.
***Note** – The informtion groups are separated by a space, as illustrated above.*

g) Tekst "*SNOWTAM*" u *SNOWTAM* formatu i serijski broj *SNOWTAM*-a prikazan četvorocifrenom grupom se razdvajaju razmakom. Primjer: *SNOWTAM 0124.*
The text "SNOWTAM" in the SNOWTAM Format and the SNOWTAM serial number in a four-digit droup shall be separated by a space, for example: SNOWTAM 0124.

h) U svrhu čitljivosti *SNOWTAM* poruke ubacuje se prazna linija poslije serijskog broja *SNOWTAM*-a, poslije točke *A*) i poslije Dijela obrasca koji se odnosi na proračun performansi aviona.
For readability purposes for the SNOWTAM message, include a line feed after the SNOWTAM serial number, after Item A and after the Aeroplane performance calculation section.

i) Kada se izvješćuje o više od jedne poletno-sletne staze, za svaku poletno-sletnu stazu se ponavljaju informacije u Dijelu obrasca koji se odnosi na proračun performansi aviona od polja datum/vrijeme procjene do Dijela koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze.
When reporting on more than one runway, repeat the information in the aeroplane performance calculation section from the date and time of assessment for each runway before the information in the Situational awareness section.

j) Obvezne su sljedeće informacije:
Mandatory information is:

1. LOKACIJSKI INDIKATOR AERODROMA
   AERODROME LOCATION I INDICATOR
2. DATUM I VRIJEME PROCJENE
   DATE AND TIME OF ASSESSMENT
3. NIŽA BROJNA OZNAKA POLETNO-SLETNE STAZE
   LOWER RUNWAY DESIGNATOR NUMBER
4. KOD STANjA POLETNO-SLETNE STAZE ZA SVAKU TREĆINU POLETNO-SLETNE STAZE; I
   RUNWAY CONDITION CODE FOR EACH RUNWAY THIRD; and
5. OPIS UVJETA ZA SVAKU TREĆINU POLETNO-SLETNE STAZE (koji se navodi kod stanja poletno-sletne staze (RWYCC) od 1-5
   CONDITION DESCRIPTION FOR EACH RUNWAY THIRD (when runway condition code (RWYCC) is reported 1-5)

***2.* Dio koji se odnosi na proračun performansi aviona**
Aerodrome performance calculation section

Točka A / Item A
Lokacijski indikator aerodroma (četvoroslovni lokacijski indikator)
Aerodrome location indicator (four-letter location indicator)

Točka B / Item B
Datum i vrijeme procjene stanja površine poletno-sletne staze (grupa od osam brojeva za datum/vrijeme osmatranja u formatu mjesec, dan, sat i minut UTC)
Date and time of assessment (eight-figure date/time group giving time of observation as month, day hour and minute in UTC)

Točka C / Item C
Niža brojna oznaka RWY
Lower runway designator number (nn[L] or nn[C] or nn[R])
Napomena: Samo jedna oznaka poletno-sletne staze se unosi za svaku poletno-sletnu stazu i uvijek se unosi niža oznaka.
***Note** – Only one runway designator is inserted for each runway and always the lower number.*

Točka D / Item D
Kòd stanja poletno-sletne staze za svaku trećinu poletno-sletne staze. Samo jedan broj (0, 1, 2, 3, 4, 5 ili 6) upisan za svaku trećinu poletno-sletne staze, odvojen kosom linijom (n/n/n).

Runway condition code for each runway third. Only one digit (0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6) is inserted for each runway third, separated by an oblikue stroke (n/n/n/).

Točka E / Item E

Procentualna pokrivenost za svaku trećinu poletno-sletne staze. Kada se unosi, unosi se kao 25, 50, 75 ili 100 za svaku trećinu poletno-sletne staze, odvojeno kosom crtom ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Per cent coverage for each runway third. When provided, insert 25, 50, 75 or 100 for each runway third, separated by an oblique stroke ([n]nn/[n]nn/[n]nn).

Napomena 1. – Ove informacije se pružaju samo kada je stanje poletno-sletne staze za svaku trećinu poletno-sletne staze prijavljeno kao različito od 6 i ako postoji opis stanja za svaku trećinu poletno-sletne staze (tačka G) koja je prijavljena osim suhe (DRY).

***Note 1**. – This information is provided only when the runway condition for each runway third (Item D) has been reported as other than 6 and there is a condition description for each runway third (Item G) that has been reported other than DRY.*

Napomena 2. – Kada se ne objave uvjeti, to će biti naznačeno tako što se unosi "NR" za odgovarajuću trećinu poletno-sletne staze.

***Note 2**. – When the conditions are not reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Točka F / Item F

Dubina stajaće vode, bljuzgavice, mokrog snijega i suhog snijega za svaku trećinu poletno-sletne staze. Kada se objavljuju navedene informacije, izražavaju se u milimetrima za svaku trećinu poletno-sletne staze. Vrijednosti za svaku trećinu poletno-sletne staze se razdvajaju kosom crtom.

Depth of loose contaminant for each runway third. When provided, insert in millimetres for each runway third, separated by an oblique stroke (nn/nn/nn or nnn/nnn/nnn).

Stajaća voda, ukoliko je dubina minimalno 04, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 3 mm do i uključujući 15 mm.

Standing water, values to be reported 04, then assessed value. Significant changes 3 mm up to including 15 mm;

Bljuzgavica, ukoliko je dubina 03, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 3 mm do i uključujući 15 mm.

Slush, values to be r. eported 03, then assessed value. Significant changes 3 mm up to and including 15 mm.

Mokar snijeg, ukoliko je dubina minimalno 03, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 5 mm.

Wet snow, values to be reported 03, then assessed value. Significant changes 5 mm.

Suhi snijeg, ukoliko je dubina minimalno 03, tada se vrši procjena dubine. Značajne promjene od 20 mm.

Dry snow, values to reported 03, then assessed value. Significant changes 20 mm.

Napomena 1. – Kada navedeni uvjeti nisu navedeni /prijavljeni, to će biti naznačeno unošenjem "NR" za odgovarajuću trećinu(e) poletno-sletne staze.

***Note 1**. – When the conditions are no reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Točka G / Item G

Opis stanja za svaku trećinu poletno-sletne staze. Unosi se bilo koji od sljedećih opisa stanja za svaku trećinu poletno-sletne staze, odvojene kosom crtom.

Conditions description for each runway third. Insert any of the following conditions descriptions for each runway third, separated by an oblike stroke.

KOMPAKTAN SNIJEG
COMPACTED SNOW
SUHI SNIJEG
DRY SNOW
SUHI SNIJEG PREKO KOMPAKTNOG SNIJEGA
DRY SNOW ON THE TOP OF COMPACTED SNOW
SUHI SNIJEG PREKO LEDA
DRY SNOW ON THE TOP OF ICE
MRAZ
FROST
LED
ICE
BLjUZGAVICA
SLUSH
STAJAĆA VODA
STANDING WATER
VODA PREKO KOMPAKTNOG SNIJEGA
WATER O TOP OF COMPACTED SNOW
MOKRO
WET
MOKRI LED
WET ICE
MOKRI SNIJEG
WET SNOW
MOKRI SNIJEG PREKO KOMPAKTNOG SNIJEGA
WET SNOW ON THE TOP OF COMPACTED SNOW
MOKRI SNIJEG PREKO LEDA
WET SNOW ON THE TOP ICE.
SUHO / (unosi se samo kada nema naslaga)
DRY (only repored when there is no contaminant).

Napomena – Kada se ne prijave uvjeti, to će biti naznačeno umetanjem "NR" za odgovarajuću trećinu poletno-sletne staze.

***Note** – When the conditions are not reported, this will be signified by the insertion of "NR" for the appropriate runway third(s).*

Točka H / Item H

Širina poletno-sletne na koju se primjenjuju kodovi stanja poletno-sletne staze. Širina se unosi u metrima ako je manja od objavljene širine poletno-sletne staze. *Width of runway to which the runway conditions codes apply. Insert the width in metres if less than the published runway width.*

***3.* Dio koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze**

Situational awareness section

Napomena 1. – Elementi u Dijelu koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze završavaju se sa točkom.

***Note 1**. – Elements in the situational awareness section end with a full stop.*

Napomena 2. – Elementi u Dijelu koji se odnosi na svjesnost o stanju poletno-sletne staze za koje postoje informacije ili gdje uvjeti za objavljivanje nisu ispunjeni, u potpunosti su izostavljeni.

***Note 2**. - Elements in situational awareness section for which in information exists, or where the conditional circumstances for publication are not fulfilled, are left out completely.*

Točka I / Item I

Smanjena duljina poletno-sletne staze. Unosi se odgovarajuća oznaka poletno-sletne staze i raspoloživa duljina izražena u metrima (primjer: RWY nn [L] ili nn [C] ili nn [R] REDUCED TO [n]nnn).

Reduced runway lenght. Insert the applicable runway designator and available length im metres (example: RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] REDUCED TO [n]nnn).

Napomena – Ove informacije su uvjetne kada je objavljen NOTAM sa novim setom deklariranih udaljenosti.

Note *– This information is conditional when a NOTAM has been published with a new set of a declared distances.*

Točka J/ Item J

Nošeni snijeg na poletno-sletnoj stazi. Kada se o njemu izvješćuje, unosi se "DRIFTING SNOW".

Drifting snow on the runway. When reported, insert "DRIFTING SNOW".

Točka K / Item K

Rastresiti pijesak na poletno-sletnoj stazi. Kada se prijavi na poletno-sletnoj stazi, unosi se niža oznaka poletno-sletne staze i upisuje se "LOOSE SAND" (RWY nn ili RWY nn [L] ili nn [C] ili nn [R] LOOSE SAND).

Loose sand on the runway. When loose sands is reported on the runway, insert the lower runway designator and with space "LOOSE SAND" (RWY nn or RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] LOOSE SAND).

12. **Točka L / Item L**

Poletno-sletna staza tretirana hemijskim sredstvima Kada je prijavljeno da je primijenjen hemijski tretman, unosi se manja oznaka piste, zatim razmak i unosi se CHEMICALLY TREATED" (RWY nn ili RWY nn [L] ili nn [C] ili nn [R] CHEMICALLY TREATED).

Chemical treatment on the runway. When chemical treatment has been reported applied, insert the lower runway designator and with a space "CHEMICALLY TREATED" (RWY nn or RWY nn [L] or nn [C] or nn [R] CHEMICALLY TREATED).

13. **Točka M / Item M**

Nanosi snijega na poletno-sletnoj stazi. Kada se izvješćuje o nanosima snijega na poletno-sletnoj stazi, unosi se niža oznaka poletno-sletne staze, razmak i upisuje se SNOW BANK", pa razmak i oznaka lijevo "L" ili desno "R" ili obje strane "LR", nakon čega slijedi udaljenost u metrima od centralne linije odvojena razmakom FM CL (RWY nn ili RWY nn[L] ili nn [C] ili nn[R] SNOW BANK Lnn ili Rnn ili LRnn FM CL).

Snow banks on the runway. When snow banks are reported present on the runway, insert the lower runway designator and with a space "SNOW BANK" and with a space left "L" or right "R" or both sides "LR", followed by the distance in metres from centre line separated by a space FM CL (RWY nn or RWY nn[L] or nn [C] or nn[R] SNOW BANK Lnn or Rnn or LRnn FMCL).

Točka N / Item N

Sniježni nanosi na stazi za vožnju. Kada su na stazi za vožnju prisutni sniježni nanosi, unosi se oznaka staze za vožnju, razmak i zatim SNOW BANK" (TWY [nn]n SNOW BANK). *Snow banks on taxiway. When snow banks are present on a taxiway, insert the taxiway designator and with a space "SNOW BANK" (TWY [nn]n SNOW BANK).*

Točka O/ Item O

Nanosi snijega uz poletno-sletnu stazu. Kada su prisutni nanosi snijega i prodiru u visinski profil iz plana za aerodrom, unosi se manja oznaka poletno-sletne staze i *ADJ SNOW BANKS" (RWY nn ili RWY nn[L] ili nn[C] ili nn [R] ADJ SNOW BANKS)/Snow banks adjacent to the runway. When snow banks are reported present penetrating the height profile in the aerodrome snow plan, insert the lower runway designator and "ADJ SNOW BANKS" (RWY nn or RWY nn[L] or nn[C] or nn [R] ADJ SNOW BANKS).*

Točka P/ Item P

Stanje staze za vožnju. Kada su uvjeti na stazi za vožnju loši, unosi se oznaka staze za vožnju, pravi se razmak i upisuje "POOR"(TWY [n ili nn] POOR ili ALL TWYS POOR).

Taxiway conditions. When taxiway conditions are reported as poor, insert the taxiway designator followed by a space "POOR"(TWY [n or nn] POOR or ALL TWYS POOR).

Točka R/ Item R

Stanje platforme. Kada su uvjeti na platformi prijavljeni kao loši, unosi se oznaka platforme iza koje slijedi razmak "POOR" (APRON [nnnn] POOR ili ALL APRONS POOR.

Apron conditions. When apron conditions are reported as poor, insert the apron designator followed by a space "POOR" (APRON [nnnn] POOR or ALL APRONS POOR.

Točka S / Item S

Izmjereni koeficijent trenja. Tamo gdje je prijavljeno, unosi se izmjereni koeficijent trenja i uređaj za mjerenje trenja.

Measured friction coefficient. Where reported, insert the measured friction coefficient and friction measuring device.

Napomena – O gore navedenom izvješćuju samo države koje imaju uspostavljen program mjerenja koeficijenta trenja na poletno-sletnoj stazi, koristeći pri tome uređaj za mjerenje trenja koji je odobren od strane države.

Note *– This will only be reported for States that have an established programme of runway friction measurement using a State-approved friction measuring device.*

Točka T / Item T

Napomene/primjedbe date običnim/prostim jezikom.

Plain language remarks.

Primjer popunjenog SNOWTAM obrasca
EXAMPLE OF COMPLETED SNOWTAM FORMAT

Example SNOWTAM 1
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170100 EADDYNYX
SWEA0149 EADD 02170055
(SNOWTAM 0149
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03
WET/WET/WET
SNOW)

Example SNOWTAM 2
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170140 EADDYNYX
SWEA0150 EADD 02170135
(SNOWTAM 0150
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/NR/03
WET/WET/WET SNOW
02170135 09R 5/2/2 100/50/75 NR/06/06
WET/SLUSH/SLUSH)

Example SNOWTAM 3
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170229 EADDYNYX
SWEA0151 EADD 02170225
(SNOWTAM 0151
EADD
02170055 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03
WET/WET/WET SNOW
02170135 09R 5/2/2100/50/45 NR/06/06
WET/SLUSH/SLUSH
02170225 09C 2/3/3 75/100/100 06/12/12 SLUSH/WET
SNOW/WET SNOW
RWY 09L SNOW BANK R20 FM CL. RWY 09R ADJ
SNOW BANKS. TWY B POOR. APRON NORTH POOR)

Example SNOWTAM 4
GG EADBZQZX EADNZQZX EADSZQZX
170350 EADDYNYX
SWEA0152 EADD 02170345
(SNOWTAM 0152

EADD
02170345 09L 5/5/5 100/100/100 NR/NR/03 WET/WET/SLUSH
02170134 09R 5/2/2 100/50/75 NR/06/06 WET/SLUSH/SLUSH
02170225 09C 2/3/2 57/100/100 06/12/12 SLUSH/WET SNOW/WET SNOW 35
DRIFTING SNOW. RWY 09L LOOSE SAND. RWY 09R CHEMICALLY TREATED. RWY 09C CHEMICALLY TREATED.)

(COM heading)	(PRIORITY INDICATOR)	(ADDRESSES)	<≡
	(DATE AND TIME OF FILING)	(ORIGINATOR'S INDICATOR)	<≡
(Abbreviated heading)	(SWAA* SERIAL NUMBER) S W * *	(LOCATION INDICATOR) / DATE/TIME OF ASSESMENT / (OPTIONAL GROUP)	<≡(

SNOWTAM →	(Serial number) <≡

Aeroplane performance calculation section			
(AERODROME LOCATION INDICATOR)	M	A)	<≡
(DATE/TIME OF ASSESSMENT *(Time of completion of assessment in UTC)*)	M	B)	→
(LOWER RUNWAY DESIGNATION NUMBER)	M	C)	→
(RUNWAY CONDITION CODE (RWYCC) ON EACH RUNWAY THIRD) *(From Runway Condition Assessment Matrix (RCAM) 0, 1, 2, 3, 4, 5 or 6)*	M	D)	/ / →
(PER CENT COVERAGE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	E)	/ / →
(DEPTH *(mm)* OF LOOSE CONTAMINANT FOR EACH RUNWAY THIRD)	C	F)	/ / →
(CONDITION DESCRIPTION OVER TOTAL RUNWAY LENGTH) *(Observed on each runway third, starting from threshold having the lower runway designation number)* COMPACTED SNOW DRY DRY SNOW DRY SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW DRY SNOW ON TOP OF ICE FROST ICE SLUSH STANDING WATER WATER ON TOP OF COMPACTED SNOW WET WET ICE WET SNOW WET SNOW ON TOP OF COMPACTED SNOW WET SNOW ON TOP OF ICE	M	G)	/ / →
(WIDTH OF RUNWAY TO WHICH THE RUNWAY CONDITION CODES APPLY, IF LESS THAN PUBLISHED WIDTH)	O	H)	<≡≡
Situational awareness section			
(REDUCED RUNWAY LENGTH, IF LESS THAN PUBLISHED LENGTH *(m)*)	O	I)	→
(DRIFTING SNOW ON THE RUNWAY)	O	J)	→
(LOOSE SAND ON THE RUNWAY)	O	K)	→
(CHEMICAL TREATMENT ON THE RUNWAY)	O	L)	→
(SNOWBANKS ON THE RUNWAY) *(If present, distance from runway centre line (m) followed by "L", "R" or "LR" as applicable)*	O	M)	→
(SNOWBANKS ON A TAXIWAY)	O	N)	→
(SNOWBANKS ADJACENT TO THE RUNWAY)	O	O)	→
(TAXIWAY CONDITIONS)	O	P)	→
(APRON CONDITIONS)	O	R)	→
(MEASURED FRICTION COEFFICIENT)	O	S)	→
(PLAIN-LANGUAGE REMARKS)	O	T)	)

NOTES:
1. *Enter ICAO nationality letters as given in ICAO Doc 7910, Part 2 or otherwise applicable aerodrome identifier.
2. Information on other runways, repeat from B to H.
3. Information in the situational awareness section repeated for each runway, taxiway and apron. Repeat as applicable when reported.
4. Words in brackets ( ) not to be transmitted.
5. For letters A) to T) refer to the *Instructions for the completion of the SNOWTAM Format*, paragraph 1, item b).

SIGNATURE OF ORIGINATOR *(not for transmission)*

SNOWTAM FORMAT ."

Članak 4.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH", a primjenjivat će se od 12. 8. 2021. godine.

Broj 1-3-02-2-277-1/21
22. travnja 2021. godine
Banja Luka

Generalni ravnatelj
Čedomir Šušnjar, v. r.

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

443

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 4027/19**, рјешавајући апелацију **Самире Хамидовић**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине-пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 7. априла 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Самире Хамидовић**.

Утврђује се повреда права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Бијељини број 83 0 Рс 033063 19 Рсж 2 од 16. априла 2019. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Бијељини, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Бијељини да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 60 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Самира Хамидовић (у даљњем тексту: апеланткиња) из Бијељине, коју заступа Дијана Максимовић из Савеза синдиката Републике Српске - Служба за бесплатну правну помоћ - Канцеларија Зворник, поднијела је 23. октобра 2019. апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) број 83 0 Рс 033063 19 Рев од 11. септембра 2019. године и Пресуде Окружног суда у Бијељини (у даљњем тексту: Окружни суд) број 83 0 Рс 033063 19 Рсж 2 од 16. априла 2019. године.

2. Апелација је допуњена 26. новембра 2019. године.

II. Поступак пред Уставним судом

3. Уставни суд је претходно Одлуком о допустивост број *АП 2698/19* од 10. септембра 2019. године (доступна на web-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba) одбацио као преурањену апелацију коју је апеланткиња поднијела против пресуде Окружног суда из претходне тачке ове одлуке због тога што у вријеме доношења одлуке о тој апелацији није био окончан поступак пред Врховним судом поводом изјављене ревизије против те пресуде.

4. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Окружног суда, Основног суда у Зворнику (у даљњем тексту: Основни суд) и тужене Републике Српске - Министарства правде Републике Српске - Основног суда у Бијељини, коју заступа Правобранилаштво Републике Српске - сједиште замјеника у Бијељини (у даљњем тексту: тужена) 30. августа 2020. године затражено је да доставе одговоре на апелацију.

5. Тужена је доставила одговор 10. септембра 2020. године, Основни суд 23. септембра 2020. године, а Окружни суд 20. новембра 2020. године.

III. Чињенично стање

6. Чињенице предмета које произилазе из апеланткињиних навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

7. Првостепеном Пресудом Основног суда број 83 0 Рс 033063 18 Рс 2 од 4. јануара 2019. године одбијен је апеланткињин захтјев да се утврди да је ништав став 3 изреке Рјешења тужене број 080-0-Су-16-000 332 од 17. маја 2016. године којим је апеланткиња обавезана да до 31. децембра 2016. године положи стручни испит за рад у органима управе, а да јој, у противном, престаје радни однос. Истом пресудом поништена су као незаконита рјешења тужене број 080-0-Су-16-000 900 од 28. децембра 2016. године којим је апеланткињи утврђен престанак радног односа и број 080-0-Су-17-000 093 од 23. јануара 2017. године којим је одбијен апеланткињин приговор изјављен против рјешења о престанку радног односа, те је тужена обавезана да апеланткињу врати на рад и да јој исплати 8.761,14 КМ на име неисплаћених плата за период од 1. фебруара 2017. године до 31. децембра 2018. године, 2.815,34 КМ на име доприноса надлежним фондовима, те 750,92 КМ мјесечно на име плате од 1. новембра 2018. године до дана враћања на рад, све са законском затезном каматом, на начин ближе описан у пресуди. Тужена је обавезана да апеланткињи накнади трошкове парничног поступка у износу од 1.950,00 КМ.

8. Из образложења пресуде произилази да је током поступка утврђено да је апеланткиња засновала радни однос код тужене 2010. године на радном мјесту спремачице по пријави на конкурс на одређено вријеме, да посједује средњу стручну спрему - IV степен, да је 2012. године била привремено распоређена на радно мјесто референта за пријем поште и овјеру рукописа и преписа, а од 17. маја 2016. године је примљена у стални радни однос, те да јој је тим рјешењем наложено да до 31. децембра 2016. године положи стручни испит и да ће јој, у противном, престати радни однос. Даље је утврђено да апеланткиња није положила стручни испит у остављеном року и да јој је тужена рјешењем отказала уговор о раду 28. децембра 2016. године, омогућила отказни рок и исплату отпремнине, те да је тужена након отказа уговора о раду апеланткињу примила у радни однос на одређено вријеме на радно мјесто спремачице. Даље, утврђено је да је, одлучујући о апеланткињином приговору против рјешења о отказу уговора о раду, тужена ставила ван снаге рјешење

којим је апеланткињу примила на одређено вријеме на радно мјесто спремачице, те да је, поступајући по мјери обезбјеђења Основног суда, тужена апеланткињу вратила на рад на послове спремачице, а након што је по жалби тужене укинуто рјешење Основног суда о одређивању мјере обезбјеђења, апеланткиња је престала да ради по тој мјери, а у међувремену је положила стручни испит.

9. Према оцјени Основног суда, рјешење тужене којим је апеланткињи отказан уговор о раду и рјешење којим је одбијен приговор против тог рјешења су незаконити. Наиме, у рјешењу о отказу уговора о раду апеланткињи тужена се позвала на одредбу члана 179 став 1 тачка 1 Закона о раду којом је прописано да послодавац може раднику да откаже уговор о раду ако за то постоји оправдани разлог, и то ако не остварује резултате рада, или ако нема потребно знање и способности за обављање послова на којима ради. Ову одредбу послодавац може, али и не мора да примијени. При њеној примјени послодавац је дужан, сходно члану 181 истог закона, да раднику претходно да писано упозорење у вези са недостацима у његовом раду, упутствима и примјереним роком за побољшање рада, па ако их радник у том року не отклони, да га распореди на друге послове, а ако таквих послова нема, да му откаже уговор о раду. У конкретном случају тужена је морала, ако се одлучила да апеланткињи откаже уговор о раду због тога што није положила стручни испит за радно мјесто на које је распоређена, да писмено упозори апеланткињу дајући јој примјерен рок, па тек онда, ако у том року не отклони недостатак, односно не положи стручни испит, да јој откаже уговор о раду, што тужена није учинила. Стога је суд закључио да тужена као послодавац, сходно члану 187 Закона о раду, није доказала постојање разлога за отказ уговора о раду. Суд је сматрао да рјешење којим је апеланткиња стално распоређена на радно мјесто у којем је наведено да, уколико до 31. децембра 2016. године не положи стручни испит, престаје јој радни однос не може представљати обавјештење у смислу члана 181 Закона о раду којим је прописано да отказ уговора о раду из члана 179 став 1 тачка 1 и ст. 2 и 3 тог закона послодавац може дати раднику у року од три мјесеца од дана сазнања за чињенице које су основ за давање отказа, односно у року од шест мјесеци од дана наступања чињеница које су основ за давање отказа. При томе Основни суд је сматрао да рок од шест мјесеци може да представља "разумни рок", како је то тужена у свом рјешењу о распореду апеланткиње одредила. У вези с тим је истакнуто да је неосновано апеланткињино позивање на члан 23 Правилника о измјенама и допунама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста (у даљњем тексту: Правилник о измјенама и допунама), јер се ова измјена искључиво односи на лица која за пет година стичу услов за пензију, те се ова одредба не односи на друге запосленике, па тако и на апеланткињу. Исто тако, Основни суд је из спроведених материјалних доказа закључио да је апеланткиња стављена у неравноправан положај у односу на Османа Церјаковића, којем је рјешењем о распореду на радно мјесто референта за пријем поште и овјеру потписа од 3. октобра 2016. године дат рок од годину дана за полагање стручног испита, а апеланткињи шест мјесеци. Такође је истакнуто да је постојање објективних околности-болести дјетета био додатни разлог да тужена поступи у смислу члана 181 Закона о раду, што тужена није учинила.

10. Другостепеном Пресудом Окружног суда број 83 0 Рс 033063 19 Рсж 2 од 16. априла 2019. године апеланткињина жалба је одбијена, те првостепена пресуда у одбијајућем дијелу преиначена тако што је апеланткињина тужба одбачена. Истом пресудом жалба тужене је усвојена, те је првостепена пресуда преиначена у досуђујућем дијелу, тако што је апеланткињин захтјев одбијен.

11. У образложењу пресуде је истакнуто да је рјешењем од 17. маја 2016. године тужена ставила ван снаге рјешење од 2. априла 2012. године којим је апеланткиња била привремено распоређена на послове референта за пријем поште и овјеру потписа, те да ју је распоредила на исте послове, а ставом 3 изреке рјешења апеланткиња је обавезана да до 31. децембра 2016. године положи стручни испит за рад у органима управе, а да јој, у противном, престаје радни однос. У образложењу рјешења тужена се позвала на Правилник о унутрашњој организацији радних мјеста Основног суда у Бијељини (у даљњем тексту: Правилник о унутрашњој организацији) из 2013. године, те навела услове који су предвиђени наведеним правилником за наведено радно мјесто, укључујући и положен стручни испит. С обзиром на то да је утврђено да овај услов апеланткиња није испунила, образложено је да је обавезна да положи стручни испит у остављеном року. Из наведеног рјешења, како је даље навео Окружни суд, произилази да га је апеланткиња примила 19. маја 2016. године, па је на овај дан сазнала и за евентуалну повреду права. Према члану 201 став 4 Закона о раду, апеланткиња је имала могућност да захтијева од суда заштиту права из радног односа у наредном року од шест мјесеци, дакле, најкасније до 20. новембра 2016. године. Имајући у виду да је наведени захтјев истакнут у току спора на припремном рочишту 5. септембра 2018. године, по протеку двије године од дана пријема, Окружни суд је утврдио да је протекао преклузивни рок у коме је апеланткиња могла да тражи заштиту права из радног односа, па је настала пресумпција законитости оспореног рјешења, дакле, и у побијаном дијелу, те закључио да првостепени суд о овом апеланткињином захтјеву није могао да одлучи мериторно, већ да тужбу у том дијелу одбаци као неблаговремену.

12. Окружни суд је, даље, истакао да је у образложењу рјешења даље наведено да послове из дјелокруга републичких органа управе обављају државни службеници и намјештеници као запослени без статуса државног службеника (члан 2 Закона о државним службеницима), а према члану 112 став 1 истог закона, о правима и дужностима намјештеника рјешењем одлучује руководилац органа. Даље, Правилник о унутрашњој организацији, који је ступио на снагу 27. априла 2013. године и на који се позвала тужена у рјешењу о распореду од 17. маја 2016. године, у члану 26 предвиђа обавезу полагања стручног испита и налагање предсједника суда да се стручни испит положи у разумном року. Такође је истакнуто да обавезу полагања стручног испита у члану 23 предвиђа и Правилник о измјенама и допунама наведеног Правилника о унутрашњој организацији из априла 2016. године. Међутим, овим правилником се не мијења наведени члан 26 Правилника, већ члан 27 који се односио на запослене који имају највише пет година до испуњавања услова за пензију, а који нису имали положен стручни испит. Стога се, како је истакао Окружни суд, рок од годину дана из члана 23 Правилника о измјенама и допунама не односи на намјештенике који нису положили стручни испит, које има у виду члан 26 Правилника о унутрашњој организацији, који је, с обзиром на то да није мијењан, био на снази у вријеме доношења рјешења о апеланткињином распореду 17. маја 2016. године. Оцјена шта у конкретној ситуацији

представља разуман рок за полагање стручног испита, у складу са наведеним прописима, јесте дискрециона оцјена предсједника суда. Имајући у виду да је у образложењу рјешења од 2. априла 2012. године, када је апеланткиња привремено распоређена на наведене послове, назначено да то радно мјесто подразумијева и положен стручни испит, апеланткиња не може да се позива да је сазнала за тај услов тек доношењем рјешења о распореду 17. маја 2016. године. Како је имала период дужи од четири године за полагање стручног испита, рок до истека 2016. године, дакле период од шест и по мјесеци, и према оцјени Окружног суда, представља разуман рок који јој је остављен у смислу члана 26 Правилника. Имајући у виду да је у изреци побијаног рјешења јасно наведена обавеза полагања стручног испита и да је услов за одржавање радноправног статуса након 31. децембра 2016. године, Окружни суд је закључио да је тужена у жалби основано истицала да у наведеним околностима није постојала потреба за додатним обавјештењем апеланткиње о обавези полагања наведеног испита а сходно одредби члана 180 ст. 1 и 2 Закона о раду. Према оцјени Окружног суда, неположен стручни испит у року одређеном рјешењем послодавца на основу Правилника не представља основ из члана 179 став 1 тачка 1 Закона о раду, јер се неиспуњење наведеног услова не односи на остваривање резултата рада апеланткиње, нити непостојање потребног знања и способности за обављање послова на којима ради које има у виду наведена законска одредба. Наиме, како је даље истакао Окружни суд, члан 7 тачка 6 Закона о радним односима у државним органима прописује да у радни однос у државном органу може да се прими лице под сљедећим условима: "(…) да испуњава друге услове утврђене законом, другим прописима и актом о систематизацији радних места у органу. Ова законска одредба предвиђа да у државни орган може бити примљено лице које испуњава напријед наведене услове међу којима су и услови предвиђени актом о систематизацији, у конкретном случају наведеним Правилником. Наведени услови, које предвиђа члан 7 тачка 6 Закона о радним односима у државним органима, представљају обавезне услове за заснивање радног односа у државним органима. Стога, неиспуњење било ког од ових услова, што укључује и положен стручни испит предвиђен актом о систематизацији, има за посљедицу немогућност заснивања радног односа у државном органу."

13. Даље, истакнуто је да је, према члану 74 став 1 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО), уговор закључен под условом ако његов настанак или престанак зависи од неизвјесне чињенице. Према ставу 2 наведеног члана, ако је закључен под одложним условом, па се услов испуни, уговор дјелује од тренутка закључења осим ако из закона, природе посла или воље страна не проистиче нешто друго. Апеланткиња је распоређена код тужене на наведене послове под одложним условом који није испуњен, јер апеланткиња није положила стручни испит у остављеном року и тиме испунила облигаторни услов за заснивање радног односа, у смислу члана 7 тачка 6 Закона о радним односима у државним органима. Примјеном наведеног општег правила ЗОО о дејству одложног услова, оцјењујући природу посла, да се ради о радном односу, те вољу обје парничне странке, јер апеланткиња није оспорила рјешење од 17. маја 2016. године којим је наведени услов одређен, радни однос заснован рјешењем под одложним условом је престао протеком посљедњег дана рока када је овај услов морао бити испуњен.

15. Рјешењем Врховног суда број 83 0 Рс 033063 19 Рев од 11. септембра 2019. године одбачена је, с обзиром на вриједност спора, апеланткињина ревизија као недозвољена у складу са одредбом члана 237 став 2 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), а нису били испуњени ни услови прописани одредбом члана 237 ст. 3 и 4 ЗПП, јер апеланткиња није јасно назначила правно питање због којег је поднијела ревизију уз одређено навођење прописа и других важећих извора права који се на њега односе, те изложила разлоге због којих сматра да је оно важно за обезбјеђење јединствене примјене права и равноправности свих у његовој примјени.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

16. Апеланткиња сматра да јој је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те да је прекршена забрана дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези са чланом 4 Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, чланом 11 став 1 тачка ц) и став 2 тачка а) Конвенције о уклањању свих облика дискриминације у односу на жене, као и члан 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију у вези са чланом 16 Закона о заштити права припадника националних мањина Републике Српске и чланом 13 Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини и чланом 111 Закона о раду.

17. Образлажући наводе о повреди права на која се позвала апеланткиња је првенствено истакла да се повреда права на правично суђење огледа у произвољном закључку Окружног суда да су рјешења којим је апеланткињи утврђен престанак радног односа, чија се законитост преиспитивала у парничном поступку, законита. Истиче да је неспорно да је одредбом члана 23 Измјена и допуна Правилника о унутрашњој организацији из априла 2016. године измијењен члан 27 Правилника о унутрашњој организацији који се односио на запослене који имају највише пет година до испуњавања услова за пензију, а који нису имали положен стручни испит. Међутим, апеланткиња сматра да је другостепени суд занемарио садржај измијењене одредбе Правилника о унутрашњој организацији, која се након измјена није односила на лица која за пет година стичу услов за пензију, него на све раднике који нису имали положен стручни испит у моменту ступања на снагу измјена Правилника. Измијењена одредба члана 27 Правилника о унутрашњој организацији није била везана уз одређени налог, већ је садржавала рок у коме су радници требали да положе стручне испите, рачунајући од дана ступања на снагу измјена и допуна Правилника о унутрашњој организацији. Све наведено указује да су у односу на апеланткињу примијењени неповољнији право и услови рада, сходно чему је одредба рјешења од 17. маја 2016. године, којом је дефинисан рок за полагање стручног испита и одређена незаконита санкција за неиспуњавање наведеног услова, ништава у смислу одредаба члана 10 Закона о раду. На ову ништавост указују и чињенице неспорно утврђене у току првостепеног поступка а које упућују на закључак да је тужена само у односу на апеланткињу примијенила санкцију престанка радног односа, чиме је апеланткиња директно дискриминисана у односу на друге раднике

тужене. Наиме, апеланткиња је неспорно доказала да је радник Осман Церјаковић рјешењем тужене од 3. октобра 2016. године распоређен на радно мјесто референт за пријем поште и овјеру потписа, те да му је наложено полагање стручног испита за рад у органима управе до 30. новембра 2017. године. Такође, истиче да другостепени суд погрешно наводи у образложењу пресуде да апеланткињино неиспуњавање услова (да положи стручни испит) има као посљедицу немогућност да заснује радни однос.

18. Апеланткиња, даље, наводи да јој је право на правично суђење повријеђено и због тога што јој је нарушено право на приступ суду због паушалног образложења Врховног суда услијед чега апелација не испуњава критеријуме.

19. Даље, апеланткиња сматра да јој је право на правично суђење, такође, повријеђено због објективне и разумне сумње у независност и непристрасност Окружног суда, а сумњу изазива чињеница да су узрок радног спора одлуке правосудне администрације тужене (Основног суда у Бијељини), дакле, у сједишту Окружног суда, који се налази у истој згради као и Основни суд у Бијељини. Узроци предметног радног спора који су резултат нарушених међуљудских односа у администрацији Основног суда у Бијељини познати су и особљу Окружног суда, а и само особље оба суда се добро познаје и блиско сарађује. Осим тога, након што је предмет компјутерски додијељен једном судском вијећу, извршена је пресигнација предмета судском вијећу које је донијело оспорену одлуку.

20. Апеланткиња, коначно, наводи да је дискриминисана јер је по националности Албанка, па је отказивањем уговора о раду апеланткињи и постављањем лица које није из реда мањина на њено мјесто, а које, такође, није испуњавало услов да има положен стручни испит, поступљено супротно међународној и законској обавези државних органа да обезбиједе равноправно учешће националних мањина у вршењу јавне службе, у конкретном случају судске администрације. Такође, сматра да је дискриминисана и по основу пола и мајчинства у остваривању права на сигурност запослења, јер није узето у обзир да је апеланткиња, као самохрана мајка која се брине о дјетету са сметњама у развоју, стављена у неповољнију ситуацију у односу на лица мушког пола, па чак и лица која немају дјецу са сметњама у развоју, или немају дјецу уопште.

б) Одговор на апелацију

21. Окружни и Основни суд, те тужена су навели да у конкретном случају није било кршења апеланткињиних права на која се позива у апелацији, те да апелацију треба одбити као неосновану.

V. Релевантни прописи

22. **Закон о државним службеницима** ("Службене гласник РС" бр.118/08, 117/11, 37/12 и 57/2016) у релевантном дијелу гласи:

Члан 2.

(1) Послове из дјелокруга републичких органа управе обављају државни службеници и намјештеници као запослени без статуса државног службеника.

Члан 112.

(1) О правима и дужностима намјештеника рјешењем одлучује руководилац органа.

23. **Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Основном суду Бијељина** ("Службени гласник Републике Српске" број 32/13) у релевантном дијелу гласи:

XII. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 26.

У року од 60 дана по ступању на снагу овог правилника, радницима који немају положене одговарајуће стручне испите, односно немају одговарајуће цертификате за рад у Суду, који се траже овим правилником, биће наложено од стране предсједника Суда да у разумном року положе овај испит, а у супротном, престаће им радни однос.

Члан 27.

Радници који не испуњавају услове у погледу стручне спреме за обављање послова и задатака, појединих радних мјеста прописаних овим правилником, а којима је остало највише пет година до остваривања права на пензију, остају на тим радним мјестима и нису дужни полагати стручни испит за рад у органима управе или испуњавати други услов предвиђен овим правилником, уколико то није неопходно за рад на тим пословима.

24. **Правилник о измјенама и допунама Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Основном суду Бијељина (**донесен 28. априла 2016. године, објављен на огласној табли, ступио на снагу 22. јуна 2016. године) у релевантном дијелу гласи:

XII-ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 23.

Члан 27. Правилника мијења се и гласи: радници који немају положен стручни испит за рад у органима управе или не посједују потребни цертификат о оспособљености, дужни су у року од годину дана од дана ступања на снагу измјена и допуна овог Правилника, положити стручни испит и прибавити доказ о оспособљености за одговарајуће радно мјесто.

25. **Закон о раду Републике Српске** ("Службени гласник РС" бр. 1/16 и 66/18)

У конкретном случају примјењује се Закон о раду ("Службени гласник РС" број 1/16) који је важио у вријеме доношења рјешења тужене која су била предмет оспорених одлука, а који у релевантном дијелу гласи:

2.1. Разлози за отказ уговора о раду

Члан 179. став (1) тачка 1)

(1) Послодавац може раднику да откаже уговор о раду ако за то постоји оправдан разлог, и то:

1) ако не остварује резултате рада или нема потребна знања и способности за обављање послова на којима ради;

Члан 181.

Послодавац може раднику из члана 179. став 1. тачка 1) овог закона да откаже уговор о раду ако му је претходно дао писмено упозорење у вези са недостацима у његовом раду, упутствима и примјереним роком за побољшање рада, ако радник не побољша рад у остављеном року, а послодавац не може да му осигура други одговарајући посао.

Члан 187.

У случају спора пред надлежним органом, послодавац је дужан да докаже постојање разлога за отказ уговора о раду.

26. **Закон о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и "Службени гласник РС" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04)

За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима, јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Услови и њихово дејство
Члан 74. ст. (1), (2) и (3)

(1) Уговор је закључен под условом ако његов настанак или престанак зависи од неизвесне чињенице.

(2) Ако је закључен под одложним условом па се услов испуни, уговор делује од тренутка његовог закључења, осим ако из закона, природе посла или воље страна не проистиче нешто друго.

(3) Ако је закључен под раскидним условом, уговор престаје важити кад се услов испуни.

VI. Допустивост

27. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

28. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

29. Испитујући допустивост апелације у смислу члана 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд подсјећа на то да је Одлуком о допустивости број *АП 2698/19* од 10. септембра 2019. године одбацио као преурањену апеланткињину апелацију поднесену против Пресуде Окружног суда број 83 0 Рс 033063 19 Рсж 2 од 16. априла 2019. године, будући да је пред Врховним судом у току био поступак поводом апеланткињине ревизије. С обзиром на то да је Рјешењем Врховног суда број 83 0 Рс 033063 19 Рев од 11. септембра 2019. године ревизија одбачена као недопуштена због формалних разлога, коначну одлуку у овом предмету представља Пресуда Окружног суда број 83 0 Рс 033063 19 Рсж 2 од 16. априла 2019. године, па ће Уставни суд апелационе наводе испитати у односу на ту пресуду.

30. У том контексту Уставни суд, у складу са својом праксом (види, Уставни суд, Одлука број *АП 2884/06* од 10. јануара 2008. године, доступна на интернетској страници Уставног суда www.ustavnisud.ba), као релевантан датум подношења апелације узима у обзир датум када је поднесена апелација која је одбачена као преурањена. С обзиром на то да је апелација против Пресуде Окружног суда број 83 0 Рс 033063 19 Рсж 2 од 16. априла 2019. године, коју је апеланткиња примила 20. маја 2019. године, у предмету број *АП 2698/19* поднесена 27. јуна 2019. године, произилази да је апелација поднесена у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, чиме је испуњен овај услов допустивости предметне апелације. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда зато што није очигледно (*prima facie*) неоснована, нити постоји неки други формални разлог због којег апелација није допустива.

31. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

32. Апеланткиња сматра да јој је оспореним одлукама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те да је прекршена забрана дискриминације из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције у вези са чланом 4 Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, чланом 11 став 1 тачка ц) и став 2 тачка а) Конвенције о уклањању свих облика дискриминације у односу на жене, као и члан 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију у вези са чланом 16 Закона о заштити права припадника националних мањина Републике Српске и чланом 13 Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини и чланом 111 Закона о раду.

Право на правично суђење

33. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези са кривичним поступком.

34. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом.

35. Уставни суд запажа да се у конкретном случају поступак из којег су произашле оспорене пресуде односи на утврђивање права из радног односа, дакле, ради се о предмету грађанскоправне природе (види, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 2184/09* од 13. јуна 2012. године, доступна на www.ustavnisud.ba, тачка 24) па, стога, апеланткиња у предметном поступку ужива гаранције права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

36. У вези с тим, Уставни суд указује да, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене материјалног права (види, Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је уопштено задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види, Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли је евентуално дошло до повреде или занемаривања уставних права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона. Такође, Уставни суд подсјећа на то да је ван његове надлежности да процјењује квалитет закључака редовних судова у погледу оцјене доказа уколико се ова оцјена не доима очигледно произвољном. Уставни суд наглашава да при томе редовни суд није везан, ни ограничен посебним

формалним доказним правилима, али да слободна оцјена доказа захтијева образложење како сваког доказа појединачно, тако и свих доказа заједно, те довођење свих спроведених доказа у међусобну логичну везу.

37. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда како у поступку утврђивања чињеница, тако и примјене релевантних позитивноправних прописа (види, Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26, доступна на интернетској страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). У контексту наведеног Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може да води правичном поступку (види, Уставни суд, Одлука број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље, доступна на www.ustavnisud.ba, те, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Анђелковић против Србије*, пресуда од 9. априла 2013. године, тачка 24). Имајући у виду наведено, Уставни суд ће у конкретном случају, с обзиром на питања која апеланткиња поставља, испитати да ли је оспорена одлука заснована на произвољној примјени права.

38. Такође, Уставни суд указује да, према устаљеној пракси Европског суда и Уставног суда, члан 6 став 1 Европске конвенције обавезује судове, између осталог, да образложе своје пресуде. Ова обавеза, међутим, не може бити схваћена као обавеза да се у пресуди изнесу сви детаљи и дају одговори на сва постављена питања и изнесене аргументе (види, Уставни суд, одлуке бр. *У 62/01* од 5. априла 2002. године и *АП 352/04* од 23. марта 2005. године). Мјера у којој ова обавеза постоји зависи од природе одлуке (види, Европски суд за људска права, *Ruiz Torija против Шпаније*, пресуда од 9. децембра 1994. године, Серија А, број 303-А, став 29). Европски и Уставни суд су у бројним одлукама указали да домаћи судови имају одређену дискрециону оцјену у вези с тим које ће аргументе и доказе прихватити у одређеном предмету, али, истовремено, имају обавезу да образложе своју одлуку тако што ће навести јасне и разумљиве разлоге на којима су ту одлуку засновали (види, Европски суд, *Suominen против Финске*, пресуда од 1. јула 2003. године, апликација број 37801/97, став 36, и, *mutatis mutandis*, Уставни суд, Одлука број *АП 5/05* од 14. марта 2006. године).

39. Стога ће Уставни суд у конкретном случају испитати да ли је побијана одлука Окружног суда заснована на произвољној примјени материјалног права, односно да ли образложење те пресуде задовољава стандарде из члана 6 став 1 Европске конвенције.

40. Из образложења првостепене и другостепене пресуде произилази да је током поступка утврђено да је апеланткињи рјешењем од 17. маја 2016. године којим је стално распоређена на радно мјесто референта за пријем поште и овјеру рукописа и преписа наложено да до 31. децембра 2016. године положи стручни испит и да ће јој, у противном, престати радни однос, те да апеланткиња до тог рока није положила стручни испит и да јој је тужена рјешењем од 28. децембра 2016. године отказала уговор о раду.

41. Основни суд је сматрао да су рјешење тужене којим је апеланткињи отказан уговор о раду и рјешење којим је одбијен приговор против тог рјешења незаконити, јер тужена, сходно члану 181 Закона о раду, апеланткињи није претходно дала писмено упозорење у вези са недостацима у њеном раду, упутствима и примјереним роком за побољшање рада. Исто тако, Основни суд је из спроведених материјалних доказа закључио да је апеланткиња стављена у неравноправан положај у односу на запосленика Османа Церјаковића, којем је рјешењем о распореду на радно мјесто референта за пријем поште и овјеру потписа од 3. октобра 2016. године остављен рок од годину дана за полагање стручног испита, а апеланткињи шест мјесеци. Такође је истакнуто да је постојање објективних околности - болести дјетета било додатни разлог да тужена поступи у смислу члана 181 Закона о раду, што тужена није учинила.

42. С друге стране, Окружни суд је сматрао да је апеланткињи радни однос код тужене престао због непостојања услова за његово заснивање, а не због стицања неког од законских основа за престанак радног односа који је претходно заснован законито с обзиром на то да је апеланткиња распоређена код тужене на наведене послове под одложним условом који није испуњен, јер апеланткиња није положила стручни испит у остављеном року и тиме испунила облигаторни услов за заснивање радног односа, у смислу члана 7 тачка 6 Закона о радним односима у државним органима. Окружни суд је, такође, закључио да рок од годину дана из члана 23 Правилника о измјенама и допунама Правилника о унутрашњој организацији није могао да се примијени у апеланткињином случају.

43. У вези са наведеним, Уставни суд запажа да је положен стручни испит посебан услов за радно мјесто референта за пријем поште и овјеру потписа прописан Правилником о унутрашњој организацији. Рок од шест мјесеци, како је то тужена у свом рјешењу о распореду апеланткиње на наведено радно мјесто одредила, може да представља "разумни рок", како је то утврдио и Основни суд, те Уставни суд не види произвољност у овом закључку редовних судова. Уставни суд, даље, запажа да је у изреци рјешења наведено да ће апеланткињи, уколико не положи стручни испит у остављеном року, престати радни однос, како је то прописано чланом 26 Правилника о унутрашњој организацији који је био на снази у вријеме доношења рјешења. У том смислу апеланткиња је већ тада била обавијештена да ће јој радни однос престати уколико у року који јој је одређен тим рјешењем не положи стручни испит.

44. Међутим, Уставни суд сматра да је произвољан закључак судова да је неосновано апеланткињино позивање на члан 23 Правилника о измјенама и допунама Правилника о унутрашњој организацији, те да се ова измјена искључиво односи на лица која за пет година стичу услов за пензију и да се ова одредба не односи на друге запосленике, па тако и на апеланткињу. Наиме, апеланткиња је рјешењем од 17. маја 2016. године за стално распоређена на радно мјесто референта за пријем поште и овјеру рукописа и преписа, те јој је наложено да до 31. децембра 2016. године положи стручни испит и да ће јој, у противном, престати радни однос у складу са чланом 26 Правилника о унутрашњој организацији из 2013. године који је био на снази у вријеме доношења тог рјешења. Одредбом члана 27 истог правилника је прописано да радници који не испуњавају услове у погледу стручне спреме за обављање послова и задатака појединих радних мјеста, а којима је остало највише до пет година за остваривање права на пензију, остају на тим радним мјестима и они нису дужни даж полажу стручни испит за рад у органима управе, или да испуњавају други услов предвиђен овим правилником уколико то није неопходно за рад на тим пословима. У вези с тим, Уставни суд запажа да

је одредбом члана 23 Измјена и допуна Правилника о унутрашњој организацији из априла 2016. године, који је ступио на снагу 22. јуна 2016. године, измијењен члан 27 Правилника о унутрашњој организацији који се односио на запослене који имају највише пет година до испуњавања услова за пензију а нису имали положен стручни испит. Измијењена одредба члана 27 Правилника о унутрашњој организацији гласи: "Радници који немају положен стручни испит за рад у органима управе, или не посједују потребни цертификат о оспособљености, дужни су у року од годину дана од дана ступања на снагу измјена и допуна овог правилника положити стручни испит и прибавити доказ о оспособљености за одговарајуће радно мјесто." Дакле, из садржаја наведене одредбе не произилази да се она више веже за раднике којима је остало највише до пет година за остваривање права на пензију, већ да, управо супротно, произилази да се она односи на све раднике који у вријеме ступања на снагу ових измјена нису имали положен стручни испит, или им је недостајао неки други вид оспособљености за одговарајуће радно мјесто. Чињеница је да је одредба члана 26 основног текста Правилника о унутрашњој организацији остала на снази и након што су ступиле на снагу његове измјене и допуне, али Окружни суд није смио да занемари садржај измијењене одредбе члана 27 Правилника о унутрашњој организацији која се након измјена није односила на лица која за пет година стичу услов за пензију, него на све раднике који нису имали положен стручни испит у моменту ступања на снагу измјена Правилника, те да рјешења о отказу уговора о раду апеланткињи размотри и у свјетлу наведене одредбе. Ово нарочито због тога што из чињеница утврђених током поступка произилази да је управо измијењена одредба члана 27 Правилника о унутрашњој организацији примијењена у случају другог запосленика који, према чињеницама презентованим у пресудама у предметном парничном поступку који је окончан оспореном пресудом Окружног суда, није у категорији запосленика који имају највише пет година до испуњавања услова за пензију. Штавише, Уставни суд запажа да у апеланткињином случају не само да није примијењена измијењена одредба члана 27 Правилника о унутрашњој организацији (што је учињено у случају другог запосленог) већ да је апеланткињи радни однос престао прије истека и првобитног рока у којем је апеланткиња била дужна да положи стручни испит. Наиме, према рјешењу послодавца од 17. маја 2016. године, апеланткиња је била дужна да положи стручни испит до 31. децембра 2016. године, у противном, престаће јој радни однос. Међутим, рјешење о престанку радног односа апеланткињи тужени је донио 28. децембра 2016. године, тј. три дана прије истека рока у којем је апеланткиња била дужна да положи стручни испит. Та чињеница, према мишљењу Уставног суда, нарочито је релевантна за образложење другостепене пресуде у дијелу у којем Окружни суд образлаже да је примјеном правила о дејству одложног услова радни однос заснован рјешењем под одложним условом престао протеком посљедњег дана рока када је овај услов морао бити испуњен, занемарујући при томе чињеницу да посљедњи дан када је апеланткиња требало да положи стручни испит није 28. децембар 2016. године, већ да је то 31. децембар 2016. године, иако је рјешење о престанку радног односа апеланткињи донесено 28. децембра 2016. године, прије истека остављеног рока за полагање стручног испита.

45. Стога, Уставни суд закључује да је у конкретном случају дошло до повреде члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

46. У погледу апеланткињиних навода којим указује на пристрасност судија Окружног суда, из оспорене пресуде Окружног суда, као и цјелокупне документације достављене уз апелације не произилази да је апеланткиња у одговору на жалбу указивала на евентуалне разлоге који би указивали на пристрасност судија тог суда, или да је тражила њихово изузеће, иако је неспорно и у вријеме давања одговора на жалбу знала да ће одлучивати о предмету Окружни суд, који се налази у истој згради као и тужена. При томе је евидентно и да је апеланткиња била свјесна да ће о њеној тужби за остваривање права из радног односа одлучивати Основни суд, који у предметном поступку, заправо, има процесну позицију туженог, али ни приликом подношења тужбе није проблематизовала то питање Имајући у виду наведено, те подржавајући своју праксу у оваквим случајевима, када апелант одређене наводе први пут истиче у апелацији, Уставни суд сматра да апеланткиња ове наводе у том правцу није могла успјешно да истиче тек у поступку пред Уставним судом, будући да је била дужна да их користи у поступку пред редовним судовима (види, *mutatis mutandis*, Уставни суд, одлуке о допустивости и меритуму бр. *АП 476/04* од 17. децембра 2004. године, тачка 26, и *АП 1766/17* од 10. априла 2019. године, тачка 35, доступне на интернетској страници Уставног суда www.ustavnisud.ba).

Право на имовину

47. С обзиром на закључак у погледу повреде члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд сматра да није потребно посебно разматрати наводе о повреди члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те наводе о повреди члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције, као и члана 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

VIII. Закључак

48. Уставни суд закључује да постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када су редовни судови при доношењу своје одлуке очигледно произвољно тумачили и примијенили поједине релевантне одредбе Правилника о унутрашњој организацији тужене, а друге релевантне одредбе нису уопште примијенили.

49. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

50. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4027/19**, rješavajući apelaciju **Samire Hamidović**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine-prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija

Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 7. aprila 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Samire Hamidović**.

Utvrđuje se povreda prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Bijeljini broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. aprila 2019. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Bijeljini, koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Bijeljini da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Samira Hamidović (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Bijeljine, koju zastupa Dijana Maksimović iz Saveza sindikata Republike Srpske - Služba za besplatnu pravnu pomoć - Kancelarija Zvornik, podnijela je 23. oktobra 2019. apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 83 0 Rs 033063 19 Rev od 11. septembra 2019. godine i Presude Okružnog suda u Bijeljini (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. aprila 2019. godine.

2. Apelacija je dopunjena 26. novembra 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je prethodno Odlukom o dopustivost broj *AP 2698/19* od 10. septembra 2019. godine (dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba) odbacio kao preuranjenu apelaciju koju je apelantica podnijela protiv presude Okružnog suda iz prethodne tačke ove odluke zbog toga što u vrijeme donošenja odluke o toj apelaciji nije bio okončan postupak pred Vrhovnim sudom povodom izjavljene revizije protiv te presude.

4. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda u Zvorniku (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i tužene Republike Srpske - Ministarstva pravde Republike Srpske - Osnovnog suda u Bijeljini, koju zastupa Pravobranilaštvo Republike Srpske - sjedište zamjenika u Bijeljini (u daljnjem tekstu: tužena) 30. augusta 2020. godine zatraženo je da dostave odgovore na apelaciju.

5. Tužena je dostavila odgovor 10. septembra 2020. godine, Osnovni sud 23. septembra 2020. godine, a Okružni sud 20. novembra 2020. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelanticinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

7. Prvostepenom Presudom Osnovnog suda broj 83 0 Rs 033063 18 Rs 2 od 4. januara 2019. godine odbijen je apelanticin zahtjev da se utvrdi da je ništav stav 3. izreke Rješenja tužene broj 080-0-Su-16-000 332 od 17. maja 2016. godine kojim je apelantica obavezana da do 31. decembra 2016. godine položi stručni ispit za rad u organima uprave, a da joj, u protivnom, prestaje radni odnos. Istom presudom poništena su kao nezakonita rješenja tužene broj 080-0-Su-16-000 900 od 28. decembra 2016. godine kojim je apelantici utvrđen prestanak radnog odnosa i broj 080-0-Su-17-000 093 od 23. januara 2017. godine kojim je odbijen apelanticin prigovor izjavljen protiv rješenja o prestanku radnog odnosa, te je tužena obavezana da apelanticu vrati na rad i da joj isplati 8.761,14 KM na ime neisplaćenih plaća za period od 1. februara 2017. godine do 31. decembra 2018. godine, 2.815,34 KM na ime doprinosa nadležnim fondovima, te 750,92 KM mjesečno na ime plaće od 1. novembra 2018. godine do dana vraćanja na rad, sve sa zakonskom zateznom kamatom, na način bliže opisan u presudi. Tužena je obavezana da apelantici naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 1.950,00 KM.

8. Iz obrazloženja presude proizlazi da je tokom postupka utvrđeno da je apelantica zasnovala radni odnos kod tužene 2010. godine na radnom mjestu spremačice po prijavi na konkurs na određeno vrijeme, da posjeduje srednju stručnu spremu - IV stepen, da je 2012. godine bila privremeno raspoređena na radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru rukopisa i prepisa, a od 17. maja 2016. godine je primljena u stalni radni odnos, te da joj je tim rješenjem naloženo da do 31. decembra 2016. godine položi stručni ispit i da će joj, u protivnom, prestati radni odnos. Dalje je utvrđeno da apelantica nije položila stručni ispit u ostavljenom roku i da joj je tužena rješenjem otkazala ugovor o radu 28. decembra 2016. godine, omogućila otkazni rok i isplatu otpremnine, te da je tužena nakon otkaza ugovora o radu apelanticu primila u radni odnos na određeno vrijeme na radno mjesto spremačice. Dalje, utvrđeno je da je, odlučujući o apelanticinom prigovoru protiv rješenja o otkazu ugovora o radu, tužena stavila van snage rješenje kojim je apelanticu primila na određeno vrijeme na radno mjesto spremačice, te da je, postupajući po mjeri osiguranja Osnovnog suda, tužena apelanticu vratila na rad na poslove spremačice, a nakon što je po žalbi tužene ukinuto rješenje Osnovnog suda o određivanju mjere osiguranja, apelantica je prestala da radi po toj mjeri, a u međuvremenu je položila stručni ispit.

9. Prema ocjeni Osnovnog suda, rješenje tužene kojim je apelantici otkazan ugovor o radu i rješenje kojim je odbijen prigovor protiv tog rješenja su nezakoniti. Naime, u rješenju o otkazu ugovora o radu apelantici tužena se pozvala na odredbu člana 179. stav 1. tačka 1. Zakona o radu kojom je propisano da poslodavac može radniku da otkaže ugovor o radu ako za to postoji opravdani razlog, i to ako ne ostvaruje rezultate rada, ili ako nema potrebno znanje i sposobnosti za obavljanje poslova na kojima radi. Ovu odredbu poslodavac može, ali i ne mora primijeniti. Pri njenoj primjeni poslodavac je dužan, shodno članu 181. istog zakona, da radniku prethodno da pisano upozorenje u vezi sa nedostacima u njegovom radu, uputstvima i primjerenim rokom za poboljšanje rada, pa ako ih radnik u tom roku ne otkloni, da ga rasporedi na druge poslove, a ako takvih poslova nema, da mu otkaže ugovor o radu. U konkretnom slučaju tužena je morala, ako se odlučila da apelantici otkaže ugovor o radu zbog toga što nije položila stručni ispit za radno mjesto na koje je raspoređena, da pismeno upozori apelanticu dajući joj primjeren rok, pa tek onda, ako u tom roku ne otkloni nedostatak, odnosno ne položi stručni ispit, da joj otkaže ugovor o radu, što tužena nije učinila. Stoga je sud zaključio da tužena kao poslodavac, shodno članu 187. Zakona o radu, nije dokazala postojanje razloga za otkaz ugovora o radu. Sud je smatrao da rješenje kojim je apelantica stalno raspoređena na radno mjesto u kojem je navedeno da, ukoliko do 31. decembra 2016. godine ne položi stručni ispit, prestaje joj radni odnos ne može predstavljati obavještenje u smislu

člana 181. Zakona o radu kojim je propisano da otkaz ugovora o radu iz člana 179. stav 1. tačka 1. i st. 2. i 3. tog zakona poslodavac može dati radniku u roku od tri mjeseca od dana saznanja za činjenice koje su osnov za davanje otkaza, odnosno u roku od šest mjeseci od dana nastupanja činjenica koje su osnov za davanje otkaza. Pri tome Osnovni sud je smatrao da rok od šest mjeseci može predstavljati "razumni rok", kako je to tužena u svom rješenju o rasporedu apelantice odredila. U vezi s tim je istaknuto da je neosnovano apelanticino pozivanje na član 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta (u daljnjem tekstu: Pravilnik o izmjenama i dopunama), jer se ova izmjena isključivo odnosi na lica koja za pet godina stječu uvjet za penziju, te se ova odredba ne odnosi na druge zaposlenike, pa tako i na apelanticu. Isto tako, Osnovni sud je iz provedenih materijalnih dokaza zaključio da je apelantica stavljena u neravnopravan položaj u odnosu na Osmana Cerjakovića, kojem je rješenjem o rasporedu na radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru potpisa od 3. oktobra 2016. godine dat rok od godinu dana za polaganje stručnog ispita, a apelantici šest mjeseci. Također je istaknuto da je postojanje objektivnih okolnosti-bolesti djeteta bio dodatni razlog da tužena postupi u smislu člana 181. Zakona o radu, što tužena nije učinila.

10. Drugostepenom Presudom Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. aprila 2019. godine apelanticina žalba je odbijena, te prvostepena presuda u odbijajućem dijelu preinačena tako što je apelanticina tužba odbačena. Istom presudom žalba tužene je usvojena, te je prvostepena presuda preinačena u dosuđujućem dijelu, tako što je apelanticin zahtjev odbijen.

11. U obrazloženju presude je istaknuto da je rješenjem od 17. maja 2016. godine tužena stavila van snage rješenje od 2. aprila 2012. godine kojim je apelantica bila privremeno raspoređena na poslove referenta za prijem pošte i ovjeru potpisa, te da ju je rasporedila na iste poslove, a stavom 3. izreke rješenja apelantica je obavezana da do 31. decembra 2016. godine položi stručni ispit za rad u organima uprave, a da joj, u protivnom, prestaje radni odnos. U obrazloženju rješenja tužena se pozvala na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji radnih mjesta Osnovnog suda u Bijeljini (u daljnjem tekstu: Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji) iz 2013. godine, te navela uvjete koji su predviđeni navedenim pravilnikom za navedeno radno mjesto, uključujući i položen stručni ispit. S obzirom na to da je utvrđeno da ovaj uvjet apelantica nije ispunila, obrazloženo je da je obavezna da položi stručni ispit u ostavljenom roku. Iz navedenog rješenja, kako je dalje naveo Okružni sud, proizlazi da ga je apelantica primila 19. maja 2016. godine, pa je na ovaj dan saznala i za eventualnu povredu prava. Prema članu 201. stav 4. Zakona o radu, apelantica je imala mogućnost da zahtijeva od suda zaštitu prava iz radnog odnosa u narednom roku od šest mjeseci, dakle, najkasnije do 20. novembra 2016. godine. Imajući u vidu da je navedeni zahtjev istaknut u toku spora na pripremnom ročištu 5. septembra 2018. godine, po proteku dvije godine od dana prijema, Okružni sud je utvrdio da je protekao prekluzivni rok u kome je apelantica mogla tražiti zaštitu prava iz radnog odnosa, pa je nastala presumpcija zakonitosti osporenog rješenja, dakle, i u pobijanom dijelu, te zaključio da prvostepeni sud o ovom apelanticinom zahtjevu nije mogao odlučiti meritorno, već tužbu u tom dijelu odbaciti kao neblagovremenu.

12. Okružni sud je, dalje, istakao da je u obrazloženju rješenja dalje navedeno da poslove iz djelokruga republičkih organa uprave obavljaju državni službenici i namještenici kao zaposleni bez statusa državnog službenika (član 2. Zakona o državnim službenicima), a prema članu 112. stav 1. istog zakona, o pravima i dužnostima namještenika rješenjem odlučuje rukovodilac organa. Dalje, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji, koji je stupio na snagu 27. aprila 2013. godine i na koji se pozvala tužena u rješenju o rasporedu od 17. maja 2016. godine, u članu 26. predviđa obavezu polaganja stručnog ispita i nalaganje predsjednika suda da se stručni ispit položi u razumnom roku. Također je istaknuto da obavezu polaganja stručnog ispita u članu 23. predviđa i Pravilnik o izmjenama i dopunama navedenog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji iz aprila 2016. godine. Međutim, ovim pravilnikom se ne mijenja navedeni član 26. Pravilnika, već član 27. koji se odnosio na zaposlene koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za penziju, a koji nisu imali položen stručni ispit. Stoga se, kako je istakao Okružni sud, rok od godinu dana iz člana 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama ne odnosi na namještenike koji nisu položili stručni ispit, koje ima u vidu član 26. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji, koji je, s obzirom na to da nije mijenjan, bio na snazi u vrijeme donošenja rješenja o apelanticinom rasporedu 17. maja 2016. godine. Ocjena šta u konkretnoj situaciji predstavlja razuman rok za polaganje stručnog ispita, u skladu sa navedenim propisima, jeste diskreciona ocjena predsjednika suda. Imajući u vidu da je u obrazloženju rješenja od 2. aprila 2012. godine, kada je apelantica privremeno raspoređena na navedene poslove, naznačeno da to radno mjesto podrazumijeva i položen stručni ispit, apelantica se ne može pozivati da je saznala za taj uvjet tek donošenjem rješenja o rasporedu 17. maja 2016. godine. Kako je imala period duži od četiri godine za polaganje stručnog ispita, rok do isteka 2016. godine, dakle period od šest i po mjeseci, i prema ocjeni Okružnog suda, predstavlja razuman rok koji joj je ostavljen u smislu člana 26. Pravilnika. Imajući u vidu da je u izreci pobijanog rješenja jasno navedena obaveza polaganja stručnog ispita i da je uvjet za održavanje radnopravnog statusa nakon 31. decembra 2016. godine, Okružni sud je zaključio da je tužena u žalbi osnovano isticala da u navedenim okolnostima nije postojala potreba za dodatnim obavještenjem apelantice o obavezi polaganja navedenog ispita a shodno odredbi člana 180. st. 1. i 2. Zakona o radu. Prema ocjeni Okružnog suda, nepoložen stručni ispit u roku određenom rješenjem poslodavca na osnovu Pravilnika ne predstavlja osnov iz člana 179. stav 1. tačka 1. Zakona o radu, jer se neispunjenje navedenog uvjeta ne odnosi na ostvarivanje rezultata rada apelantice, niti nepostojanje potrebnog znanja i sposobnosti za obavljanje poslova na kojima radi koje ima u vidu navedena zakonska odredba. Naime, kako je dalje istakao Okružni sud, član 7. tačka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima propisuje da se u radni odnos u državnom organu može primiti lice pod sljedećim uvjetima: "(…) da ispunjava druge uslove utvrđene zakonom, drugim propisima i aktom o sistematizaciji radnih mesta u organu. Ova zakonska odredba predviđa da u državni organ može biti primljeno lice koje ispunjava naprijed navedene uslove među kojima su i uslovi predviđeni aktom o sistematizaciji, u konkretnom slučaju navedenim Pravilnikom. Navedeni uslovi, koje predviđa član 7. tačka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima, predstavljaju obavezne uslove za zasnivanje radnog odnosa u državnim organima. Stoga, neispunjenje bilo kog od ovih uslova, što uključuje i položen stručni ispit predviđen aktom o sistematizaciji, ima za posljedicu nemogućnost zasnivanja radnog odnosa u državnom organu."

13. Dalje, istaknuto je da je, prema članu 74. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), ugovor zaključen pod uvjetom ako njegov nastanak ili prestanak zavisi od neizvjesne činjenice. Prema stavu 2. navedenog člana, ako je zaključen pod odložnim uvjetom, pa se uvjet ispuni, ugovor djeluje od trenutka zaključenja osim ako iz zakona, prirode posla ili volje strana ne proistječe nešto drugo.

Apelantica je raspoređena kod tužene na navedene poslove pod odložnim uvjetom koji nije ispunjen, jer apelantica nije položila stručni ispit u ostavljenom roku i time ispunila obligatorni uvjet za zasnivanje radnog odnosa, u smislu člana 7. tačka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Primjenom navedenog općeg pravila ZOO o djejstvu odložnog uvjeta, ocjenjujući prirodu posla, da se radi o radnom odnosu, te volju obje parnične stranke, jer apelantica nije osporila rješenje od 17. maja 2016. godine kojim je navedeni uvjet određen, radni odnos zasnovan rješenjem pod odložnim uvjetom je prestao protekom posljednjeg dana roka kada je ovaj uvjet morao biti ispunjen.

14. Konačno, istaknuto je da odredbe Glave XIV Zakona o radu imaju u vidu prestanak radnog odnosa iz zakonskih osnova koji su u ovoj glavi predviđeni, ali da svaki od njih, uključujući i odredbe člana 179. stav 1. tačka 1. tog zakona, podrazumijevaju prethodno postojanje radnog odnosa zasnovanog u skladu sa zakonom. U konkretnom slučaju apelantici radni odnos kod tužene prestaje zbog nepostojanja uvjeta za njegovo zasnivanje, a ne zbog stjecanja nekog od zakonskih osnova za prestanak radnog odnosa koji je prethodno zakonito zasnovan. Međutim, pogrešna pravna kvalifikacija tužene navedena u osporenom rješenju, na koju se tužena pozvala i u žalbi, nema utjecaja na zakonitost osporenog rješenja, kao ni rješenja donesenog po njenom prigovoru na ovo rješenje s obzirom na jasan i određen razlog prestanka radnog odnosa koji je u rješenju naveden. S obzirom na navedeno, Okružni sud je žalbu tužene u cijelosti ocijenio osnovanom.

15. Rješenjem Vrhovnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rev od 11. septembra 2019. godine odbačena je, s obzirom na vrijednost spora, apelanticina revizija kao nedozvoljena u skladu sa odredbom člana 237. stav 2. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), a nisu bili ispunjeni ni uvjeti propisani odredbom člana 237. st. 3. i 4. ZPP, jer apelantica nije jasno naznačila pravno pitanje zbog kojeg je podnijela reviziju uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava koji se na njega odnose, te izložila razloge zbog kojih smatra da je ono važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelantica smatra da joj je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te da je prekršena zabrana diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi sa članom 4. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, članom 11. stav 1. tačka c) i stav 2. tačka a) Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene, kao i član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju u vezi sa članom 16. Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske i članom 13. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i članom 111. Zakona o radu.

17. Obrazlažući navode o povredi prava na koja se pozvala apelantica je prvenstveno istakla da se povreda prava na pravično suđenje ogleda u proizvoljnom zaključku Okružnog suda da su rješenja kojim je apelantici utvrđen prestanak radnog odnosa, čija se zakonitost preispitivala u parničnom postupku, zakonita. Ističe da je nesporno da je odredbom člana 23. Izmjena i dopuna Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji iz aprila 2016. godine izmijenjen član 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji koji se odnosio na zaposlene koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za penziju, a koji nisu imali položen stručni ispit. Međutim, apelantica smatra da je drugostepeni sud zanemario sadržaj izmijenjene odredbe Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji, koja se nakon izmjena nije odnosila na lica koja za pet godina stječu uvjet za penziju, nego na sve radnike koji nisu imali položen stručni ispit u momentu stupanja na snagu izmjena Pravilnika. Izmijenjena odredba člana 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji nije bila vezana uz određeni nalog, već je sadržavala rok u kome su radnici trebali da polože stručne ispite, računajući od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji. Sve navedeno ukazuje da su u odnosu na apelanticu primijenjeni nepovoljniji pravo i uvjeti rada, shodno čemu je odredba rješenja od 17. maja 2016. godine, kojom je definiran rok za polaganje stručnog ispita i određena nezakonita sankcija za neispunjavanje navedenog uvjeta, ništava u smislu odredaba člana 10. Zakona o radu. Na ovu ništavost ukazuju i činjenice nesporno utvrđene u toku prvostepenog postupka a koje upućuju na zaključak da je tužena samo u odnosu na apelanticu primijenila sankciju prestanka radnog odnosa, čime je apelantica direktno diskriminirana u odnosu na druge radnike tužene. Naime, apelantica je nesporno dokazala da je radnik Osman Cerjaković rješenjem tužene od 3. oktobra 2016. godine raspoređen na radno mjesto referent za prijem pošte i ovjeru potpisa, te da mu je naloženo polaganje stručnog ispita za rad u organima uprave do 30. novembra 2017. godine. Također, ističe da drugostepeni sud pogrešno navodi u obrazloženju presude da apelanticino neispunjavanje uvjeta (da položi stručni ispit) ima kao posljedicu nemogućnost da zasnuje radni odnos.

18. Apelantica, dalje, navodi da joj je pravo na pravično suđenje povrijeđeno i zbog toga što joj je narušeno pravo na pristup sudu zbog paušalnog obrazloženja Vrhovnog suda uslijed čega apelacija ne ispunjava kriterije.

19. Dalje, apelantica smatra da joj je pravo na pravično suđenje, također, povrijeđeno zbog objektivne i razumne sumnje u nezavisnost i nepristrasnost Okružnog suda, a sumnju izaziva činjenica da su uzrok radnog spora odluke pravosudne administracije tužene (Osnovnog suda u Bijeljini), dakle, u sjedištu Okružnog suda, koji se nalazi u istoj zgradi kao i Osnovni sud u Bijeljini. Uzroci predmetnog radnog spora koji su rezultat narušenih međuljudskih odnosa u administraciji Osnovnog suda u Bijeljini poznati su i osoblju Okružnog suda, a i samo osoblje oba suda se dobro poznaje i blisko sarađuje. Osim toga, nakon što je predmet kompjuterski dodijeljen jednom sudskom vijeću, izvršena je presignacija predmeta sudskom vijeću koje je donijelo osporenu odluku.

20. Apelantica, konačno, navodi da je diskriminirana jer je po nacionalnosti Albanka, pa je otkazivanjem ugovora o radu apelantici i postavljanjem lica koje nije iz reda manjina na njeno mjesto, a koje, također, nije ispunjavalo uvjet da ima položen stručni ispit, postupljeno suprotno međunarodnoj i zakonskoj obavezi državnih organa da osiguraju ravnopravno učešće nacionalnih manjina u vršenju javne službe, u konkretnom slučaju sudske administracije. Također, smatra da je diskriminirana i po osnovu spola i majčinstva u ostvarivanju prava na sigurnost zaposlenja, jer nije uzeto u obzir da je apelantica, kao samohrana majka koja se brine o djetetu sa smetnjama u razvoju, stavljena u nepovoljniju situaciju u odnosu na lica muškog spola, pa čak i lica koja nemaju djecu sa smetnjama u razvoju, ili nemaju djecu uopće.

b) Odgovor na apelaciju

21. Okružni i Osnovni sud, te tužena su naveli da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja apelanticinih prava na koja

se poziva u apelaciji, te da apelaciju treba odbiti kao neosnovanu.

V. Relevantni propisi

22. **Zakon o državnim službenicima** ("Službene glasnik RS" br.118/08, 117/11, 37/12 i 57/16) u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav (1)

(1) Poslove iz djelokruga republičkih organa uprave obavljaju državni službenici i namještenici kao uposlenici bez statusa državnoga službenika.

Član 112. stav (1)

(1) O pravima i dužnostima namještenika rješenjem odlučuje rukovodilac organa.

23. **Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Osnovnom sudu Bijeljina** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 32/13) u relevantnom dijelu glasi:

XII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 26.

U roku od 60 dana po stupanju na snagu ovog pravilnika, radnicima koji nemaju položene odgovarajuće stručne ispite, odnosno nemaju odgovarajuće certifikate za rad u Sudu, koji se traže ovim pravilnikom, bit će naloženo od strane predsjednika Suda da u razumnom roku polože ovaj ispit, a u suprotnom, prestat će im radni odnos.

Član 27.

Radnici koji ne ispunjavaju uvjete u pogledu stručne spreme za obavljanje poslova i zadataka, pojedinih radnih mjesta propisanih ovim pravilnikom, a kojima je ostalo najviše pet godina do ostvarivanja prava na penziju, ostaju na tim radnim mjestima i nisu dužni polagati stručni ispit za rad u organima uprave ili ispunjavati drugi uvjet predviđen ovim pravilnikom, ukoliko to nije neophodno za rad na tim poslovima.

24. **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Osnovnom sudu Bijeljina (**donesen 28. aprila 2016. godine, objavljen na oglasnoj tabli, stupio na snagu 22. juna 2016. godine) u relevantnom dijelu glasi:

XII-PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 23.

Član 27. Pravilnika mijenja se i glasi: radnici koji nemaju položen stručni ispit za rad u organima uprave ili ne posjeduju potrebni certifikat o osposobljenosti, dužni su u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna ovog Pravilnika, položiti stručni ispit i pribaviti dokaz o osposobljenosti za odgovarajuće radno mjesto.

25. **Zakon o radu Republike Srpske** ("Službeni glasnik RS" br. 1/16 i 66/18)

U konkretnom slučaju primjenjuje se Zakon o radu ("Službeni glasnik RS" broj 1/16) koji je važio u vrijeme donošenja rješenja tužene koja su bila predmet osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

2.1. Razlozi za otkaz ugovora o radu

Član 179. stav (1) tačka 1)

(1) Poslodavac može radniku da otkaže ugovor o radu ako za to postoji opravdan razlog, i to:

1) ako ne ostvaruje rezultate rada ili nema potrebna znanja i sposobnosti za obavljanje poslova na kojima radi;

Član 181.

Poslodavac može radniku iz člana 179. stav 1. tačka 1) ovog zakona da otkaže ugovor o radu ako mu je prethodno dao pismeno upozorenje u vezi sa nedostacima u njegovom radu, uputstvima i primjerenim rokom za poboljšanje rada, ako radnik ne poboljša rad u ostavljenom roku, a poslodavac ne može da mu osigura drugi odgovarajući posao.

Član 187.

U slučaju spora pred nadležnim organom, poslodavac je dužan da dokaže postojanje razloga za otkaz ugovora o radu.

26. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima, jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Uslovi i njihovo dejstvo

Član 74. st. (1), (2) i (3)

(1) Ugovor je zaključen pod uslovom ako njegov nastanak ili prestanak zavisi od neizvesne činjenice.

(2) Ako je zaključen pod odložnim uslovom pa se uslov ispuni, ugovor deluje od trenutka njegovog zaključenja, osim ako iz zakona, prirode posla ili volje strana ne proističe nešto drugo.

(3) Ako je zaključen pod raskidnim uslovom, ugovor prestaje važiti kad se uslov ispuni.

VI. Dopustivost

27. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

28. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

29. Ispitujući dopustivost apelacije u smislu člana 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud podsjeća na to da je Odlukom o dopustivosti broj *AP 2698/19* od 10. septembra 2019. godine odbacio kao preuranjenu apelanticinu apelaciju podnesenu protiv Presude Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. aprila 2019. godine, budući da je pred Vrhovnim sudom u toku bio postupak povodom apelanticine revizije. S obzirom na to da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rev od 11. septembra 2019. godine revizija odbačena kao nedopuštena zbog formalnih razloga, konačnu odluku u ovom predmetu predstavlja Presuda Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. aprila 2019. godine, pa će Ustavni sud apelacione navode ispitati u odnosu na tu presudu.

30. U tom kontekstu Ustavni sud, u skladu sa svojom praksom (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 2884/06* od 10. januara 2008. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba), kao relevantan datum podnošenja apelacije uzima u obzir datum kada je podnesena apelacija koja je odbačena kao preuranjena. S obzirom na to da je apelacija protiv Presude Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. aprila 2019. godine, koju je apelantica primila 20. maja 2019. godine, u predmetu broj *AP 2698/19* podnesena 27. juna 2019. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, čime je ispunjen ovaj uvjet dopustivosti predmetne apelacije. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda zato što nije očigledno (*prima facie*) neosnovana, niti postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva.

31. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

32. Apelantica smatra da joj je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te da je prekršena zabrana diskriminacije iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije u vezi sa članom 4. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, članom 11. stav 1. tačka c) i stav 2. tačka a) Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene, kao i član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju u vezi sa članom 16. Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske i članom 13. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i članom 111. Zakona o radu.

Pravo na pravično suđenje

33. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

34. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

35. Ustavni sud zapaža da se u konkretnom slučaju postupak iz kojeg su proizašle osporene presude odnosi na utvrđivanje prava iz radnog odnosa, dakle, radi se o predmetu građanskopravne prirode (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2184/09* od 13. juna 2012. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba, tačka 24) pa, stoga, apelantica u predmetnom postupku uživa garancije prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

36. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi, Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi, Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li je eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Također, Ustavni sud podsjeća na to da je van njegove nadležnosti da procjenjuje kvalitet zaključaka redovnih sudova u pogledu ocjene dokaza ukoliko se ova ocjena ne doima očigledno proizvoljnom. Ustavni sud naglašava da pri tome redovni sud nije vezan, ni ograničen posebnim formalnim dokaznim pravilima, ali da slobodna ocjena dokaza zahtijeva obrazloženje kako svakog dokaza pojedinačno, tako i svih dokaza zajedno, te dovođenje svih provedenih dokaza u međusobnu logičnu vezu.

37. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda kako u postupku utvrđivanja činjenica, tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). U kontekstu navedenog Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi pravičnom postupku (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje, dostupna na www.ustavnisud.ba, te, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, tačka 24). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelantica postavlja, ispitati da li je osporena odluka zasnovana na proizvoljnoj primjeni prava.

38. Također, Ustavni sud ukazuje da, prema ustaljenoj praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, član 6. stav 1. Evropske konvencije obavezuje sudove, između ostalog, da obrazlože svoje presude. Ova obaveza, međutim, ne može biti shvaćena kao obaveza da se u presudi iznesu svi detalji i daju odgovori na sva postavljena pitanja i iznesene argumente (vidi, Ustavni sud, odluke br. *U 62/01* od 5. aprila 2002. godine i *AP 352/04* od 23. marta 2005. godine). Mjera u kojoj ova obaveza postoji zavisi od prirode odluke (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Ruiz Torija protiv Španije*, presuda od 9. decembra 1994. godine, Serija A, broj 303-A, stav 29). Evropski i Ustavni sud su u brojnim odlukama ukazali da domaći sudovi imaju određenu diskrecionu ocjenu u vezi s tim koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenom predmetu, ali, istovremeno, imaju obavezu da obrazlože svoju odluku tako što će navesti jasne i razumljive razloge na kojima su tu odluku zasnovali (vidi, Evropski sud, *Suominen protiv Finske*, presuda od 1. jula 2003. godine, aplikacija broj 37801/97, stav 36, i, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka broj *AP 5/05* od 14. marta 2006. godine).

39. Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju ispitati da li je pobijana odluka Okružnog suda utemeljena na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, odnosno da li obrazloženje te presude zadovoljava standarde iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

40. Iz obrazloženja prvostepene i drugostepene presude proizlazi da je tokom postupka utvrđeno da je apelantici rješenjem od 17. maja 2016. godine kojim je stalno raspoređena na radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru rukopisa i prepisa naloženo da do 31. decembra 2016. godine položi stručni ispit i da će joj, u protivnom, prestati radni odnos, te da apelantica do tog roka nije položila stručni ispit i da joj je tužena rješenjem od 28. decembra 2016. godine otkazala ugovor o radu.

41. Osnovni sud je smatrao da su rješenje tužene kojim je apelantici otkazan ugovor o radu i rješenje kojim je odbijen prigovor protiv tog rješenja nezakoniti, jer tužena, shodno članu 181. Zakona o radu, apelantici nije prethodno dala pismeno upozorenje u vezi sa nedostacima u njenom radu, uputstvima i primjerenim rokom za poboljšanje rada. Isto tako, Osnovni sud je iz provedenih materijalnih dokaza zaključio da je apelantica stavljena u neravnopravan položaj u odnosu na zaposlenika Osmana Cerjakovića, kojem je rješenjem o rasporedu na radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru potpisa od 3. oktobra 2016. godine ostavljen rok od godinu dana za polaganje stručnog ispita, a apelantici šest mjeseci. Također je istaknuto da je postojanje objektivnih okolnosti - bolesti djeteta bilo

dodatni razlog da tužena postupi u smislu člana 181. Zakona o radu, što tužena nije učinila.

42. S druge strane, Okružni sud je smatrao da je apelantici radni odnos kod tužene prestao zbog nepostojanja uvjeta za njegovo zasnivanje, a ne zbog stjecanja nekog od zakonskih osnova za prestanak radnog odnosa koji je prethodno zasnovan zakonito s obzirom na to da je apelantica raspoređena kod tužene na navedene poslove pod odložnim uvjetom koji nije ispunjen, jer apelantica nije položila stručni ispit u ostavljenom roku i time ispunila obligatorni uvjet za zasnivanje radnog odnosa, u smislu člana 7. tačka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima. Okružni sud je, također, zaključio da se rok od godinu dana iz člana 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji nije mogao primijeniti u apelanticinom slučaju.

43. U vezi sa navedenim, Ustavni sud zapaža da je položen stručni ispit poseban uvjet za radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru potpisa propisan Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji. Rok od šest mjeseci, kako je to tužena u svom rješenju o rasporedu apelantice na navedeno radno mjesto odredila, može predstavljati "razumni rok", kako je to utvrdio i Osnovni sud, te Ustavni sud ne vidi proizvoljnost u ovom zaključku redovnih sudova. Ustavni sud, dalje, zapaža da je u izreci rješenja navedeno da će apelantici, ukoliko ne položi stručni ispit u ostavljenom roku, prestati radni odnos, kako je to propisano članom 26. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji koji je bio na snazi u vrijeme donošenja rješenja. U tom smislu apelantica je već tada bila obaviještena da će joj radni odnos prestati ukoliko u roku koji joj je određen tim rješenjem ne položi stručni ispit.

44. Međutim, Ustavni sud smatra da je proizvoljan zaključak sudova da je neosnovano apelanticino pozivanje na član 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji, te da se ova izmjena isključivo odnosi na lica koja za pet godina stječu uvjet za penziju i da se ova odredba ne odnosi na druge zaposlenike, pa tako i na apelanticu. Naime, apelantica je rješenjem od 17. maja 2016. godine za stalno raspoređena na radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru rukopisa i prepisa, te joj je naloženo da do 31. decembra 2016. godine položi stručni ispit i da će joj, u protivnom, prestati radni odnos u skladu sa članom 26. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji iz 2013. godine koji je bio na snazi u vrijeme donošenja tog rješenja. Odredbom člana 27. istog pravilnika je propisano da radnici koji ne ispunjavaju uvjete u pogledu stručne spreme za obavljanje poslova i zadataka pojedinih radnih mjesta, a kojima je ostalo najviše do pet godina za ostvarivanje prava na penziju, ostaju na tim radnim mjestima i oni nisu dužni polagati stručni ispit za rad u organima uprave, ili ispunjavati drugi uvjet predviđen ovim pravilnikom ukoliko to nije neophodno za rad na tim poslovima. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je odredbom člana 23. Izmjena i dopuna Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji iz aprila 2016. godine, koji je stupio na snagu 22. juna 2016. godine, izmijenjen član 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji koji se odnosio na zaposlene koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za penziju a nisu imali položen stručni ispit. Izmijenjena odredba člana 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji glasi: "Radnici koji nemaju položen stručni ispit za rad u organima uprave, ili ne posjeduju potrebni certifikat o osposobljenosti, dužni su u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna ovog pravilnika položiti stručni ispit i pribaviti dokaz o osposobljenosti za odgovarajuće radno mjesto." Dakle, iz sadržaja navedene odredbe ne proizlazi da se ona više veže za radnike kojima je ostalo najviše do pet godina za ostvarivanje prava na penziju, već da, upravo suprotno, proizlazi da se ona odnosi na sve radnike koji u vrijeme stupanja na snagu ovih izmjena nisu imali položen stručni ispit, ili im je nedostajao neki drugi vid osposobljenosti za odgovarajuće radno mjesto. Činjenica je da je odredba člana 26. osnovnog teksta Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji ostala na snazi i nakon što su stupile na snagu njegove izmjene i dopune, ali Okružni sud nije smio da zanemari sadržaj izmijenjene odredbe člana 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji koja se nakon izmjena nije odnosila na lica koja za pet godina stječu uvjet za penziju, nego na sve radnike koji nisu imali položen stručni ispit u momentu stupanja na snagu izmjena Pravilnika, te da rješenja o otkazu ugovora o radu apelantici razmotri i u svjetlu navedene odredbe. Ovo naročito zbog toga što iz činjenica utvrđenih tokom postupka proizlazi da je upravo izmijenjena odredba člana 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji primijenjena u slučaju drugog zaposlenika koji, prema činjenicama prezentiranim u presudama u predmetnom parničnom postupku koji je okončan osporenom presudom Okružnog suda, nije u kategoriji zaposlenika koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za penziju. Štaviše, Ustavni sud zapaža da u apelanticinom slučaju ne samo da nije primijenjena izmijenjena odredba člana 27. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji (što je učinjeno u slučaju drugog zaposlenog) već da je apelantici radni odnos prestao prije isteka i prvobitnog roka u kojem je apelantica bila dužna da položi stručni ispit. Naime, prema rješenju poslodavca od 17. maja 2016. godine, apelantica je bila dužna da položi stručni ispit do 31. decembra 2016. godine, u protivnom, prestat će joj radni odnos. Međutim, rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici tuženi je donio 28. decembra 2016. godine, tj. tri dana prije isteka roka u kojem je apelantica bila dužna da položi stručni ispit. Ta činjenica, prema mišljenju Ustavnog suda, naročito je relevantna za obrazloženje drugostepene presude u dijelu u kojem Okružni sud obrazlaže da je primjenom pravila o djejstvu odložnog uvjeta radni odnos zasnovan rješenjem pod odložnim uvjetom prestao protekom posljednjeg dana roka kada je ovaj uvjet morao biti ispunjen, zanemarujući pri tome činjenicu da posljednji dan kada je apelantica trebalo da položi stručni ispit nije 28. decembar 2016. godine, već da je to 31. decembar 2016. godine, iako je rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici doneseno 28. decembra 2016. godine, prije isteka ostavljenog roka za polaganje stručnog ispita.

45. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je u konkretnom slučaju došlo do povrede člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

46. U pogledu apelanticinih navoda kojim ukazuje na pristrasnost sudija Okružnog suda, iz osporene presude Okružnog suda, kao i cjelokupne dokumentacije dostavljene uz apelacije ne proizlazi da je apelantica u odgovoru na žalbu ukazivala na eventualne razloge koji bi ukazivali na pristrasnost sudija tog suda, ili da je tražila njihovo izuzeće, iako je nesporno i u vrijeme davanja odgovora na žalbu znala da će odlučivati o predmetu Okružni sud, koji se nalazi u istoj zgradi kao i tužena. Pri tome je evidentno i da je apelantica bila svjesna da će o njenoj tužbi za ostvarivanje prava iz radnog odnosa odlučivati Osnovni sud, koji u predmetnom postupku, zapravo, ima procesnu poziciju tuženog, ali ni prilikom podnošenja tužbe nije problematizirala to pitanje Imajući u vidu navedeno, te podržavajući svoju praksu u ovakvim slučajevima, kada apelant određene navode prvi put ističe u apelaciji, Ustavni sud smatra da apelantica ove navode u tom pravcu nije mogla uspješno isticati tek u postupku pred Ustavnim sudom, budući da ih je bila dužna koristiti u postupku pred redovnim sudovima (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP 476/04* od 17. decembra 2004. godine, tačka 26, i *AP 1766/17* od 10. aprila 2019. godine,

tačka 35, dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

Pravo na imovinu

47. S obzirom na zaključak u pogledu povrede člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati navode o povredi člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te navode o povredi člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije, kao i člana 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

48. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada su redovni sudovi pri donošenju svoje odluke očigledno proizvoljno tumačili i primijenili pojedine relevantne odredbe Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji tužene, a druge relevantne odredbe nisu uopće primijenili.

49. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

50. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4027/19**, rješavajući apelaciju **Samire Hamidović**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine-prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 7. travnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Samire Hamidović**.

Utvrđuje se povreda prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Bijeljini broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. travnja 2019. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Bijeljini, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku sukladno članku II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Bijeljini da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 60 dana od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Samira Hamidović (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Bijeljine, koju zastupa Dijana Maksimović iz Saveza sindikata Republike Srpske - Služba za besplatnu pravnu pomoć - Ured Zvornik, podnijela je 23. listopada 2019. apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 83 0 Rs 033063 19 Rev od 11. rujna 2019. godine i Presude Okružnog suda u Bijeljini (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. travnja 2019. godine.

2. Apelacija je dopunjena 26. studenog 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je prethodno Odlukom o dopustivost broj *AP 2698/19* od 10. rujna 2019. godine (dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba) odbacio kao preuranjenu apelaciju koju je apelantica podnijela protiv presude Okružnog suda iz prethodne točke ove odluke zbog toga što u vrijeme donošenja odluke o toj apelaciji nije bio okončan postupak pred Vrhovnim sudom povodom izjavljene revizije protiv te presude.

4. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda u Zvorniku (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i tužene Republike Srpske - Ministarstva pravde Republike Srpske - Osnovnog suda u Bijeljini, koju zastupa Pravobraniteljstvo Republike Srpske - sjedište zamjenika u Bijeljini (u daljnjem tekstu: tužena) 30. kolovoza 2020. godine zatraženo je da dostave odgovore na apelaciju.

5. Tužena je dostavila odgovor 10. rujna 2020. godine, Osnovni sud 23. rujna 2020. godine, a Okružni sud 20. studenog 2020. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

7. Prvostupanjskom Presudom Osnovnog suda broj 83 0 Rs 033063 18 Rs 2 od 4. siječnja 2019. godine odbijen je apelantičin zahtjev da se utvrdi da je ništav stavak 3. izreke Rješenja tužene broj 080-0-Su-16-000 332 od 17. svibnja 2016. godine kojim je apelantica obvezana do 31. prosinca 2016. godine položiti stručni ispit za rad u tijelima uprave a, u protivnom, prestaje joj radni odnos. Istom presudom poništena su kao nezakonita rješenja tužene broj 080-0-Su-16-000 900 od 28. prosinca 2016. godine kojim je apelantici utvrđen prestanak radnog odnosa i broj 080-0-Su-17-000 093 od 23. siječnja 2017. godine kojim je odbijen apelantičin prigovor izjavljen protiv rješenja o prestanku radnog odnosa, te je tužena obvezana apelanticu vratiti na rad i isplatiti joj 8.761,14 KM na ime neisplaćenih plaća za razdoblje od 1. veljače 2017. godine do 31. prosinca 2018. godine, 2.815,34 KM na ime doprinosa nadležnim fondovima, te 750,92 KM mjesečno na ime plaće od 1. studenog 2018. godine do dana vraćanja na rad, sve sa zakonskom zateznom kamatom, na način bliže opisan u presudi. Tužena je obvezana apelantici naknaditi troškove parničnog postupka u iznosu od 1.950,00 KM.

8. Iz obrazloženja presude proizlazi da je tijekom postupka utvrđeno da je apelantica zasnovala radni odnos kod tužene 2010. godine na radnom mjestu spremačice po prijavi na natječaj na određeno vrijeme, da posjeduje srednju stručnu spremu – IV. stupanj, da je 2012. godine bila privremeno raspoređena na radno mjesto referenta za prijem pošte i ovjeru rukopisa i prijepisa, a od 17. svibnja 2016. godine je primljena u stalni radni odnos, te da joj je tim rješenjem naloženo da do

31. prosinca 2016. godine položi stručni ispit i da će joj, u protivnom, prestati radni odnos. Dalje je utvrđeno da apelantica nije položila stručni ispit u ostavljenom roku i da joj je tužena rješenjem otkazala ugovor o radu 28. prosinca 2016. godine, omogućila otkazni rok i isplatu otpremnine, te da je tužena nakon otkaza ugovora o radu apelanticu primila u radni odnos na određeno vrijeme na radno mjesto spremačice. Dalje, utvrđeno je da je, odlučujući o apelantičinom prigovoru protiv rješenja o otkazu ugovora o radu, tužena stavila izvan snage rješenje kojim je apelanticu primila na određeno vrijeme na radno mjesto spremačice, te da je, postupajući po mjeri osiguranja Osnovnog suda, tužena apelanticu vratila na rad na poslove spremačice, a nakon što je po prizivu tužene ukinuto rješenje Osnovnog suda o određivanju mjere osiguranja, apelantica je prestala raditi po toj mjeri, a u međuvremenu je položila stručni ispit.

9. Prema ocjeni Osnovnog suda, rješenje tužene kojim je apelantici otkazan ugovor o radu i rješenje kojim je odbijen prigovor protiv tog rješenja su nezakoniti. Naime, u rješenju o otkazu ugovora o radu apelantici tužena se pozvala na odredbu članka 179. stavak 1. točka 1. Zakona o radu kojom je propisano da poslodavac može radniku otkazati ugovor o radu ako za to postoji opravdani razlog, i to ako ne ostvaruje rezultate rada, ili ako nema potrebno znanje i sposobnosti za obavljanje poslova na kojima radi. Ovu odredbu poslodavac može, ali i ne mora primijeniti. Pri njezinoj primjeni poslodavac je dužan, sukladno članku 181. istog zakona, radniku prethodno dati pisano upozorenje u svezi sa nedostacima u njegovom radu, uputama i primjerenim rokom za poboljšanje rada, pa ako ih radnik u tom roku ne otkloni, rasporediti ga na druge poslove, a ako takvih poslova nema, otkazati mu ugovor o radu. U konkretnom slučaju tužena je morala, ako se odlučila apelantici otkazati ugovor o radu zbog toga što nije položila stručni ispit za radno mjesto na koje je raspoređena, pismeno upozoriti apelanticu dajući joj primjeren rok, pa tek onda, ako u tom roku ne otkloni nedostatak, odnosno ne položi stručni ispit, otkazati joj ugovor o radu, što tužena nije učinila. Stoga je sud zaključio da tužena kao poslodavac, sukladno članku 187. Zakona o radu, nije dokazala postojanje razloga za otkaz ugovora o radu. Sud je smatrao da rješenje kojim je apelantica stalno raspoređena na radno mjesto u kojem je navedeno da, ukoliko do 31. prosinca 2016. godine ne položi stručni ispit, prestaje joj radni odnos ne može predstavljati obavijest u smislu članka 181. Zakona o radu kojom je propisano da otkaz ugovora o radu iz članka 179. stavak 1. točka 1. i st. 2. i 3. tog zakona poslodavac može dati radniku u roku od tri mjeseca od dana saznanja za činjenice koje su osnova za davanje otkaza, odnosno u roku od šest mjeseci od dana nastupanja činjenica koje su osnova za davanje otkaza. Pri tome Osnovni sud je smatrao da rok od šest mjeseci može predstavljati "razumni rok", kako je to tužena u svom rješenju o rasporedu apelantice odredila. U svezi s tim je istaknuto da je neutemeljeno apelantičino pozivanje na članak 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta (u daljnjem tekstu: Pravilnik o izmjenama i dopunama), jer se ova izmjena isključivo odnosi na osobe koje za pet godina stječu uvjet za mirovinu, te se ova odredba ne odnosi na druge uposlenike, pa tako i na apelanticu. Isto tako, Osnovni sud je iz provedenih materijalnih dokaza zaključio da je apelantica stavljena u nejednakopravan položaj u odnosu na Osmana Cerjakovića, kojem je rješenjem o rasporedu na radno mjesto referenta za primitak pošte i ovjeru potpisa od 3. listopada 2016. godine dan rok od godinu dana za polaganje stručnog ispita, a apelantici šest mjeseci. Također je istaknuto da je postojanje objektivnih okolnosti-bolesti djeteta bio dodatni razlog da tužena postupi u smislu članka 181. Zakona o radu, što tužena nije učinila.

10. Drugostupanjskom Presudom Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. travnja 2019. godine apelantičin priziv je odbijen, te prvostupanjska presuda u odbijajućem dijelu preinačena tako što je apelantičina tužba odbačena. Istom presudom priziv tužene je usvojen, te je prvostupanjska presuda preinačena u dosuđujućem dijelu, tako što je apelantičin zahtjev odbijen.

11. U obrazloženju presude je istaknuto da je rješenjem od 17. svibnja 2016. godine tužena stavila izvan snage rješenje od 2. travnja 2012. godine kojim je apelantica bila privremeno raspoređena na poslove referenta za primitak pošte i ovjeru potpisa, te da ju je rasporedila na iste poslove, a stavkom 3. izreke rješenja apelantica je obvezana do 31. prosinca 2016. godine položiti stručni ispit za rad u tijelima uprave, a, u protivnom, prestaje joj radni odnos. U obrazloženju rješenja tužena se pozvala na Pravilnik o unutarnjoj organizaciji radnih mjesta Osnovnog suda u Bijeljini (u daljnjem tekstu: Pravilnik o unutarnjoj organizaciji) iz 2013. godine, te navela uvjete koji su predviđeni navedenim pravilnikom za navedeno radno mjesto, uključujući i položen stručni ispit. Obzirom na to da je utvrđeno da ovaj uvjet apelantica nije ispunila, obrazloženo je da je obvezna položiti stručni ispit u ostavljenom roku. Iz navedenog rješenja, kako je dalje naveo Okružni sud, proizlazi da ga je apelantica primila 19. svibnja 2016. godine, pa je na ovaj dan saznala i za eventualnu povredu prava. Prema članku 201. stavak 4. Zakona o radu, apelantica je imala mogućnost zahtijevati od suda zaštitu prava iz radnog odnosa u narednom roku od šest mjeseci, dakle, najkasnije do 20. studenog 2016. godine. Imajući u vidu da je navedeni zahtjev istaknut u tijeku spora na pripremnom ročištu 5. rujna 2018. godine, po proteku dvije godine od dana primitka, Okružni sud je utvrdio da je protekao prekluzivni rok u kojem je apelantica mogla tražiti zaštitu prava iz radnog odnosa, pa je nastala presumpcija zakonitosti osporenog rješenja, dakle, i u pobijanom dijelu, te zaključio da prvostupanjski sud o ovom apelantičinom zahtjevu nije mogao odlučiti meritorno, već tužbu u tom dijelu odbaciti kao nepravodobnu.

12. Okružni sud je, dalje, istaknuo da je u obrazloženju rješenja dalje navedeno da poslove iz djelokruga republičkih tijela uprave obnašaju državni službenici i namještenici kao uposleni bez statusa državnog službenika (članak 2. Zakona o državnim službenicima), a prema članku 112. stavak 1. istog zakona, o pravima i dužnostima namještenika rješenjem odlučuje rukovoditelj tijela. Dalje, Pravilnik o unutarnjoj organizaciji, koji je stupio na snagu 27. travnja 2013. godine i na koji se pozvala tužena u rješenju o rasporedu od 17. svibnja 2016. godine, u članku 26. predviđa obvezu polaganja stručnog ispita i nalaganje predsjednika suda da se stručni ispit položi u razumnom roku. Također je istaknuto da obvezu polaganja stručnog ispita u članku 23. predviđa i Pravilnik o izmjenama i dopunama navedenog Pravilnika o unutarnjoj organizaciji iz travnja 2016. godine. Međutim, ovim pravilnikom se ne mijenja navedeni članak 26. Pravilnika, već članak 27. koji se odnosio na uposlene koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za mirovinu, a koji nisu imali položen stručni ispit. Stoga se, kako je istaknuo Okružni sud, rok od godinu dana iz članka 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama ne odnosi na namještenike koji nisu položili stručni ispit, koje ima u vidu članak 26. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji, koji je, obzirom na to da nije mijenjan, bio na snazi u vrijeme donošenja rješenja o apelantičinom rasporedu 17. svibnja 2016. godine. Ocjena što u konkretnoj situaciji predstavlja razuman rok za polaganje stručnog ispita, sukladno navedenim propisima, jeste diskrecijska ocjena predsjednika suda. Imajući u vidu da je u

obrazloženju rješenja od 2. travnja 2012. godine, kada je apelantica privremeno raspoređena na navedene poslove, naznačeno da to radno mjesto podrazumijeva i položen stručni ispit, apelantica se ne može pozivati da je saznala za taj uvjet tek donošenjem rješenja o rasporedu 17. svibnja 2016. godine. Kako je imala razdoblje dulje od četiri godine za polaganje stručnog ispita, rok do isteka 2016. godine, dakle razdoblje od šest i pol mjeseci, i prema ocjeni Okružnog suda, predstavlja razuman rok koji joj je ostavljen u smislu članka 26. Pravilnika. Imajući u vidu da je u izreci pobijanog rješenja jasno navedena obveza polaganja stručnog ispita i da je uvjet za održavanje radnopravnog statusa nakon 31. prosinca 2016. godine, Okružni sud je zaključio da je tužena u prizivu utemeljeno isticala da u navedenim okolnostima nije postojala potreba za dodatnim obavještenjem apelantice o obvezi polaganja navedenog ispita a sukladno odredbi članka 180. st. 1. i 2. Zakona o radu. Prema ocjeni Okružnog suda, nepoložen stručni ispit u roku određenom rješenjem poslodavca na temelju Pravilnika ne predstavlja osnovu iz članka 179. stavak 1. točka 1. Zakona o radu, jer se neispunjenje navedenog uvjeta ne odnosi na ostvarivanje rezultata rada apelantice, niti nepostojanje potrebnog znanja i sposobnosti za obavljanje poslova na kojima radi koje ima u vidu navedena zakonska odredba. Naime, kako je dalje istaknuo Okružni sud, članak 7. točka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim tijelima propisuje da se u radni odnos u državnom tijelu može primiti osoba pod sljedećim uvjetima: "(…) da ispunjava druge uslove utvrđene zakonom, drugim propisima i aktom o sistematizaciji radnih mesta u organu. Ova zakonska odredba predviđa da u državni organ može biti primljeno lice koje ispunjava naprijed navedene uslove među kojima su i uslovi predviđeni aktom o sistematizaciji, u konkretnom slučaju navedenim Pravilnikom. Navedeni uslovi, koje predviđa član 7. tačka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim organima, predstavljaju obavezne uslove za zasnivanje radnog odnosa u državnim organima. Stoga, neispunjenje bilo kog od ovih uslova, što uključuje i položen stručni ispit predviđen aktom o sistematizaciji, ima za posljedicu nemogućnost zasnivanja radnog odnosa u državnom organu."

13. Dalje, istaknuto je da je, prema članku 74. stavak 1. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), ugovor zaključen pod uvjetom ako njegov nastanak ili prestanak ovisi o neizvjesnoj činjenici. Prema stavku 2. navedenog članka, ako je zaključen pod odložnim uvjetom, pa se uvjet ispuni, ugovor djeluje od trenutka zaključenja osim ako iz zakona, naravi posla ili volje strana ne proistječe nešto drugo. Apelantica je raspoređena kod tužene na navedene poslove pod odložnim uvjetom koji nije ispunjen, jer apelantica nije položila stručni ispit u ostavljenom roku i time ispunila obligatorni uvjet za zasnivanje radnog odnosa, u smislu članka 7. točka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim tijelima. Primjenom navedenog općeg pravila ZOO o djejstvu odložnog uvjeta, ocjenjujući narav posla, da se radi o radnom odnosu, te volju obje parnične stranke, jer apelantica nije osporila rješenje od 17. svibnja 2016. godine kojim je navedeni uvjet određen, radni odnos zasnovan rješenjem pod odložnim uvjetom je prestao protekom posljednjeg dana roka kada je ovaj uvjet morao biti ispunjen.

14. Konačno, istaknuto je da odredbe Poglavlja XIV. Zakona o radu imaju u vidu prestanak radnog odnosa iz zakonskih osnova koje su u ovom poglavlju predviđene, ali da svaka od njih, uključujući i odredbe članka 179. stavak 1. točka 1. tog zakona, podrazumijevaju prethodno postojanje radnog odnosa zasnovanog sukladno zakonu. U konkretnom slučaju apelantici radni odnos kod tužene prestaje zbog nepostojanja uvjeta za njegovo zasnivanje, a ne zbog stjecanja neke od zakonskih osnova za prestanak radnog odnosa koji je prethodno zakonito zasnovan. Međutim, pogrešna pravna kvalifikacija tužene navedena u osporenom rješenju, na koju se tužena pozvala i u prizivu, nema utjecaja na zakonitost osporenog rješenja, kao ni rješenja donesenog po njezinom prigovoru na ovo rješenje obzirom na jasan i određen razlog prestanka radnog odnosa koji je u rješenju naveden. Obzirom na navedeno, Okružni sud je priziv tužene u cijelosti ocijenio utemeljenim.

15. Rješenjem Vrhovnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rev od 11. rujna 2019. godine odbačena je, obzirom na vrijednost spora, apelantičina revizija kao nedozvoljena sukladno odredbi članka 237. stavak 2. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), a nisu bili ispunjeni ni uvjeti propisani odredbom članka 237. st. 3. i 4. ZPP, jer apelantica nije jasno naznačila pravno pitanje zbog kojeg je podnijela reviziju uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava koji se na njega odnose, te izložila razloge zbog kojih smatra da je ono važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i jednakopravnosti svih u njegovoj primjeni.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelantica smatra da joj je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te da je prekršena zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi sa člankom 4. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, člankom 11. stavak 1. točka c) i stavak 2. točka a) Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene, kao i članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju u svezi sa člankom 16. Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske i člankom 13. Zakona o jednakopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i člankom 111. Zakona o radu.

17. Obrazlažući navode o povredi prava na koja se pozvala apelantica je prvenstveno istaknula da se povreda prava na pravično suđenje ogleda u proizvoljnom zaključku Okružnog suda da su rješenja kojim je apelantici utvrđen prestanak radnog odnosa, čija se zakonitost preispitivala u parničnom postupku, zakonita. Ističe da je nepobitno da je odredbom članka 23. Izmjena i dopuna Pravilnika o unutarnjoj organizaciji iz travnja 2016. godine izmijenjen članak 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji koji se odnosio na uposlene koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za mirovinu, a koji nisu imali položen stručni ispit. Međutim, apelantica smatra da je drugostupanjski sud zanemario sadržaj izmijenjene odredbe Pravilnika o unutarnjoj organizaciji, koja se nakon izmjena nije odnosila na osobe koje za pet godina stječu uvjet za mirovinu, nego na sve radnike koji nisu imali položen stručni ispit u momentu stupanja na snagu izmjena Pravilnika. Izmijenjena odredba članka 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji nije bila vezana uz određeni nalog, već je sadržavala rok u kojem su radnici trebali položiti stručne ispite, računajući od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna Pravilnika o unutarnjoj organizaciji. Sve navedeno ukazuje da su u odnosu na apelanticu primijenjeni nepovoljniji pravo i uvjeti rada, sukladno čemu je odredba rješenja od 17. svibnja 2016. godine, kojom je definiran rok za polaganje stručnog ispita i određena nezakonita sankcija za neispunjavanje navedenog uvjeta, ništava u smislu odredaba članka 10. Zakona o radu. Na ovu ništavost ukazuju i činjenice nepobitno utvrđene

u tijeku prvostupanjskog postupka a koje upućuju na zaključak da je tužena samo u odnosu na apelanticu primijenila sankciju prestanka radnog odnosa, čime je apelantica izravno diskriminirana u odnosu na druge radnike tužene. Naime, apelantica je nepobitno dokazala da je radnik Osman Cerjaković rješenjem tužene od 3. listopada 2016. godine raspoređen na radno mjesto referent za primitak pošte i ovjeru potpisa, te da mu je naloženo polaganje stručnog ispita za rad u tijelima uprave do 30. studenog 2017. godine. Također, ističe da drugostupanjski sud pogrešno navodi u obrazloženju presude da apelantičino neispunjavanje uvjeta (da položi stručni ispit) ima kao posljedicu nemogućnost da zasnuje radni odnos.

18. Apelantica, dalje, navodi da joj je pravo na pravično suđenje povrijeđeno i zbog toga što joj je narušeno pravo na pristup sudu zbog paušalnog obrazloženja Vrhovnog suda uslijed čega apelacija ne ispunjava kriterije.

19. Dalje, apelantica smatra da joj je pravo na pravično suđenje, također, povrijeđeno zbog objektivne i razumne sumnje u neovisnost i nepristranost Okružnog suda, a sumnju izaziva činjenica da su uzrok radnog spora odluke pravosudne administracije tužene (Osnovnog suda u Bijeljini), dakle, u sjedištu Okružnog suda, koji se nalazi u istoj zgradi kao i Osnovni sud u Bijeljini. Uzroci predmetnog radnog spora koji su rezultat narušenih međuljudskih odnosa u administraciji Osnovnog suda u Bijeljini poznati su i osoblju Okružnog suda, a i samo osoblje oba suda se dobro poznaje i blisko surađuje. Osim toga, nakon što je predmet kompjuterski dodijeljen jednom sudskom vijeću, izvršena je presignacija predmeta sudskom vijeću koje je donijelo osporenu odluku.

20. Apelantica, konačno, navodi da je diskriminirana jer je po nacionalnosti Albanka, pa je otkazivanjem ugovora o radu apelantici i postavljanjem osobe koja nije iz reda manjina na njezino mjesto, a koja, također, nije ispunjavala uvjet da ima položen stručni ispit, postupljeno protivno međunarodnoj i zakonskoj obvezi državnih tijela da osiguraju jednakopravno sudjelovanje nacionalnih manjina u vršenju javne službe, u konkretnom slučaju sudske administracije. Također, smatra da je diskriminirana i po osnovi spola i majčinstva u ostvarivanju prava na sigurnost uposlenja, jer nije uzeto u obzir da je apelantica, kao samohrana majka koja se brine o djetetu sa smetnjama u razvoju, stavljena u nepovoljniju situaciju u odnosu na osobe muškog spola, pa čak i osoba koje nemaju djecu sa smetnjama u razvoju, ili nemaju djecu uopće.

b) Odgovor na apelaciju

21. Okružni i Osnovni sud, te tužena su naveli da u konkretnom slučaju nije bilo kršenja apelantičinih prava na koja se poziva u apelaciji, te da apelaciju treba odbiti kao neutemeljenu.

V. Relevantni propisi

22. **Zakon o državnim službenicima** ("Službene glasnik RS" br.118/08, 117/11, 37/12 i 57/16) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2. stavak (1)

(1) Poslove iz djelokruga republičkih organa uprave obavljaju državni službenici i namještenici kao zaposlenici bez statusa državnoga službenika.

Članak 112. stavak (1)

(1) O pravima i dužnostima namještenika rješenjem odlučuje rukovoditelj organa.

23. **Pravilnik o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Osnovnom sudu Bijeljina** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 32/13) u relevantnom dijelu glasi:

XII. PRIJELAZNE I KONAČNE ODREDBE

Članak 26.

U roku od 60 dana po stupanju na snagu ovog pravilnika, djelatnicima koji nemaju položene odgovarajuće stručne ispite, odnosno nemaju odgovarajuće certifikate za rad u Sudu, koji se traže ovim pravilnikom, bit će naloženo od strane predsjednika Suda da u razumnom roku polože ovaj ispit, a u oprječnom, prestat će im radni odnos.

Članak 27.

Djelatnici koji ne ispunjavaju uvjete glede stručne spreme za obavljanje poslova i zadataka, pojedinih radnih mjesta propisanih ovim pravilnikom, a kojima je ostalo najviše pet godina do ostvarivanja prava na mirovinu, ostaju na tim radnim mjestima i nisu dužni polagati stručni ispit za rad u organima uprave ili ispunjati drugi uvjet predviđen ovim pravilnikom, ukoliko to nije neophodno za rad na tim poslovima.

24. **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Osnovnom sudu Bijeljina (**donesen 28. travnja 2016. godine, objavljen na oglasnoj ploči, stupio na snagu 22. lipnja 2016. godine) u relevantnom dijelu glasi:

XII-PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 23.

Član 27. Pravilnika mijenja se i glasi: radnici koji nemaju položen stručni ispit za rad u organima uprave ili ne posjeduju potrebni certifikat o osposobljenosti, dužni su u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna ovog Pravilnika, položiti stručni ispit i pribaviti dokaz o osposobljenosti za odgovarajuće radno mjesto.

25. **Zakon o radu Republike Srpske** ("Službeni glasnik RS" br. 1/16 i 66/18)

U konkretnom slučaju primjenjuje se Zakon o radu ("Službeni glasnik RS" broj 1/16) koji je važio u vrijeme donošenja rješenja tužene koja su bila predmetom osporenih odluka, a koji u relevantnom dijelu glasi:

2.1. Razlozi za otkaz ugovora o radu

Članak 179. stavak (1) točka 1)

(1) Poslodavatelj može djelatniku da otkaže ugovor o radu ako za to postoji opravdan razlog, i to:

1) ako ne ostvaruje rezultate rada ili nema potrebna znanja i sposobnosti za obavljanje poslova na kojima radi;

Članak 181.

Poslodavatelj može djelatniku iz članka 179. stavak 1. točka 1) ovoga zakona da otkaže ugovor o radu ako mu je prethodno dao pismeno upozorenje u svezi sa nedostacima u njegovom radu, naputcima i primjerenim rokom za poboljšanje rada, ako djelatnik ne poboljša rad u ostavljenom roku, a poslodavatelj ne može da mu osigura drugi odgovarajući posao.

Članak 187.

U slučaju spora pred mjerodavnim organom, poslodavatelj je dužan da dokaže postojanje razloga za otkaz ugovora o radu.

26. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima, jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Uslovi i njihovo dejstvo
Član 74. st. (1), (2) i (3)

(1) Ugovor je zaključen pod uslovom ako njegov nastanak ili prestanak zavisi od neizvesne činjenice.

(2) Ako je zaključen pod odložnim uslovom pa se uslov ispuni, ugovor deluje od trenutka njegovog zaključenja, osim ako iz zakona, prirode posla ili volje strana ne proističe nešto drugo.

(3) Ako je zaključen pod raskidnim uslovom, ugovor prestaje važiti kad se uslov ispuni.

VI. Dopustivost

27. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

28. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

29. Ispitujući dopustivost apelacije u smislu članka 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud podsjeća na to da je Odlukom o dopustivosti broj *AP 2698/19* od 10. rujna 2019. godine odbacio kao preuranjenu apelantičinu apelaciju podnesenu protiv Presude Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. travnja 2019. godine, budući da je pred Vrhovnim sudom u tijeku bio postupak povodom apelantičine revizije. Obzirom na to da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rev od 11. rujna 2019. godine revizija odbačena kao nedopuštena zbog formalnih razloga, konačnu odluku u ovom predmetu predstavlja Presuda Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. travnja 2019. godine, pa će Ustavni sud apelacijske navode ispitati u odnosu na tu presudu.

30. U tom kontekstu Ustavni sud, sukladno svojoj praksi (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 2884/06* od 10. siječnja 2008. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba), kao relevantan datum podnošenja apelacije uzima u obzir datum kada je podnesena apelacija koja je odbačena kao preuranjena. Obzirom na to da je apelacija protiv Presude Okružnog suda broj 83 0 Rs 033063 19 Rsž 2 od 16. travnja 2019. godine, koju je apelantica primila 20. svibnja 2019. godine, u predmetu broj *AP 2698/19* podnesena 27. lipnja 2019. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, čime je ispunjen ovaj uvjet dopustivosti predmetne apelacije. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda zato što nije očigledno (*prima facie*) neutemeljena, niti postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva.

31. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

32. Apelantica smatra da joj je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te da je prekršena zabrana diskriminacije iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije u svezi sa člankom 4. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, člankom 11. stavak 1. točka c) i stavak 2. točka a) Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene, kao i članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju u svezi sa člankom 16. Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske i člankom 13. Zakona o jednakopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i člankom 111. Zakona o radu.

Pravo na pravično suđenje

33. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i kривičnim stvarima i druga prava vezana za krivične postupke.

34. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

35. Ustavni sud zapaža da se u konkretnom slučaju postupak iz kojeg su proizašle osporene presude odnosi na utvrđivanje prava iz radnog odnosa, dakle, radi se o predmetu građanskopravne naravi (vidi, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2184/09* od 13. lipnja 2012. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba, točka 24) pa, stoga, apelantica u predmetnom postupku uživa garancije prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

36. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije da preispituju zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi, Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadaća redovitih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi, Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjene Kraljevine*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je ispitati je li eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na učinkovit pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Također, Ustavni sud podsjeća na to da je izvan njegove nadležnosti da procjenjuje kvalitetu zaključaka redovitih sudova u pogledu ocjene dokaza ukoliko se ova ocjena ne doima očigledno proizvoljnom. Ustavni sud naglašava da pri tome redoviti sud nije vezan, ni ograničen posebnim formalnim dokaznim pravilima, ali da slobodna ocjena dokaza zahtijeva obrazloženje kako svakog dokaza pojedinačno, tako i svih dokaza zajedno, te dovođenje svih provedenih dokaza u međusobnu logičnu vezu.

37. Ustavni sud će se, dakle, iznimno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovitog suda kako u postupku utvrđivanja činjenica, tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). U kontekstu navedenog Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna

proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi pravičnom postupku (vidi, Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje, dostupna na www.ustavnisud.ba, te, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. travnja 2013. godine, točka 24). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, obzirom na pitanja koja apelantica postavlja, ispitati je li osporena odluka zasnovana na proizvoljnoj primjeni prava.

38. Također, Ustavni sud ukazuje da, prema ustaljenoj praksi Europskog suda i Ustavnog suda, članak 6. stavak 1. Europske konvencije obvezuje sudove, između ostalog, da obrazlože svoje presude. Ova obveza, međutim, ne može biti shvaćena kao obveza da se u presudi iznesu svi detalji i daju odgovori na sva postavljena pitanja i iznesene argumente (vidi, Ustavni sud, odluke br. *U 62/01* od 5. travnja 2002. godine i *AP 352/04* od 23. ožujka 2005. godine). Mjera u kojoj ova obveza postoji ovisi o naravi odluke (vidi, Europski sud za ljudska prava, *Ruiz Torija protiv Španjolske*, presuda od 9. prosinca 1994. godine, Serija A, broj 303-A, stavak 29). Europski i Ustavni sud su u brojnim odlukama ukazali da domaći sudovi imaju određenu diskrecijsku ocjenu u svezi s tim koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenom predmetu, ali, istodobno, imaju obvezu da obrazlože svoju odluku tako što će navesti jasne i razumljive razloge na kojima su tu odluku utemeljili (vidi, Europski sud, *Suominen protiv Finske*, presuda od 1. srpnja 2003. godine, aplikacija broj 37801/97, stavak 36, i, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka broj *AP 5/05* od 14. ožujka 2006. godine).

39. Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju ispitati je li pobijana odluka Okružnog suda utemeljena na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, odnosno zadovoljava li obrazloženje te presude standarde iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

40. Iz obrazloženja prvostupanjske i drugostupanjske presude proizlazi da je tijekom postupka utvrđeno da je apelantici rješenjem od 17. svibnja 2016. godine kojim je stalno raspoređena na radno mjesto referenta za primitak pošte i ovjeru rukopisa i prijepisa naloženo da do 31. prosinca 2016. godine položi stručni ispit i da će joj, u protivnom, prestati radni odnos, te da apelantica do tog roka nije položila stručni ispit i da joj je tužena rješenjem od 28. prosinca 2016. godine otkazala ugovor o radu.

41. Osnovni sud je smatrao da su rješenje tužene kojim je apelantici otkazan ugovor o radu i rješenje kojim je odbijen prigovor protiv tog rješenja nezakoniti, jer tužena, sukladno članku 181. Zakona o radu, apelantici nije prethodno dala pismeno upozorenje u svezi sa nedostacima u njezinom radu, uputama i primjerenim rokom za poboljšanje rada. Isto tako, Osnovni sud je iz provedenih materijalnih dokaza zaključio da je apelantica stavljena u nejednakopravan položaj u odnosu na uposlenika Osmana Cerjakovića, kojem je rješenjem o rasporedu na radno mjesto referenta za primitak pošte i ovjeru potpisa od 3. listopada 2016. godine ostavljen rok od godinu dana za polaganje stručnog ispita, a apelantici šest mjeseci. Također je istaknuto da je postojanje objektivnih okolnosti - bolesti djeteta bilo dodatni razlog da tužena postupi u smislu članka 181. Zakona o radu, što tužena nije učinila.

42. S druge strane, Okružni sud je smatrao da je apelantici radni odnos kod tužene prestao zbog nepostojanja uvjeta za njegovo zasnivanje, a ne zbog stjecanja neke od zakonskih osnova za prestanak radnog odnosa koji je prethodno zasnovan zakonito obzirom na to da je apelantica raspoređena kod tužene na navedene poslove pod odložnim uvjetom koji nije ispunjen, jer apelantica nije položila stručni ispit u ostavljenom roku i time ispunila obligatorni uvjet za zasnivanje radnog odnosa, u smislu članka 7. točka 6. Zakona o radnim odnosima u državnim tijelima. Okružni sud je, također, zaključio da se rok od godinu dana iz članka 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjoj organizaciji nije mogao primijeniti u apelantičinom slučaju.

43. U svezi sa navedenim, Ustavni sud zapaža da je položen stručni ispit poseban uvjet za radno mjesto referenta za primitak pošte i ovjeru potpisa propisan Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji. Rok od šest mjeseci, kako je to tužena u svom rješenju o rasporedu apelantice na navedeno radno mjesto odredila, može predstavljati "razumni rok", kako je to utvrdio i Osnovni sud, te Ustavni sud ne vidi proizvoljnost u ovom zaključku redovitih sudova. Ustavni sud, dalje, zapaža da je u izreci rješenja navedeno da će apelantici, ukoliko ne položi stručni ispit u ostavljenom roku, prestati radni odnos, kako je to propisano člankom 26. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji koji je bio na snazi u vrijeme donošenja rješenja. U tom smislu apelantica je već tada bila obaviještena da će joj radni odnos prestati ukoliko u roku koji joj je određen tim rješenjem ne položi stručni ispit.

44. Međutim, Ustavni sud smatra da je proizvoljan zaključak sudova da je neutemeljeno apelantičino pozivanje na članak 23. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjoj organizaciji, te da se ova izmjena isključivo odnosi na osobe koje za pet godina stječu uvjet za mirovinu i da se ova odredba ne odnosi na druge uposlenike, pa tako i na apelanticu. Naime, apelantica je rješenjem od 17. svibnja 2016. godine za stalno raspoređena na radno mjesto referenta za primitak pošte i ovjeru rukopisa i prijepisa, te joj je naloženo da do 31. prosinca 2016. godine položi stručni ispit i da će joj, u protivnom, prestati radni odnos sukladno članku 26. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji iz 2013. godine koji je bio na snazi u vrijeme donošenja tog rješenja. Odredbom članka 27. istog pravilnika je propisano da radnici koji ne ispunjavaju uvjete u pogledu stručne spreme za obavljanje poslova i zadataka pojedinih radnih mjesta, a kojima je ostalo najviše do pet godina za ostvarivanje prava na mirovinu, ostaju na tim radnim mjestima i oni nisu dužni polagati stručni ispit za rad u tijelima uprave, ili ispunjavati drugi uvjet predviđen ovim pravilnikom ukoliko to nije neophodno za rad na tim poslovima. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je odredbom članka 23. Izmjena i dopuna Pravilnika o unutarnjoj organizaciji iz travnja 2016. godine, koji je stupio na snagu 22. lipnja 2016. godine, izmijenjen članak 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji koji se odnosio na uposlene koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za mirovinu a nisu imali položen stručni ispit. Izmijenjena odredba članka 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji glasi: "Radnici koji nemaju položen stručni ispit za rad u organima uprave, ili ne posjeduju potrebni certifikat o osposobljenosti, dužni su u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna ovog pravilnika položiti stručni ispit i pribaviti dokaz o osposobljenosti za odgovarajuće radno mjesto." Dakle, iz sadržaja navedene odredbe ne proizlazi da se ona više veže za radnike kojima je ostalo najviše do pet godina za ostvarivanje prava na mirovinu, već da, upravo protivno, proizlazi da se ona odnosi na sve radnike koji u vrijeme stupanja na snagu ovih izmjena nisu imali položen stručni ispit, ili im je nedostajao neki drugi vid osposobljenosti za odgovarajuće radno mjesto. Činjenica je da je odredba članka 26. osnovnog teksta Pravilnika o unutarnjoj organizaciji ostala na snazi i nakon što su stupile na snagu njegove izmjene i dopune, ali Okružni sud nije smio zanemariti sadržaj izmijenjene odredbe članka 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji koja se nakon izmjena nije odnosila na osobe koje za pet godina stječu uvjet za mirovinu, nego na sve radnike koji nisu imali položen stručni ispit u momentu stupanja na snagu

izmjena Pravilnika, te rješenja o otkazu ugovora o radu apelantici razmotriti i u svjetlu navedene odredbe. Ovo osobito zbog toga što iz činjenica utvrđenih tijekom postupka proizlazi da je upravo izmijenjena odredba članka 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji primijenjena u slučaju drugog uposlenika koji, prema činjenicama prezentiranim u presudama u predmetnom parničnom postupku koji je okončan osporenom presudom Okružnog suda, nije u kategoriji uposlenika koji imaju najviše pet godina do ispunjavanja uvjeta za mirovinu. Štoviše, Ustavni sud zapaža da u apelantičinom slučaju ne samo da nije primijenjena izmijenjena odredba članka 27. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji (što je učinjeno u slučaju drugog uposlenog) već da je apelantici radni odnos prestao prije isteka i prvobitnog roka u kojem je apelantica bila dužna položiti stručni ispit. Naime, prema rješenju poslodavca od 17. svibnja 2016. godine, apelantica je bila dužna položiti stručni ispit do 31. prosinca 2016. godine, u protivnom, prestat će joj radni odnos. Međutim, rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici tuženi je donio 28. prosinca 2016. godine, tj. tri dana prije isteka roka u kojem je apelantica bila dužna položiti stručni ispit. Ta činjenica, prema mišljenju Ustavnog suda, osobito je relevantna za obrazloženje drugostupanjske presude u dijelu u kojem Okružni sud obrazlaže da je primjenom pravila o djejstvu odložnog uvjeta radni odnos zasnovan rješenjem pod odložnim uvjetom prestao protekom posljednjeg dana roka kada je ovaj uvjet morao biti ispunjen, zanemarujući pri tome činjenicu da posljednji dan kada je apelantica trebala položiti stručni ispit nije 28. prosinac 2016. godine, već da je to 31. prosinac 2016. godine, iako je rješenje o prestanku radnog odnosa apelantici doneseno 28. prosinca 2016. godine, prije isteka ostavljenog roka za polaganje stručnog ispita.

45. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je u konkretnom slučaju došlo do povrede članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

46. U pogledu apelantičinih navoda kojim ukazuje na pristranost sudaca Okružnog suda, iz osporene presude Okružnog suda, kao i cjelokupne dokumentacije dostavljene uz apelacije ne proizlazi da je apelantica u odgovoru na priziv ukazivala na eventualne razloge koji bi ukazivali na pristranost sudaca tog suda, ili da je tražila njihovo izuzeće, iako je nepobitno i u vrijeme davanja odgovora na priziv znala da će odlučivati o predmetu Okružni sud, koji se nalazi u istoj zgradi kao i tužena. Pri tome je evidentno i da je apelantica bila svjesna da će o njezinoj tužbi za ostvarivanje prava iz radnog odnosa odlučivati Osnovni sud, koji u predmetnom postupku, zapravo, ima procesnu poziciju tuženog, ali ni prilikom podnošenja tužbe nije problematizirala to pitanje Imajući u vidu navedeno, te podržavajući svoju praksu u ovakvim slučajevima, kada apelant određene navode prvi put ističe u apelaciji, Ustavni sud smatra da apelantica ove navode u tom pravcu nije mogla uspješno isticati tek u postupku pred Ustavnim sudom, budući da ih je bila dužna koristiti u postupku pred redovitim sudovima (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP 476/04* od 17. prosinca 2004. godine, točka 26, i *AP 1766/17* od 10. travnja 2019. godine, točka 35, dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

Pravo na imovinu

47. Obzirom na zaključak u pogledu povrede članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebice razmatrati navode o povredi članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te navode o povredi članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije, kao i članka 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

VIII. Zaključak

48. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada su redoviti sudovi pri donošenju svoje odluke očigledno proizvoljno tumačili i primijenili pojedine relevantne odredbe Pravilnika o unutarnjoj organizaciji tužene, a druge relevantne odredbe nisu uopće primijenili.

49. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

50. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

444

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 4877/19**, рјешавајући апелацију **Суада Смајловића**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
на сједници одржаној 7. априла 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Суада Смајловића** поднесена против пресуда Суда Босне и Херцеговине бр. С1 1 К 020519 19 Крж од 10. септембра 2019. године и С1 1 К 020519 16 Кри од 14. септембра 2018. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Суад Смајловић (у даљњем тексту: апелант) из Тузле, којег заступају Васвија Видовић, адвокат из Сарајева, и Мирна Делалић, адвокат из Тузле, поднио је 19. децембра 2019. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против пресуда Суда Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Суд БиХ) бр. С1 1 К 020519 19 Крж од 10. септембра 2019. године и С1 1 К 020519 16 Кри од 14. септембра 2018. године.

2. Апелант је затражио доношење привремене мјере којом се налаже "Суду БиХ и Казнено-поправном заводу у који апелант треба да буде упућен на издржавање казне затвора да апеланта неће упутити на издржавање изречене казне до доношења коначне одлуке Уставног суда по апелацији."

II. Поступак пред Уставним судом

3. Уставни суд је Одлуком о привременој мјери број АП 4877/19 од 15. јануара 2020. године одбио апелантов захтјев за доношење привремене мјере.

4. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Суда БиХ и Тужилаштва Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Тужилаштво БиХ) затражено је 5. јануара 2021. године да доставе одговор на апелацију.

5. Суд БиХ је одговор доставио 15. јануара 2021. године, а Тужилаштво БиХ 12. јануара 2021. године.

III. Чињенично стање

6. Чињенице предмета које произлазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин.

7. Суд БиХ је Пресудом број С1 1 К 020519 16 Кри од 14. септембра 2018. године апеланта и оптуженог И. А. прогласио кривим да су за вријеме рата у БиХ, у вријеме оружаног сукоба између ВРС и Армије РБиХ, као припадници Армије РБиХ, поступајући супротно правилима Међународног хуманитарног права, кршећи члан 3 став 1 тачке а) и ц) Женевске конвенције о заштити грађанских лица за вријеме рата од 12. августа 1949. године (у даљњем тексту: Женевска конвенција), 12. јула 1992. године, апелант (тачка 4 изреке пресуде) у поподневним часовима испред Полицијске станице у Сребреници (у даљњем тексту: ПС Сребреница) рафалом из аутоматске пушке пуцао у мртва тијела цивила мушкараца српске националности која су се налазила на каросерији камиона, што је за посљедицу имало скрнављење поменутих тијела, а чиме је починио кривично дјело ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 Кривичног закона СФРЈ (у даљњем тексту: КЗСФРЈ). Апеланту је изречена казна затвора од једне године.

8. Истом пресудом апелант је ослобођен оптужби да је радњама описаним у изреци првостепене пресуде (тачка 3) починио кривично дјело ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 КЗСФРЈ у вези са чланом 22 истог закона.

9. Из образложења пресуде произлази да је Суд БиХ у дијелу означеном "Стандарди оцјене доказа и општа оцјена доказа" истакао, поред осталог, да исказ свједока треба да буде искрен и поуздан, да је суд имао у виду да су свједоци свједочили о чињеницама које су се догодиле много година прије давања исказа, да је присутна несигурност усљед несталности људске перцепције у односу на трауматичне догађаје и сјећања тих догађаја. Надаље, указано је да је приликом оцјене исказа свједока који су свједочили у предметном поступку суд посебно цијенио њихово држање, понашање и карактер, те да су у односу на њих размотрени и други докази и околности у вези с тим предметом. Недосљедности у исказу свједока не значе саме по себи да вијеће то свједочење мора одбацити као непоуздано. Слично томе, фактори као што су временски размак између догађаја и свједочења, могући утицај трећих лица, неподударности или стресне околности у вријеме догађаја не искључују аутоматски могућност да се вијеће ослони на такав исказ, с тим да при оцјени доказа узме у обзир и такве факторе. Позивајући се на праксу Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) у предмету *Garcia Ruiz против Шпаније*, првостепени суд је истакао да, иако је обавезан дати разлоге за своју одлуку, при том се не мора детаљно бавити сваким аргументом који је изнијела нека од страна у поступку. Указано је и на ставове Међународног кривичног суда за бившу Југославију (у даљњем тексту: МКСЈ) у предмету *Квочка*, према којима је ствар дискреционе оцјене претресног вијећа које ће правне аргументе размотрити, а кад се ради о чињеницама вијеће је дужно да изведе само оне закључке који су од суштинске важности за утврђивање кривице по одређеној тачки оптужнице, да није нужно осврта се на сваки исказ свједока или сваки доказ у судском спису, односно у предмету *Мицић и др.*, према којем претресно вијеће није дужно да у својој пресуди износи и оправдава своје налазе у вези са свиме што је изнесено током суђења. Суд БиХ се позвао на став Међународног кривичног суда за Руанду (у даљњем тексту: МКСР) у предмету *Nahimana и др.*, према којем претресно вијеће има пуно дискреционо право да одмјери коју ће тежину и вјеродостојност приписати исказу неког свједока. При том, претресно вијеће мора узимати у обзир релевантне факторе у зависности од конкретног случаја, укључујући и понашање свједока у судници, његову улогу у датим догађајима, увјерљивост и јасноћу његовог исказа, питања да ли има противрјечности или недосљедности у његовим узастопним изјавама или између његовог свједочења и других доказа, раније примјере лажног свједочења, мотивацију за давање лажног исказа, те одговоре тог свједока током унакрсног испитивања. Најзад, у овом дијелу је истакнуто да се Суд БиХ руководио чланом 3 Закона о кривичном поступку БиХ (у даљњем тексту: ЗКПБиХ), према којем је терет утврђивања кривице оптуженог на Тужилаштву, које то мора урадити ван разумне сумње.

10. Надаље, из дијела означеног као "Кредибилитет свједока 'О2'" произлази да је првостепени суд увјерење о апелантовој кривици за радње описане у тачки 4 изреке пресуде засновао искључиво, односно у одлучујућој мјери на исказу овог свједока. У вези с тим је најприје указано на став из предмета *Вуковић и др.*, према којем се не би могло сматрати да је неправично уколико би се одлука о кривици заснивала на исказу само једног свједока, али само уколико је тај исказ довољно увјерљив и логичан, сагласан свим осталим доказима, као и да је одлука која се на њему заснива једини могући разуман закључак у предмету. Према ставу првостепеног суда, свједок "О2" је на главном претресу на увјерљив, објективан и детаљан начин описао ток догађаја у погледу акције на село Залазје, изнио лична сазнања о судбини оштећених, при чему је посебно наглашено да његов исказ обилује детаљима који могу бити познати само непосредном посматрачу предметних инкриминација. Надаље је указано да из његовог исказа произлази његова воља да изнесе сва сазнања која има о предметним инкриминацијама, уз одсуство било каквог мотива да неосновано оптужи своје саборце. Свједок "О2" је истакао да добро познаје оптужене и да је за њих везан "не само другарством, јаранством" већ и да има породичне везе с одређеним оптуженим. Свједочећи о радњама које су његови саборци предузели критичне прилике, према ставу првостепеног суда, свједок "О2" је изнио оно што је лично видио и чуо, не желећи да неосновано терети апеланта и не спорећи с друге стране да о појединим чињеницама уопште нема сазнања или посједује само посредна сазнања, а што додатно указује на вјеродостојност исказа овог свједока. Иако је свједок "О2" био једини очевидац предметне инкриминације, првостепени суд је, посматрајући га у вези с осталим проведеним доказима, закључио да се ради о логичном слиједу догађаја, због чега је његово свједочење оцијењено кредибилним. Извјесне недосљедности у исказу овог свједока нису сматране од одлучујућег значаја за доношење другачије одлуке. У вези с тим је указано на апелантове тврдње и доказе које је предочио оспоравајући

кредибилитет овог свједока, који су цијењени у вези с исказом свједока "О2" и осталим проведеним доказима. При том, наглашено је да се суд у том смислу ограничио на исказ свједока "О2" у оним дијеловима који су били релевантни за одлучивање у овом кривичном предмету и предметни докази које је уложила одбрана нису довели у питање кредибилитет овог свједока у том смислу. Суд је имао у виду да се ради о лицу које је раније осуђивано, а што ни сам свједок није спорио. Међутим, оцијењено је да та чињеница сама по себи није довољна да се његов исказ *a priori* сматра непоузданим, поготово што је свједок износио лична запажања о догађајима који чињенично немају било какву временску или просторну везу с дјелима за која је исти свједок кривично или прекршајно одговарао. Вијеће подсјећа да је исказ овог свједока цијенило с посебном пажњом, односно да је након детаљне и свестране анализе проведених доказа исказ свједока "О2" оцијенило вјеродостојним и у битним дијеловима сагласним те допуњујућим осталим проведеним доказима.

11. Из образложења пресуде даље произлази да је Суд БиХ истакао да је за постојање кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва неопходно да радња извршења представља кршење правила међународног права за вријеме рата, оружаног сукоба или окупације, тј. да се ради о дјелу бланкетног карактера, односно кршење правила међународног права код овог кривичног дјела представља објективни услов инкриминације. Слиједом наведеног, за утврђивање овог елемента кривичног дјела суд је узео у обзир женевске конвенције. При том, наглашено је да за постојање кривичног дјела из члана 142 КЗСФРЈ није неопходно (није услов постојања самог дјела) да починилац зна или има намјеру да крши међународну норму, већ је довољно да посједује свијест о општој противправности дјела, односно да је оно супротно правилима садржаним у међународним уговорима, те принципима и правилима међународног права која су општепризната и примјењива у оружаним сукобима, док се код предузимања конкретних, појединачних радњи извршења свакако мора цијенити субјективни однос починиоца према дјелу.

12. Надаље, из образложења пресуде произлази да је апеланту стављено на терет поступање супротно заједничком члану 3 женевских конвенција који се сматра обичајним правом и минимумом од којег зарађене стране никада не би требале одступити. Да би се утврдило кршење правила међународног права, неопходно је да се утврди да ли је дјело било усмјерено против посебне категорије лица која су заштићена чланом 3 став 1 Конвенције, а то су "лица која не учествују непосредно у непријатељствима, подразумијевајући ту и припаднике оружаних снага који су положили оружје и лица онеспособљена за борбу усљед болести, рана, лишења слободе или из било којег другог разлога". Надаље, указано је на члан 4 став 1 Додатног протокола уз женевске конвенције, према којем се, поред осталог, свим лицима која узимају учешће у непријатељствима, односно која су престала учествовати у њима, гарантује право да њихова личност, част и увјерење, те вјерско увјерење буду поштовани, као и хуман третман без дискриминације. Указано је и на став 2 тачка а) истог члана према којем је забрањено насиље над животом, здрављем и физичким или менталним благостањем људи, нарочито убиство и окрутно поступање као што су мучење, сакаћење или било који облик тјелесне казне. Најзад, у овом дијелу је указано и на члан 13 Протокола II који прописује заштиту цивилног становништва према којем цивили неће бити предмет напада, те су забрањени акти или пријетње насиљем, чији је главни циљ да шире страх међу цивилним становништвом, а коју заштиту уживају уколико не узимају, и за вријеме док не узимају, директно учешће у непријатељствима.

13. На основу исказа саслушаних свједока "О2", М. Л., В. И., М. Ј., Д. Л., Р. Т., Љ. Р., З. П., С. Ц. и Ј. В. суд је утврдио да су оштећена лица, наведена у чињеничном опису тачке 4 предметне оптужнице, била цивили, односно да се радило о категорији која ужива заштиту сходно одредбама заједничког члана 3 женевских конвенција, те чл. 4 и 13 Додатног протокола уз женевске конвенције (Протокол II). У вези с тим је указано да из проведених доказа, прије свега исказа свједока "О2", произлази чињеница да су се на камиону који се налазио пред ПС у Сребреници налазила мртва тијела која су са Залазја довезена пред ПС у Сребреници. Када је ријеч о наведеним мртвим тијелима, истакнуто је да на главном претресу нису изведени докази који несумњиво указују на идентитет тих лица, вријеме и начин на који су преминули, као ни друге релевантне чињенице на основу којих би се са сигурношћу могао одредити статус оштећених. Тако је свједок В. И. у свом исказу навео да је критичног дана приликом напада на село Залазје погинуо М. Р., који је убијен на излазу из своје куће, а који није био војни обвезник и који је у моменту убиства био ненаоружан и у цивилном одијелу. Указано је да на основу проведених доказа није утврђено да ли је критичне прилике погинули М. Р. био међу мртвим лицима на камиону који је дошао са Залазја у Сребреницу. На другој страни, једини свједок оптужбе који је говорио о мртвим тијелима мушкараца српске националности која су довезена са Залазја пред ПС у Сребреници јесте свједок "О2". Међутим, свједок "О2", свједочећи на главном претресу, није имао сазнања о околностима страдања наведених лица, осим у случају судије И., за кога је навео да је убијен након лишавања слободе. Исти свједок је изјавио како је видио да су четири мртва тијела натоварена на камион, те потом заједно са живим заробљеним лицима и са заплијењеним наоружањем довезена пред ПС у Сребреници. Свједок "О2", осим судије И., није знао ко су била та мртва лица, само му је било познато да су били Срби. Слиједом наведеног, закључено је да у вријеме извршења инкриминисаног дјела оштећени нису учествовали у непријатељствима, а чега је апелант био потпуно свјестан. С обзиром на то да на основу проведених доказа суд није могао несумњиво утврдити статус мртвих лица, то је закључак о њиховом статусу донесен примјеном члана 50 став 1 Допунског протокола I Женевске конвенције који прописује да ће се у случају сумње да ли је неко лице цивил то лице сматрати за цивила.

14. Суд БиХ је на основу анализе проведених доказа утврдио да се у апелантовим радњама из тачке 4 изреке пресуде стичу обиљежја нечовјечног поступања из члана 142 КЗСФРЈ, те да је апелант инкриминисане радње предузео с директним умишљајем. У вези с тим је указано да је нечовјечно поступање прописано као радња почињења кривичног дјела из цитиране одредбе, као и да га КЗСФРЈ прецизније не дефинише, те да су законски прописи о нечовјечном поступању добро уређени обичајним међународним правом, те у пракси МКСЈ и МКСР. Да би се кривично дјело нечовјечног поступања квалификовало као ратни злочин потребно је да су задовољени сљедећи елементи: да је радња или пропуст проузроковала тешку душевну или физичку патњу или повреду, односно да представљају тежак напад на људско достојанство; да је радња или пропуст намјерно извршена од оптуженог или лица за чије радње и пропусте оптужени

сноси кривичну одговорност; да је почињена према лицима која не учествују директно у непријатељствима. У прилог наведеном указано је на ставове из предмета МКСЈ о нечовјечном поступању (*Делалић и др.*, *Налетелић и др.*), те став Европског суда (предмет *Ирска против Велике Британије*). При том, Суд БиХ је посебно имао у виду став МКСЈ у предмету *Тихомир Блашкић*, према којем је, поред осталог, "(…) нечовјечно поступање (је) намјерно поступање које није у складу са фундаменталним принципом човјечности и сачињава кишобран под који потпадају преостала тешка кршења садржана у конвенцијама. Зато, дјела која су у конвенцијама и коментарима окарактерисана као нечовјечна или која су неспојива с принципом човјечности представљају примјере дјела која се могу окарактерисати као нечовјечно поступање. Категорија нечовјечног поступања не обухвата само дјела као што су мучење или хотимично наношење тешке патње или тешке повреде тјелесног и душевног интегритета или здравља, него обухвата и друга дјела која нису у складу с основним принципом човјечног поступања, а посебно она којима се наноси повреда личног достојанства". На основу свега наведеног, закључено је да "нечовјечно поступање" дефинисано по међународном праву подразумијева и радње наношења лицу снажног тјелесног и душевног бола и патње и наношења повреда физичког интегритета и здравља, које су по домаћем материјалном закону алтернативно инкриминисане одредбом члана 142 КЗСФРЈ.

15. Надаље, када је ријеч о нападу на "лично достојанство" као *actus reus* нечовјечног поступања, указано је да је наведени појам дефинисан *Елементима злочина* за Међународни кривични суд као акт којим се понижава, деградира или на други начин повређује достојанство лица у таквом степену "да би то генерално било препознато као насиље над личним достојанством". Имајући у виду чињеницу да се деградирајући поступак може примијенити и на мртва лица, односно да жртва не треба да буде лично свјесна понижења, то злочин "извршавање дјела која угрожавају лично достојанство обухвата и сакаћење (скрнављење) посмртних остатака."

16. Из образложења пресуде даље произлази да је првостепени суд наведене апелантове радње третирао као нечовјечно поступање према међународном праву руководећи се елементима успостављеним праксом међународних трибунала за ратне злочине.

17. Суд БиХ је закључак о апелантовој кривици засновао на детаљно интерпретираном исказу свједока "О2" као непосредног очевица инкриминисаног догађаја, из којег, поред осталог, произлази да је апеланта познавао од раније, да га је посјећивао у његовој кући, да је апелантова мајка из Пећи (Пећанка), а да је он звао "прија", да су апеланта код куће сви звали Мирсад. Слиједом наведеног, није прихваћена апелантова тврдња да га свједок "О2" уопште не познаје (јер је помињао Мирсада, а не Суада, јер његовој мајци није надимак Пећанка), те је указано и да је свједок "О2" у судници показао на апеланта. Свједок "О2" је у свом исказу навео и да је критичног дана у Залазју, а затим и у Сребреници, видио апеланта, као и да је видио четири леша мушких лица за која је само знао да су Срби, да су лешеви утоварени на камион и довезени у Сребреницу пред ПС. Свједок "О2" је даље описао да је по доласку камиона са заробљенима и лешевима са Залазја пред ПС Сребреница дошао оптужени И. А., те описао како је пуцао у једног од завезаних заробљеника на камиону. Након тога, присутни припадници Армије РБиХ, међу којим је био и апелант, почели су истоварати оружје и сандуке с камиона, а у том тренутку је апелант примијетио да се лице у које је претходно пуцао оптужени И. А. помјера па, уз коментар: "Нема потребе да га држимо овако, да се пати.", рафалом из аутоматске пушке пуцао у њега и по осталим мртвим тијелима која су се налазила на камиону.

18. Из образложења пресуде даље произлази да није прихваћен апелантов алиби да критичног дана није био пред ПС Сребреница. У вези с тим је указано да из исказа свједока одбране С. Г. произлази да је критичног дана апелант с групом припадника Армије РБиХ отишао према Залазју, да је током акције овај свједок сазнао од Р. Г. да је апелантов шурјак погинуо, да је и он рањен, након чега је на једној кривини на којој је видио и апеланта утоварен у камион и довезен у Сребреницу, али да апелант није био на камиону. Свједок одбране З. С. је такође потврдио да апелант није био на камиону који је довео рањенике, међу којим је био и свједок С. Г., односно да апеланта критичног дана и није видио у Сребреници. Најзад, свједок М. М. је изјавио да је критичног дана, након окончања акције на Залазје, с апелантом до касних вечерњих часова тражио апелантовог шурјака за којег су чули да је тешко рањен. На основу наведених исказа, суд је утврдио као неспорно да је апелант критичне прилике био на Залазју, а како је навео и свједок "О2". Надаље, имајући у виду исказ свједока С. Г., првостепени суд је закључио да је припадницима Армије РБиХ већ било познато да је апелантов шурјак погинуо због чега није прихваћена тврдња да је апелант до касних вечерњих часова са свједоком М. М. тражио рањеног шурјака. Такође, указано је и да је свједок "О2" на увјерљив начин описао да је апеланта видио у Сребреници, као и да не постоји ништа што би упутило на закључак да је свједок "О2" имао било какав мотив да апеланта лажно оптужи за радње из тачке 4 изреке првостепене пресуде.

19. Суд БиХ је у цијелости поклонио вјеру исказу свједока "О2" на главном претресу закључивши да је исказ тог свједока, непосредног очевица инкриминисаног догађаја, вјеродостојан и довољан за доношење осуђујуће пресуде у погледу инкриминација из тачке 4 изреке пресуде. Према ставу суда, свједок "О2" је приликом саслушања на главном претресу увјерљиво и објективно описао шта се критичне прилике десило пред ПС у Сребреници, односно он је инкриминисани догађај описао јасно и концизно, али истовремено и детаљно. Имајући у виду такав исказ свједока "О2", суд је, ван разумне сумње, закључио да је доказано да је критичне прилике апелант пуцао у мртва тијела цивила српске националности, а што је за посљедицу имало скрнављење наведених тијела, те је оцијењено да апелантове радње представљају тежак напад на људско достојанство. При том, суд се руководио и чињеницом да понижење оштећених, у смислу повреде њиховог достојанства, није засновано на субјективној перцепцији дјела жртава, већ се руководио објективним критеријумима који се огледају у чињеници да је дјело усмјерено према незаштићеним лицима, а што је апеланту морало бити познато, односно да је дјело које је предузео у датим околностима било обухваћено свијешћу о могућим посљедицама његових поступака на деградацију достојанства жртава. Слиједом наведеног, закључено је да је апелант радњама описаним у тачки 4 изреке пресуде прекршио одредбе заједничког члана 3 женевских конвенција из 1949. године, и то став 1 тачка ц), и тиме починио кривично дјело ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 став 1 КЗСФРЈ, као и да је при том поступао с директним умишљајем.

20. У вези с околношћу да је свједок "О2" једини свједок на основу чијег исказа је апелант проглашен кривим, Суд БиХ је подсјетио да не постоји правило према којем исказ једног свједока, да би могао бити прихваћен као доказ, мора бити поткријепљен осталим проведеним доказима. Важна је поузданост и вјеродостојност која се том исказу придаје. Осим тога, указано је и на став Суда БиХ да је за утврђивање релевантности чињеница као опредјељујући критеријум квалитет свједочења, а не пуки број доказа, односно "да је инхерентно право суда да утврђује чињенице на основу принципа слободне оцјене доказа и у складу с личним увјерењем сваког од судија. Ради се о широко постављеном дискреционом праву које је подложно одређеном броју ограничења." Међутим, на принцип *unus testis nullus testis* (један свједок није довољан), који захтијева поткрепљивање свједочења јединог свједока неке релевантне чињенице другим свједоком, више се не позива готово ниједан модерни континентални правни систем. Најзад, Суд БиХ је подсјетио и на праксу у предмету *Мејакић и др.* да "доказ који је законит, аутентичан и вјеродостојан може бити довољан да се оптужени осуди, чак и ако је ријеч о исказу само једног свједока". У прилог таквом закључку указано је и на став МКСР гдје је претресно вијеће, примјењујући правило 96 Правилника о поступку и доказима МКСЈ и МКСР, закључило "да вијеће може заснивати своје закључке само на једном исказу уколико је тај исказ релевантан и вјеродостојан".

21. У овом дијелу Суд БиХ је указао и да је чињенични опис тачке 4 изреке пресуде прилагодио проведеним доказима, не мијењајући одлучне чињенице и не доводећи апеланта у неповољнији положај. У вези с тим је указано да су из чињеничног описа испуштени дијелови који су се односили на тачан број заробљених и мртвих на камиону у моменту извршења инкриминисаног дјела, о којим чињеницама свједок "О2" на главном претресу није свједочио.

22. Из образложења пресуде даље произлази да је због недостатка доказа апелант ослобођен оптужби да је, након што је оптужени И. А. из полицијске станице изгурао два цивила српске националности и пуцао у њих, примијетио да је један од њих још жив па пуцао у њега. Ово из разлога што је свједок "О2" као непосредни очевидац спорног догађаја, поред осталог, изјавио да лица у која је пуцао оптужени И. А. након тога више нису давала знакове живота, односно потврдио приликом унакрсног испитивања да апелант није пуцао нити у једног од те двојице цивила.

23. Суд БиХ је Пресудом број С1 1 К 020519 19 Крж од 10. септембра 2019. године апелантову жалбу против првостепене пресуде у цијелости одбио као неосновану. Жалба Тужилаштва БиХ је дјелимично уважена у односу на дио који се односио на изречену казну апеланту, па је првостепена пресуда преиначена у том дијелу тако да је апеланту изречена казна затвора у трајању од три године.

24. Из образложења пресуде произлази да су неоснованим оцијењене апелантове тврдње да је дошло до повреде објективног идентитета између пресуде и оптужнице, односно да је првостепени суд прекорачио и шире поставио оптужницу на његову штету. Разматрајући апелантове приговоре који су се односили на изостављање одређених чињеничних навода у изреци пресуде (број мртвих тијела и околности које указују на идентитет и поријекло мртвих тијела цивила српске националности) у односу на потврђену оптужницу, закључено је да је првостепени суд само извршио прецизирање чињеничног описа у складу с резултатима доказног поступка, о чему је и дао разлоге у образложењу првостепене пресуде, које као правилне и ваљане прихвата и овај суд. У вези с тим је указано да у ситуацији да је првостепени суд прихватио да су се на каросерији налазила четири мртва тијела како је то навео свједок "О2" умјесто седам како је наведено у оптужници, то не би довело до ослобађајуће пресуде за ту тачку оптужнице, па чак ни за преостала три тијела, а радило би се свакако о пресуђеној ствари за овај кривичноправни догађај. У вези с идентитетом жртава, указано је на исказ свједока "О2" који је навео да су се на камиону који се налазио испред ПС у Сребреници налазила мртва тијела која су са Залазја довезена пред ПС у Сребреници, да је у изреци пресуде наведено да се ради о цивилима српске националности, те да је у околностима када првостепени суд није могао са сигурношћу утврдити статус сваког од мртвих лица закључак о њиховом цивилном статусу исправно донесен на основу члана 50 став 1 Допунског протокола I Конвенције, који прописује да се у случају сумње да ли је неко лице цивил то лице сматра цивилом.

25. Суд БиХ је неоснованом оцијенио апелантову тврдњу да му је повријеђено право на одбрану због непрецизне оптужнице, те због накнадних измјена у чињеничном опису тачке 4 оптужнице. У вези с тим је указано да је из оптужнице видљиво да је садржавала све законом прописане елементе – вријеме и мјесто учињења кривичног дјела, предмет на којем је и средство којим је извршено кривично дјело тако да је оптужени од самог почетка био упознат с тим шта му се ставља на терет, а прецизирано је и да се ради о кривичном дјелу из члана 142 став 1 КЗСФРЈ. Такође, указано је и да је члан 142 став 1 КЗСФРЈ сложена законска дефиниција с вишеструко постављеним алтернативним диспозицијама радњи извршења, које су смјештене у једну цјелину прописивањем и јединствене санкције за сваку од тих радњи, чиме ни једној од њих није дат посебан примат или је квалификована као одређени посебни облик одговорности, а због чега би било неопходно да се то истакне и напомене у правном опису дјела. Према ставу другостепеног суда, апелант је знао шта му се ставља на терет, бранио се од чињеничног супстрата у којем су описана сва битна обиљежја кривичног дјела које му је стављено на терет, а не од законског назива кривичног дјела, који у самој пресуди може бити и измијењен, с обзиром на то да суд није везан правном квалификацијом из оптужнице.

26. Из образложења пресуде даље произлази и да су неоснованим оцијењене апелантове тврдње да је изрека првостепене пресуде неразумљива. У вези с апелантовом тврдњом да нема конкретизације тога супротно којој тачки и одредби међународног права је поступао, указано је да се у дијелу I изреке побијане пресуде децидирано наводи да су апелант и оптужени И. А. поступали супротно правилима међународног хуманитарног права кршећи члан 3 став 1 тачке а) и ц) Женевске конвенције. Коју одредбу међународног права је прекршио који од њих јасно произлази из чињеничних описа конкретних кривичних дјела ратних злочина, а то је и више пута наглашено у образложењу побијане пресуде (да се на апеланта односи тачка ц). У вези с тврдњом да је изостала радња извршења, указано је да је у изреци првостепене пресуде наведено да је апелант пуцао из аутоматске пушке у тијела цивила мушкараца српске националности, односно да чињенични опис садржи апелантову радњу извршења, која, у суштини, представља радњу нечовјечног поступања, која је као таква

прописана чланом 142 КЗСФРЈ. Надаље, у вези с тврдњом да изрека првостепене пресуде не садржи детаљан опис о којим мртвим тијелима се ради, указано је да чињенични опис садржи довољну одредницу која се односи на заштићену категорију лица – цивиле, према којима су радње предузете. Такође, према ставу другостепеног суда, нереално је било очекивати да се утврди тачан идентитет убијених, по имену и презимену, те да та чињеница ни у којем случају и не би могла довести до некажњивости апеланта који је несумњиво пуцао у мртва тијела. С обзиром на све околности, закључено је да је довољно одређено о којим (чијим) мртвим тијелима се ради тиме што је наведено да се ради о цивилима, мушкарцима српске националности, који су се у инкриминисано вријеме налазили на каросерији камиона испред ПС у Сребреници. Дакле, не било којим цивилима и у било којем броју, на чему је апелант у жалби инсистирао, него само оним који су се у датом моменту налазили на каросерији камиона. Неоснованом је оцијењена и тврдња да је изрека побијане пресуде неразумљива у дијелу који се односи на "скрнављење" тијела јер је у чињеничном опису наведено да је радњом пуцања из аутоматске пушке апелант довео до скрнављења мртвих тијела, а несумњиво је да се пуцањем из аутоматског оружја из непосредне близине итекако нарушава физички интегритет погођеног тијела, то јест оно се скрнави. Такође, указано је и да пуцање из аутоматског оружја за које се зна какве је убојите моћи, и то из непосредне близине с које је просто немогуће промашити, несумњиво упућује на закључак да се ради о намјерној, умишљајној радњи, а не било каквом нехату и слично. Најзад, у вези с тврдњом да се није могла примијенити Женевска конвенција јер се она примјењује само на међународне сукобе, указано је да је у конкретном случају утврђено кршење заједничког члана 3 женевских конвенција који је дио међународног обичајног права и примјењив је на све врсте сукоба, како међународне тако и унутрашње.

27. Суд БиХ није прихватио основаним ни апелантову тврдњу да постоје противрјечности између тачке 4 изреке и образложења побијане пресуде. Неоправданим је оцијењено апелантово инсистирање на томе да у чињеничном опису нигдје није констатовано да је нечовјечно поступао. У вези с тим је указано да је кривично дјело нечовјечног поступања намјерна радња или пропуст који наноси тешку душевну или тјелесну патњу или повреду, или представља озбиљан напад на људско достојанство, а у чињеничном опису је наведена конкретна радња којом је апелант извршио напад на људско достојанство као један од елемената нечовјечног поступања, што је детаљно објашњено у параграфима 227–237 побијане пресуде. У вези с тврдњама о статусу и идентитету оштећених и постојању мртвих тијела мушкараца српске националности, указано је да из проведених доказа, а прије свега исказа свједока "О2", произлази чињеница да су се на камиону који се налазио пред ПС у Сребреници налазила мртва тијела која су са Залазја довезена пред ПС у Сребреници. Првостепени суд је у образложењу навео да се из проведених доказа није могао несумњиво утврдити статус мртвих лица, из којих разлога је закључак о њиховом статусу донио примјеном члана 50 став 1 Допунског протокола 1 Конвенције, а који прописује да ће се у случају сумње да ли је неко лице цивил то лице сматрати цивилом. Такође, указано је и на исказ свједока В. И. и свједока "О2" који су били очевици догађаја у Залазју и који су потврдили да су тај дан заробљени и убијени и цивили из Залазја, а не само војни обвезници. У вези с апелантовом тврдњом да је првостепени суд одређене наводе оптужнице изостављао из изреке као недоказане (да су мртва тијела довезена из Залазја), а онда их у образложењу цијени доказаним, указано је да је у изреци довољно одређено да се радило о цивилима, мушкарцима српске националности, а Тужилаштво је ту околност доказивало доказима из којих несумњиво произлази да су она превезена из српског села Залазје, те да мјесто Залазје само поближе упућује на идентитет мртвих тијела, али свакако не представља битан елемент кривичног дјела.

28. Према ставу Суда БиХ, нису се могле прихватити основаним ни апелантове тврдње да првостепена пресуда не садржи разлоге о одлучним чињеницама. У вези с тим је указано да образложење одлуке садржи довољно јасне и конкретне разлоге због чега су извршене интервенције у чињенични опис које не дирају у субјективни и објективни идентитет између пресуде и оптужнице, те је наглашено да је чињенично стање прилагођено доказима изведеним на главном претресу. У вези с тврдњама да су изостали разлози о одлучним чињеницама када је у питању кредибилитет свједока "О2", указано је да првостепена одлука садржи једно цијело поглавље које се бави кредибилитетом овог свједока, да је првостепени суд детаљно анализирао контрадикторности у исказу свједока "О2" с главног претреса и из истраге, као и контрадикторности између његовог исказа и исказа других свједока који су свједочили на исте околности, у случајевима када су оне постојале. Такође, указано је и да је овај суд извршио увид у транскрипт свједочења свједока "О2", из којег је евидентно да одбрана није ни имала приговор на разлике у исказу овог свједока на околност догађаја из тачке 4 изреке.

29. Неоснованом је оцијењена и апелантова тврдња да нису наведене одлучне чињенице у вези с радњом извршења кривичног дјела из члана 142 КЗСФРЈ. У вези с тим је указано да је радња извршења означена као пуцање из аутоматског оружја, да је прихватљива тврдња одбране да није наведено колико и чијих мртвих тијела је погођено, да у конкретној ситуацији то и није било могуће утврдити, али је несумњиво да је апелант пуцао с мале удаљености, да није могао промашити, и то из оружја којим се итекако скрнави свако погођено тијело, а које понашање и према оцјени овог суда представља нечовјечно поступање. Надаље, указано је и да су наведени довољни разлози у прилог закључку о повезаности апелантових радњи с оружаним сукобом. У вези с тим је указано на апелантову припадност Армији РБиХ и јединици која је дјеловала на тој локацији у вријеме извршења дјела, те учешће те јединице и апеланта у акцији напада на село Залазје и његово присуство пред ПС у Сребреници након напада. Такође, указано је и да нема дилеме о умишљајном поступању ако неко упери аутоматску пушку у правцу мете и пуца из непосредне близине.

30. Без основа су оцијењени и апелантови наводи да у првостепеној пресуди нису дати разлози зашто је суд повјеровао свједоку "О2", те у вези с апелантовим алибијем. Указано је да је у вези с исказима свједока одбране у параграфу 372 побијане пресуде наведено: "(…) након анализе исказа свједока одбране, те доводећи их у везу с другим проведеним доказима, Вијеће им није повјеровало налазећи да су дати с циљем умањивања одговорности и обезбјеђивања алибија оптуженом Суаду Смајловићу". Такође, указано је да је свједок "О2" детаљно и недвосмислено описао да је апелант критичне прилике био испред ПС у Сребреници. То што свједоку "О2" у

другим предметима, на које је апелант указао, суд није повјеровао не значи аутоматски да му првостепено вијеће није требало повјеровати ни у овом предмету, па ни дјелимично, поготово што се ради о свједочењу о другим догађајима и другим учесницима који и нису били предмет оптужења у овом предмету.

31. Суд БиХ је, разматрајући апелантове тврдње да је чињенично стање погрешно утврђено, детаљно анализирао садржај првостепене пресуде, извршио увид у спис, те закључио да се ради о неоснованим тврдњама. У овом дијелу је најприје указано да је апелант поново изнио тврдње које су се односиле на статус оштећених, број и идентитет оштећених, затим радњу извршења из тачке 4 изреке пресуде, те закључке првостепеног суда у вези с његовим алибијем, као и контрадикторности у исказу свједока "О2", на које је овај суд већ одговорио у односу на тврдње о повреди одредаба кривичног поступка.

32. Насупрот апелантовим тврдњама да заштићена лица нису била цивили него ратни заробљеници, прихваћен је закључак првостепеног суда (параграф 178).

33. У вези с приговорима које је апелант истицао о ранијем кажњавању свједока "О2", прихваћен је као логичан и тачан став првостепеног суда (параграф 131). Супротно апелантовим тврдњама да није цијењен кредибилитет свједока "О2", указано је да је првостепени суд с нарочитом пажњом анализирао његов исказ, да га је, када је ријеч о тачки 4 осуђујућег дијела изреке, прихватио као вјеродостојан и у битним дијеловима сагласним, те допуњујућим осталим проведеним доказима. Тврдње свједока "О2" да се акција на Залазју завршила око 2–3 часа, док су други свједоци Тужилаштва рекли да се радило око 6–7 часова (послијеподне), према оцјени Суда БиХ, посматрана у контексту протека времена од инкриминисаног догађаја до данас, не представља разлог који озбиљно доводи у питање кредибилитет овог свједока. Закључено је да исто вриједи и за дио исказа свједока "О2" који се односио на опис дешавања на Залазју, која су претходила инкриминисаном догађају, затим на чињенице како су лица заробљена и на који начин превезена и да ли су заробљена лица заиста утоварала наоружање у камион. У вези с апелантовим тврдњама да га свједок "О2" уопште не познаје, указано је на образложење из првостепене пресуде (параграф 366), као и да је препознавање у судници цијењено као дио исказа свједока "О2", а не као радња препознавања у смислу члана 85 ЗКПБиХ. У вези с тим је указано и да је извршен увид у транскрипт свједочења свједока "О2", укључујући и дио унакрсног испитивања када је апелантова бранитељица свједоку постављала питања, при том ословљавајући апеланта као Мирсад, а не Суад, те да је испитивање и завршила питањем ко је лице Мирсад Смајловић.

34. Неоснованом је оцијењена и апелантова тврдња да му је повријеђено право на одбрану јер је на њега пребачен терет доказивања да је свједок "О2" давао лажан исказ, те да је на тај начин повријеђен и принцип *in dubio pro reo*. У вези с тим је указано да је у пресуди детаљно анализиран исказ свједока "О2", те да је оцијењен вјеродостојним везано за тачку 4 оптужнице. Апелантово инсистирање да је свједок "О2" давао лажни исказ, уз позивање да је био раније кажњаван за лажно свједочење, није разлог да се свједоку *a priori* не вјерује, него разлог да се крајње пажљиво цијене све његове изјаве, како међусобно тако и у вези с другим доказима, што је првостепени суд и учинио.

35. Другостепени суд се сагласио и са закључком првостепеног суда због чега није било могуће прихватити апелантов алиби. У вези с тим је указано да су се садржаји исказа свједока који су свједочили на околност апелантовог алибија кретали од навода свједока С. да није видио апеланта када је камион дошао пред ПС Сребреница, свједока Г. да је апелант остао на кривини и да није дошао до ПС Сребреница, до свједока М. који није ни помињао да је апелант био с осталим припадницима Армије РБиХ након акције у Залазју, већ да су заједно ишли тражити апелантовог шурјака, те да нису ишли у Сребреницу. Насупрот таквим исказима је био исказ свједока "О2" који је детаљно описао апелантову улогу испред ПС Сребреница критичне прилике.

36. Суд БиХ је оцијенио неоснованим апелантове тврдње о погрешној примјени материјалног права, детаљно се реферишући на разлоге и образложења из првостепене пресуде. При том, иако су тачни апелантови наводи да се у члану 142 КЗСФРЈ не помиње скрнављење као радња извршења, указано је да се оно у изреци побијане пресуде наводи као посљедица рафалног пуцања из аутоматске пушке у мртва тијела, што је оцијењено као насртај на лично достојанство и представља нечовјечно поступање, а оно је забрањено по међународном праву (члан 3 став 1 тачка ц) Женевске конвенције), те кажњиво чланом 142 КЗСФРЈ. При том, истакнуто је и да је члан 142 став 1 КЗСФРЈ сложена законска дефиниција с вишеструко постављеним алтернативним диспозицијама радњи извршења, које су смјештене у једну цјелину прописивањем и јединствене санкције за сваку од тих радњи, чиме ни једној од њих није дат посебан примат или је квалификована као одређени посебни облик одговорности, а због чега би било неопходно да се то истакне и напомене у правном опису дјела. Надаље, указано је и да више одредби Првог додатног протокола на Конвенцију на више мјеста потенцира потребу поштовања мртвих, док се Правило 113 међународног обичајног права експлицитно односи на заштиту преминулих лица и изричито забрањује сакаћење мртвих тијела. Слиједом наведеног, закључено је да и преминула лица уживају заштиту према међународном обичајном праву. Такође, указано је и на најновију праксу у вези с процесуирањем ратних злочина – пресуде у земљама чланицама ЕУ које су судиле за ратне злочине почињене у Сирији по принципу универзалне надлежности, примјеном Међународног кривичног статута (Римског статута) и члана 8(6)(2) Статута. У тим предметима је утврђено да мртва лица такође спадају у заштићена лица јер та лица имају заштиту по међународном обичајном праву од нехуманог и понижавајућег понашања. За постојање овог кривичног дјела, према Римском статуту, осим радње извршења и намјере починиоца, јако је битна озбиљност понижавања, да такво поступање буде генерално препознато као повреда личног достојанства. Додатно се наводи да се културна позадина и поријекло жртве узимају у обзир приликом разматрања да ли се неко понашање сматра повредом личног достојанства, те да се исто понашање без те културне или религијске позадине не би уопште сматрало повредом личног достојанства. Најзад, указано је и да је у Римском статуту наведено ко све може да буде потенцијална жртва вријеђања личног достојанства, а међу њима су и мртва тијела.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

37. Апелант тврди да су му оспореним пресудама прекршена права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине, те из члана 6 ст. 1, 2 и 3 и члана 13 Европске

конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција).

38. Апелант тврди да су редовни судови произвољно примијенили материјално право. Према његовом мишљењу, ни члан 142 КЗСФРЈ, као ни међународне конвенције на које се позвао Суд БиХ не предвиђају скрнављење као радњу извршења кривичног дјела за које је проглашен кривим. Даље истиче да није описана конкретна одредба ратног права и обичаја ратовања које се односе на недолично поступање с погинулима у рату, како то захтијевају члан 142 КЗСФРЈ, судска пракса, те женевске конвенције које, према његовом мишљењу, не пружају основ за осуђујућу пресуду као у његовом случају. Слиједом наведеног, сматра да су судови прешироко и на његову штету тумачили и релевантну законску одредбу, као и међународне конвенције. У прилог наведеном позвао се и на став Уставног суда из Одлуке број АП 2809/12 (ст. 42–43). Према његовом мишљењу, не може се прихватити исправним ни закључак да се радња пуцања у мртва тијела сматра повредом личног достојанства јер у изреци првостепене пресуде није наведен облик извршења кривичног дјела – нечовјечно поступање повредом личног достојанства. Такође, истиче и да је другостепени суд погрешно интерпретирао став МКСЈ у предмету *Тадић*, као и став судске праксе у вези с питањем нечовјечног поступања према мртвом тијелу. Према његовом мишљењу, судска пракса, на коју су се позвали редовни судови, тицала се предмета у којима се радило о изузетно тешком сакаћењу повезаном с канибализмом и несахрањивањем, а у конкретном случају посљедице "пуцања у мртва тијела" у поступку нису уопште утврђене у смислу констатованих повреда, односно не достижу праг тежине да би се дјело могло сматрати нечовјечним поступањем.

39. Апелант даље тврди да је произвољно примијењен процесни закон јер је нарушен идентитет између потврђене оптужнице и првостепене пресуде, те је у вези с тим произвољно примијењен члан 142 КЗСФРЈ, а што је све за учинак имало и повреду његовог права на одбрану. Према његовом мишљењу, погрешан је став другостепеног суда да је првостепени суд "само извршио прецизирање чињеничног описа у складу с резултатима доказног поступка, (...) односно истим измјенама се није 'изашло' ван граница дјела садржаног у потврђеној оптужници". Он сматра да се радило о измјенама које потпуно мијењају објективни идентитет кривичног дјела које му је потврђеном оптужницом стављено на терет, односно да представљају проширење оптужби против њега. У вези с тим је истакао да су изостављени дијелови из оптужнице који су чинили елемент бића кривичног дјела које му се ставља на терет – број лешева у које је пуцано (седам цивила мушкараца српске националности), те њихов идентитет (заробљени на подручју мјеста Залазје), које чињенице, према признању првостепеног суда, Тужилаштво БиХ и није доказало. Слиједом наведеног, сматра да је у складу с принципом *in dubio pro reo* морао бити ослобођен оптужби.

40. Апелант тврди и да је произвољно примијењено процесно право јер није разумљив чињенични и правни опис дјела које му је стављено на терет, а што је резултирало повредом права на одбрану, те права на ефективни правни лијек. У овом дијелу апелант тврди да, с обзиром на то да је кривично дјело из члана 142 КЗСФРЈ бланкетно, недостаје конкретизација норме супротно којој је поступао, односно по којој „скрнављења" представљају радњу којом се остварују обиљежја кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 КЗСФРЈ. Према његовом мишљењу, изрека првостепене пресуде не садржи основне елементе кривичног дјела из члана 142 КЗСФРЈ јер из чињеничног описа не произлази ниједна од таксативно наведених радњи извршења овог кривичног дјела. Надаље, истиче и да из првостепене пресуде не произлази на основу чега се изводи закључак да се ради о мртвим тијелима цивила, мушкараца српске националности, јер у вези с тим није проведен нити један доказ. Стога, сматра да се цјелокупан поступак заснива на произвољности која се огледа у чињеници да су сви свједоци Тужилаштва, изузев, како наводи, некредибилног свједока "О2", потврдили да су лица са Залазја била још данима послије у ПС Сребреница, тако да се тијела српских цивила нису могла налазити на камиону, а посебно имајући у виду да се никако није могло радити о цивилима, ако се узима за тачно да су се на камиону налазила лица која су претходно заробљена на Залазју. У вези с тим, указује и на доказе о прегледу ексхумираних тијела, због чега је, према његовом мишљењу, јасно да не постоји ниједан доказ да су та тијела скрнављена или да су кроз њих пролазили меци, а посебно не из аутоматског оружја.

41. Према апелантовом мишљењу, оспорене одлуке не садрже ни разлоге о одлучним чињеницама. У вези с тим је истакао да није образложено зашто су извршене измјене чињеничног описа из потврђене оптужнице у односу на тачку 4 изреке првостепене пресуде, односно неприхватљивим сматра, како наводи, уопштени навод да је изрека прилагођена исказу свједока, а ради се заправо само о свједоку "О2". Такође, сматра да је без образложења и закључак о кредибилитету свједока "О2", односно да нису цијењене конкретне супротности у исказу свједока "О2" с исказима свих других свједока и материјалним доказима. При том наглашава да је приговарао цјелокупном исказу овог свједока, указујући на све разлике у његовом свједочењу и на разлике у односу на друге свједоке; да су се разлике односиле на обје тачке оптужнице, тј. догађаје који су описивани као узастопни па да је невјероватно да се вјера поклања том свједоку у односу на тачку 4, а не и у односу на тачку 3 оптужнице, односно да се његов исказ не цијени у цијелости, него у фрагментима. Надаље је истакао да се Суд БиХ позива на „скрнављење" мртвих тијела рафалним пуцњем, али да ни у чињеничном опису тачке 4 изреке првостепене пресуде, нити у њеном образложењу није наведено да ли су уопште та тијела погођена, колико тијела је погођено и колико метака је испаљено или могло бити испаљено. Ово посебно у ситуацији када је у поступку аргументовао да није доказано да је у тијела, која су била подвргнута ексхумацији и прегледу вјештака, пуцано из близине, па да наводи свједока "О2" и чињенични опис радњи из тачке 4 изреке првостепене пресуде нису доказани. У овом дијелу је даље истакао и да недостаје образложење на који начин су радње које су му стављене на терет повезане с оружаним сукобом. Најзад, тврди и да недостаје образложење зашто није поклоњена вјера исказима свједока одбране.

42. У опширним апелационим наводима (ст. од 14 до 26 апелације) апелант тврди да је погрешно утврђено чињенично стање и да је прекршен принцип *in dubio pro reo*. У овом дијелу најприје је истакао да редовни судови нису утврдили да су оштећени били цивили. Према његовом мишљењу, изостављена је било каква конкретизација на основу које би се могло утврдити о којим лицима се ради када се говори о мртвим тијелима, односно на основу којих би се могло утврдити да ли се ради о мртвим тијелима српских цивила или неким другим

лицима и да ли су се на било којем камиону испред ПС Сребреница налазила било која тијела. Апелант је у прилог наведеном интерпретирао исказе свједока Тужилаштва БиХ из којих, према његовом мишљењу, произлази да су оштећени били војници, односно да није изведен нити један доказ да су оштећени били цивили. Такође, наводи и да је у оспореној првостепеној пресуди наведено да нису изведени докази који несумњиво указују на идентитет тих лица, вријеме и начин на који су преминули, као и друге релевантне чињенице на основу којих би се са сигурношћу могао одредити статус оштећених. Најзад, у прилог овим тврдњама позвао се и на став Суда БиХ у предмету *Алија Осмић* према којем борци у моменту предаје оружја не постају цивили. Слиједом наведеног, сматра да је досљедном примјеном принципа *in dubio pro reo* и правилном оцјеном исказа саслушаних свједока, која је изостала, морао бити ослобођен оптужби.

43. Надаље, апелант тврди и да није утврђено на који начин су тијела скрнављена, односно да није утврђено који број метака је, наводно, рафално испаљен, није утврђено ни да ли је и један од тих метака било које тијело уопште погодио. У вези с тим, истиче да Тужилаштво БиХ није извело доказе да су лица чија је ексхумација и идентификација вршена претрпјела било каква скрнављења.

44. Према апелантовом мишљењу, чињенично стање је погрешно утврђено када су редовни судови закључили да је свједок "О2" кредибилан и да му се може поклонити вјера. Он сматра да је исказ тог свједока неувјерљив и да оставља велику сумњу у његову тачност и истинитост, као и да је супротан свим другим проведеним доказима. При том, апелант истиче и да су редовни судови изричито навели да су оспорене одлуке донијели искључиво на основу исказа тог свједока. Према његовим тврдњама, свједок "О2" је више пута кривично и прекршајно кажњаван (и за кривично дјело давања лажног исказа); избјегавао је да приступи на суд у БиХ због чега је за њим издата потјерница; у поступку против њега је давао различите исказе и исказе који су супротни материјалним доказима (нпр. у погледу припадности Армији РБиХ, а касније је утврђено да није био њен припадник). Он тврди да редовни судови при оцјени кредибилитета овог свједока ништа од наведеног нису цијенили. Такође, сматра да су својим ставом да ничим није доказао разлоге због којих би свједок "О2" давао лажан исказ терет доказивања са Тужилаштва БиХ пребацили на њега, што је супротно пресумпцији невиности и принципу *in dubio pro reo*, те представља повреду права на одбрану.

45. Апелант је детаљно интерпретирао исказ свједока "О2" те га довео у везу с исказима осталих свједока Тужилаштва БиХ, а из чега, према његовом мишљењу, несумњиво произлази закључак да је његов исказ супротан исказима свих других свједока и да му није могла бити поклоњена вјера, односно да је закључак редовних судова у том смислу без ваљаног образложења. Апелант оспорава и закључак редовних судова у вези с препознавањем од свједока "О2", односно тврди да он уопште не зна ко је он, да нити један свједок није потврдио да му је надимак Мирсад и да су његову мајку звали Пећанка. У вези с тим, као и са својим кретањем током критичног дана (да у вријеме, како је тврдио свједок "О2", и није био испред ПС Сребреница) указао је на исказе свједока које је предложио, а којим редовни судови нису поклонили вјеру, при том не нудећи ваљано образложење за такав став. Апелант је истакао и да је парцијално прихватајући исказ свједока "О2" Суд БиХ поступио супротно свом ставу из предмета *Радончић*. У вези с тим је истакао да је ослобођен за радње из тачке 3 оптужнице због контрадикторности између исказа из истраге и с главног претреса свједока "О2".

46. Апелант тврди и да редовни судови нису утврдили постојање умишљаја при извршењу радњи које му се стављају на терет.

47. Најзад, апелант истиче да другостепени суд и није разматрао суштину његових жалбених навода, односно да су неприхватљиви разлози и образложења у прилог неоснованости жалбених навода.

б) Одговор на апелацију

48. Суд БиХ је у одговору на апелацију истакао да апелант не наводи аргументе и доказе који већ нису били истакнути у жалби на првостепену пресуду Суда БиХ, те разматрани и цијењени од другостепеног вијећа. Надаље је указано да је, цијенећи сваки доказ појединачно и у вези с осталим доказима, првостепени суд извео правилан закључак о постојању правно релевантних чињеница о апелантовој кривици ван разумне сумње. У прилог таквој оцјени, у другостепеној пресуди су јасно наведени одговарајући разлози. У вези с апелантовим тврдњама о изостављању одређених чињеничних навода (број мртвих тијела и околности које указују на идентитет и поријекло мртвих тијела цивила српске националности), указано је на детаљне разлоге и образложења из обје пресуде. Према ставу Суда БиХ, у дијелу првостепене пресуде децидирано је наведено да је апелант поступао супротно члану 3 став 1 тачка ц) женевских конвенција. У вези с тврдњама о кредибилитету свједока "О2", указано је на разлоге и образложења у вези са, како је наведено, идентичним наводима који су размотрени и у поступку пред овим судом.

49. Тужилаштво БиХ је у одговору на апелацију истакло да у поступку пред редовним судовима нису повријеђена права на која апелант у апелацији указује.

V. Релевантни прописи

50. **Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије** ("Службени лист СФРЈ" бр. 44/76, 36/77 – исправка, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 – исправка). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст прописа сачињен у Уставном суду БиХ, како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 142. став 1.

Ратни злочин против цивилног становништва

(1) Ко кршећи правила међународног права за време рата, оружаног сукоба или окупације нареди да се изврши напад на цивилно становништво, насеље, поједина цивилна лица или лица онеспособљена за борбу, који је имао за посљедицу смрт, тешку телесну повреду или тешко нарушавање здравља људи; напад без избора циља којим се погађа цивилно становништво; да се према цивилном становништву врше убиства, мучења, нечовечна поступања, биолошки, медицински или други научни експерименти, узимање ткива или органа ради трансплантације, наношења великих патњи или повреда телесног интегритета или здравља; расељавање или пресељавање или присилно однародњавање или превођење на другу веру; присиљавање на проституцију или силовања; примењивање мера застрашивања и терора, узимање талаца, колективно кажњавање, противзаконито одвођење у концентрационе логоре и друга противзаконита затварања, лишавање права на

правилно и непристрасно суђење; присиљавање на службу у оружаним снагама непријатељске силе или у њеној обавештајној служби или администрацији; присиљавање на принудни рад, изгладњавање становништва, конфисковање имовине, пљачкање имовине становништва, противзаконито и самовољно уништавање или присвајање у великим размерама имовине које није оправдано војним потребама, узимање незаконите и несразмерно велике контрибуције и реквизиције, смањење вредности домаћег новца или противзаконито издавање новца, или ко изврши неко од наведених дела, казниће се затвором најмање пет година или смртном казном.

51. **Женевска конвенција о заштити грађанских лица за вријеме рата од 12. августа 1949. године. Указ о ратификацији Женевске конвенције о заштити грађанских лица за вријеме рата** ("Службени лист ФНРЈ" број 24/50):

Сукоби који немају међународни карактер
Члан 3. став (1) тачке а) и ц)

У случају оружаног сукоба који нема карактер међународног сукоба и који избије на територији једне од Високих страна уговорница, свака од Страна у сукобу биће дужна да примењује бар следеће одредбе:

1) Према лицима која не учествују непосредно у непријатељствима, подразумевајући ту и припаднике оружаних снага који су положили оружје и лица онеспособљена за борбу услед болести, ране, лишења слободе, или из којег било другог узрока, поступаће се у свакој прилици, човечно, без икакве неповољне дискриминације засноване на раси, боји коже, вери или убеђењу, полу, рођењу или имовном стању, или коме било другом сличном мерилу.

У том циљу, забрањени су и у будуће се забрањују, у свако доба и на сваком месту, према горе наведеним лицима следећи поступци:

а) повреде које се наносе животу и телесном интегритету, нарочито све врсте убиства, осакаћења, свирепости и мучења;

[...]

ц) повреде личног достојанства, нарочито увредљиви и понижавајући поступци;

52. **Допунски протокол I уз женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба (Протокол I)**, преузето са: http://www.institut-genocid.unsa.ba/pdf/DOPUNSKI%20PRO-TOKOL%20II.pdf

ГЛАВА II.
ЦИВИЛИ И ЦИВИЛНО СТАНОВНИШТВО

Члан 50. став 1.
Дефиниција цивила и цивилног становништва

1. Цивил је свака особа која не припада једној од категорија особа наведених у члану 4А (1), (2), (3) и (6) III. конвенције и у члану 43. овог протокола. У случају сумње да ли је нека особа цивил, та особа сматрати ће се за цивила.

53. **Допунски протокол уз женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава немеђународних сукоба (Протокол II)**, преузето са: http://www.institut-genocid.unsa.ba/pdf/DOPUNSKI%20PRO-TOKOL % 20 II. pdf

ДИО II.
ХУМАНИ ПОСТУПАК

Члан 4. ст. 1. и 2. тачка а)
Основне гаранције

1. Све особе које не узимају директно учешће или које су престале да учествују у непријатељствима, без обзира на то да ли је њихова слобода била ограничена или не, имају право да њихова личност, част и увјерење и вјерско увјерење буду поштовани. Оне ће у свим приликама бити хумано третиране, без икакве дискриминације. Забрањено је наређивати да не смије бити преживјелих.

2. Не дирајући у начелни карактер напријед наведених одредаба, слиједећа дјела против особа поменутих у ставу 1. јесу и остају забрањена у свако доба и на сваком мјесту:

(а) насиље над животом, здрављем и физичким или менталним благостањем људи, нарочито убиство и окрутно поступање као што су мучење, сакаћење или било који облик тјелесне казне;

ДИО IV.
ЦИВИЛНО СТАНОВНИШТВО

Члан 13.
Заштита цивилног становништва

1. Цивилно становништво и појединци цивили уживају опћу заштиту од опасности које проистичу из војних операција. Да би се провела та заштита, слиједећа правила бит ће поштована у свакој прилици.

2. Цивилно становништво и појединци цивили неће бити предмет напада. Забрањени су акти или пријетње насиљем, чији је главни циљ да шире страх међу цивилним становништвом.

3. Цивили ће уживати заштиту предвиђену овим дијелом, уколико не узимају и за вријеме док не узимају директно учешће у непријатељствима.

54. **Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине** ("Службени гласник БиХ" бр. 3/03, 32/03 – исправка, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – одлука УСБиХ, 42/18 – рјешење УСБиХ и 65/18). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан 3.
Претпоставка невиности и in dubio pro reo

(1) Свако се сматра невиним за кривично дјело док се правоснажном пресудом не утврди његова кривња.

(2) Сумњу у погледу постојања чињеница које чине обиљежја кривичног дјела или о којима зависи примјена неке одредбе кривичног законодавства, Суд рјешава пресудом на начин који је повољнији за оптуженог.

Члан 15.
Слободна оцјена доказа

Право Суда, Тужиоца и других органа који учествују у кривичном поступку да оцјењују постојање или непостојање чињеница није везано ни ограничено посебним формалним доказним правилима.

Члан 280. став (1)
Везаност пресуде за оптужбу

(1) Пресуда се може односити само на лице које је оптужено и само на дјело које је предмет оптужбе садржане у потврђеној, односно на главном претресу измијењеној оптужници.

Члан 281. став (2)

Докази на којима се заснива пресуда

(2) Суд је дужан савјесно оцијенити сваки доказ појединачно и у вези с осталим доказима и на основу такве оцјене извести закључак је ли нека чињеница доказана.

Члан 285. став (1) тачке а) и б)

Пресуда којом се оптужени оглашава кривим

(1) У пресуди којом се оптужени оглашава кривим, Суд ће изрећи:

а) за које се кривично дјело оптуженик оглашава кривим, уз навођење чињеница и околности које чине обиљежја кривичног дјела, као и оних од којих овиси примјена одређене одредбе кривичног закона,

б) законски назив кривичног дјела и које су одредбе Кривичног закона примијењене,

Члан 297. став (2)

Битне повреде одредаба кривичног поступка

(2) Битна повреда одредаба кривичног поступка постоји и ако Суд у току главног претреса или приликом доношења пресуде није примијенио или је неправилно примијенио коју одредбу овог закона, а то је било или је могло бити од утицаја на законито и правилно доношење пресуде.

VI. Допустивост

55. У складу са чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

56. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

57. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Суда БиХ број С1 1 К 020519 19 Крж од 10. септембра 2019. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 1. новембра 2019. године, а апелација је поднесена 9. децембра 2019. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

58. Имајући у виду одредбе члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

59. Апелант побија наведене пресуде тврдећи да су тим пресудама прекршена права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст. 1, 2 и 3, те из члана 13 Европске конвенције.

Право на правично суђење

60. Члан II/3е) Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

61. Члан 6 ст. 1, 2 и 3а) Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом. [...]

2. Свако ко је оптужен за кривично дјело сматра се невиним све док се не докаже кривим у складу са законом.

3. Свако ко је оптужен за кривично дјело има сљедећа минимална права:

а) да без одлагања, подробно и на језику који разумије буде обавијештен о природи и разлозима оптужбе против њега;

(...)

62. Апелантови опширни наводи о повреди права на правично суђење у суштини се своде на тврдње да је чињенично стање погрешно утврђено, да је погрешно и произвољно примијењено материјално и процесно право, да је нарушен идентитет између оптужнице и пресуде, да је прекршен принцип *in dubio pro reo*, да му је повријеђено право на одбрану, те да у оспореним одлукама недостају ваљани разлози и образложења о одлучним чињеницама.

63. Апелант у опширним наводима тврди да је чињенично стање погрешно утврђено па да је због тога прекршен принцип *in dubio pro reo* и да му је повријеђено право на одбрану. У прилог наведеном је истакао да није проведен нити један доказ на основу којег би се утврдио статус оштећених лица (да ли се радило о цивилима), односно на основу којих би се могло утврдити да ли се уопште радило о мртвим тијелима српских цивила или неким другим лицима и да ли су се уопште на било којем камиону испред ПС Сребреница налазила било која тијела; да није утврђено на који начин су тијела скрнављена, односно да није утврђено који број метака је, наводно, рафално испаљен, није утврђено ни да ли је и један од тих метака било које тијело уопште погодио; да је погрешан закључак да је свједок "О2" кредибилан и да му се може поклонити вјера. Такође, сматра да се радило о одлучним чињеницама у вези с којим је у оспореним одлукама изостало ваљано образложење.

64. Уставни суд подсјећа да принцип *in dubio pro reo* у конвенцијском смислу конституира посебан израз пресумпције невиности (види Европски суд, *Vassilios Stavropoulos против Грчке*, број представке 35522/04, став 39 и *Cleve против Њемачке*, пресуда од 15. јануара 2015. године, број представке 48144/09, став 52), те кореспондира с једним од основних захтјева кривичног правосуђа да тужилац мора ван разумне сумње доказати оптужбу, односно принципом *in dubio pro reo* којим је кривични суд везан (види Европски суд, *Melich и Beck против Чешке Републике*, број представке 35450/04, пресуда од 24. јула 2008. године, став 49) да након савјесне оцјене доказа (појединачно и у вези са осталим доказима) у случају постојања сумњи око постојања правно релевантних (одлучних) чињеница које творе обиљежја кривичног дјела, посебно ако је ријеч о кривњи, рјешава у корист окривљеника. Према мишљењу Уставног суда, принцип *in dubio pro reo* може да буде доведен у питање уколико изостане цјеловита анализа свих проведених доказа у образложењу судске одлуке која такву евентуалну сумњу отклања. Сходно овом принципу, суд ће донијети ослобађајућу пресуду не само кад је доказана невиност

оптуженог већ и онда кад није доказана кривица оптуженог. У том смислу, Уставни суд указује на то да је једно од основних принципа кривично-процесних закона у БиХ да су суд и други органи гоњења дужни истинито и потпуно утврдити како чињенице које терете осумњиченог, односно оптуженог тако и оне које иду у његову корист. Дакле, у кривично-процесном законодавству је прописана претпоставка невиности због чега је оптужени ослобођен терета доказивања, а претпоставка невиности не односи се само на кривицу, већ и на све друге елементе који су у међусобној вези у појму кривичног дјела (радња извршења, противправност или кажњивост). Осим тога, и према пракси Европског суда, претпоставка невиности значи да оптужени није дужан да се брани, мада има право на одбрану, није дужан доказивати своју невиност, а терет доказивања је на тужиоцу. Дакле, правило *in dubio pro reo* није доказно правило. Оно подразумијева да суд у кривичном поступку одлучује пресудом на начин који је повољнији за окривљеног ако се и након савјесне оцјене доказа, појединачно и у вези с осталим доказима, не дају отклонити сумње о постојању, односно непостојању неких чињеница које творе обиљежја кривичног дјела или од којих зависи примјена неке друге одредбе кривичног законодавства, а не садржи мјерила према којима би првостепени суд био дужан узети да су одређене чињенице доказане с одређеним степеном извјесности, а друге нису. У складу с тим, суд мора донијети ослобађајућу пресуду не само кад је увјерен у невиност оптуженог него и онда када није увјерен ни у његову кривицу ни у његову невиност (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 639/17* од 10. јануара 2019. године, ст. 50 и 51).

65. Уставни суд запажа да из образложења оспорених одлука недвосмислено произлази да је закључак о апелантовој кривици заснован искључиво, односно у одлучујућој мјери на исказу свједока "О2". Из образложења оспорене првостепене пресуде произлази да је посебна пажња поклоњена оцјени доказа (у дијелу "Стандарди оцјене доказа и општа оцјена доказа") и да се суд при том руководио чланом 3 ЗКПБиХ према којем је на Тужилаштву БиХ терет утврђивања кривице која мора бити утврђена ван разумне сумње. Надаље, из образложења првостепене пресуде произлази да је посебна пажња поклоњена оцјени кредибилитета свједока "О2" (у дијелу "Кредибилитет свједока О2") у којем су дати исцрпни разлози и образложења због чега је закључено да је овај свједок кредибилан и да му се може поклонити вјера. При том, првостепени суд је имао у виду и доказе које је апелант предочио доводећи у питање кредибилитет овог свједока, поред осталог и да је свједок "О2" раније осуђиван, а што он ни сам није оспоравао. Цијенећи ову околност, првостепени суд је истакао да она сама по себи није довољна да се исказ овог свједока *a priori* сматра непоузданим имајући у виду да је у поступку против апеланта свједок "О2" свједочио о догађајима који ни чињенично, а ни временски и просторно нису били у вези с дјелима због којих је кажњаван. Такође, у оспореној првостепеној пресуди детаљно је интерпретиран и цијењен исказ свједока "О2", те су дати исцрпни разлози и образложења због чега је закључено да је довољан за доношење осуђујуће пресуде у погледу радњи из тачке 4 изреке првостепене пресуде за које је апелант и проглашен кривим. При том, редовни судови нису пропустили да се изјасне и о апелантовим наводима (види тачка 34 ове одлуке) о недосљедностима у исказу свједока "О2", односно апелантовим тврдњама да га свједок "О2" уопште не познаје, да га нико не зове Мирсад, да његовој мајци није надимак Пећанка, те да се не може прихватити да га је свједок "О2" препознао у судници. Стога, неоснована је апелантова тврдња да је терет доказивања да је свједок "О2" дао лажни исказ пребачен на њега и да му је повријеђено право на одбрану. Најзад, у оспореним одлукама (види тачка 21 ове одлуке) детаљно је образложено, уз позивање на сопствену праксу, као и на праксу МКСЈ и МКСР, због чега није постојала препрека да се закључак о апелантовој кривици заснује на исказу свједока "О2", који је био и једини саслушани свједок-очевидац спорног догађаја. Слиједом наведеног, не може се закључити да је у оспореним одлукама изостала цјеловита анализа не само исказа већ и личности свједока "О2" која би довела у сумњу одлучне чињенице на којим је заснован закључак о апелантовој кривици које би требале бити тумачене у апелантову корист, односно да је прекршен принцип *in dubio pro reo*.

66. Надаље, у вези с апелантовом тврдњом да је чињенично стање погрешно утврђено јер није утврђен статус оштећених (није утврђено да се ради о цивилима), из образложења оспорених одлука произлази да је, прије свега, на основу исказа свједока "О2" утврђено да су се на камиону који је довезен из Залазја пред ПС у Сребреници налазила мртва тијела, те да на главном претресу нису изведени докази који несумњиво указују на идентитет тих лица, вријеме и начин на који су преминули, односно на статус оштећених. Свједок "О2" је у свом исказу потврдио да није имао сазнања о страдању ових лица за која је знао да су Срби, изузев судије И. који је убијен након што је лишен слободе, те да је видио да су у Залазју на камион утоварена четири тијела. Његов исказ у овом дијелу је цијењен у вези с исказом свједока В. И. који је потврдио да је у нападу на село Залазје погинуо М. Р. који није био војник (у моменту лишавања живота није био наоружан и није носио униформу). Слиједом наведеног, с обзиром на то да на основу проведених доказа са сигурношћу није могао бити утврђен статус оштећених, првостепени суд се позвао на члан 50 став 1 Додатног протокола I женевских конвенција, према којем се у случају сумње да ли је неко лице цивил то лице сматра цивилом. Имајући у виду да у току поступка пред редовним судовима није било спорно да је Армија РБиХ извршила напад на српско село Залазје, да је том приликом било заробљених и погинулих лица, закључак редовних судова да су се на камиону довезеном из Залазја налазила и мртва тијела цивила српске националности не оставља утисак произвољности у утврђивању чињеница, односно не оставља простор за сумњу која је требала бити тумачена у апелантову корист.

67. Слиједом наведеног, Уставни суд није могао прихватити као основане апелантове тврдње да је чињенично стање погрешно утврђено, да је прекршен принцип *in dubio pro reo*, те да је терет доказивања пребачен на њега па да му је повријеђено право на одбрану.

68. Апелант је у прилог тврдњи о погрешно и произвољно примијењеном материјалном праву у суштини истакао да ни члан 142 КЗСФРЈ, као ни међународне конвенције на које се позвао Суд БиХ не предвиђају "скрнављење" као радњу извршења кривичног дјела за које је проглашен кривим; да је кривично дјело из члана 142 КЗСФРЈ бланкетно па да недостаје конкретизација норме супротно којој је поступао, односно по којој „скрнављења" представљају радњу којом се остварују обиљежја кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 КЗСФРЈ. Слиједом наведеног, сматра да изрека првостепене пресуде не садржи основне елементе кривичног дјела из члана 142 КЗСФРЈ јер из

чињеничног описа не произлази ниједна од таксативно наведених радњи извршења овог кривичног дјела. У прилог тврдњи у овом дијелу апелант се позвао и на Одлуку Уставног суда број АП 2809/12.

69. У вези с овим дијелом навода, Уставни суд подсјећа да је у својој досадашњој пракси, слиједећи праксу Европског суда, изградио став да његов задатак није да преиспитује закључке редовних судова у погледу примјене материјалног права, односно да је првенствено на редовним судовима да ријеше питање тумачења домаћег законодавства. Задатак Уставног суда је да испита да ли је евентуално дошло до повреде или занемаривања уставних права (права на правично суђење, права на приступ суду, права на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

70. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови примијенили позитивноправне прописе, када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда (види Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26). У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље и, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Анђелковић против Србије*, пресуда од 9. априла 2013. године, тачка 24). Имајући у виду наведено, Уставни суд ће у конкретном случају, с обзиром на питања која апелант поставља, испитати да ли је оспорена одлука заснована на произвољној примјени материјалног права.

71. Уставни суд запажа да из оспорених одлука произлази да су оба суда сагласно заузела став да је за постојање кривичног дјела из члана 142 КЗСФРЈ неопходно да радња извршења представља кршење правила међународног права за вријеме рата, оружаног сукоба или окупације, тј. да се ради о дјелу бланкетног карактера. Надаље, апеланту је стављено на терет да је поступао супротно заједничком члану 3 став 1 тачка ц) женевских конвенција који забрањује повреде личног достојанства, нарочито увредљиве и понижавајуће поступке према лицима која не учествују у непријатељствима, подразумијевајући ту и припаднике оружаних снага који су положили оружје и лица онеспособљена за борбу усљед болести, ране, лишења слободе или из било којег другог разлога. Сходно наведеном, не може се закључити да су редовни судови занемарили да се ради о дјелу бланкетног карактера, те да су, у вези с тим, пропустили да укажу на релевантну одредбу међународног права коју је апелант прекршио.

72. Надаље, Уставни суд запажа да су редовни судови закључили да се у апелантовој радњи – пуцање из аутоматске пушке у мртва тијела српских цивила што је за посљедицу имало скрнављење мртвих тијела, стичу обиљежја нечовјечног поступања у смислу кривичног дјела из члана 142 КЗСФРЈ. Уставни суд запажа да је у оспореној другостепеној пресуди изричито наведено да скрнављење није наведено као једна од радњи извршења овог кривичног дјела, али да се оно у изреци првостепене пресуде наводи као посљедица рафалног пуцања из аутоматске пушке у мртва тијела, а што је оцијењено као насртај на лично достојанство и представља нечовјечно поступање које је забрањено и чланом 142 КЗСФРЈ, као и чланом 3 став 1 тачка ц) женевских конвенција. У прилог наведеном оба суда су се позвала на релевантне одредбе међународног права, као и праксу међународних трибунала за ратне злочине о тумачењу појмова нечовјечног поступања, личног достојанства и заштите преминулих лица која не доводе у питање закључак да скрнављење мртвих тијела представља нечовјечно поступање супротно фундаменталним принципима човјечног поступања које је супротно и кажњиво и чланом 142 КЗСФРЈ, као и чланом 3 став 1 тачка ц) женевских конвенција. При том, указано је и да је члан 142 став 1 КЗСФРЈ сложена законска дефиниција с вишеструко постављеним алтернативним диспозицијама радњи извршења, које су смјештене у једну цјелину прописивањем и јединствене санкције за сваку од тих радњи, чиме ни једној од њих није дат посебан примат или је квалификована као одређени посебни облик одговорности, а због чега би било неопходно да се то истакне и напомене у правном опису дјела.

73. У вези с апелантовим позивањем на Одлуку о допустивости и меритуму број АП 2809/12 од 24. маја 2013. године (доступна на www.ustavnisud.ba), Уставни суд подсјећа да је у наведеној одлуци закључено (види тачка 42) да постоји кршење права на правично суђење у вези с принципом владавине права у ситуацији када редовни судови законску одредбу (у конкретном случају се радило о одредби која је регулисала замјену казне затвора новчаном казном) која је резултирала различитим тумачењем и примјеном нису тумачили и примијенили у корист странке која је у питању (апеланта у том предмету). Уставни суд сматра да нема разлога да се наведеним ставом руководи и у апелантовој ситуацији. Наиме, ни из апелантових навода, као ни из оспорених одлука није могуће закључити да је Суд БиХ у истој или сличној ситуацији члан 142 КЗСФРЈ и/или члан 3 став 1 тачка ц) женевских конвенција тумачио различито па да је у апелантовом случају пропустио да се руководи тумачењем које би било повољније по њега.

74. Слиједом наведеног, Уставни суд сматра да су неосноване и апелантове тврдње о погрешној и произвољној примјени материјалног права.

75. Како се апелантове тврдње о произвољној примјени процесног права своде на тврдње да није разумљив чињенични и правни опис дјела које му је стављено на терет (јер недостаје конкретизација норме супротно којој је поступао, односно по којој „скрнављења" представљају радњу којом се остварују обиљежја кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 КЗСФРЈ, да је произвољан закључак да се радило о мртвим тијелима српских цивила, да је једини доказ у вези с тим исказ некредибилног свједока "О2"), а које тврдње су већ оцијењене као неосноване у вези с наводима о чињеничном стању и примјени материјалног права, Уставни суд их није могао прихватити основаним ни у погледу тврдњи о произвољној примјени процесног права.

76. Апелант даље тврди да оспорене одлуке не садрже ваљане разлоге и образложења о одлучним чињеницама. У вези с тим је истакао да недостаје образложење зашто су извршене измјене чињеничног описа из потврђене оптужнице у односу на тачку 4 изреке првостепене пресуде; да је без образложења и закључак о кредибилитету свједока "О2"; да ни у чињеничном опису тачке 4 изреке првостепене пресуде, нити у њеном образложењу, није наведено да ли су уопште мртва тијела погођена пуцањем из аутоматске пушке, колико тијела је погођено и колико метака је испаљено или могло бити испаљено; да недостаје образложење на који начин су радње које су му стављене на терет повезане с оружаним

сукобом; да недостаје образложење зашто нису прихваћени искази свједока које је он предложио.

77. Супротно апелантовим тврдњама, Уставни суд запажа да из образложења оспорених одлука произлази да су интервенције у чињеничном опису тачке 4 изреке првостепене пресуде извршене на основу проведеног доказног поступка. Надаље, а како је већ указано у овој одлуци, редовни судови нису пропустили да цијене кредибилитет свједока "О2", те у вези с тим понуде релевантне и довољне разлоге, као и због чега су његов исказ прихватили као вјеродостојан. Стога, околност да је интервенција у чињеничном опису извршена, како апелант тврди, само на основу његовог исказа, не доводи у питање интервенције у чињеничном опису. Надаље, из образложења оспорене првостепене одлуке, у вези с апелантовом тврдњом да није понуђено ваљано образложење због чега је исказ свједока "О2" парцијално цијењен, произлази да је апелант ослобођен оптужби за радње из тачке 3 оптужнице управо на основу исказа свједока "О2" који на главном претресу није потврдио да је апелант предузео радње за које се теретио у овој тачки оптужнице. У вези с апелантовом тврдњом да није наведено да ли су уопште мртва тијела погођена пуцањем из аутоматске пушке, колико тијела је погођено и колико метака је испаљено или могло бити испаљено, Уставни суд запажа да из образложења оспорене другостепене пресуде произлази да у конкретној ситуацији то и није било могуће утврдити, али да је неспорно да је апелант пуцао с мале удаљености, да није могао промашити, и то из аутоматске пушке, чиме се итекако скрнави свако погођено тијело. Такође, у оспореним одлукама су наведени и довољни разлози о повезаности апелантових радњи с оружаним сукобом – апелант је био припадник Армије РБиХ и јединице која је дјеловала на означеној локацији у критичном периоду, апелант је учествовао у акцији напада на село Залазје и био је присутан пред ПС Сребреница након овог напада. Најзад, у оспореним одлукама су дати детаљни разлози и образложења због којих нису прихваћени искази свједока које је апелант предлагао.

78. Слиједом наведеног, не може се прихватити ни апелантова тврдња да су у оспореним одлукама изостали разлози о одлучним чињеницама.

79. Апелант тврди и да је нарушен идентитет између потврђене оптужнице и првостепене пресуде, да је интервенцијама у чињеничном опису оптужба проширена па да му је прекршено право на одбрану. У вези с тим је истакао да су изостављени дијелови из оптужнице који су чинили елемент бића кривичног дјела које му се ставља на терет – број лешева у које је пуцано (седам цивила мушкараца српске националности), те њихов идентитет (заробљени на подручју мјеста Залазје).

80. Уставни суд подсјећа да члан 6 став 3 тачка а) Европске конвенције захтијева да посебна пажња буде поклоњена обавјештавању оптуженог о оптужбама које му се стављају на терет; детаљи о кривичном дјелу имају круцијалну улогу у кривичном поступку и оптужени се сматра обавијештеним од тренутка када су му презентовани чињенични и правни основи оптужбе против њега. Надаље, оптужени мора бити упућен "одмах" и "детаљно" у узрок оптужбе, односно у чињенице на којим се оптужба заснива и природу оптужбе, тј. правну квалификацију тих чињеница. Потпуна и детаљна информација оптуженог у погледу оптужби које му се стављају на терет представља суштински предуслов за правичност поступка. Иако обим "детаљног" обавјештења о оптужби варира у зависности од конкретних околности сваког случаја, оптуженом се у сваком случају мора пружити довољно информација, колико је неопходно, ради потпуног разумијевања обима оптужби против њега како би могао да припреми адекватну одбрану (види Европски суд, *Mattoccia против Италије*, пресуда од 25. јула 2000. године, ст. 59 и 60).

81. Обавјештење о оптужбама, укључујући и правну класификацију дјела коју суд може усвојити, мора бити дато већ у оптужници или у току поступка на други начин, као што је формално или експлицитно проширење оптужбе. Само упућивање на апстрактну могућност да суд може доћи до другачијег закључка у погледу правне класификације дјела од оне коју је понудило тужилаштво није довољно (види Европски суд, *И. Х. и други против Аустрије*, пресуда од 20. јула 2006. године, став 34). Надаље, у случају рекласификације чињеница у току кривичног поступка оптужени мора имати прилику да се користи правом на одбрану на ефективан начин и у право вријеме (види Европски суд, *Block против Мађарске*, пресуда од 25. априла 2011. године, став 24).

82. Најзад, недостаци у обавјештењу о оптужби могу се отклонити у жалбеном поступку ако оптужени има могућност да пред вишим судом представи своју одбрану у погледу измијењене оптужбе и да оспори своју осуду у погледу свих релевантних правних и чињеничних аспеката (види *Dallos против Мађарске*, ст. 49–52; *Sipavičius против Литваније*, ст. 30–33; *Župnik против Украјине*, ст. 39–43; *И. Х. и остали против Аустрије*, ст. 36–38; *Juha Nuutinen против Финске*, став 33).

83. Уставни суд запажа да је у оспореној другостепеној пресуди указано да је из оптужнице видљиво да је садржала све законом прописане елементе – вријеме и мјесто учињења кривичног дјела, предмет на којем је и средство којим је дјело извршено тако да је апелант од самог почетка био упознат с тиме шта му се ставља на терет, те је прецизирана и правна квалификација дјела. Слиједом наведеног, а супротно апелантовим тврдњама, не може се закључити да апелант није знао шта му се ставља на терет, те да му је била ускраћена могућност да се брани од чињеничног супстрата у којем су била описана сва битна обиљежја кривичног дјела које му је стављено на терет. Надаље, из оспорених одлука произлази да су интервенције у чињеничном опису тачке 4 изреке пресуде извршене на основу резултата проведеног доказног поступка. При том, не оставља утисак произвољности и не резултира проширењем оптужби, како апелант тврди, околност да је из чињеничног описа изостављен број мртвих тијела, као и навод да су доведени из Залазја. Наиме, како је и указао другостепени суд, и у ситуацији да је првостепени суд прихватио да су се на камиону налазила четири мртва тијела како је навео свједок "О2", а не седам мртвих тијела како је наведено у оптужници, то не би довело до ослобађајуће пресуде по апеланта. Надаље, из оспорених одлука произлази да је довољно одређено о којим (чијим) мртвим тијелима се ради – цивили, мушкарци српске националности који су се налазили на камиону испред ПС у Сребреници, а не о било којим цивилима и у било којем броју, а на чему апелант, у суштини, заснива тврдње о проширењу оптужби.

84. Слиједом наведеног, произлази да је апелант о свим чињеницама и доказима које га терете упознат како подизањем оптужнице тако и током главног претреса, извођењем свих доказа, те да му није била ускраћена могућност да се о њима изјашњава и да их оспорава. Најзад, апелант је имао и користио могућност да све приговоре у вези с оптужницом изнесе и у својој жалби о

којој је одлучивало Апелационо одјељење Суда БиХ као суд надлежан да преиспита како чињеничне тако и правне аспекте оптужбе. Стога, Уставни суд није могао да прихвати основаним ни апелантове тврдње у вези с оптужницом, нити да су оне резултирале повредом права на одбрану.

85. Уставни суд сматра да у околностима конкретног случаја нема ништа што би упутило на закључак да је чињенично стање произвољно утврђено па да је то резултирало повредом принципа *in dubio pro reo*, да је произвољно примијењено материјално и процесно право, да оспорене одлуке не садрже ваљане разлоге и образложења о одлучним чињеница, да је нарушен идентитет између потврђене оптужнице и изреке пресуде, као и да је апеланту повријеђено право на одбрану.

86. Уставни суд закључује да су неосноване апелантове тврдње да му је повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст. 1 и 2 и став 3 тачка а) Европске конвенције.

Право на ефективан правни лијек

87. Апелант тврди и да му је прекршено право на ефективан правни лијек. С обзиром на то да апелант тврди да му је ово право прекршено јер Суд БиХ није размотрио његове жалбене наводе, произлази да повреду овог права апелант везује за повреду права на правично суђење. У вези с тим, Уставни суд запажа да је апелант имао и користио могућност изјављивања жалбе Апелационом одјељењу Суда БиХ који је надлежан да преиспита како чињеничне тако и правне наводе из оспорене пресуде, односно да је апелант имао на располагању и користио ефективни правни лијек. Чињеница да је другостепени суд, а супротно апелантовим наводима, након детаљног испитивања свих жалбених навода закључио да су неосновани и у вези с тим понудио релевантне и довољне разлоге које је Уставни суд већ испитао у овој одлуци у вези с правом на правично суђење и закључио да се ради о ваљаним разлозима и образложењима, упућује на закључак да је апелант незадовољан исходом жалбеног поступка, а не да му је прекршено право на ефективни правни лијек у вези с правом на правично суђење.

88. Слиједом наведеног, Уставни суд закључује и да су неосноване апелантове тврдње да му је прекршено право на ефективни правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

89. Уставни суд закључује да не постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст. 1 и 2 и став 3 тачка а) Европске конвенције када у околностима конкретног случаја нема ништа што упућује на закључак да је чињенично стање произвољно утврђено па да је то резултирало повредом принципа *in dubio pro reo*, да је произвољно примијењено материјално и процесно право, да оспорене одлуке не садрже ваљане разлоге и образложења о одлучним чињеницама, да је нарушен идентитет између потврђене оптужнице и изреке пресуде, као и да је апеланту повријеђено право на одбрану.

90. Уставни суд закључује да не постоји кршење права на ефективан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на правично суђење јер је апелант имао на располагању и користио ефективни правни лијек – жалбу на првостепену пресуду коју је другостепени суд детаљно испитао и у вези с тим понудио ваљане разлоге и образложења, па сама чињеница да апелант није задовољан одлуком по његовој жалби не покреће питање дјелотворности овог правног лијека.

91. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

92. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4877/19**, rješavajući apelaciju **Suada Smajlovića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 7. aprila 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Suada Smajlovića** podnesena protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 1 K 020519 19 Krž od 10. septembra 2019. godine i S1 1 K 020519 16 Kri od 14. septembra 2018. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Suad Smajlović (u daljnjem tekstu: apelant) iz Tuzle, kojeg zastupaju Vasvija Vidović, advokat iz Sarajeva, i Mirna Delalić, advokat iz Tuzle, podnio je 19. decembra 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) br. S1 1 K 020519 19 Krž od 10. septembra 2019. godine i S1 1 K 020519 16 Kri od 14. septembra 2018. godine.

2. Apelant je zatražio donošenje privremene mjere kojom se nalaže "Sudu BiH i Kazneno-popravnom zavodu u koji apelant treba da bude upućen na izdržavanje kazne zatvora da apelanta neće uputiti na izdržavanje izrečene kazne do donošenja konačne odluke Ustavnog suda po apelaciji."

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj AP 4877/19 od 15. januara 2020. godine odbio apelantov zahtjev za donošenje privremene mjere.

4. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužilaštvo BiH) zatraženo je 5. januara 2021. godine da dostave odgovor na apelaciju.

5. Sud BiH je odgovor dostavio 15. januara 2021. godine, a Tužilaštvo BiH 12. januara 2021. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Sud BiH je Presudom broj S1 1 K 020519 16 Kri od 14. septembra 2018. godine apelanta i optuženog I. A. proglasio krivim da su za vrijeme rata u BiH, u vrijeme oružanog sukoba između VRS i Armije RBiH, kao pripadnici Armije RBiH, postupajući suprotno pravilima Međunarodnog humanitarnog prava, kršeći član 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine (u daljnjem tekstu: Ženevska konvencija), 12. jula 1992. godine, apelant (tačka 4. izreke presude) u popodnevnim satima ispred Policijske stanice u Srebrenici (u daljnjem tekstu: PS Srebrenica) rafalom iz automatske puške pucao u mrtva tijela civila muškaraca srpske nacionalnosti koja su se nalazila na karoseriji kamiona, što je za posljedicu imalo skrnavljenje spomenutih tijela, a čime je počinio krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. Krivičnog zakona SFRJ (u daljnjem tekstu: KZSFRJ). Apelantu je izrečena kazna zatvora od jedne godine.

8. Istom presudom apelant je oslobođen optužbi da je radnjama opisanim u izreci prvostepene presude (tačka 3) počinio krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZSFRJ u vezi sa članom 22. istog zakona.

9. Iz obrazloženja presude proizlazi da je Sud BiH u dijelu označenom "Standardi ocjene dokaza i opća ocjena dokaza" istakao, pored ostalog, da iskaz svjedoka treba biti iskren i pouzdan, da je sud imao u vidu da su svjedoci svjedočili o činjenicama koje su se dogodile mnogo godina prije davanja iskaza, da je prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja tih događaja. Nadalje, ukazano je da je prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku sud posebno cijenio njihovo držanje, ponašanje i karakter, te da su u odnosu na njih razmotreni i drugi dokazi i okolnosti u vezi s tim predmetom. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da vijeće to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdano. Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući utjecaj trećih lica, nepodudarnosti ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz, s tim da pri ocjeni dokaza uzme u obzir i takve faktore. Pozivajući se na praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) u predmetu *Garcia Ruiz protiv Španije*, prvostepeni sud je istakao da, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, pri tom se ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku. Ukazano je i na stavove Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljnjem tekstu: MKSJ) u predmetu *Kvočka*, prema kojima je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti, a kad se radi o činjenicama vijeće je dužno da izvede samo one zaključke koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice, da nije nužno osvrtati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu, odnosno u predmetu *Micić i dr.*, prema kojem pretresno vijeće nije dužno da u svojoj presudi iznosi i opravdava svoje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja. Sud BiH se pozvao na stav Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (u daljnjem tekstu: MKSR) u predmetu *Nahimana i dr.*, prema kojem pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka. Pri tom, pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja. Najzad, u ovom dijelu je istaknuto da se Sud BiH rukovodio članom 3. Zakona o krivičnom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKPBiH), prema kojem je teret utvrđivanja krivice optuženog na Tužilaštvu, koje to mora uraditi van razumne sumnje.

10. Nadalje, iz dijela označenog kao "Kredibilitet svjedoka 'O2'" proizlazi da je prvostepeni sud uvjerenje o apelantovoj krivici za radnje opisane u tački 4. izreke presude zasnovao isključivo, odnosno u odlučujućoj mjeri na iskazu ovog svjedoka. U vezi s tim je najprije ukazano na stav iz predmeta *Vuković i dr.*, prema kojem se ne bi moglo smatrati da je nepravično ukoliko bi se odluka o krivici zasnovala na iskazu samo jednog svjedoka, ali samo ukoliko je taj iskaz dovoljno uvjerljiv i logičan, saglasan svim ostalim dokazima, kao i da je odluka koja se na njemu zasniva jedini mogući razuman zaključak u predmetu. Prema stavu prvostepenog suda, svjedok "O2" je na glavnom pretresu na uvjerljiv, objektivan i detaljan način opisao tok događaja u pogledu akcije na selo Zalazje, iznio lična saznanja o sudbini oštećenih, pri čemu je posebno naglašeno da njegov iskaz obiluje detaljima koji mogu biti poznati samo neposrednom posmatraču predmetnih inkriminacija. Nadalje je ukazano da iz njegovog iskaza proizlazi njegova volja da iznese sva saznanja koja ima o predmetnim inkriminacijama, uz odsustvo bilo kakvog motiva da neosnovano optuži svoje saborce. Svjedok "O2" je istakao da dobro poznaje optužene i da je za njih vezan "ne samo drugarstvom, jaranstvom" već i da ima porodične veze s određenim optuženim. Svjedočeći o radnjama koje su njegovi saborci preduzeli kritične prilike, prema stavu prvostepenog suda, svjedok "O2" je iznio ono što je lično vidio i čuo, ne želeći da neosnovano tereti apelanta i ne sporeći s druge strane da o pojedinim činjenicama uopće nema saznanja ili posjeduje samo posredna saznanja, a što dodatno ukazuje na vjerodostojnost iskaza ovog svjedoka. Iako je svjedok "O2" bio jedini očevidac predmetne inkriminacije, prvostepeni sud je, posmatrajući ga u vezi s ostalim provedenim dokazima, zaključio da se radi o logičnom slijedu događaja, zbog čega je njegovo svjedočenje ocijenjeno kredibilnim. Izvjesne nedosljednosti u iskazu ovog svjedoka nisu smatrane od odlučujućeg značaja za donošenje drugačije odluke. U vezi s tim je ukazano na apelantove tvrdnje i dokaze koje je predočio osporavajući kredibilitet ovog svjedoka, koji su cijenjeni u vezi s iskazom svjedoka "O2" i ostalim provedenim dokazima. Pri tom, naglašeno je da se sud u tom smislu ograničio na iskaz svjedoka "O2" u onim dijelovima koji su bili relevantni za odlučivanje u ovom krivičnom predmetu i predmetni dokazi koje je uložila odbrana nisu doveli u pitanje kredibilitet ovog svjedoka u tom smislu. Sud je imao u vidu da se radi o licu koje je ranije osuđivano, a što ni sam svjedok nije sporio. Međutim, ocijenjeno je da ta činjenica sama po sebi nije dovoljna da se njegov iskaz *a priori* smatra nepouzdanim, pogotovo što je svjedok iznosio lična zapažanja o događajima koji činjenično nemaju bilo kakvu vremensku ili prostornu vezu s djelima za koja je isti svjedok krivično ili prekršajno odgovarao. Vijeće podsjeća da je iskaz ovog svjedoka cijenilo s posebnom pažnjom, odnosno da je nakon detaljne i svestrane analize provedenih dokaza iskaz svjedoka "O2" ocijenilo vjerodostojnim i u bitnim dijelovima saglasnim te dopunjujućim ostalim provedenim dokazima.

11. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da je Sud BiH istakao da je za postojanje krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva neophodno da radnja izvršenja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, tj. da se radi o djelu blanketnog karaktera,

odnosno kršenje pravila međunarodnog prava kod ovog krivičnog djela predstavlja objektivni uvjet inkriminacije. Slijedom navedenog, za utvrđivanje ovog elementa krivičnog djela sud je uzeo u obzir ženevske konvencije. Pri tom, naglašeno je da za postojanje krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ nije neophodno (nije uvjet postojanja samog djela) da počinilac zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, već je dovoljno da posjeduje svijest o općoj protivpravnosti djela, odnosno da je ono suprotno pravilima sadržanim u međunarodnim ugovorima, te principima i pravilima međunarodnog prava koja su općepriznata i primjenjiva u oružanim sukobima, dok se kod preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja svakako mora cijeniti subjektivni odnos počinioca prema djelu.

12. Nadalje, iz obrazloženja presude proizlazi da je apelantu stavljeno na teret postupanje suprotno zajedničkom članu 3. ženevskih konvencija koji se smatra običajnim pravom i minimumom od kojeg zaraćene strane nikada ne bi trebale odstupiti. Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je da se utvrdi da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije lica koja su zaštićena članom 3. stav 1. Konvencije, a to su "lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga". Nadalje, ukazano je na član 4. stav 1. Dodatnog protokola uz ženevske konvencije, prema kojem se, pored ostalog, svim licima koja uzimaju učešće u neprijateljstvima, odnosno koja su prestala učestvovati u njima, garantira pravo da njihova ličnost, čast i uvjerenje, te vjersko uvjerenje budu poštovani, kao i human tretman bez diskriminacije. Ukazano je i na stav 2. tačka a) istog člana prema kojem je zabranjeno nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito ubistvo i okrutno postupanje kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne. Najzad, u ovom dijelu je ukazano i na član 13. Protokola II koji propisuje zaštitu civilnog stanovništva prema kojem civili neće biti predmet napada, te su zabranjeni akti ili prijetnje nasiljem, čiji je glavni cilj da šire strah među civilnim stanovništvom, a koju zaštitu uživaju ukoliko ne uzimaju, i za vrijeme dok ne uzimaju, direktno učešće u neprijateljstvima.

13. Na osnovu iskaza saslušanih svjedoka "O2", M. L., V. I., M. J., D. L., R. T., Lj. R., Z. P., S. C. i J. V. sud je utvrdio da su oštećena lica, navedena u činjeničnom opisu tačke 4. predmetne optužnice, bila civili, odnosno da se radilo o kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama zajedničkog člana 3. ženevskih konvencija, te čl. 4. i 13. Dodatnog protokola uz ženevske konvencije (Protokol II). U vezi s tim je ukazano da iz provedenih dokaza, prije svega iskaza svjedoka "O2", proizlazi činjenica da su se na kamionu koji se nalazio pred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela koja su sa Zalazja dovezena pred PS u Srebrenici. Kada je riječ o navedenim mrtvim tijelima, istaknuto je da na glavnom pretresu nisu izvedeni dokazi koji nesumnjivo ukazuju na identitet tih lica, vrijeme i način na koji su preminuli, kao ni druge relevantne činjenice na osnovu kojih bi se sa sigurnošću mogao odrediti status oštećenih. Tako je svjedok V. I. u svom iskazu naveo da je kritičnog dana prilikom napada na selo Zalazje poginuo M. R., koji je ubijen na izlazu iz svoje kuće, a koji nije bio vojni obveznik i koji je u momentu ubistva bio nenaoružan i u civilnom odijelu. Ukazano je da na osnovu provedenih dokaza nije utvrđeno da li je kritične prilike poginuli M. R. bio među mrtvim licima na kamionu koji je došao sa Zalazja u Srebrenicu. Na drugoj strani, jedini svjedok optužbe koji je govorio o mrtvim tijelima muškaraca srpske nacionalnosti koja su dovezena sa Zalazja pred PS u Srebrenici jeste svjedok "O2". Međutim, svjedok "O2", svjedočeći na glavnom pretresu, nije imao saznanja o okolnostima stradanja navedenih lica, osim u slučaju sudije I., za koga je naveo da je ubijen nakon lišavanja slobode. Isti svjedok je izjavio kako je vidio da su četiri mrtva tijela natovarena na kamion, te potom zajedno sa živim zarobljenim licima i sa zaplijenjenim naoružanjem dovezena pred PS u Srebrenici. Svjedok "O2", osim sudije I., nije znao ko su bila ta mrtva lica, samo mu je bilo poznato da su bili Srbi. Slijedom navedenog, zaključeno je da u vrijeme izvršenja inkriminiranog djela oštećeni nisu učestvovali u neprijateljstvima, a čega je apelant bio potpuno svjestan. S obzirom na to da na osnovu provedenih dokaza sud nije mogao nesumnjivo utvrditi status mrtvih lica, to je zaključak o njihovom statusu donesen primjenom člana 50. stav 1. Dopunskog protokola I Ženevske konvencije koji propisuje da će se u slučaju sumnje da li je neko lice civil to lice smatrati za civila.

14. Sud BiH je na osnovu analize provedenih dokaza utvrdio da se u apelantovim radnjama iz tačke 4. izreke presude stječu obilježja nečovječnog postupanja iz člana 142. KZSFRJ, te da je apelant inkriminirane radnje preduzeo s direktnim umišljajem. U vezi s tim je ukazano da je nečovječno postupanje propisano kao radnja počinjenja krivičnog djela iz citirane odredbe, kao i da ga KZSFRJ preciznije ne definira, te da su zakonski propisi o nečovječnom postupanju dobro uređeni običajnim međunarodnim pravom, te u praksi MKSJ i MKSR. Da bi se krivično djelo nečovječnog postupanja kvalificiralo kao ratni zločin potrebno je da su zadovoljeni sljedeći elementi: da je radnja ili propust prouzrokovala tešku duševnu ili fizičku patnju ili povredu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo; da je radnja ili propust namjerno izvršena od optuženog ili lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost; da je počinjena prema licima koja ne učestvuju direktno u neprijateljstvima. U prilog navedenom ukazano je na stavove iz predmeta MKSJ o nečovječnom postupanju (*Delalić i dr.*, *Naletelić i dr.*), te stav Evropskog suda (predmet *Irska protiv Velike Britanije*). Pri tom, Sud BiH je posebno imao u vidu stav MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, prema kojem je, pored ostalog, "(…) nečovječno postupanje (je) namjerno postupanje koje nije u skladu sa fundamentalnim principom čovječnosti i sačinjava kišobran pod koji potpadaju preostala teška kršenja sadržana u konvencijama. Zato, djela koja su u konvencijama i komentarima okarakterizirana kao nečovječna ili koja su nespojiva s principom čovječnosti predstavljaju primjere djela koja se mogu okarakterizirati kao nečovječno postupanje. Kategorija nečovječnog postupanja ne obuhvata samo djela kao što su mučenje ili hotimično nanošenje teške patnje ili teške povrede tjelesnog i duševnog integriteta ili zdravlja, nego obuhvata i druga djela koja nisu u skladu s osnovnim principom čovječnog postupanja, a posebno ona kojima se nanosi povreda ličnog dostojanstva". Na osnovu svega navedenog, zaključeno je da "nečovječno postupanje" definirano po međunarodnom pravu podrazumijeva i radnje nanošenja licu snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje i nanošenja povreda fizičkog integriteta i zdravlja, koje su po domaćem materijalnom zakonu alternativno inkriminirane odredbom člana 142. KZSFRJ.

15. Nadalje, kada je riječ o napadu na "lično dostojanstvo" kao *actus reus* nečovječnog postupanja, ukazano je da je navedeni pojam definiran *Elementima zločina* za Međunarodni krivični sud kao akt kojim se ponižava, degradira ili na drugi način povređuje dostojanstvo lica u takvom stepenu "da bi to generalno bilo prepoznato kao nasilje nad ličnim dostojanstvom". Imajući u vidu činjenicu da se degradirajući postupak može primijeniti i na mrtva lica, odnosno da žrtva ne treba da bude lično svjesna poniženja, to zločin "izvršavanje

djela koja ugrožavaju lično dostojanstvo obuhvata i sakaćenje (skrnavljenje) posmrtnih ostataka."

16. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da je prvostepeni sud navedene apelantove radnje tretirao kao nečovječno postupanje prema međunarodnom pravu rukovodeći se elementima uspostavljenim praksom međunarodnih tribunala za ratne zločine.

17. Sud BiH je zaključak o apelantovoj krivici zasnovao na detaljno interpretiranom iskazu svjedoka "O2" kao neposrednog očevica inkriminiranog događaja, iz kojeg, pored ostalog, proizlazi da je apelanta poznavao od ranije, da ga je posjećivao u njegovoj kući, da je apelantova majka iz Peći (Pećanka), a da je on zvao "prija", da su apelanta kod kuće svi zvali Mirsad. Slijedom navedenog, nije prihvaćena apelantova tvrdnja da ga svjedok "O2" uopće ne poznaje (jer je spominjao Mirsada, a ne Suada, jer njegovoj majci nije nadimak Pećanka), te je ukazano i da je svjedok "O2" u sudnici pokazao na apelanta. Svjedok "O2" je u svom iskazu naveo i da je kritičnog dana u Zalazju, a zatim i u Srebrenici, vidio apelanta, kao i da je vidio četiri leša muških lica za koja je samo znao da su Srbi, da su leševi utovareni na kamion i dovezeni u Srebrenicu pred PS. Svjedok "O2" je dalje opisao da je po dolasku kamiona sa zarobljenima i leševima sa Zalazja pred PS Srebrenica došao optuženi I. A., te opisao kako je pucao u jednog od zavezanih zarobljenika na kamionu. Nakon toga, prisutni pripadnici Armije RBiH, među kojim je bio i apelant, počeli su istovarati oružje i sanduke s kamiona, a u tom trenutku je apelant primijetio da se lice u koje je prethodno pucao optuženi I. A. pomjera pa, uz komentar: "Nema potrebe da ga držimo ovako, da se pati.", rafalom iz automatske puške pucao u njega i po ostalim mrtvim tijelima koja su se nalazila na kamionu.

18. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da nije prihvaćen apelantov alibi da kritičnog dana nije bio pred PS Srebrenica. U vezi s tim je ukazano da iz iskaza svjedoka odbrane S. G. proizlazi da je kritičnog dana apelant s grupom pripadnika Armije RBiH otišao prema Zalazju, da je tokom akcije ovaj svjedok saznao od R. G. da je apelantov šurjak poginuo, da je i on ranjen, nakon čega je na jednoj krivini na kojoj je vidio i apelanta utovaren u kamion i dovezen u Srebrenicu, ali da apelant nije bio na kamionu. Svjedok odbrane Z. S. je također potvrdio da apelant nije bio na kamionu koji je doveo ranjenike, među kojim je bio i svjedok S. G., odnosno da apelanta kritičnog dana i nije vidio u Srebrenici. Najzad, svjedok M. M. je izjavio da je kritičnog dana, nakon okončanja akcije na Zalazje, s apelantom do kasnih večernjih sati tražio apelantovog šurjaka za kojeg su čuli da je teško ranjen. Na osnovu navedenih iskaza, sud je utvrdio kao nesporno da je apelant kritične prilike bio na Zalazju, a kako je naveo i svjedok "O2". Nadalje, imajući u vidu iskaz svjedoka S. G., prvostepeni sud je zaključio da je pripadnicima Armije RBiH već bilo poznato da je apelantov šurjak poginuo zbog čega nije prihvaćena tvrdnja da je apelant do kasnih večernjih sati sa svjedokom M. M. tražio ranjenog šurjaka. Također, ukazano je i da je svjedok "O2" na uvjerljiv način opisao da je apelanta vidio u Srebrenici, kao i da ne postoji ništa što bi uputilo na zaključak da je svjedok "O2" imao bilo kakav motiv da apelanta lažno optuži za radnje iz tačke 4. izreke prvostepene presude.

19. Sud BiH je u cijelosti poklonio vjeru iskazu svjedoka "O2" na glavnom pretresu zaključivši da je iskaz tog svjedoka, neposrednog očevica inkriminiranog događaja, vjerodostojan i dovoljan za donošenje osuđujuće presude u pogledu inkriminacija iz tačke 4. izreke presude. Prema stavu suda, svjedok "O2" je prilikom saslušanja na glavnom pretresu uvjerljivo i objektivno opisao šta se kritične prilike desilo pred PS u Srebrenici, odnosno on je inkriminirani događaj opisao jasno i koncizno, ali istovremeno i detaljno. Imajući u vidu takav iskaz svjedoka "O2", sud je, van razumne sumnje, zaključio da je dokazano da je kritične prilike apelant pucao u mrtva tijela civila srpske nacionalnosti, a što je za posljedicu imalo skrnavljenje navedenih tijela, te je ocijenjeno da apelantove radnje predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo. Pri tom, sud se rukovodio i činjenicom da poniženje oštećenih, u smislu povrede njihovog dostojanstva, nije zasnovano na subjektivnoj percepciji djela žrtava, već se rukovodio objektivnim kriterijima koji se ogledaju u činjenici da je djelo usmjereno prema nezaštićenim licima, a što je apelantu moralo biti poznato, odnosno da je djelo koje je preduzeo u datim okolnostima bilo obuhvaćeno sviješću o mogućim posljedicama njegovih postupaka na degradaciju dostojanstva žrtava. Slijedom navedenog, zaključeno je da je apelant radnjama opisanim u tački 4. izreke presude prekršio odredbe zajedničkog člana 3. ženevskih konvencija iz 1949. godine, i to stav 1. tačka c), i time počinio krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZSFRJ, kao i da je pri tom postupao s direktnim umišljajem.

20. U vezi s okolnošću da je svjedok "O2" jedini svjedok na osnovu čijeg iskaza je apelant proglašen krivim, Sud BiH je podsjetio da ne postoji pravilo prema kojem iskaz jednog svjedoka, da bi mogao biti prihvaćen kao dokaz, mora biti potkrijepljen ostalim provedenim dokazima. Važna je pouzdanost i vjerodostojnost koja se tom iskazu pridaje. Osim toga, ukazano je i na stav Suda BiH da je za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao opredjeljujući kriterij kvalitet svjedočenja, a ne puki broj dokaza, odnosno "da je inherentno pravo suda da utvrđuje činjenice na osnovu principa slobodne ocjene dokaza i u skladu s ličnim uvjerenjem svakog od sudija. Radi se o široko postavljenom diskrecionom pravu koje je podložno određenom broju ograničenja." Međutim, na princip *unus testis nullus testis* (jedan svjedok nije dovoljan), koji zahtijeva potkrepljivanje svjedočenja jedinog svjedoka neke relevantne činjenice drugim svjedokom, više se ne poziva gotovo nijedan moderni kontinentalni pravni sistem. Najzad, Sud BiH je podsjetio i na praksu u predmetu *Mejakić i dr*. da "dokaz koji je zakonit, autentičan i vjerodostojan može biti dovoljan da se optuženi osudi, čak i ako je riječ o iskazu samo jednog svjedoka". U prilog takvom zaključku ukazano je i na stav MKSR gdje je pretresno vijeće, primjenjujući pravilo 96. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ i MKSR, zaključilo "da vijeće može zasnivati svoje zaključke samo na jednom iskazu ukoliko je taj iskaz relevantan i vjerodostojan".

21. U ovom dijelu Sud BiH je ukazao i da je činjenični opis tačke 4. izreke presude prilagodio provedenim dokazima, ne mijenjajući odlučne činjenice i ne dovodeći apelanta u nepovoljniji položaj. U vezi s tim je ukazano da su iz činjeničnog opisa ispušteni dijelovi koji su se odnosili na tačan broj zarobljenih i mrtvih na kamionu u momentu izvršenja inkriminiranog djela, o kojim činjenicama svjedok "O2" na glavnom pretresu nije svjedočio.

22. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da je zbog nedostatka dokaza apelant oslobođen optužbi da je, nakon što je optuženi I. A. iz policijske stanice izgurao dva civila srpske nacionalnosti i pucao u njih, primijetio da je jedan od njih još živ pa pucao u njega. Ovo iz razloga što je svjedok "O2" kao neposredni očevidac spornog događaja, pored ostalog, izjavio da lica u koja je pucao optuženi I. A. nakon toga više nisu davala znakove života, odnosno potvrdio prilikom unakrsnog ispitivanja da apelant nije pucao niti u jednog od te dvojice civila.

23. Sud BiH je Presudom broj S1 1 K 020519 19 Krž od 10. septembra 2019. godine apelantovu žalbu protiv prvostepene presude u cijelosti odbio kao neosnovanu. Žalba

Tužilaštva BiH je djelimično uvažena u odnosu na dio koji se odnosio na izrečenu kaznu apelantu, pa je prvostepena presuda preinačena u tom dijelu tako da je apelantu izrečena kazna zatvora u trajanju od tri godine.

24. Iz obrazloženja presude proizlazi da su neosnovanim ocijenjene apelantove tvrdnje da je došlo do povrede objektivnog identiteta između presude i optužnice, odnosno da je prvostepeni sud prekoračio i šire postavio optužnicu na njegovu štetu. Razmatrajući apelantove prigovore koji su se odnosili na izostavljanje određenih činjeničnih navoda u izreci presude (broj mrtvih tijela i okolnosti koje ukazuju na identitet i porijeklo mrtvih tijela civila srpske nacionalnosti) u odnosu na potvrđenu optužnicu, zaključeno je da je prvostepeni sud samo izvršio preciziranje činjeničnog opisa u skladu s rezultatima dokaznog postupka, o čemu je i dao razloge u obrazloženju prvostepene presude, koje kao pravilne i valjane prihvata i ovaj sud. U vezi s tim je ukazano da u situaciji da je prvostepeni sud prihvatio da su se na karoseriji nalazila četiri mrtva tijela kako je to naveo svjedok "O2" umjesto sedam kako je navedeno u optužnici, to ne bi dovelo do oslobađajuće presude za tu tačku optužnice, pa čak ni za preostala tri tijela, a radilo bi se svakako o presuđenoj stvari za ovaj krivičnopravni događaj. U vezi s identitetom žrtava, ukazano je na iskaz svjedoka "O2" koji je naveo da su se na kamionu koji se nalazio ispred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela koja su sa Zalazja dovezena pred PS u Srebrenici, da je u izreci presude navedeno da se radi o civilima srpske nacionalnosti, te da je u okolnostima kada prvostepeni sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi status svakog od mrtvih lica zaključak o njihovom civilnom statusu ispravno donesen na osnovu člana 50. stav 1. Dopunskog protokola I Konvencije, koji propisuje da se u slučaju sumnje da li je neko lice civil to lice smatra civilom.

25. Sud BiH je neosnovanom ocijenio apelantovu tvrdnju da mu je povrijeđeno pravo na odbranu zbog neprecizne optužnice, te zbog naknadnih izmjena u činjeničnom opisu tačke 4. optužnice. U vezi s tim je ukazano da je iz optužnice vidljivo da je sadržavala sve zakonom propisane elemente – vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kojem je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo tako da je optuženi od samog početka bio upoznat s tim šta mu se stavlja na teret, a precizirano je i da se radi o krivičnom djelu iz člana 142. stav 1. KZSFRJ. Također, ukazano je i da je član 142. stav 1. KZSFRJ složena zakonska definicija s višestruko postavljenim alternativnim dispozicijama radnji izvršenja, koje su smještene u jednu cjelinu propisivanjem i jedinstvene sankcije za svaku od tih radnji, čime ni jednoj od njih nije dat poseban primat ili je kvalificirana kao određeni posebni oblik odgovornosti, a zbog čega bi bilo neophodno da se to istakne i napomene u pravnom opisu djela. Prema stavu drugostepenog suda, apelant je znao šta mu se stavlja na teret, branio se od činjeničnog supstrata u kojem su opisana sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret, a ne od zakonskog naziva krivičnog djela, koji u samoj presudi može biti i izmijenjen, s obzirom na to da sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz optužnice.

26. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi i da su neosnovanim ocijenjene apelantove tvrdnje da je izreka prvostepene presude nerazumljiva. U vezi s apelantovom tvrdnjom da nema konkretizacije toga suprotno kojoj tački i odredbi međunarodnog prava je postupao, ukazano je da se u dijelu I izreke pobijane presude decidirano navodi da su apelant i optuženi I. A. postupali suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći član 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevske konvencije. Koju odredbu međunarodnog prava je prekršio koji od njih jasno proizlazi iz činjeničnih opisa konkretnih krivičnih djela ratnih zločina, a to je i više puta naglašeno u obrazloženju pobijane presude (da se na apelanta odnosi tačka c). U vezi s tvrdnjom da je izostala radnja izvršenja, ukazano je da je u izreci prvostepene presude navedeno da je apelant pucao iz automatske puške u tijela civila muškaraca srpske nacionalnosti, odnosno da činjenični opis sadrži apelantovu radnju izvršenja, koja, u suštini, predstavlja radnju nečovječnog postupanja, koja je kao takva propisana članom 142. KZSFRJ. Nadalje, u vezi s tvrdnjom da izreka prvostepene presude ne sadrži detaljan opis o kojim mrtvim tijelima se radi, ukazano je da činjenični opis sadrži dovoljnu odrednicu koja se odnosi na zaštićenu kategoriju lica – civile, prema kojima su radnje preduzete. Također, prema stavu drugostepenog suda, nerealno je bilo očekivati da se utvrdi tačan identitet ubijenih, po imenu i prezimenu, te da ta činjenica ni u kojem slučaju i ne bi mogla dovesti do nekažnjivosti apelanta koji je nesumnjivo pucao u mrtva tijela. S obzirom na sve okolnosti, zaključeno je da je dovoljno određeno o kojim (čijim) mrtvim tijelima se radi time što je navedeno da se radi o civilima, muškarcima srpske nacionalnosti, koji su se u inkriminirano vrijeme nalazili na karoseriji kamiona ispred PS u Srebrenici. Dakle, ne bilo kojim civilima i u bilo kojem broju, na čemu je apelant u žalbi insistirao, nego samo onim koji su se u datom momentu nalazili na karoseriji kamiona. Neosnovanom je ocijenjena i tvrdnja da je izreka pobijane presude nerazumljiva u dijelu koji se odnosi na "skrnavljenje" tijela jer je u činjeničnom opisu navedeno da je radnjom pucanja iz automatske puške apelant doveo do skrnavljenja mrtvih tijela, a nesumnjivo je da se pucanjem iz automatskog oružja iz neposredne blizine itekako narušava fizički integritet pogođenog tijela, to jest ono se skrnavi. Također, ukazano je i da pucanje iz automatskog oružja za koje se zna kakve je ubojite moći, i to iz neposredne blizine s koje je prosto nemoguće promašiti, nesumnjivo upućuje na zaključak da se radi o namjernoj, umišljajnoj radnji, a ne bilo kakvom nehatu i slično. Najzad, u vezi s tvrdnjom da se nije mogla primijeniti Ženevska konvencija jer se ona primjenjuje samo na međunarodne sukobe, ukazano je da je u konkretnom slučaju utvrđeno kršenje zajedničkog člana 3. ženevskih konvencija koji je dio međunarodnog običajnog prava i primjenjiv je na sve vrste sukoba, kako međunarodne tako i unutrašnje.

27. Sud BiH nije prihvatio osnovanim ni apelantovu tvrdnju da postoje protivrječnosti između tačke 4. izreke i obrazloženja pobijane presude. Neopravdanim je ocijenjeno apelantovo insistiranje na tome da u činjeničnom opisu nigdje nije konstatirano da je nečovječno postupao. U vezi s tim je ukazano da je krivično djelo nečovječnog postupanja namjerna radnja ili propust koji nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo, a u činjeničnom opisu je navedena konkretna radnja kojom je apelant izvršio napad na ljudsko dostojanstvo kao jedan od elemenata nečovječnog postupanja, što je detaljno objašnjeno u paragrafima 227–237. pobijane presude. U vezi s tvrdnjama o statusu i identitetu oštećenih i postojanju mrtvih tijela muškaraca srpske nacionalnosti, ukazano je da iz provedenih dokaza, a prije svega iskaza svjedoka "O2", proizlazi činjenica da su se na kamionu koji se nalazio pred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela koja su sa Zalazja dovezena pred PS u Srebrenici. Prvostepeni sud je u obrazloženju naveo da se iz provedenih dokaza nije mogao nesumnjivo utvrditi status mrtvih lica, iz kojih razloga je zaključak o njihovom statusu donio primjenom člana 50. stav 1. Dopunskog protokola 1. Konvencije, a koji propisuje da će se u slučaju sumnje da li je neko lice civil to lice smatrati civilom. Također, ukazano je i na iskaz svjedoka V. I. i svjedoka "O2" koji su bili očevici događaja u Zalazju i koji su potvrdili da su taj dan zarobljeni i ubijeni i civili iz Zalazja, a ne samo vojni obveznici. U vezi s apelantovom tvrdnjom da je prvostepeni sud određene navode

optužnice izostavljao iz izreke kao nedokazane (da su mrtva tijela dovezena iz Zalazja), a onda ih u obrazloženju cijeni dokazanim, ukazano je da je u izreci dovoljno određeno da se radilo o civilima, muškarcima srpske nacionalnosti, a Tužilaštvo je tu okolnost dokazivalo dokazima iz kojih nesumnjivo proizlazi da su ona prevezena iz srpskog sela Zalazje, te da mjesto Zalazje samo pobliže upućuje na identitet mrtvih tijela, ali svakako ne predstavlja bitan element krivičnog djela.

28. Prema stavu Suda BiH, nisu se mogle prihvatiti osnovanim ni apelantove tvrdnje da prvostepena presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama. U vezi s tim je ukazano da obrazloženje odluke sadrži dovoljno jasne i konkretne razloge zbog čega su izvršene intervencije u činjenični opis koje ne diraju u subjektivni i objektivni identitet između presude i optužnice, te je naglašeno da je činjenično stanje prilagođeno dokazima izvedenim na glavnom pretresu. U vezi s tvrdnjama da su izostali razlozi o odlučnim činjenicama kada je u pitanju kredibilitet svjedoka "O2", ukazano je da prvostepena odluka sadrži jedno cijelo poglavlje koje se bavi kredibilitetom ovog svjedoka, da je prvostepeni sud detaljno analizirao kontradiktornosti u iskazu svjedoka "O2" s glavnog pretresa i iz istrage, kao i kontradiktornosti između njegovog iskaza i iskaza drugih svjedoka koji su svjedočili na iste okolnosti, u slučajevima kada su one postojale. Također, ukazano je i da je ovaj sud izvršio uvid u transkript svjedočenja svjedoka "O2", iz kojeg je evidentno da odbrana nije ni imala prigovor na razlike u iskazu ovog svjedoka na okolnost događaja iz tačke 4. izreke.

29. Neosnovanom je ocijenjena i apelantova tvrdnja da nisu navedene odlučne činjenice u vezi s radnjom izvršenja krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ. U vezi s tim je ukazano da je radnja izvršenja označena kao pucanje iz automatskog oružja, da je prihvatljiva tvrdnja odbrane da nije navedeno koliko i čijih mrtvih tijela je pogođeno, da u konkretnoj situaciji to i nije bilo moguće utvrditi, ali je nesumnjivo da je apelant pucao s male udaljenosti, da nije mogao promašiti, i to iz oružja kojim se itekako skrnavi svako pogođeno tijelo, a koje ponašanje i prema ocjeni ovog suda predstavlja nečovječno postupanje. Nadalje, ukazano je i da su navedeni dovoljni razlozi u prilog zaključku o povezanosti apelantovih radnji s oružanim sukobom. U vezi s tim je ukazano na apelantovu pripadnost Armiji RBiH i jedinici koja je djelovala na toj lokaciji u vrijeme izvršenja djela, te učešće te jedinice i apelanta u akciji napada na selo Zalazje i njegovo prisustvo pred PS u Srebrenici nakon napada. Također, ukazano je i da nema dileme o umišljajnom postupanju ako neko uperi automatsku pušku u pravcu mete i puca iz neposredne blizine.

30. Bez osnova su ocijenjeni i apelantovi navodi da u prvostepenoj presudi nisu dati razlozi zašto je sud povjerovao svjedoku "O2", te u vezi s apelantovim alibijem. Ukazano je da je u vezi s iskazima svjedoka odbrane u paragrafu 372. pobijane presude navedeno: "(…) nakon analize iskaza svjedoka odbrane, te dovodeći ih u vezu s drugim provedenim dokazima, Vijeće im nije povjerovalo nalazeći da su dati s ciljem umanjivanja odgovornosti i osiguravanja alibija optuženom Suadu Smajloviću". Također, ukazano je da je svjedok "O2" detaljno i nedvosmisleno opisao da je apelant kritične prilike bio ispred PS u Srebrenici. To što svjedoku "O2" u drugim predmetima, na koje je apelant ukazao, sud nije povjerovao ne znači automatski da mu prvostepeno vijeće nije trebalo povjerovati ni u ovom predmetu, pa ni djelimično, pogotovo što se radi o svjedočenju o drugim događajima i drugim učesnicima koji i nisu bili predmet optuženja u ovom predmetu.

31. Sud BiH je, razmatrajući apelantove tvrdnje da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, detaljno analizirao sadržaj prvostepene presude, izvršio uvid u spis, te zaključio da se radi o neosnovanim tvrdnjama. U ovom dijelu je najprije ukazano da je apelant ponovo iznio tvrdnje koje su se odnosile na status oštećenih, broj i identitet oštećenih, zatim radnju izvršenja iz tačke 4. izreke presude, te zaključke prvostepenog suda u vezi s njegovim alibijem, kao i kontradiktornosti u iskazu svjedoka "O2", na koje je ovaj sud već odgovorio u odnosu na tvrdnje o povredi odredaba krivičnog postupka.

32. Nasuprot apelantovim tvrdnjama da zaštićena lica nisu bila civili nego ratni zarobljenici, prihvaćen je zaključak prvostepenog suda (paragraf 178).

33. U vezi s prigovorima koje je apelant isticao o ranijem kažnjavanju svjedoka "O2", prihvaćen je kao logičan i tačan stav prvostepenog suda (paragraf 131). Suprotno apelantovim tvrdnjama da nije cijenjen kredibilitet svjedoka "O2", ukazano je da je prvostepeni sud s naročitom pažnjom analizirao njegov iskaz, da ga je, kada je riječ o tački 4. osuđujućeg dijela izreke, prihvatio kao vjerodostojan i u bitnim dijelovima saglasnim, te dopunjujućim ostalim provedenim dokazima. Tvrdnje svjedoka "O2" da se akcija na Zalazju završila oko 2–3 sata, dok su drugi svjedoci Tužilaštva rekli da se radilo oko 6–7 sati (poslijepodne), prema ocjeni Suda BiH, posmatrana u kontekstu proteka vremena od inkriminiranog događaja do danas, ne predstavlja razlog koji ozbiljno dovodi u pitanje kredibilitet ovog svjedoka. Zaključeno je da isto vrijedi i za dio iskaza svjedoka "O2" koji se odnosio na opis dešavanja na Zalazju, koja su prethodila inkriminiranom događaju, zatim na činjenice kako su lica zarobljena i na koji način prevezena i da li su zarobljena lica zaista utovarala naoružanje u kamion. U vezi s apelantovim tvrdnjama da ga svjedok "O2" uopće ne poznaje, ukazano je na obrazloženje iz prvostepene presude (paragraf 366), kao i da je prepoznavanje u sudnici cijenjeno kao dio iskaza svjedoka "O2", a ne kao radnja prepoznavanja u smislu člana 85. ZKPBiH. U vezi s tim je ukazano i da je izvršen uvid u transkript svjedočenja svjedoka "O2", uključujući i dio unakrsnog ispitivanja kada je apelantova braniteljica svjedoku postavljala pitanja, pri tom oslovljavajući apelanta kao Mirsad, a ne Suad, te da je ispitivanje i završila pitanjem ko je osoba Mirsad Smajlović.

34. Neosnovanom je ocijenjena i apelantova tvrdnja da mu je povrijeđeno pravo na odbranu jer je na njega prebačen teret dokazivanja da je svjedok "O2" davao lažan iskaz, te da je na taj način povrijeđen i princip *in dubio pro reo*. U vezi s tim je ukazano da je u presudi detaljno analiziran iskaz svjedoka "O2", te da je ocijenjen vjerodostojnim vezano za tačku 4. optužnice. Apelantovo insistiranje da je svjedok "O2" davao lažni iskaz, uz pozivanje da je bio ranije kažnjavan za lažno svjedočenje, nije razlog da se svjedoku *a priori* ne vjeruje, nego razlog da se krajnje pažljivo cijene sve njegove izjave, kako međusobno tako i u vezi s drugim dokazima, što je prvostepeni sud i učinio.

35. Drugostepeni sud se saglasio i sa zaključkom prvostepenog suda zbog čega nije bilo moguće prihvatiti apelantov alibi. U vezi s tim je ukazano da su se sadržaji iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnost apelantovog alibija kretali od navoda svjedoka S. da nije vidio apelanta kada je kamion došao pred PS Srebrenica, svjedoka G. da je apelant ostao na krivini i da nije došao do PS Srebrenica, do svjedoka M. koji nije ni spominjao da je apelant bio s ostalim pripadnicima Armije RBiH nakon akcije u Zalazju, već da su zajedno išli tražiti apelantovog šurjaka, te da nisu išli u Srebrenicu. Nasuprot takvim iskazima je bio iskaz svjedoka "O2" koji je detaljno opisao apelantovu ulogu ispred PS Srebrenica kritične prilike.

36. Sud BiH je ocijenio neosnovanim apelantove tvrdnje o pogrešnoj primjeni materijalnog prava, detaljno se referirajući na razloge i obrazloženja iz prvostepene presude. Pri tom, iako

su tačni apelantovi navodi da se u članu 142. KZSFRJ ne spominje skrnavljenje kao radnja izvršenja, ukazano je da se ono u izreci pobijane presude navodi kao posljedica rafalnog pucanja iz automatske puške u mrtva tijela, što je ocijenjeno kao nasrtaj na lično dostojanstvo i predstavlja nečovječno postupanje, a ono je zabranjeno po međunarodnom pravu (član 3. stav 1. tačka c) Ženevske konvencije), te kažnjivo članom 142. KZSFRJ. Pri tom, istaknuto je i da je član 142. stav 1. KZSFRJ složena zakonska definicija s višestruko postavljenim alternativnim dispozicijama radnji izvršenja, koje su smještene u jednu cjelinu propisivanjem i jedinstvene sankcije za svaku od tih radnji, čime ni jednoj od njih nije dat poseban primat ili je kvalificirana kao određeni posebni oblik odgovornosti, a zbog čega bi bilo neophodno da se to istakne i napomene u pravnom opisu djela. Nadalje, ukazano je i da više odredbi Prvog dodatnog protokola na Konvenciju na više mjesta potencira potrebu poštovanja mrtvih, dok se Pravilo 113. međunarodnog običajnog prava eksplicitno odnosi na zaštitu preminulih lica i izričito zabranjuje sakaćenje mrtvih tijela. Slijedom navedenog, zaključeno je da i preminula lica uživaju zaštitu prema međunarodnom običajnom pravu. Također, ukazano je i na najnoviju praksu u vezi s procesuiranjem ratnih zločina – presude u zemljama članicama EU koje su sudile za ratne zločine počinjene u Siriji po principu univerzalne nadležnosti, primjenom Međunarodnog krivičnog statuta (Rimskog statuta) i člana 8(6)(2) Statuta. U tim predmetima je utvrđeno da mrtva lica također spadaju u zaštićena lica jer ta lica imaju zaštitu po međunarodnom običajnom pravu od nehumanog i ponižavajućeg ponašanja. Za postojanje ovog krivičnog djela, prema Rimskom statutu, osim radnje izvršenja i namjere počinioca, jako je bitna ozbiljnost ponižavanja, da takvo postupanje bude generalno prepoznato kao povreda ličnog dostojanstva. Dodatno se navodi da se kulturna pozadina i porijeklo žrtve uzimaju u obzir prilikom razmatranja da li se neko ponašanje smatra povredom ličnog dostojanstva, te da se isto ponašanje bez te kulturne ili religijske pozadine ne bi uopće smatralo povredom ličnog dostojanstva. Najzad, ukazano je i da je u Rimskom statutu navedeno ko sve može biti potencijalna žrtva vrijeđanja ličnog dostojanstva, a među njima su i mrtva tijela.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

37. Apelant tvrdi da su mu osporenim presudama prekršena prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, te iz člana 6. st. 1, 2. i 3. i člana 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

38. Apelant tvrdi da su redovni sudovi proizvoljno primijenili materijalno pravo. Prema njegovom mišljenju, ni član 142. KZSFRJ, kao ni međunarodne konvencije na koje se pozvao Sud BiH ne predviđaju skrnavljenje kao radnju izvršenja krivičnog djela za koje je proglašen krivim. Dalje ističe da nije opisana konkretna odredba ratnog prava i običaja ratovanja koje se odnose na nedolično postupanje s poginulima u ratu, kako to zahtijevaju član 142. KZSFRJ, sudska praksa, te ženevske konvencije koje, prema njegovom mišljenju, ne pružaju osnov za osuđujuću presudu kao u njegovom slučaju. Slijedom navedenog, smatra da su sudovi preširoko i na njegovu štetu tumačili i relevantnu zakonsku odredbu, kao i međunarodne konvencije. U prilog navedenom pozvao se i na stav Ustavnog suda iz Odluke broj AP 2809/12 (st. 42–43). Prema njegovom mišljenju, ne može se prihvatiti ispravnim ni zaključak da se radnja pucanja u mrtva tijela smatra povredom ličnog dostojanstva jer u izreci prvostepene presude nije naveden oblik izvršenja krivičnog djela – nečovječno postupanje povredom ličnog dostojanstva. Također, ističe i da je drugostepeni sud pogrešno interpretirao stav MKSJ u predmetu *Tadić*, kao i stav sudske prakse u vezi s pitanjem nečovječnog postupanja prema mrtvom tijelu. Prema njegovom mišljenju, sudska praksa, na koju su se pozvali redovni sudovi, ticala se predmeta u kojima se radilo o izuzetno teškom sakaćenju povezanom s kanibalizmom i nesahranjivanjem, a u konkretnom slučaju posljedice "pucanja u mrtva tijela" u postupku nisu uopće utvrđene u smislu konstatiranih povreda, odnosno ne dostižu prag težine da bi se djelo moglo smatrati nečovječnim postupanjem.

39. Apelant dalje tvrdi da je proizvoljno primijenjen procesni zakon jer je narušen identitet između potvrđene optužnice i prvostepene presude, te je u vezi s tim proizvoljno primijenjen član 142. KZSFRJ, a što je sve za učinak imalo i povredu njegovog prava na odbranu. Prema njegovom mišljenju, pogrešan je stav drugostepenog suda da je prvostepeni sud "samo izvršio preciziranje činjeničnog opisa u skladu s rezultatima dokaznog postupka, (...) odnosno istim izmjenama se nije 'izašlo' izvan granica djela sadržanog u potvrđenoj optužnici". On smatra da se radilo o izmjenama koje potpuno mijenjaju objektivni identitet krivičnog djela koje mu je potvrđenom optužnicom stavljeno na teret, odnosno da predstavljaju proširenje optužbi protiv njega. U vezi s tim je istakao da su izostavljeni dijelovi iz optužnice koji su činili element bića krivičnog djela koje mu se stavlja na teret – broj leševa u koje je pucano (sedam civila muškaraca srpske nacionalnosti), te njihov identitet (zarobljeni na području mjesta Zalazje), koje činjenice, prema priznanju prvostepenog suda, Tužilaštvo BiH i nije dokazalo. Slijedom navedenog, smatra da je u skladu s principom *in dubio pro reo* morao biti oslobođen optužbi.

40. Apelant tvrdi i da je proizvoljno primijenjeno procesno pravo jer nije razumljiv činjenični i pravni opis djela koje mu je stavljeno na teret, a što je rezultiralo povredom prava na odbranu, te prava na efektivni pravni lijek. U ovom dijelu apelant tvrdi da, s obzirom na to da je krivično djelo iz člana 142. KZSFRJ blanketno, nedostaje konkretizacija norme suprotno kojoj je postupao, odnosno po kojoj „skrnavljenja" predstavljaju radnju kojom se ostvaruju obilježja krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZSFRJ. Prema njegovom mišljenju, izreka prvostepene presude ne sadrži osnovne elemente krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ jer iz činjeničnog opisa ne proizlazi nijedna od taksativno navedenih radnji izvršenja ovog krivičnog djela. Nadalje, ističe i da iz prvostepene presude ne proizlazi na osnovu čega se izvodi zaključak da se radi o mrtvim tijelima civila, muškaraca srpske nacionalnosti, jer u vezi s tim nije proveden niti jedan dokaz. Stoga, smatra da se cjelokupan postupak zasniva na proizvoljnosti koja se ogleda u činjenici da su svi svjedoci Tužilaštva, izuzev, kako navodi, nekredibilnog svjedoka "O2", potvrdili da su lica sa Zalazja bila još danima poslije u PS Srebrenica, tako da se tijela srpskih civila nisu mogla nalaziti na kamionu, a posebno imajući u vidu da se nikako nije moglo raditi o civilima, ako se uzima za tačno da su se na kamionu nalazila lica koja su prethodno zarobljena na Zalazju. U vezi s tim, ukazuje i na dokaze o pregledu ekshumiranih tijela, zbog čega je, prema njegovom mišljenju, jasno da ne postoji nijedan dokaz da su ta tijela skrnavljena ili da su kroz njih prolazili meci, a posebno ne iz automatskog oružja.

41. Prema apelantovom mišljenju, osporene odluke ne sadrže ni razloge o odlučnim činjenicama. U vezi s tim je istakao da nije obrazloženo zašto su izvršene izmjene činjeničnog opisa iz potvrđene optužnice u odnosu na tačku 4. izreke prvostepene presude, odnosno neprihvatljivim smatra,

kako navodi, uopćeni navod da je izreka prilagođena iskazu svjedoka, a radi se zapravo samo o svjedoku "O2". Također, smatra da je bez obrazloženja i zaključak o kredibilitetu svjedoka "O2", odnosno da nisu cijenjene konkretne suprotnosti u iskazu svjedoka "O2" s iskazima svih drugih svjedoka i materijalnim dokazima. Pri tom naglašava da je prigovarao cjelokupnom iskazu ovog svjedoka, ukazujući na sve razlike u njegovom svjedočenju i na razlike u odnosu na druge svjedoke; da su se razlike odnosile na obje tačke optužnice, tj. događaje koji su opisivani kao uzastopni pa da je nevjerovatno da se vjera poklanja tom svjedoku u odnosu na tačku 4, a ne i u odnosu na tačku 3. optužnice, odnosno da se njegov iskaz ne cijeni u cijelosti, nego u fragmentima. Nadalje je istakao da se Sud BiH poziva na „skrnavljenje" mrtvih tijela rafalnim pucnjem, ali da ni u činjeničnom opisu tačke 4. izreke prvostepene presude, niti u njenom obrazloženju nije navedeno da li su uopće ta tijela pogođena, koliko tijela je pogođeno i koliko metaka je ispaljeno ili moglo biti ispaljeno. Ovo posebno u situaciji kada je u postupku argumentirao da nije dokazano da je u tijela, koja su bila podvrgnuta ekshumaciji i pregledu vještaka, pucano iz blizine, pa da navodi svjedoka "O2" i činjenični opis radnji iz tačke 4. izreke prvostepene presude nisu dokazani. U ovom dijelu je dalje istakao i da nedostaje obrazloženje na koji način su radnje koje su mu stavljene na teret povezane s oružanim sukobom. Najzad, tvrdi i da nedostaje obrazloženje zašto nije poklonjena vjera iskazima svjedoka odbrane.

42. U opširnim apelacionim navodima (st. od 14. do 26. apelacije) apelant tvrdi da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje i da je prekršen princip *in dubio pro reo*. U ovom dijelu najprije je istakao da redovni sudovi nisu utvrdili da su oštećeni bili civili. Prema njegovom mišljenju, izostavljena je bilo kakva konkretizacija na osnovu koje bi se moglo utvrditi o kojim licima se radi kada se govori o mrtvim tijelima, odnosno na osnovu kojih bi se moglo utvrditi da li se radi o mrtvim tijelima srpskih civila ili nekim drugim licima i da li su se na bilo kojem kamionu ispred PS Srebrenica nalazila bilo koja tijela. Apelant je u prilog navedenom interpretirao iskaze svjedoka Tužilaštva BiH iz kojih, prema njegovom mišljenju, proizlazi da su oštećeni bili vojnici, odnosno da nije izveden niti jedan dokaz da su oštećeni bili civili. Također, navodi i da je u osporenoj prvostepenoj presudi navedeno da nisu izvedeni dokazi koji nesumnjivo ukazuju na identitet tih lica, vrijeme i način na koji su preminuli, kao i druge relevantne činjenice na osnovu kojih bi se sa sigurnošću mogao odrediti status oštećenih. Najzad, u prilog ovim tvrdnjama pozvao se i na stav Suda BiH u predmetu *Alija Osmić* prema kojem borci u momentu predaje oružja ne postaju civili. Slijedom navedenog, smatra da je dosljednom primjenom principa *in dubio pro reo* i pravilnom ocjenom iskaza saslušanih svjedoka, koja je izostala, morao biti oslobođen optužbi.

43. Nadalje, apelant tvrdi i da nije utvrđeno na koji način su tijela skrnavljena, odnosno da nije utvrđeno koji broj metaka je, navodno, rafalno ispaljen, nije utvrđeno ni da li je i jedan od tih metaka bilo koje tijelo uopće pogodio. U vezi s tim, ističe da Tužilaštvo BiH nije izvelo dokaze da su lica čija je ekshumacija i identifikacija vršena pretrpjela bilo kakva skrnavljenja.

44. Prema apelantovom mišljenju, činjenično stanje je pogrešno utvrđeno kada su redovni sudovi zaključili da je svjedok "O2" kredibilan i da mu se može pokloniti vjera. On smatra da je iskaz tog svjedoka neuvjerljiv i da ostavlja veliku sumnju u njegovu tačnost i istinitost, kao i da je suprotan svim drugim provedenim dokazima. Pri tom, apelant ističe i da su redovni sudovi izričito naveli da su osporene odluke donijeli isključivo na osnovu iskaza tog svjedoka. Prema njegovim tvrdnjama, svjedok "O2" je više puta krivično i prekršajno kažnjavan (i za krivično djelo davanja lažnog iskaza); izbjegavao je da pristupi na sud u BiH zbog čega je za njim izdata potjernica; u postupku protiv njega je davao različite iskaze i iskaze koji su suprotni materijalnim dokazima (npr. u pogledu pripadnosti Armiji RBiH, a kasnije je utvrđeno da nije bio njen pripadnik). On tvrdi da redovni sudovi pri ocjeni kredibiliteta ovog svjedoka ništa od navedenog nisu cijenili. Također, smatra da su svojim stavom da ničim nije dokazao razloge zbog kojih bi svjedok "O2" davao lažan iskaz teret dokazivanja sa Tužilaštva BiH prebacili na njega, što je suprotno presumpciji nevinosti i principu *in dubio pro reo*, te predstavlja povredu prava na odbranu.

45. Apelant je detaljno interpretirao iskaz svjedoka "O2" te ga doveo u vezu s iskazima ostalih svjedoka Tužilaštva BiH, a iz čega, prema njegovom mišljenju, nesumnjivo proizlazi zaključak da je njegov iskaz suprotan iskazima svih drugih svjedoka i da mu nije mogla biti poklonjena vjera, odnosno da je zaključak redovnih sudova u tom smislu bez valjanog obrazloženja. Apelant osporava i zaključak redovnih sudova u vezi s prepoznavanjem od svjedoka "O2", odnosno tvrdi da on uopće ne zna ko je on, da niti jedan svjedok nije potvrdio da mu je nadimak Mirsad i da su njegovu majku zvali Pećanka. U vezi s tim, kao i sa svojim kretanjem tokom kritičnog dana (da u vrijeme, kako je tvrdio svjedok "O2", i nije bio ispred PS Srebrenica) ukazao je na iskaze svjedoka koje je predložio, a kojim redovni sudovi nisu poklonili vjeru, pri tom ne nudeći valjano obrazloženje za takav stav. Apelant je istakao i da je parcijalno prihvatajući iskaz svjedoka "O2" Sud BiH postupio suprotno svom stavu iz predmeta *Radončić*. U vezi s tim je istakao da je oslobođen za radnje iz tačke 3. optužnice zbog kontradiktornosti između iskaza iz istrage i s glavnog pretresa svjedoka "O2".

46. Apelant tvrdi i da redovni sudovi nisu utvrdili postojanje umišljaja pri izvršenju radnji koje mu se stavljaju na teret.

47. Najzad, apelant ističe da drugostepeni sud i nije razmatrao suštinu njegovih žalbenih navoda, odnosno da su neprihvatljivi razlozi i obrazloženja u prilog neosnovanosti žalbenih navoda.

b) Odgovor na apelaciju

48. Sud BiH je u odgovoru na apelaciju istakao da apelant ne navodi argumente i dokaze koji već nisu bili istaknuti u žalbi na prvostepenu presudu Suda BiH, te razmatrani i cijenjeni od drugostepenog vijeća. Nadalje je ukazano da je, cijeneći svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima, prvostepeni sud izveo pravilan zaključak o postojanju pravno relevantnih činjenica o apelantovoj krivici izvan razumne sumnje. U prilog takvoj ocjeni, u drugostepenoj presudi su jasno navedeni odgovarajući razlozi. U vezi s apelantovim tvrdnjama o izostavljanju određenih činjeničnih navoda (broj mrtvih tijela i okolnosti koje ukazuju na identitet i porijeklo mrtvih tijela civila srpske nacionalnosti), ukazano je na detaljne razloge i obrazloženja iz obje presude. Prema stavu Suda BiH, u dijelu prvostepene presude decidirano je navedeno da je apelant postupao suprotno članu 3. stav 1. tačka c) ženevskih konvencija. U vezi s tvrdnjama o kredibilitetu svjedoka "O2", ukazano je na razloge i obrazloženja u vezi sa, kako je navedeno, identičnim navodima koji su razmotreni i u postupku pred ovim sudom.

49. Tužilaštvo BiH je u odgovoru na apelaciju istaklo da u postupku pred redovnim sudovima nisu povrijeđena prava na koja apelant u apelaciji ukazuje.

V. Relevantni propisi

50. **Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije** ("Službeni list SFRJ" br. 44/76, 36/77 –

ispravka, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 – ispravka). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 142. stav 1.

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posljedicu smrt, tešku telesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi; napad bez izbora cilja kojim se pogađa civilno stanovništvo; da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, biološki, medicinski ili drugi naučni eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenja velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarodnjavanje ili prevođenje na drugu veru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primenjivanje mera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njenoj obaveštajnoj službi ili administraciji; prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjavanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nesrazmerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca, ili ko izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

51. **Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine. Ukaz o ratifikaciji Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata** ("Službeni list FNRJ" broj 24/50):

Sukobi koji nemaju međunarodni karakter

Član 3. stav (1) tačke a) i c)

U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primenjuje bar sledeće odredbe:

1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usled bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupaće se u svakoj prilici, čovečno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, veri ili ubeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili kome bilo drugom sličnom merilu.

U tom cilju, zabranjeni su i u buduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mestu, prema gore navedenim licima sledeći postupci:

a) povrede koje se nanose životu i telesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja;

[...]

c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;

52. **Dopunski protokol I uz ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I)**, preuzeto sa: http://www.institut-genocid.unsa.ba/pdf/DOPUNSKI%20PROTOKOL%20II.pdf

GLAVA II.

CIVILI I CIVILNO STANOVNIŠTVO

Član 50. stav 1.

Definicija civila i civilnog stanovništva

1. Civil je svaka osoba koja ne pripada jednoj od kategorija osoba navedenih u članu 4A (1), (2), (3) i (6) III. konvencije i u članu 43. ovog protokola. U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrati će se za civila.

53. **Dopunski protokol uz ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih sukoba (Protokol II)**, preuzeto sa: http://www.institut-genocid.unsa.ba/pdf/DOPUNSKI%20PROTOKOL%20II.pdf

DIO II.

HUMANI POSTUPAK

Član 4. st. 1. i 2. tačka a)

Osnovne garancije

1. Sve osobe koje ne uzimaju direktno učešće ili koje su prestale da učestvuju u neprijateljstvima, bez obzira na to da li je njihova sloboda bila ograničena ili ne, imaju pravo da njihova ličnost, čast i uvjerenje i vjersko uvjerenje budu poštovani. One će u svim prilikama biti humano tretirane, bez ikakve diskriminacije. Zabranjeno je naređivati da ne smije biti preživjelih.

2. Ne dirajući u načelni karakter naprijed navedenih odredaba, slijedeća djela protiv osoba pomenutih u stavu 1. jesu i ostaju zabranjena u svako doba i na svakom mjestu:

(a) nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito ubistvo i okrutno postupanje kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne;

DIO IV.

CIVILNO STANOVNIŠTVO

Član 13.

Zaštita civilnog stanovništva

1. Civilno stanovništvo i pojedinci civili uživaju opću zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija. Da bi se provela ta zaštita, slijedeća pravila bit će poštovana u svakoj prilici.

2. Civilno stanovništvo i pojedinci civili neće biti predmet napada. Zabranjeni su akti ili prijetnje nasiljem, čiji je glavni cilj da šire strah među civilnim stanovništvom.

3. Civili će uživati zaštitu predviđenu ovim dijelom, ukoliko ne uzimaju i za vrijeme dok ne uzimaju direktno učešće u neprijateljstvima.

54. **Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03 – ispravka, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – odluka USBiH, 42/18 – rješenje USBiH i 65/18). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 3.

Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo

(1) Svako se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

(2) Sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.

Član 15.

Slobodna ocjena dokaza

Pravo Suda, Tužitelja i drugih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima.

Član 280. stav (1)

Vezanost presude za optužbu

(1) Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici.

Član 281. stav (2)

Dokazi na kojima se zasniva presuda

(2) Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.

Član 285. stav (1) tačke a) i b)

Presuda kojom se optuženi oglašava krivim

(1) U presudi kojom se optuženi oglašava krivim, Sud će izreći:

a) za koje se krivično djelo optuženik oglašava krivim, uz navođenje činjenica i okolnosti koje čine obilježja krivičnog djela, kao i onih od kojih ovisi primjena određene odredbe Krivičnog zakona,

b) zakonski naziv krivičnog djela i koje su odredbe Krivičnog zakona primijenjene,

Član 297. stav (2)

Bitne povrede odredaba krivičnog postupka

(2) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji i ako Sud u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

VI. Dopustivost

55. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

56. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

57. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Suda BiH broj S1 1 K 020519 19 Krž od 10. septembra 2019. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 1. novembra 2019. godine, a apelacija je podnesena 9. decembra 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

58. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

59. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su tim presudama prekršena prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. st. 1, 2. i 3, te iz člana 13. Evropske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

60. Član II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

61. Član 6. st. 1, 2. i 3.a) Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

2. Svako ko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim dok se njegova krivica po zakonu ne dokaže.

3. Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:

a) da odmah na jeziku koji razumije, bude podrobno obavješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

(...)

62. Apelantovi opširni navodi o povredi prava na pravično suđenje u suštini se svode na tvrdnje da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, da je pogrešno i proizvoljno primijenjeno materijalno i procesno pravo, da je narušen identitet između optužnice i presude, da je prekršen princip *in dubio pro reo*, da mu je povrijeđeno pravo na odbranu, te da u osporenim odlukama nedostaju valjani razlozi i obrazloženja o odlučnim činjenicama.

63. Apelant u opširnim navodima tvrdi da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno pa da je zbog toga prekršen princip *in dubio pro reo* i da mu je povrijeđeno pravo na odbranu. U prilog navedenom je istakao da nije proveden niti jedan dokaz na osnovu kojeg bi se utvrdio status oštećenih lica (da li se radilo o civilima), odnosno na osnovu kojih bi se moglo utvrditi da li se uopće radilo o mrtvim tijelima srpskih civila ili nekim drugim licima i da li su se uopće na bilo kojem kamionu ispred PS Srebrenica nalazila bilo koja tijela; da nije utvrđeno na koji način su tijela skrnavljena, odnosno da nije utvrđeno koji broj metaka je, navodno, rafalno ispaljen, nije utvrđeno ni da li je i jedan od tih metaka bilo koje tijelo uopće pogodio; da je pogrešan zaključak da je svjedok "O2" kredibilan i da mu se može pokloniti vjera. Također, smatra da se radilo o odlučnim činjenicama u vezi s kojim je u osporenim odlukama izostalo valjano obrazloženje.

64. Ustavni sud podsjeća da princip *in dubio pro reo* u konvencijskom smislu konstituira poseban izraz presumpcije nevinosti (vidi Evropski sud, *Vassilios Stavropoulos protiv Grčke*, broj predstavke 35522/04, stav 39. i *Cleve protiv Njemačke*, presuda od 15. januara 2015. godine, broj predstavke 48144/09, stav 52), te korespondira s jednim od osnovnih zahtjeva krivičnog pravosuđa da tužilac mora izvan razumne dvojbe dokazati optužbu, odnosno principom *in dubio pro reo* kojim je krivični sud vezan (vidi Evropski sud, *Melich i Beck protiv Češke Republike*, broj predstavke 35450/04, presuda od 24. jula 2008. godine, stav 49) da nakon savjesne ocjene dokaza (pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima) u slučaju postojanja dvojbi oko postojanja pravno relevantnih (odlučnih) činjenica koje tvore obilježja krivičnog djela, posebno ako je riječ o krivnji, rješava u korist okrivljenika. Prema mišljenju Ustavnog suda, princip *in dubio pro reo* može biti doveden u pitanje ukoliko izostane cjelovita analiza svih provedenih dokaza u obrazloženju sudske odluke koja takvu eventualnu sumnju otklanja. Shodno ovom principu, sud će donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je dokazana nevinost optuženog već i onda kad nije dokazana krivica optuženog. U tom smislu, Ustavni sud ukazuje na to da je jedno od osnovnih principa

krivično-procesnih zakona u BiH da su sud i drugi organi gonjenja dužni istinito i potpuno utvrditi kako činjenice koje terete osumnjičenog, odnosno optuženog tako i one koje idu u njegovu korist. Dakle, u krivično-procesnom zakonodavstvu je propisana pretpostavka nevinosti zbog čega je optuženi oslobođen tereta dokazivanja, a pretpostavka nevinosti ne odnosi se samo na krivicu, već i na sve druge elemente koji su u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protivpravnost ili kažnjivost). Osim toga, i prema praksi Evropskog suda, pretpostavka nevinosti znači da optuženi nije dužan da se brani, mada ima pravo na odbranu, nije dužan dokazivati svoju nevinost, a teret dokazivanja je na tužiocu. Dakle, pravilo *in dubio pro reo* nije dokazno pravilo. Ono podrazumijeva da sud u krivičnom postupku odlučuje presudom na način koji je povoljniji za okrivljenog ako se i nakon savjesne ocjene dokaza, pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima, ne daju otkloniti sumnje o postojanju, odnosno nepostojanju nekih činjenica koje tvore obilježja krivičnog djela ili od kojih zavisi primjena neke druge odredbe krivičnog zakonodavstva, a ne sadrži mjerila prema kojima bi prvostepeni sud bio dužan uzeti da su određene činjenice dokazane s određenim stepenom izvjesnosti, a druge nisu. U skladu s tim, sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog nego i onda kada nije uvjeren ni u njegovu krivicu ni u njegovu nevinost (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 639/17* od 10. januara 2019. godine, st. 50. i 51).

65. Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih odluka nedvosmisleno proizlazi da je zaključak o apelantovoj krivici zasnovan isključivo, odnosno u odlučujućoj mjeri na iskazu svjedoka "O2". Iz obrazloženja osporene prvostepene presude proizlazi da je posebna pažnja poklonjena ocjeni dokaza (u dijelu "Standardi ocjene dokaza i opća ocjena dokaza") i da se sud pri tom rukovodio članom 3. ZKPBiH prema kojem je na Tužilaštvu BiH teret utvrđivanja krivice koja mora biti utvrđena van razumne sumnje. Nadalje, iz obrazloženja prvostepene presude proizlazi da je posebna pažnja poklonjena ocjeni kredibiliteta svjedoka "O2" (u dijelu "Kredibilitet svjedoka O2") u kojem su dati iscrpni razlozi i obrazloženja zbog čega je zaključeno da je ovaj svjedok kredibilan i da mu se može pokloniti vjera. Pri tom, prvostepeni sud je imao u vidu i dokaze koje je apelant predočio dovodeći u pitanje kredibilitet ovog svjedoka, pored ostalog i da je svjedok "O2" ranije osuđivan, a što on ni sam nije osporavao. Cijeneći ovu okolnost, prvostepeni sud je istakao da ona sama po sebi nije dovoljna da se iskaz ovog svjedoka *a priori* smatra nepouzdanim imajući u vidu da je u postupku protiv apelanta svjedok "O2" svjedočio o događajima koji ni činjenično, a ni vremenski i prostorno nisu bili u vezi s djelima zbog kojih je kažnjavan. Također, u osporenoj prvostepenoj presudi detaljno je interpretiran i cijenjen iskaz svjedoka "O2", te su dati iscrpni razlozi i obrazloženja zbog čega je zaključeno da je dovoljan za donošenje osuđujuće presude u pogledu radnji iz tačke 4. izreke prvostepene presude za koje je apelant i proglašen krivim. Pri tom, redovni sudovi nisu propustili da se izjasne i o apelantovim navodima (vidi tačka 34. ove odluke) o nedosljednostima u iskazu svjedoka "O2", odnosno apelantovim tvrdnjama da ga svjedok "O2" uopće ne poznaje, da ga niko ne zove Mirsad, da njegovoj majci nije nadimak Pećanka, te da se ne može prihvatiti da ga je svjedok "O2" prepoznao u sudnici. Stoga, neosnovana je apelantova tvrdnja da je teret dokazivanja da je svjedok "O2" dao lažni iskaz prebačen na njega i da mu je povrijeđeno pravo na odbranu. Najzad, u osporenim odlukama (vidi tačka 21. ove odluke) detaljno je obrazloženo, uz pozivanje na vlastitu praksu, kao i na praksu MKSJ i MKSR, zbog čega nije postojala prepreka da se zaključak o apelantovoj krivici zasnuje na iskazu svjedoka "O2", koji je bio i jedini saslušani svjedok-očevidac spornog događaja. Slijedom navedenog, ne može se zaključiti da je u osporenim odlukama izostala cjelovita analiza ne samo iskaza već i ličnosti svjedoka "O2" koja bi dovela u sumnju odlučne činjenice na kojim je zasnovan zaključak o apelantovoj krivici koje bi trebale biti tumačene u apelantovu korist, odnosno da je prekršen princip *in dubio pro reo*.

66. Nadalje, u vezi s apelantovom tvrdnjom da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno jer nije utvrđen status oštećenih (nije utvrđeno da se radi o civilima), iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da je, prije svega, na osnovu iskaza svjedoka "O2" utvrđeno da su se na kamionu koji je dovezen iz Zalazja pred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela, te da na glavnom pretresu nisu izvedeni dokazi koji nesumnjivo ukazuju na identitet tih lica, vrijeme i način na koji su preminuli, odnosno na status oštećenih. Svjedok "O2" je u svom iskazu potvrdio da nije imao saznanja o stradanju ovih lica za koja je znao da su Srbi, izuzev sudije I. koji je ubijen nakon što je lišen slobode, te da je vidio da su u Zalazju na kamion utovarena četiri tijela. Njegov iskaz u ovom dijelu je cijenjen u vezi s iskazom svjedoka V. I. koji je potvrdio da je u napadu na selo Zalazje poginuo M. R. koji nije bio vojnik (u momentu lišavanja života nije bio naoružan i nije nosio uniformu). Slijedom navedenog, s obzirom na to da na osnovu provedenih dokaza sa sigurnošću nije mogao biti utvrđen status oštećenih, prvostepeni sud se pozvao na član 50. stav 1. Dodatnog protokola I ženevskih konvencija, prema kojem se u slučaju sumnje da li je neko lice civil to lice smatra civilom. Imajući u vidu da u toku postupka pred redovnim sudovima nije bilo sporno da je Armija RBiH izvršila napad na srpsko selo Zalazje, da je tom prilikom bilo zarobljenih i poginulih lica, zaključak redovnih sudova da su se na kamionu dovezenom iz Zalazja nalazila i mrtva tijela civila srpske nacionalnosti ne ostavlja utisak proizvoljnosti u utvrđivanju činjenica, odnosno ne ostavlja prostor za sumnju koja je trebala biti tumačena u apelantovu korist.

67. Slijedom navedenog, Ustavni sud nije mogao prihvatiti kao osnovane apelantove tvrdnje da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, da je prekršen princip *in dubio pro reo*, te da je teret dokazivanja prebačen na njega pa da mu je povrijeđeno pravo na odbranu.

68. Apelant je u prilog tvrdnji o pogrešno i proizvoljno primijenjenom materijalnom pravu u suštini istakao da ni član 142. KZSFRJ, kao ni međunarodne konvencije na koje se pozvao Sud BiH ne predviđaju "skrnavljenje" kao radnju izvršenja krivičnog djela za koje je proglašen krivim; da je krivično djelo iz člana 142. KZSFRJ blanketno pa da nedostaje konkretizacija norme suprotno kojoj je postupao, odnosno po kojoj „skrnavljenja" predstavljaju radnju kojom se ostvaruju obilježja krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZSFRJ. Slijedom navedenog, smatra da izreka prvostepene presude ne sadrži osnovne elemente krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ jer iz činjeničnog opisa ne proizlazi nijedna od taksativno navedenih radnji izvršenja ovog krivičnog djela. U prilog tvrdnji u ovom dijelu apelant se pozvao i na Odluku Ustavnog suda broj AP 2809/12.

69. U vezi s ovim dijelom navoda, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi, slijedeći praksu Evropskog suda, izgradio stav da njegov zadatak nije da preispituje zaključke redovnih sudova u pogledu primjene materijalnog prava, odnosno da je prvenstveno na redovnim sudovima da riješe pitanje tumačenja domaćeg zakonodavstva. Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li je eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (prava na pravično suđenje,

prava na pristup sudu, prava na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminaciona.

70. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi primijenili pozitivnopravne propise, kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, tačka 24). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant postavlja, ispitati da li je osporena odluka zasnovana na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

71. Ustavni sud zapaža da iz osporenih odluka proizlazi da su oba suda saglasno zauzela stav da je za postojanje krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ neophodno da radnja izvršenja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, tj. da se radi o djelu blanketnog karaktera. Nadalje, apelantu je stavljeno na teret da je postupao suprotno zajedničkom članu 3. stav 1. tačka c) ženevskih konvencija koji zabranjuje povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljive i ponižavajuće postupke prema licima koja ne učestvuju u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rane, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga. Shodno navedenom, ne može se zaključiti da su redovni sudovi zanemarili da se radi o djelu blanketnog karaktera, te da su, u vezi s tim, propustili ukazati na relevantnu odredbu međunarodnog prava koju je apelant prekršio.

72. Nadalje, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi zaključili da se u apelantovoj radnji – pucanje iz automatske puške u mrtva tijela srpskih civila što je za posljedicu imalo skrnavljenje mrtvih tijela, stječu obilježja nečovječnog postupanja u smislu krivičnog djela iz člana 142. KZSFRJ. Ustavni sud zapaža da je u osporenoj drugostepenoj presudi izričito navedeno da skrnavljenje nije navedeno kao jedna od radnji izvršenja ovog krivičnog djela, ali da se ono u izreci prvostepene presude navodi kao posljedica rafalnog pucanja iz automatske puške u mrtva tijela, a što je ocijenjeno kao nasrtaj na lično dostojanstvo i predstavlja nečovječno postupanje koje je zabranjeno i članom 142. KZSFRJ, kao i članom 3. stav 1. tačka c) ženevskih konvencija. U prilog navedenom oba suda su se pozvala na relevantne odredbe međunarodnog prava, kao i praksu međunarodnih tribunala za ratne zločine o tumačenju pojmova nečovječnog postupanja, ličnog dostojanstva i zaštite preminulih lica koja ne dovode u pitanje zaključak da skrnavljenje mrtvih tijela predstavlja nečovječno postupanje suprotno fundamentalnim principima čovječnog postupanja koje je suprotno i kažnjivo i članom 142. KZSFRJ, kao i članom 3. stav 1. tačka c) ženevskih konvencija. Pri tom, ukazano je i da je član 142. stav 1. KZSFRJ složena zakonska definicija s višestruko postavljenim alternativnim dispozicijama radnji izvršenja, koje su smještene u jednu cjelinu propisivanjem i jedinstvene sankcije za svaku od tih radnji, čime ni jednoj od njih nije dat poseban primat ili je kvalificirana kao određeni posebni oblik odgovornosti, a zbog čega bi bilo neophodno da se to istakne i napomene u pravnom opisu djela.

73. U vezi s apelantovim pozivanjem na Odluku o dopustivosti i meritumu broj AP 2809/12 od 24. maja 2013. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba), Ustavni sud podsjeća da je u navedenoj odluci zaključeno (vidi tačka 42) da postoji kršenje prava na pravično suđenje u vezi s principom vladavine prava u situaciji kada redovni sudovi zakonsku odredbu (u konkretnom slučaju se radilo o odredbi koja je regulirala zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom) koja je rezultirala različitim tumačenjem i primjenom nisu tumačili i primijenili u korist stranke koja je u pitanju (apelanta u tom predmetu). Ustavni sud smatra da nema razloga da se navedenim stavom rukovodi i u apelantovoj situaciji. Naime, ni iz apelantovih navoda, kao ni iz osporenih odluka nije moguće zaključiti da je Sud BiH u istoj ili sličnoj situaciji član 142. KZSFRJ i/ili član 3. stav 1. tačka c) ženevskih konvencija tumačio različito pa da je u apelantovom slučaju propustio da se rukovodi tumačenjem koje bi bilo povoljnije po njega.

74. Slijedom navedenog, Ustavni sud smatra da su neosnovane i apelantove tvrdnje o pogrešnoj i proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

75. Kako se apelantove tvrdnje o proizvoljnoj primjeni procesnog prava svode na tvrdnje da nije razumljiv činjenični i pravni opis djela koje mu je stavljeno na teret (jer nedostaje konkretizacija norme suprotno kojoj je postupao, odnosno po kojoj „skrnavljenja" predstavljaju radnju kojom se ostvaruju obilježja krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZSFRJ, da je proizvoljan zaključak da se radilo o mrtvim tijelima srpskih civila, da je jedini dokaz u vezi s tim iskaz nekredibilnog svjedoka "O2"), a koje tvrdnje su već ocijenjene kao neosnovane u vezi s navodima o činjeničnom stanju i primjeni materijalnog prava, Ustavni sud ih nije mogao prihvatiti osnovanim ni u pogledu tvrdnji o proizvoljnoj primjeni procesnog prava.

76. Apelant dalje tvrdi da osporene odluke ne sadrže valjane razloge i obrazloženja o odlučnim činjenicama. U vezi s tim je istakao da nedostaje obrazloženje zašto su izvršene izmjene činjeničnog opisa iz potvrđene optužnice u odnosu na tačku 4. izreke prvostepene presude; da je bez obrazloženja i zaključak o kredibilitetu svjedoka "O2"; da ni u činjeničnom opisu tačke 4. izreke prvostepene presude, niti u njenom obrazloženju, nije navedeno da li su uopće mrtva tijela pogođena pucanjem iz automatske puške, koliko tijela je pogođeno i koliko metaka je ispaljeno ili moglo biti ispaljeno; da nedostaje obrazloženje na koji način su radnje koje su mu stavljene na teret povezane s oružanim sukobom; da nedostaje obrazloženje zašto nisu prihvaćeni iskazi svjedoka koje je on predložio.

77. Suprotno apelantovim tvrdnjama, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da su intervencije u činjeničnom opisu tačke 4. izreke prvostepene presude izvršene na osnovu provedenog dokaznog postupka. Nadalje, a kako je već ukazano u ovoj odluci, redovni sudovi nisu propustili cijeniti kredibilitet svjedoka "O2", te u vezi s tim ponuditi relevantne i dovoljne razloge, kao i zbog čega su njegov iskaz prihvatili kao vjerodostojan. Stoga, okolnost da je intervencija u činjeničnom opisu izvršena, kako apelant tvrdi, samo na osnovu njegovog iskaza, ne dovodi u pitanje intervencije u činjeničnom opisu. Nadalje, iz obrazloženja osporene prvostepene odluke, u vezi s apelantovom tvrdnjom da nije ponuđeno valjano obrazloženje zbog čega je iskaz svjedoka "O2" parcijalno cijenjen, proizlazi da je apelant oslobođen optužbi za radnje iz tačke 3. optužnice upravo na osnovu iskaza svjedoka "O2" koji na glavnom pretresu nije potvrdio da je apelant preduzeo radnje za koje se teretio u ovoj tački optužnice. U vezi s apelantovom tvrdnjom da nije navedeno da li su uopće mrtva tijela pogođena pucanjem iz automatske puške, koliko tijela je pogođeno i koliko metaka je ispaljeno ili moglo biti ispaljeno, Ustavni sud zapaža da iz

obrazloženja osporene drugostepene presude proizlazi da u konkretnoj situaciji to i nije bilo moguće utvrditi, ali da je nesporno da je apelant pucao s male udaljenosti, da nije mogao promašiti, i to iz automatske puške, čime se itekako skrnavi svako pogođeno tijelo. Također, u osporenim odlukama su navedeni i dovoljni razlozi o povezanosti apelantovih radnji s oružanim sukobom – apelant je bio pripadnik Armije RBiH i jedinice koja je djelovala na označenoj lokaciji u kritičnom periodu, apelant je učestvovao u akciji napada na selo Zalazje i bio je prisutan pred PS Srebrenica nakon ovog napada. Najzad, u osporenim odlukama su dati detaljni razlozi i obrazloženja zbog kojih nisu prihvaćeni iskazi svjedoka koje je apelant predlagao.

78. Slijedom navedenog, ne može se prihvatiti ni apelantova tvrdnja da su u osporenim odlukama izostali razlozi o odlučnim činjenicama.

79. Apelant tvrdi i da je narušen identitet između potvrđene optužnice i prvostepene presude, da je intervencijama u činjeničnom opisu optužba proširena pa da mu je prekršeno pravo na odbranu. U vezi s tim je istakao da su izostavljeni dijelovi iz optužnice koji su činili element bića krivičnog djela koje mu se stavlja na teret – broj leševa u koje je pucano (sedam civila muškaraca srpske nacionalnosti), te njihov identitet (zarobljeni na području mjesta Zalazje).

80. Ustavni sud podsjeća da član 6. stav 3. tačka a) Evropske konvencije zahtijeva da posebna pažnja bude poklonjena obavještavanju optuženog o optužbama koje mu se stavljaju na teret; detalji o krivičnom djelu imaju krucijalnu ulogu u krivičnom postupku i optuženi se smatra obaviještenim od trenutka kada su mu prezentirani činjenični i pravni osnovi optužbe protiv njega. Nadalje, optuženi mora biti upućen "odmah" i "detaljno" u uzrok optužbe, odnosno u činjenice na kojim se optužba zasniva i prirodu optužbe, tj. pravnu kvalifikaciju tih činjenica. Potpuna i detaljna informacija optuženog u pogledu optužbi koje mu se stavljaju na teret predstavlja suštinski preduvjet za pravičnost postupka. Iako obim "detaljnog" obavještenja o optužbi varira u zavisnosti od konkretnih okolnosti svakog slučaja, optuženom se u svakom slučaju mora pružiti dovoljno informacija, koliko je neophodno, radi potpunog razumijevanja obima optužbi protiv njega kako bi mogao pripremiti adekvatnu odbranu (vidi Evropski sud, *Mattoccia protiv Italije*, presuda od 25. jula 2000. godine, st. 59. i 60).

81. Obavještenje o optužbama, uključujući i pravnu klasifikaciju djela koju sud može usvojiti, mora biti dato već u optužnici ili u toku postupka na drugi način, kao što je formalno ili eksplicitno proširenje optužbe. Samo upućivanje na apstraktnu mogućnost da sud može doći do drugačijeg zaključka u pogledu pravne klasifikacije djela od one koju je ponudilo tužilaštvo nije dovoljno (vidi Evropski sud, *I. H. i drugi protiv Austrije*, presuda od 20. jula 2006. godine, stav 34). Nadalje, u slučaju reklasifikacije činjenica u toku krivičnog postupka optuženi mora imati priliku da se koristi pravom na odbranu na efektivan način i u pravo vrijeme (vidi Evropski sud, *Block protiv Mađarske*, presuda od 25. aprila 2011. godine, stav 24).

82. Najzad, nedostaci u obavještenju o optužbi mogu se otkloniti u žalbenom postupku ako optuženi ima mogućnost da pred višim sudom predstavi svoju odbranu u pogledu izmijenjene optužbe i da ospori svoju osudu u pogledu svih relevantnih pravnih i činjeničnih aspekata (vidi *Dallos protiv Mađarske*, st. 49–52; *Sipavičius protiv Litvanije*, st. 30–33; *Župnik protiv Ukrajine*, st. 39–43; *I. H. i ostali protiv Austrije*, st. 36–38; *Juha Nuutinen protiv Finske*, stav 33).

83. Ustavni sud zapaža da je u osporenoj drugostepenoj presudi ukazano da je iz optužnice vidljivo da je sadržala sve zakonom propisane elemente – vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kojem je i sredstvo kojim je djelo izvršeno tako da je apelant od samog početka bio upoznat s time šta mu se stavlja na teret, te je precizirana i pravna kvalifikacija djela. Slijedom navedenog, a suprotno apelantovim tvrdnjama, ne može se zaključiti da apelant nije znao šta mu se stavlja na teret, te da mu je bila uskraćena mogućnost da se brani od činjeničnog supstrata u kojem su bila opisana sva bitna obilježja krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret. Nadalje, iz osporenih odluka proizlazi da su intervencije u činjeničnom opisu tačke 4. izreke presude izvršene na osnovu rezultata provedenog dokaznog postupka. Pri tom, ne ostavlja utisak proizvoljnosti i ne rezultira proširenjem optužbi, kako apelant tvrdi, okolnost da je iz činjeničnog opisa izostavljen broj mrtvih tijela, kao i navod da su dovedeni iz Zalazja. Naime, kako je i ukazao drugostepeni sud, i u situaciji da je prvostepeni sud prihvatio da su se na kamionu nalazila četiri mrtva tijela kako je naveo svjedok "O2", a ne sedam mrtvih tijela kako je navedeno u optužnici, to ne bi dovelo do oslobađajuće presude po apelanta. Nadalje, iz osporenih odluka proizlazi da je dovoljno određeno o kojim (čijim) mrtvim tijelima se radi – civili, muškarci srpske nacionalnosti koji su se nalazili na kamionu ispred PS u Srebrenici, a ne o bilo kojim civilima i u bilo kojem broju, a na čemu apelant, u suštini, zasniva tvrdnje o proširenju optužbi.

84. Slijedom navedenog, proizlazi da je apelant o svim činjenicama i dokazima koje ga terete upoznat kako podizanjem optužnice tako i tokom glavnog pretresa, izvođenjem svih dokaza, te da mu nije bila uskraćena mogućnost da se o njima izjašnjava i da ih osporava. Najzad, apelant je imao i koristio mogućnost da sve prigovore u vezi s optužnicom iznese i u svojoj žalbi o kojoj je odlučivalo Apelaciono odjeljenje Suda BiH kao sud nadležan da preispita kako činjenične tako i pravne aspekte optužbe. Stoga, Ustavni sud nije mogao prihvatiti osnovanim ni apelantove tvrdnje u vezi s optužnicom, niti da su one rezultirale povredom prava na odbranu.

85. Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja nema ništa što bi uputilo na zaključak da je činjenično stanje proizvoljno utvrđeno pa da je to rezultiralo povredom principa *in dubio pro reo*, da je proizvoljno primijenjeno materijalno i procesno pravo, da osporene odluke ne sadrže valjane razloge i obrazloženja o odlučnim činjenica, da je narušen identitet između potvrđene optužnice i izreke presude, kao i da je apelantu povrijeđeno pravo na odbranu.

86. Ustavni sud zaključuje da su neosnovane apelantove tvrdnje da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. st. 1. i 2. i stav 3. tačka a) Evropske konvencije.

Pravo na efektivan pravni lijek

87. Apelant tvrdi i da mu je prekršeno pravo na efektivan pravni lijek. S obzirom na to da apelant tvrdi da mu je ovo pravo prekršeno jer Sud BiH nije razmotrio njegove žalbene navode, proizlazi da povredu ovog prava apelant vezuje za povredu prava na pravično suđenje. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je apelant imao i koristio mogućnost izjavljivanja žalbe Apelacionom odjeljenju Suda BiH koji je nadležan da preispita kako činjenične tako i pravne navode iz osporene presude, odnosno da je apelant imao na raspolaganju i koristio efektivni pravni lijek. Činjenica da je drugostepeni sud, a suprotno apelantovim navodima, nakon detaljnog ispitivanja svih žalbenih navoda zaključio da su neosnovani i u vezi s tim ponudio relevantne i dovoljne razloge koje je Ustavni sud već ispitao u ovoj odluci u vezi s pravom na pravično suđenje i zaključio da se radi o valjanim razlozima i obrazloženjima, upućuje na zaključak da je apelant nezadovoljan ishodom

žalbenog postupka, a ne da mu je prekršeno pravo na efektivni pravni lijek u vezi s pravom na pravično suđenje.

88. Slijedom navedenog, Ustavni sud zaključuje i da su neosnovane apelantove tvrdnje da mu je prekršeno pravo na efektivni pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

89. Ustavni sud zaključuje da ne postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. st. 1. i 2. i stav 3. tačka a) Evropske konvencije kada u okolnostima konkretnog slučaja nema ništa što upućuje na zaključak da je činjenično stanje proizvoljno utvrđeno pa da je to rezultiralo povredom principa *in dubio pro reo*, da je proizvoljno primijenjeno materijalno i procesno pravo, da osporene odluke ne sadrže valjane razloge i obrazloženja o odlučnim činjenicama, da je narušen identitet između potvrđene optužnice i izreke presude, kao i da je apelantu povrijeđeno pravo na odbranu.

90. Ustavni sud zaključuje da ne postoji kršenje prava na efektivan pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje jer je apelant imao na raspolaganju i koristio efektivni pravni lijek – žalbu na prvostepenu presudu koju je drugostepeni sud detaljno ispitao i u vezi s tim ponudio valjane razloge i obrazloženja, pa sama činjenica da apelant nije zadovoljan odlukom po njegovoj žalbi ne pokreće pitanje djelotvornosti ovog pravnog lijeka.

91. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

92. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4877/19**, rješavajući apelaciju **Suada Smajlovića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 7. travnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Suada Smajlovića** podnesena protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 1 K 020519 19 Krž od 10. rujna 2019. godine i S1 1 K 020519 16 Kri od 14. rujna 2018. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Suad Smajlović (u daljnjem tekstu: apelant) iz Tuzle, kojeg zastupaju Vasvija Vidović, odvjetnica iz Sarajeva, i Mirna Delalić, odvjetnica iz Tuzle, podnio je 19. prosinca 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv presuda Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) br. S1 1 K 020519 19 Krž od 10. rujna 2019. godine i S1 1 K 020519 16 Kri od 14. rujna 2018. godine.

2. Apelant je zatražio donošenje privremene mjere kojom se nalaže "Sudu BiH i Kazneno-popravnom zavodu u koji apelant treba da bude upućen na izdržavanje kazne zatvora da apelanta neće uputiti na izdržavanje izrečene kazne do donošenja konačne odluke Ustavnog suda po apelaciji."

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj AP 4877/19 od 15. siječnja 2020. godine odbio apelantov zahtjev za donošenje privremene mjere.

4. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo BiH) zatraženo je 5. siječnja 2021. godine da dostave odgovor na apelaciju.

5. Sud BiH je odgovor dostavio 15. siječnja 2021. godine, a Tužiteljstvo BiH 12. siječnja 2021. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Sud BiH je Presudom broj S1 1 K 020519 16 Kri od 14. rujna 2018. godine apelanta i optuženog I. A. proglasio krivim da su za vrijeme rata u BiH, u vrijeme oružanog sukoba između VRS i Armije RBiH, kao pripadnici Armije RBiH, postupajući suprotno pravilima Međunarodnog humanitarnog prava, kršeći članak 3. stavak 1. točke a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata od 12. kolovoza 1949. godine (u daljnjem tekstu: Ženevska konvencija), 12. srpnja 1992. godine, apelant (točka 4. izreke presude) u popodnevnim satima ispred Policijske stanice u Srebrenici (u daljnjem tekstu: PS Srebrenica) rafalom iz automatske puške pucao u mrtva tijela civila muškaraca srpske nacionalnosti koja su se nalazila na karoseriji kamiona, što je za posljedicu imalo skrnavljenje spomenutih tijela, a čime je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. Kaznenog zakona SFRJ (u daljnjem tekstu: KZSFRJ). Apelantu je izrečena kazna zatvora od jedne godine.

8. Istom presudom apelant je oslobođen optužbi da je radnjama opisanim u izreci prvostupanjske presude (točka 3.) počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. KZSFRJ u svezi sa člankom 22. istog zakona.

9. Iz obrazloženja presude proizlazi da je Sud BiH u dijelu označenom "Standardi ocjene dokaza i opća ocjena dokaza" istaknuo, pored ostalog, da iskaz svjedoka treba biti iskren i pouzdan, da je sud imao u vidu da su svjedoci svjedočili o činjenicama koje su se dogodile mnogo godina prije davanja iskaza, da je prisutna nesigurnost uslijed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja tih događaja. Nadalje, ukazano je da je prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku sud posebno cijenio njihovo držanje, ponašanje i karakter, te da su u odnosu na njih razmotreni i drugi dokazi i okolnosti u svezi s tim predmetom. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da vijeće to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdano. Slično tome, čimbenici kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući utjecaj trećih osoba, nepodudarnosti ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz, s tim da pri ocjeni dokaza uzme u obzir i takve čimbenike. Pozivajući se na praksu Europskog suda za ljudska

prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Garcia Ruiz protiv Španjolske*, prvostupanjski sud je istaknuo da, iako je obvezan dati razloge za svoju odluku, pri tom se ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku. Ukazano je i na stavove Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljnjem tekstu: MKSJ) u predmetu *Kvočka*, prema kojima je stvar diskrecijske ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti, a kad se radi o činjenicama vijeće je dužno izvesti samo one zaključke koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj točki optužnice, da nije nužno osvrtati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu, odnosno u predmetu *Micić i dr.*, prema kojem pretresno vijeće nije dužno u svojoj presudi iznositi i opravdavati svoje nalaze u svezi sa svime što je izneseno tijekom suđenja. Sud BiH se pozvao na stav Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (u daljnjem tekstu: MKSR) u predmetu *Nahimana i dr.*, prema kojem pretresno vijeće ima puno diskrecijsko pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka. Pri tom, pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne čimbenike u ovisnosti o konkretnom slučaju, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u danim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja ima li proturječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tijekom unakrsnog ispitivanja. Najzad, u ovom dijelu je istaknuto da se Sud BiH rukovodio člankom 3. Zakona o kaznenom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKPBiH), prema kojem je teret utvrđivanja krivice optuženog na Tužiteljstvu, koje to mora uraditi izvan razumne sumnje.

10. Nadalje, iz dijela označenog kao "Kredibilitet svjedoka 'O2'" proizlazi da je prvostupanjski sud uvjerenje o apelantovoj krivici za radnje opisane u točki 4. izreke presude utemeljio isključivo, odnosno u odlučujućoj mjeri na iskazu ovog svjedoka. U svezi s tim je najprije ukazano na stav iz predmeta *Vuković i dr.*, prema kojem se ne bi moglo smatrati da je nepravično ukoliko bi se odluka o krivici temeljila na iskazu samo jednog svjedoka, ali samo ukoliko je taj iskaz dovoljno uvjerljiv i logičan, suglasan svim ostalim dokazima, kao i da je odluka koja se na njemu temelji jedini mogući razuman zaključak u predmetu. Prema stavu prvostupanjskog suda, svjedok "O2" je na glavnom pretresu na uvjerljiv, objektivan i detaljan način opisao tijek događaja u pogledu akcije na selo Zalazje, iznio osobna saznanja o sudbini oštećenih, pri čemu je posebno naglašeno da njegov iskaz obiluje detaljima koji mogu biti poznati samo neposrednom promatraču predmetnih inkriminacija. Nadalje je ukazano da iz njegovog iskaza proizlazi njegova volja da iznese sva saznanja koja ima o predmetnim inkriminacijama, uz odsustvo bilo kakvog motiva da neutemeljeno optuži svoje suborce. Svjedok "O2" je istaknuo da dobro poznaje optužene i da je za njih vezan "ne samo drugarstvom, jaranstvom" već i da ima obiteljske veze s određenim optuženim. Svjedočeći o radnjama koje su njegovi suborci poduzeli kritične prilike, prema stavu prvostupanjskog suda, svjedok "O2" je iznio ono što je osobno vidio i čuo, ne želeći da neutemeljeno tereti apelanta i ne sporeći s druge strane da o pojedinim činjenicama uopće nema saznanja ili posjeduje samo posredna saznanja, a što dodatno ukazuje na vjerodostojnost iskaza ovog svjedoka. Iako je svjedok "O2" bio jedini očevidac predmetne inkriminacije, prvostupanjski sud je, promatrajući ga u svezi s ostalim provedenim dokazima, zaključio da se radi o logičnom slijedu događaja, zbog čega je njegovo svjedočenje ocijenjeno kredibilnim. Izvjesne nedosljednosti u iskazu ovog svjedoka nisu smatrane od odlučujućeg značaja za donošenje drugačije odluke. U svezi s tim je ukazano na apelantove tvrdnje i dokaze koje je predočio osporavajući kredibilitet ovog svjedoka, koji su cijenjeni u svezi s iskazom svjedoka "O2" i ostalim provedenim dokazima. Pri tom, naglašeno je da se sud u tom smislu ograničio na iskaz svjedoka "O2" u onim dijelovima koji su bili relevantni za odlučivanje u ovom kaznenom predmetu i predmetni dokazi koje je uložila obrana nisu doveli u pitanje kredibilitet ovog svjedoka u tom smislu. Sud je imao u vidu da se radi o osobi koja je ranije osuđivana, a što ni sam svjedok nije sporio. Međutim, ocijenjeno je da ta činjenica sama po sebi nije dovoljna da se njegov iskaz *a priori* smatra nepouzdanim, pogotovo što je svjedok iznosio osobna zapažanja o događajima koji činjenično nemaju bilo kakvu vremensku ili prostornu vezu s djelima za koja je isti svjedok kazneno ili prekršajno odgovarao. Vijeće podsjeća da je iskaz ovog svjedoka cijenilo s posebnom pažnjom, odnosno da je nakon detaljne i svestrane analize provedenih dokaza iskaz svjedoka "O2" ocijenilo vjerodostojnim i u bitnim dijelovima suglasnim te dopunjujućim ostalim provedenim dokazima.

11. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da je Sud BiH istaknuo da je za postojanje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva neophodno da radnja izvršenja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, tj. da se radi o djelu blanketnog karaktera, odnosno kršenje pravila međunarodnog prava kod ovog kaznenog djela predstavlja objektivni uvjet inkriminacije. Slijedom navedenog, za utvrđivanje ovog elementa kaznenog djela sud je uzeo u obzir ženevske konvencije. Pri tom, naglašeno je da za postojanje kaznenog djela iz članka 142. KZSFRJ nije neophodno (nije uvjet postojanja samog djela) da počinitelj zna ili ima namjeru kršiti međunarodnu normu, već je dovoljno da posjeduje svijest o općoj protupravnosti djela, odnosno da je ono suprotno pravilima sadržanim u međunarodnim ugovorima, te principima i pravilima međunarodnog prava koja su općepriznata i primjenjiva u oružanim sukobima, dok se kod poduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja svakako mora cijeniti subjektivni odnos počinitelja prema djelu.

12. Nadalje, iz obrazloženja presude proizlazi da je apelantu stavljeno na teret postupanje suprotno zajedničkom članku 3. ženevskih konvencija koji se smatra običajnim pravom i minimumom od kojeg zaraćene strane nikada ne bi trebale odstupiti. Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je da se utvrdi je li djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije osoba koje su zaštićene člankom 3. stavak 1. Konvencije, a to su "osobe koje ne sudjeluju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe onesposobljene za borbu uslijed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga". Nadalje, ukazano je na članak 4. stavak 1. Dodatnog protokola uz ženevske konvencije, prema kojem se, pored ostalog, svim osobama koje uzimaju učešće u neprijateljstvima, odnosno koje su prestale sudjelovati u njima, garantira pravo da njihova ličnost, čast i uvjerenje, te vjersko uvjerenje budu poštovani, kao i human tretman bez diskriminacije. Ukazano je i na stavak 2. točka a) istog članka prema kojem je zabranjeno nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito ubojstvo i okrutno postupanje kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne. Najzad, u ovom dijelu je ukazano i na članak 13. Protokola II. koji propisuje zaštitu civilnog stanovništva prema kojem civili neće biti predmet napada, te su zabranjeni akti ili prijetnje nasiljem, čiji je glavni cilj širiti strah među civilnim stanovništvom, a koju zaštitu uživaju ukoliko ne

uzimaju, i za vrijeme dok ne uzimaju, izravno učešće u neprijateljstvima.

13. Na temelju iskaza saslušanih svjedoka "O2", M. L., V. I., M. J., D. L., R. T., Lj. R., Z. P., S. C. i J. V. sud je utvrdio da su oštećene osobe, navedene u činjeničnom opisu točke 4. predmetne optužnice, bile civili, odnosno da se radilo o kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama zajedničkog članka 3. ženevskih konvencija, te čl. 4. i 13. Dodatnog protokola uz ženevske konvencije (Protokol II.). U svezi s tim je ukazano da iz provedenih dokaza, prije svega iskaza svjedoka "O2", proizlazi činjenica da su se na kamionu koji se nalazio pred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela koja su sa Zalazja dovezena pred PS u Srebrenici. Kada je riječ o navedenim mrtvim tijelima, istaknuto je da na glavnom pretresu nisu izvedeni dokazi koji nesumnjivo ukazuju na identitet tih osoba, vrijeme i način na koji su preminuli, kao ni druge relevantne činjenice na temelju kojih bi se sa sigurnošću mogao odrediti status oštećenih. Tako je svjedok V. I. u svom iskazu naveo da je kritičnog dana prilikom napada na selo Zalazje poginuo M. R., koji je ubijen na izlazu iz svoje kuće, a koji nije bio vojni obveznik i koji je u momentu ubojstva bio nenaoružan i u civilnom odijelu. Ukazano je da na temelju provedenih dokaza nije utvrđeno je li kritične prilike poginuli M. R. bio među mrtvim osobama na kamionu koji je došao sa Zalazja u Srebrenicu. Na drugoj strani, jedini svjedok optužbe koji je govorio o mrtvim tijelima muškaraca srpske nacionalnosti koja su dovezena sa Zalazja pred PS u Srebrenici jeste svjedok "O2". Međutim, svjedok "O2", svjedočeći na glavnom pretresu, nije imao saznanja o okolnostima stradanja navedenih osoba, osim u slučaju suca I., za koga je naveo da je ubijen nakon lišavanja slobode. Isti svjedok je izjavio kako je vidio da su četiri mrtva tijela natovarena na kamion, te potom zajedno sa živim zarobljenim osobama i sa zaplijenjenim naoružanjem dovezena pred PS u Srebrenici. Svjedok "O2", osim suca I., nije znao tko su bile te mrtve osobe, samo mu je bilo poznato da su bili Srbi. Slijedom navedenog, zaključeno je da u vrijeme izvršenja inkriminiranog djela oštećeni nisu sudjelovali u neprijateljstvima, a čega je apelant bio potpuno svjestan. S obzirom na to da na temelju provedenih dokaza sud nije mogao nesumnjivo utvrditi status mrtvih osoba, to je zaključak o njihovom statusu donesen primjenom članka 50. stavak 1. Dopunskog protokola I. Ženevske konvencije koji propisuje da će se u slučaju sumnje je li neka osoba civil ta osoba smatrati za civila.

14. Sud BiH je na temelju analize provedenih dokaza utvrdio da se u apelantovim radnjama iz točke 4. izreke presude stječu obilježja nečovječnog postupanja iz članka 142. KZSFRJ, te da je apelant inkriminirane radnje poduzeo s izravnim umišljajem. U svezi s tim je ukazano da je nečovječno postupanje propisano kao radnja počinjenja kaznenog djela iz citirane odredbe, kao i da ga KZSFRJ preciznije ne definira, te da su zakonski propisi o nečovječnom postupanju dobro uređeni običajnim međunarodnim pravom, te u praksi MKSJ i MKSR. Da bi se kazneno djelo nečovječnog postupanja kvalificiralo kao ratni zločin potrebno je da su zadovoljeni sljedeći elementi: da je radnja ili propust prouzrokovala tešku duševnu ili fizičku patnju ili povredu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo; da je radnja ili propust namjerno izvršena od optuženog ili osobe za čije radnje i propuste optuženi snosi kaznenu odgovornost; da je počinjena prema osobama koje ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima. U prilog navedenom ukazano je na stavove iz predmeta MKSJ o nečovječnom postupanju (*Delalić i dr.*, *Naletelić i dr.*), te stav Europskog suda (predmet *Irska protiv Velike Britanije*). Pri tom, Sud BiH je posebno imao u vidu stav MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, prema kojem je, pored ostalog, "(…) nečovječno postupanje (je) namjerno postupanje koje nije u skladu sa fundamentalnim principom čovječnosti i sačinjava kišobran pod koji potpadaju preostala teška kršenja sadržana u konvencijama. Zato, djela koja su u konvencijama i komentarima okarakterizirana kao nečovječna ili koja su nespojiva s principom čovječnosti predstavljaju primjere djela koja se mogu okarakterizirati kao nečovječno postupanje. Kategorija nečovječnog postupanja ne obuhvaća samo djela kao što su mučenje ili hotimično nanošenje teške patnje ili teške povrede tjelesnog i duševnog integriteta ili zdravlja, nego obuhvaća i druga djela koja nisu u skladu s temeljnim principom čovječnog postupanja, a posebno ona kojima se nanosi povreda osobnog dostojanstva". Na temelju svega navedenog, zaključeno je da "nečovječno postupanje" definirano po međunarodnom pravu podrazumijeva i radnje nanošenja osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje i nanošenja povreda fizičkog integriteta i zdravlja, koje su po domaćem materijalnom zakonu alternativno inkriminirane odredbom članka 142. KZSFRJ.

15. Nadalje, kada je riječ o napadu na "osobno dostojanstvo" kao *actus reus* nečovječnog postupanja, ukazano je da je navedeni pojam definiran *Elementima zločina* za Međunarodni kazneni sud kao akt kojim se ponižava, degradira ili na drugi način povređuje dostojanstvo osobe u takvom stupnju "da bi to generalno bilo prepoznato kao nasilje nad osobnim dostojanstvom". Imajući u vidu činjenicu da se degradirajući postupak može primijeniti i na mrtve osobe, odnosno da žrtva ne treba biti osobno svjesna poniženja, to zločin "izvršavanje djela koja ugrožavaju osobno dostojanstvo obuhvaća i sakaćenje (skrnavljenje) posmrtnih ostataka."

16. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da je prvostupanjski sud navedene apelantove radnje tretirao kao nečovječno postupanje prema međunarodnom pravu rukovodeći se elementima uspostavljenim praksom međunarodnih tribunala za ratne zločine.

17. Sud BiH je zaključak o apelantovoj krivici utemeljio na detaljno interpretiranom iskazu svjedoka "O2" kao neposrednog očevica inkriminiranog događaja, iz kojeg, pored ostalog, proizlazi da je apelanta poznavao od ranije, da ga je posjećivao u njegovoj kući, da je apelantova majka iz Peći (Pećanka), a da je on zvao "prija", da su apelanta kod kuće svi zvali Mirsad. Slijedom navedenog, nije prihvaćena apelantova tvrdnja da ga svjedok "O2" uopće ne poznaje (jer je spominjao Mirsada, a ne Suada, jer njegovoj majci nije nadimak Pećanka), te je ukazano i da je svjedok "O2" u sudnici pokazao na apelanta. Svjedok "O2" je u svom iskazu naveo i da je kritičnog dana u Zalazju, a zatim i u Srebrenici, vidio apelanta, kao i da je vidio četiri leša muških osoba za koja je samo znao da su Srbi, da su leševi utovareni na kamion i dovezeni u Srebrenicu pred PS. Svjedok "O2" je dalje opisao da je po dolasku kamiona sa zarobljenima i leševima sa Zalazja pred PS Srebrenica došao optuženi I. A., te opisao kako je pucao u jednog od zavezanih zarobljenika na kamionu. Nakon toga, prisutni pripadnici Armije RBiH, među kojim je bio i apelant, počeli su istovarati oružje i sanduke s kamiona, a u tom trenutku je apelant primijetio da se osoba u koju je prethodno pucao optuženi I. A. pomjera pa, uz komentar: "Nema potrebe da ga držimo ovako, da se pati.", rafalom iz automatske puške pucao u njega i po ostalim mrtvim tijelima koja su se nalazila na kamionu.

18. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da nije prihvaćen apelantov alibi da kritičnog dana nije bio pred PS Srebrenica. U svezi s tim je ukazano da iz iskaza svjedoka obrane S. G. proizlazi da je kritičnog dana apelant sa skupinom pripadnika Armije RBiH otišao prema Zalazju, da je tijekom akcije ovaj svjedok saznao od R. G. da je apelantov šurjak

poginuo, da je i on ranjen, nakon čega je na jednoj krivini na kojoj je vidio i apelanta utovaren u kamion i dovezen u Srebrenicu, ali da apelant nije bio na kamionu. Svjedok obrane Z. S. je također potvrdio da apelant nije bio na kamionu koji je doveo ranjenike, među kojim je bio i svjedok S. G., odnosno da apelanta kritičnog dana i nije vidio u Srebrenici. Najzad, svjedok M. M. je izjavio da je kritičnog dana, nakon okončanja akcije na Zalazje, s apelantom do kasnih večernjih sati tražio apelantovog šurjaka za kojeg su čuli da je teško ranjen. Na temelju navedenih iskaza, sud je utvrdio kao nesporno da je apelant kritične prilike bio na Zalazju, a kako je naveo i svjedok "O2". Nadalje, imajući u vidu iskaz svjedoka S. G., prvostupanjski sud je zaključio da je pripadnicima Armije RBiH već bilo poznato da je apelantov šurjak poginuo zbog čega nije prihvaćena tvrdnja da je apelant do kasnih večernjih sati sa svjedokom M. M. tražio ranjenog šurjaka. Također, ukazano je i da je svjedok "O2" na uvjerljiv način opisao da je apelanta vidio u Srebrenici, kao i da ne postoji ništa što bi uputilo na zaključak da je svjedok "O2" imao bilo kakav motiv da apelanta lažno optuži za radnje iz točke 4. izreke prvostupanjske presude.

19. Sud BiH je u cijelosti poklonio vjeru iskazu svjedoka "O2" na glavnom pretresu zaključivši da je iskaz tog svjedoka, neposrednog očevica inkriminiranog događaja, vjerodostojan i dovoljan za donošenje osuđujuće presude u pogledu inkriminacija iz točke 4. izreke presude. Prema stavu suda, svjedok "O2" je prilikom saslušanja na glavnom pretresu uvjerljivo i objektivno opisao što se kritične prilike desilo pred PS u Srebrenici, odnosno on je inkriminirani događaj opisao jasno i koncizno, ali istodobno i detaljno. Imajući u vidu takav iskaz svjedoka "O2", sud je, izvan razumne sumnje, zaključio da je dokazano da je kritične prilike apelant pucao u mrtva tijela civila srpske nacionalnosti, a što je za posljedicu imalo skrnavljenje navedenih tijela, te je ocijenjeno da apelantove radnje predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo. Pri tom, sud se rukovodio i činjenicom da poniženje oštećenih, u smislu povrede njihovog dostojanstva, nije utemeljeno na subjektivnoj percepciji djela žrtava, već se rukovodio objektivnim kriterijima koji se ogledaju u činjenici da je djelo usmjereno prema nezaštićenim osobama, a što je apelantu moralo biti poznato, odnosno da je djelo koje je poduzeo u danim okolnostima bilo obuhvaćeno sviješću o mogućim posljedicama njegovih postupaka na degradaciju dostojanstva žrtava. Slijedom navedenog, zaključeno je da je apelant radnjama opisanim u točki 4. izreke presude prekršio odredbe zajedničkog članka 3. ženevskih konvencija iz 1949. godine, i to stavak 1. točka c), i time počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. stavak 1. KZSFRJ, kao i da je pri tom postupao s izravnim umišljajem.

20. U svezi s okolnošću da je svjedok "O2" jedini svjedok na temelju čijeg iskaza je apelant proglašen krivim, Sud BiH je podsjetio da ne postoji pravilo prema kojem iskaz jednog svjedoka, da bi mogao biti prihvaćen kao dokaz, mora biti potkrijepljen ostalim provedenim dokazima. Važna je pouzdanost i vjerodostojnost koja se tom iskazu pridaje. Osim toga, ukazano je i na stav Suda BiH da je za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao opredjeljujući kriterij kvaliteta svjedočenja, a ne puki broj dokaza, odnosno "da je inherentno pravo suda da utvrđuje činjenice na temelju principa slobodne ocjene dokaza i u skladu s osobnim uvjerenjem svakog od sudaca. Radi se o široko postavljenom diskrecijskom pravu koje je podložno određenom broju ograničenja." Međutim, na princip *unus testis nullus testis* (jedan svjedok nije dovoljan), koji zahtijeva potkrepljivanje svjedočenja jedinog svjedoka neke relevantne činjenice drugim svjedokom, više se ne poziva gotovo nijedan moderni kontinentalni pravni sustav. Najzad, Sud BiH je podsjetio i na praksu u predmetu *Mejakić i dr*. da "dokaz koji je zakonit, autentičan i vjerodostojan može biti dovoljan da se optuženi osudi, čak i ako je riječ o iskazu samo jednog svjedoka". U prilog takvom zaključku ukazano je i na stav MKSR gdje je pretresno vijeće, primjenjujući pravilo 96. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ i MKSR, zaključilo "da vijeće može temeljiti svoje zaključke samo na jednom iskazu ukoliko je taj iskaz relevantan i vjerodostojan".

21. U ovom dijelu Sud BiH je ukazao i da je činjenični opis točke 4. izreke presude prilagodio provedenim dokazima, ne mijenjajući odlučne činjenice i ne dovodeći apelanta u nepovoljniji položaj. U svezi s tim je ukazano da su iz činjeničnog opisa ispušteni dijelovi koji su se odnosili na točan broj zarobljenih i mrtvih na kamionu u momentu izvršenja inkriminiranog djela, o kojim činjenicama svjedok "O2" na glavnom pretresu nije svjedočio.

22. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi da je zbog nedostatka dokaza apelant oslobođen optužbi da je, nakon što je optuženi I. A. iz policijske stanice izgurao dva civila srpske nacionalnosti i pucao u njih, primijetio da je jedan od njih još živ pa pucao u njega. Ovo iz razloga što je svjedok "O2" kao neposredni očevidac spornog događaja, pored ostalog, izjavio da osobe u koje je pucao optuženi I. A. nakon toga više nisu davale znakove života, odnosno potvrdio prilikom unakrsnog ispitivanja da apelant nije pucao niti u jednog od te dvojice civila.

23. Sud BiH je Presudom broj S1 1 K 020519 19 Krž od 10. rujna 2019. godine apelantovu žalbu protiv prvostupanjske presude u cijelosti odbio kao neutemeljenu. Žalba Tužiteljstva BiH je djelomično uvažena u odnosu na dio koji se odnosio na izrečenu kaznu apelantu, pa je prvostupanjska presuda preinačena u tom dijelu tako da je apelantu izrečena kazna zatvora u trajanju od tri godine.

24. Iz obrazloženja presude proizlazi da su neutemeljenim ocijenjene apelantove tvrdnje da je došlo do povrede objektivnog identiteta između presude i optužnice, odnosno da je prvostupanjski sud prekoračio i šire postavio optužnicu na njegovu štetu. Razmatrajući apelantove prigovore koji su se odnosili na izostavljanje određenih činjeničnih navoda u izreci presude (broj mrtvih tijela i okolnosti koje ukazuju na identitet i podrijetlo mrtvih tijela civila srpske nacionalnosti) u odnosu na potvrđenu optužnicu, zaključeno je da je prvostupanjski sud samo izvršio preciziranje činjeničnog opisa u skladu s rezultatima dokaznog postupka, o čemu je i dao razloge u obrazloženju prvostupanjske presude, koje kao pravilne i valjane prihvaća i ovaj sud. U svezi s tim je ukazano da u situaciji da je prvostupanjski sud prihvatio da su se na karoseriji nalazila četiri mrtva tijela kako je to naveo svjedok "O2" umjesto sedam kako je navedeno u optužnici, to ne bi dovelo do oslobađajuće presude za tu točku optužnice, pa čak ni za preostala tri tijela, a radilo bi se svakako o presuđenoj stvari za ovaj kaznenopravni događaj. U svezi s identitetom žrtava, ukazano je na iskaz svjedoka "O2" koji je naveo da su se na kamionu koji se nalazio ispred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela koja su sa Zalazja dovezena pred PS u Srebrenici, da je u izreci presude navedeno da se radi o civilima srpske nacionalnosti, te da je u okolnostima kada prvostupanjski sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi status svake od mrtvih osoba zaključak o njihovom civilnom statusu ispravno donesen na temelju članka 50. stavak 1. Dopunskog protokola I. Konvencije, koji propisuje da se u slučaju sumnje je li neka osoba civil ta osoba smatra civilom.

25. Sud BiH je neutemeljenom ocijenio apelantovu tvrdnju da mu je povrijeđeno pravo na obranu zbog neprecizne optužnice, te zbog naknadnih izmjena u činjeničnom opisu točke 4. optužnice. U svezi s tim je ukazano da je iz optužnice

vidljivo da je sadržavala sve zakonom propisane elemente – vrijeme i mjesto učinjenja kaznenog djela, predmet na kojem je i sredstvo kojim je izvršeno kazneno djelo tako da je optuženi od samog početka bio upoznat s tim šta mu se stavlja na teret, a precizirano je i da se radi o kaznenom djelu iz članka 142. stavak 1. KZSFRJ. Također, ukazano je i da je članak 142. stavak 1. KZSFRJ složena zakonska definicija s višestruko postavljenim alternativnim dispozicijama radnji izvršenja, koje su smještene u jednu cjelinu propisivanjem i jedinstvene sankcije za svaku od tih radnji, čime ni jednoj od njih nije dan poseban primat ili je kvalificirana kao određeni posebni oblik odgovornosti, a zbog čega bi bilo neophodno da se to istakne i napomene u pravnom opisu djela. Prema stavu drugostupanjskog suda, apelant je znao šta mu se stavlja na teret, branio se od činjeničnog supstrata u kojem su opisana sva bitna obilježja kaznenog djela koje mu je stavljeno na teret, a ne od zakonskog naziva kaznenog djela, koji u samoj presudi može biti i izmijenjen, s obzirom na to da sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz optužnice.

26. Iz obrazloženja presude dalje proizlazi i da su neutemeljenim ocijenjene apelantove tvrdnje da je izreka prvostupanjske presude nerazumljiva. U svezi s apelantovom tvrdnjom da nema konkretizacije toga suprotno kojoj točki i odredbi međunarodnog prava je postupao, ukazano je da se u dijelu I. izreke pobijane presude decidirano navodi da su apelant i optuženi I. A. postupali suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći članak 3. stavak 1. točke a) i c) Ženevske konvencije. Koju odredbu međunarodnog prava je prekršio koji od njih jasno proizlazi iz činjeničnih opisa konkretnih kaznenih djela ratnih zločina, a to je i više puta naglašeno u obrazloženju pobijane presude (da se na apelanta odnosi točka c). U svezi s tvrdnjom da je izostala radnja izvršenja, ukazano je da je u izreci prvostupanjske presude navedeno da je apelant pucao iz automatske puške u tijela civila muškaraca srpske nacionalnosti, odnosno da činjenični opis sadrži apelantovu radnju izvršenja, koja, u biti, predstavlja radnju nečovječnog postupanja, koja je kao takva propisana člankom 142. KZSFRJ. Nadalje, u svezi s tvrdnjom da izreka prvostupanjske presude ne sadrži detaljan opis o kojim mrtvim tijelima se radi, ukazano je da činjenični opis sadrži dovoljnu odrednicu koja se odnosi na zaštićenu kategoriju osoba – civile, prema kojima su radnje poduzete. Također, prema stavu drugostupanjskog suda, nerealno je bilo očekivati da se utvrdi točan identitet ubijenih, po imenu i prezimenu, te da ta činjenica ni u kojem slučaju i ne bi mogla dovesti do nekažnjivosti apelanta koji je nesumnjivo pucao u mrtva tijela. S obzirom na sve okolnosti, zaključeno je da je dovoljno određeno o kojim (čijim) mrtvim tijelima se radi time što je navedeno da se radi o civilima, muškarcima srpske nacionalnosti, koji su se u inkriminirano vrijeme nalazili na karoseriji kamiona ispred PS u Srebrenici. Dakle, ne bilo kojim civilima i u bilo kojem broju, na čemu je apelant u žalbi inzistirao, nego samo onim koji su se u danom momentu nalazili na karoseriji kamiona. Neutemeljenom je ocijenjena i tvrdnja da je izreka pobijane presude nerazumljiva u dijelu koji se odnosi na "skrnavljenje" tijela jer je u činjeničnom opisu navedeno da je radnjom pucanja iz automatske puške apelant doveo do skrnavljenja mrtvih tijela, a nesumnjivo je da se pucanjem iz automatskog oružja iz neposredne blizine itekako narušava fizički integritet pogođenog tijela, to jest ono se skrnavi. Također, ukazano je i da pucanje iz automatskog oružja za koje se zna kakve je ubojite moći, i to iz neposredne blizine s koje je prosto nemoguće promašiti, nesumnjivo upućuje na zaključak da se radi o namjernoj, umišljajnoj radnji, a ne bilo kakvom nehatu i slično. Najzad, u svezi s tvrdnjom da se nije mogla primijeniti Ženevska konvencija jer se ona primjenjuje samo na međunarodne sukobe, ukazano je da je u konkretnom slučaju utvrđeno kršenje zajedničkog članka 3. ženevskih konvencija koji je dio međunarodnog običajnog prava i primjenjiv je na sve vrste sukoba, kako međunarodne tako i unutarnje.

27. Sud BiH nije prihvatio utemeljenim ni apelantovu tvrdnju da postoje proturječnosti između točke 4. izreke i obrazloženja pobijane presude. Neopravdanim je ocijenjeno apelantovo inzistiranje na tome da u činjeničnom opisu nigdje nije konstatirano da je nečovječno postupao. U svezi s tim je ukazano da je kazneno djelo nečovječnog postupanja namjerna radnja ili propust koji nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo, a u činjeničnom opisu je navedena konkretna radnja kojom je apelant izvršio napad na ljudsko dostojanstvo kao jedan od elemenata nečovječnog postupanja, što je detaljno objašnjeno u paragrafima 227–237. pobijane presude. U svezi s tvrdnjama o statusu i identitetu oštećenih i postojanju mrtvih tijela muškaraca srpske nacionalnosti, ukazano je da iz provedenih dokaza, a prije svega iskaza svjedoka "O2", proizlazi činjenica da su se na kamionu koji se nalazio pred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela koja su sa Zalazja dovezena pred PS u Srebrenici. Prvostupanjski sud je u obrazloženju naveo da se iz provedenih dokaza nije mogao nesumnjivo utvrditi status mrtvih osoba, iz kojih razloga je zaključak o njihovom statusu donio primjenom članka 50. stavak 1. Dopunskog protokola 1. Konvencije, a koji propisuje da će se u slučaju sumnje je li neka osoba civil ta osoba smatrati civilom. Također, ukazano je i na iskaz svjedoka V. I. i svjedoka "O2" koji su bili očevici događaja u Zalazju i koji su potvrdili da su taj dan zarobljeni i ubijeni i civili iz Zalazja, a ne samo vojni obveznici. U svezi s apelantovom tvrdnjom da je prvostupanjski sud određene navode optužnice izostavljao iz izreke kao nedokazane (da su mrtva tijela dovezena iz Zalazja), a onda ih u obrazloženju cijeni dokazanim, ukazano je da je u izreci dovoljno određeno da se radilo o civilima, muškarcima srpske nacionalnosti, a Tužiteljstvo je tu okolnost dokazivalo dokazima iz kojih nesumnjivo proizlazi da su ona prevezena iz srpskog sela Zalazje, te da mjesto Zalazje samo pobliže upućuje na identitet mrtvih tijela, ali svakako ne predstavlja bitan element kaznenog djela.

28. Prema stavu Suda BiH, nisu se mogle prihvatiti utemeljenim ni apelantove tvrdnje da prvostupanjska presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama. U svezi s tim je ukazano da obrazloženje odluke sadrži dovoljno jasne i konkretne razloge zbog čega su izvršene intervencije u činjenični opis koje ne diraju u subjektivni i objektivni identitet između presude i optužnice, te je naglašeno da je činjenično stanje prilagođeno dokazima izvedenim na glavnom pretresu. U svezi s tvrdnjama da su izostali razlozi o odlučnim činjenicama kada je u pitanju kredibilitet svjedoka "O2", ukazano je da prvostupanjska odluka sadrži jedno cijelo poglavlje koje se bavi kredibilitetom ovog svjedoka, da je prvostupanjski sud detaljno analizirao kontradiktornosti u iskazu svjedoka "O2" s glavnog pretresa i iz istrage, kao i kontradiktornosti između njegovog iskaza i iskaza drugih svjedoka koji su svjedočili na iste okolnosti, u slučajevima kada su one postojale. Također, ukazano je i da je ovaj sud izvršio uvid u transkript svjedočenja svjedoka "O2", iz kojeg je evidentno da obrana nije ni imala prigovor na razlike u iskazu ovog svjedoka na okolnost događaja iz točke 4. izreke.

29. Neutemeljenom je ocijenjena i apelantova tvrdnja da nisu navedene odlučne činjenice u svezi s radnjom izvršenja kaznenog djela iz članka 142. KZSFRJ. U svezi s tim je ukazano da je radnja izvršenja označena kao pucanje iz automatskog oružja, da je prihvatljiva tvrdnja obrane da nije

navedeno koliko i čijih mrtvih tijela je pogođeno, da u konkretnoj situaciji to i nije bilo moguće utvrditi, ali je nesumnjivo da je apelant pucao s male udaljenosti, da nije mogao promašiti, i to iz oružja kojim se itekako skrnavi svako pogođeno tijelo, a koje ponašanje i prema ocjeni ovog suda predstavlja nečovječno postupanje. Nadalje, ukazano je i da su navedeni dovoljni razlozi u prilog zaključku o povezanosti apelantovih radnji s oružanim sukobom. U svezi s tim je ukazano na apelantovu pripadnost Armiji RBiH i jedinici koja je djelovala na toj lokaciji u vrijeme izvršenja djela, te učešće te jedinice i apelanta u akciji napada na selo Zalazje i njegovo prisustvo pred PS u Srebrenici nakon napada. Također, ukazano je i da nema dileme o umišljajnom postupanju ako netko uperi automatsku pušku u pravcu mete i puca iz neposredne blizine.

30. Bez osnove su ocijenjeni i apelantovi navodi da u prvostupanjskoj presudi nisu dani razlozi zašto je sud povjerovao svjedoku "O2", te u svezi s apelantovim alibijem. Ukazano je da je u svezi s iskazima svjedoka obrane u paragrafu 372. pobijane presude navedeno: "(…) nakon analize iskaza svjedoka obrane, te dovodeći ih u svezu s drugim provedenim dokazima, Vijeće im nije povjerovalo nalazeći da su dani s ciljem umanjivanja odgovornosti i osiguravanja alibija optuženom Suadu Smajloviću". Također, ukazano je da je svjedok "O2" detaljno i nedvosmisleno opisao da je apelant kritične prilike bio ispred PS u Srebrenici. To što svjedoku "O2" u drugim predmetima, na koje je apelant ukazao, sud nije povjerovao ne znači automatski da mu prvostupanjsko vijeće nije trebalo povjerovati ni u ovom predmetu, pa ni djelomično, pogotovo što se radi o svjedočenju o drugim događajima i drugim sudionicima koji i nisu bili predmet optuženja u ovom predmetu.

31. Sud BiH je, razmatrajući apelantove tvrdnje da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, detaljno analizirao sadržaj prvostupanjske presude, izvršio uvid u spis, te zaključio da se radi o neutemeljenim tvrdnjama. U ovom dijelu je najprije ukazano da je apelant ponovno iznio tvrdnje koje su se odnosile na status oštećenih, broj i identitet oštećenih, zatim radnju izvršenja iz točke 4. izreke presude, te zaključke prvostupanjskog suda u svezi s njegovim alibijem, kao i kontradiktornosti u iskazu svjedoka "O2", na koje je ovaj sud već odgovorio u odnosu na tvrdnje o povredi odredaba kaznenog postupka.

32. Nasuprot apelantovim tvrdnjama da zaštićene osobe nisu bile civili nego ratni zarobljenici, prihvaćen je zaključak prvostupanjskog suda (paragraf 178.).

33. U svezi s prigovorima koje je apelant isticao o ranijem kažnjavanju svjedoka "O2", prihvaćen je kao logičan i točan stav prvostupanjskog suda (paragraf 131.). Suprotno apelantovim tvrdnjama da nije cijenjen kredibilitet svjedoka "O2", ukazano je da je prvostupanjski sud s naročitom pažnjom analizirao njegov iskaz, da ga je, kada je riječ o točki 4. osuđujućeg dijela izreke, prihvatio kao vjerodostojan i u bitnim dijelovima suglasnim, te dopunjujućim ostalim provedenim dokazima. Tvrdnje svjedoka "O2" da se akcija na Zalazju završila oko 2–3 sata, dok su drugi svjedoci Tužiteljstva rekli da se radilo oko 6–7 sati (poslijepodne), prema ocjeni Suda BiH, promatrana u kontekstu proteka vremena od inkriminiranog događaja do danas, ne predstavlja razlog koji ozbiljno dovodi u pitanje kredibilitet ovog svjedoka. Zaključeno je da isto vrijedi i za dio iskaza svjedoka "O2" koji se odnosio na opis dešavanja na Zalazju, koja su prethodila inkriminiranom događaju, zatim na činjenice kako su osobe zarobljene i na koji način prevezene i jesu li zarobljene osobe zaista utovarale naoružanje u kamion. U svezi s apelantovim tvrdnjama da ga svjedok "O2" uopće ne poznaje, ukazano je na obrazloženje iz prvostupanjske presude (paragraf 366.), kao i da je prepoznavanje u sudnici cijenjeno kao dio iskaza svjedoka "O2", a ne kao radnja prepoznavanja u smislu članka 85. ZKPBiH. U svezi s tim je ukazano i da je izvršen uvid u transkript svjedočenja svjedoka "O2", uključujući i dio unakrsnog ispitivanja kada je apelantova braniteljica svjedoku postavljala pitanja, pri tom oslovljavajući apelanta kao Mirsad, a ne Suad, te da je ispitivanje i završila pitanjem tko je osoba Mirsad Smajlović.

34. Neutemeljenom je ocijenjena i apelantova tvrdnja da mu je povrijeđeno pravo na obranu jer je na njega prebačen teret dokazivanja da je svjedok "O2" davao lažan iskaz, te da je na taj način povrijeđen i princip *in dubio pro reo*. U svezi s tim je ukazano da je u presudi detaljno analiziran iskaz svjedoka "O2", te da je ocijenjen vjerodostojnim vezano za točku 4. optužnice. Apelantovo inzistiranje da je svjedok "O2" davao lažni iskaz, uz pozivanje da je bio ranije kažnjavan za lažno svjedočenje, nije razlog da se svjedoku *a priori* ne vjeruje, nego razlog da se krajnje pažljivo cijene sve njegove izjave, kako međusobno tako i u svezi s drugim dokazima, što je prvostupanjski sud i učinio.

35. Drugostupanjski sud se suglasio i sa zaključkom prvostupanjskog suda zbog čega nije bilo moguće prihvatiti apelantov alibi. U svezi s tim je ukazano da su se sadržaji iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnost apelantovog alibija kretali od navoda svjedoka S. da nije vidio apelanta kada je kamion došao pred PS Srebrenica, svjedoka G. da je apelant ostao na krivini i da nije došao do PS Srebrenica, do svjedoka M. koji nije ni spominjao da je apelant bio s ostalim pripadnicima Armije RBiH nakon akcije u Zalazju, već da su zajedno išli tražiti apelantovog šurjaka, te da nisu išli u Srebrenicu. Nasuprot takvim iskazima je bio iskaz svjedoka "O2" koji je detaljno opisao apelantovu ulogu ispred PS Srebrenica kritične prilike.

36. Sud BiH je ocijenio neutemeljenim apelantove tvrdnje o pogrešnoj primjeni materijalnog prava, detaljno se referirajući na razloge i obrazloženja iz prvostupanjske presude. Pri tom, iako su točni apelantovi navodi da se u članku 142. KZSFRJ ne spominje skrnavljenje kao radnja izvršenja, ukazano je da se ono u izreci pobijane presude navodi kao posljedica rafalnog pucanja iz automatske puške u mrtva tijela, što je ocijenjeno kao nasrtaj na osobno dostojanstvo i predstavlja nečovječno postupanje, a ono je zabranjeno po međunarodnom pravu (članak 3. stavak 1. točka c) Ženevske konvencije), te kažnjivo člankom 142. KZSFRJ. Pri tom, istaknuto je i da je članak 142. stavak 1. KZSFRJ složena zakonska definicija s višestruko postavljenim alternativnim dispozicijama radnji izvršenja, koje su smještene u jednu cjelinu propisivanjem i jedinstvene sankcije za svaku od tih radnji, čime ni jednoj od njih nije dan poseban primat ili je kvalificirana kao određeni posebni oblik odgovornosti, a zbog čega bi bilo neophodno da se to istakne i napomene u pravnom opisu djela. Nadalje, ukazano je i da više odredbi Prvog dodatnog protokola na Konvenciju na više mjesta potencira potrebu poštovanja mrtvih, dok se Pravilo 113. međunarodnog običajnog prava eksplicitno odnosi na zaštitu preminulih osoba i izričito zabranjuje sakaćenje mrtvih tijela. Slijedom navedenog, zaključeno je da i preminule osobe uživaju zaštitu prema međunarodnom običajnom pravu. Također, ukazano je i na najnoviju praksu u svezi s procesuiranjem ratnih zločina – presude u zemljama članicama EU koje su sudile za ratne zločine počinjene u Siriji po principu univerzalne nadležnosti, primjenom Međunarodnog kaznenog statuta (Rimskog statuta) i članka 8(6)(2) Statuta. U tim predmetima je utvrđeno da mrtve osobe također spadaju u zaštićene osobe jer te osobe imaju zaštitu po međunarodnom običajnom pravu od nehumanog i ponižavajućeg ponašanja. Za postojanje ovog kaznenog djela, prema Rimskom statutu, osim

radnje izvršenja i namjere počinitelja, jako je bitna ozbiljnost ponižavanja, da takvo postupanje bude generalno prepoznato kao povreda osobnog dostojanstva. Dodatno se navodi da se kulturna pozadina i podrijetlo žrtve uzimaju u obzir prilikom razmatranja smatra li se neko ponašanje povredom osobnog dostojanstva, te da se isto ponašanje bez te kulturne ili religijske pozadine ne bi uopće smatralo povredom osobnog dostojanstva. Najzad, ukazano je i da je u Rimskom statutu navedeno tko sve može biti potencijalna žrtva vrijeđanja osobnog dostojanstva, a među njima su i mrtva tijela.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

37. Apelant tvrdi da su mu osporenim presudama prekršena prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine, te iz članka 6. st. 1., 2. i 3. i članka 13. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

38. Apelant tvrdi da su redovni sudovi proizvoljno primijenili materijalno pravo. Prema njegovom mišljenju, ni članak 142. KZSFRJ, kao ni međunarodne konvencije na koje se pozvao Sud BiH ne predviđaju skrnavljenje kao radnju izvršenja kaznenog djela za koje je proglašen krivim. Dalje ističe da nije opisana konkretna odredba ratnog prava i običaja ratovanja koje se odnose na nedolično postupanje s poginulima u ratu, kako to zahtijevaju članak 142. KZSFRJ, sudska praksa, te ženevske konvencije koje, prema njegovom mišljenju, ne pružaju osnovu za osuđujuću presudu kao u njegovom slučaju. Slijedom navedenog, smatra da su sudovi preširoko i na njegovu štetu tumačili i relevantnu zakonsku odredbu, kao i međunarodne konvencije. U prilog navedenom pozvao se i na stav Ustavnog suda iz Odluke broj AP 2809/12 (st. 42–43.). Prema njegovom mišljenju, ne može se prihvatiti ispravnim ni zaključak da se radnja pucanja u mrtva tijela smatra povredom osobnog dostojanstva jer u izreci prvostupanjske presude nije naveden oblik izvršenja kaznenog djela – nečovječno postupanje povredom osobnog dostojanstva. Također, ističe i da je drugostupanjski sud pogrešno interpretirao stav MKSJ u predmetu *Tadić*, kao i stav sudske prakse u svezi s pitanjem nečovječnog postupanja prema mrtvom tijelu. Prema njegovom mišljenju, sudska praksa, na koju su se pozvali redovni sudovi, ticala se predmeta u kojima se radilo o izuzetno teškom sakaćenju povezanom s kanibalizmom i nesahranjivanjem, a u konkretnom slučaju posljedice "pucanja u mrtva tijela" u postupku nisu uopće utvrđene u smislu konstatiranih povreda, odnosno ne dostižu prag težine da bi se djelo moglo smatrati nečovječnim postupanjem.

39. Apelant dalje tvrdi da je proizvoljno primijenjen procesni zakon jer je narušen identitet između potvrđene optužnice i prvostupanjske presude, te je u svezi s tim proizvoljno primijenjen članak 142. KZSFRJ, a što je sve za učinak imalo i povredu njegovog prava na obranu. Prema njegovom mišljenju, pogrešan je stav drugostupanjskog suda da je prvostupanjski sud "samo izvršio preciziranje činjeničnog opisa u skladu s rezultatima dokaznog postupka, (...) odnosno istim izmjenama se nije 'izašlo' izvan granica djela sadržanog u potvrđenoj optužnici". On smatra da se radilo o izmjenama koje potpuno mijenjaju objektivni identitet kaznenog djela koje mu je potvrđenom optužnicom stavljeno na teret, odnosno da predstavljaju proširenje optužbi protiv njega. U svezi s tim je istaknuo da su izostavljeni dijelovi iz optužnice koji su činili element bića kaznenog djela koje mu se stavlja na teret – broj leševa u koje je pucano (sedam civila muškaraca srpske nacionalnosti), te njihov identitet (zarobljeni na području mjesta Zalazje), koje činjenice, prema priznanju prvostupanjskog suda, Tužiteljstvo BiH i nije dokazalo. Slijedom navedenog, smatra da je u skladu s principom *in dubio pro reo* morao biti oslobođen optužbi.

40. Apelant tvrdi i da je proizvoljno primijenjeno procesno pravo jer nije razumljiv činjenični i pravni opis djela koje mu je stavljeno na teret, a što je rezultiralo povredom prava na obranu, te prava na efektivni pravni lijek. U ovom dijelu apelant tvrdi da, s obzirom na to da je kazneno djelo iz članka 142. KZSFRJ blanketno, nedostaje konkretizacija norme suprotno kojoj je postupao, odnosno po kojoj „skrnavljenja" predstavljaju radnju kojom se ostvaruju obilježja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. KZSFRJ. Prema njegovom mišljenju, izreka prvostupanjske presude ne sadrži temeljne elemente kaznenog djela iz članka 142. KZSFRJ jer iz činjeničnog opisa ne proizlazi nijedna od taksativno navedenih radnji izvršenja ovog kaznenog djela. Nadalje, ističe i da iz prvostupanjske presude ne proizlazi na temelju čega se izvodi zaključak da se radi o mrtvim tijelima civila, muškaraca srpske nacionalnosti, jer u svezi s tim nije proveden niti jedan dokaz. Stoga, smatra da se cjelokupan postupak temelji na proizvoljnosti koja se ogleda u činjenici da su svi svjedoci Tužiteljstva, izuzev, kako navodi, nekredibilnog svjedoka "O2", potvrdili da su lica sa Zalazja bila još danima poslije u PS Srebrenica, tako da se tijela srpskih civila nisu mogla nalaziti na kamionu, a posebno imajući u vidu da se nikako nije moglo raditi o civilima, ako se uzima za točno da su se na kamionu nalazile osobe koje su prethodno zarobljene na Zalazju. U svezi s tim, ukazuje i na dokaze o pregledu ekshumiranih tijela, zbog čega je, prema njegovom mišljenju, jasno da ne postoji nijedan dokaz da su ta tijela skrnavljena ili da su kroz njih prolazili meci, a posebno ne iz automatskog oružja.

41. Prema apelantovom mišljenju, osporene odluke ne sadrže ni razloge o odlučnim činjenicama. U svezi s tim je istaknuo da nije obrazloženo zašto su izvršene izmjene činjeničnog opisa iz potvrđene optužnice u odnosu na točku 4. izreke prvostupanjske presude, odnosno neprihvatljivim smatra, kako navodi, uopćeni navod da je izreka prilagođena iskazu svjedoka, a radi se zapravo samo o svjedoku "O2". Također, smatra da je bez obrazloženja i zaključak o kredibilitetu svjedoka "O2", odnosno da nisu cijenjene konkretne suprotnosti u iskazu svjedoka "O2" s iskazima svih drugih svjedoka i materijalnim dokazima. Pri tom naglašava da je prigovarao cjelokupnom iskazu ovog svjedoka, ukazujući na sve razlike u njegovom svjedočenju i na razlike u odnosu na druge svjedoke; da su se razlike odnosile na obje točke optužnice, tj. događaje koji su opisivani kao uzastopni pa da je nevjerojatno da se vjera poklanja tom svjedoku u odnosu na točku 4., a ne i u odnosu na točku 3. optužnice, odnosno da se njegov iskaz ne cijeni u cijelosti, nego u fragmentima. Nadalje je istaknuo da se Sud BiH poziva na „skrnavljenje" mrtvih tijela rafalnim pucnjem, ali da ni u činjeničnom opisu točke 4. izreke prvostupanjske presude, niti u njezinom obrazloženju nije navedeno jesu li uopće ta tijela pogođena, koliko tijela je pogođeno i koliko metaka je ispaljeno ili moglo biti ispaljeno. Ovo posebno u situaciji kada je u postupku argumentirao da nije dokazano da je u tijela, koja su bila podvrgnuta ekshumaciji i pregledu vještaka, pucano iz blizine, pa da navodi svjedoka "O2" i činjenični opis radnji iz točke 4. izreke prvostupanjske presude nisu dokazani. U ovom dijelu je dalje istaknuo i da nedostaje obrazloženje na koji način su radnje koje su mu stavljene na teret povezane s oružanim sukobom. Najzad, tvrdi i da nedostaje obrazloženje zašto nije poklonjena vjera iskazima svjedoka obrane.

42. U opširnim apelacijskim navodima (st. od 14. do 26. apelacije) apelant tvrdi da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje i da je prekršen princip *in dubio pro reo*. U ovom dijelu

najprije je istaknuo da redovni sudovi nisu utvrdili da su oštećeni bili civili. Prema njegovom mišljenju, izostavljena je bilo kakva konkretizacija na temelju koje bi se moglo utvrditi o kojim osobama se radi kada se govori o mrtvim tijelima, odnosno na temelju kojih bi se moglo utvrditi radi li se o mrtvim tijelima srpskih civila ili nekim drugim osobama i jesu li se na bilo kojem kamionu ispred PS Srebrenica nalazila bilo koja tijela. Apelant je u prilog navedenom interpretirao iskaze svjedoka Tužiteljstva BiH iz kojih, prema njegovom mišljenju, proizlazi da su oštećeni bili vojnici, odnosno da nije izveden niti jedan dokaz da su oštećeni bili civili. Također, navodi i da je u osporenoj prvostupanjskoj presudi navedeno da nisu izvedeni dokazi koji nesumnjivo ukazuju na identitet tih osoba, vrijeme i način na koji su preminuli, kao i druge relevantne činjenice na temelju kojih bi se sa sigurnošću mogao odrediti status oštećenih. Najzad, u prilog ovim tvrdnjama pozvao se i na stav Suda BiH u predmetu *Alija Osmić* prema kojem borci u momentu predaje oružja ne postaju civili. Slijedom navedenog, smatra da je dosljednom primjenom principa *in dubio pro reo* i pravilnom ocjenom iskaza saslušanih svjedoka, koja je izostala, morao biti oslobođen optužbi.

43. Nadalje, apelant tvrdi i da nije utvrđeno na koji način su tijela skrnavljena, odnosno da nije utvrđeno koji broj metaka je, navodno, rafalno ispaljen, nije utvrđeno ni je li i jedan od tih metaka bilo koje tijelo uopće pogodio. U svezi s tim, ističe da Tužiteljstvo BiH nije izvelo dokaze da su osobe čija je ekshumacija i identifikacija vršena pretrpjele bilo kakva skrnavljenja.

44. Prema apelantovom mišljenju, činjenično stanje je pogrešno utvrđeno kada su redovni sudovi zaključili da je svjedok "O2" kredibilan i da mu se može pokloniti vjera. On smatra da je iskaz tog svjedoka neuvjerljiv i da ostavlja veliku sumnju u njegovu točnost i istinitost, kao i da je suprotan svim drugim provedenim dokazima. Pri tom, apelant ističe i da su redovni sudovi izričito naveli da su osporene odluke donijeli isključivo na temelju iskaza tog svjedoka. Prema njegovim tvrdnjama, svjedok "O2" je više puta kazneno i prekršajno kažnjavan (i za kazneno djelo davanja lažnog iskaza); izbjegavao je pristupiti na sud u BiH zbog čega je za njim izdana potjernica; u postupku protiv njega je davao različite iskaze i iskaze koji su suprotni materijalnim dokazima (npr. u pogledu pripadnosti Armiji RBiH, a kasnije je utvrđeno da nije bio njezin pripadnik). On tvrdi da redovni sudovi pri ocjeni kredibiliteta ovog svjedoka ništa od navedenog nisu cijenili. Također, smatra da su svojim stavom da ničim nije dokazao razloge zbog kojih bi svjedok "O2" davao lažan iskaz teret dokazivanja sa Tužiteljstva BiH prebacili na njega, što je suprotno presumpciji nevinosti i principu *in dubio pro reo*, te predstavlja povredu prava na obranu.

45. Apelant je detaljno interpretirao iskaz svjedoka "O2" te ga doveo u svezu s iskazima ostalih svjedoka Tužiteljstva BiH, a iz čega, prema njegovom mišljenju, nesumnjivo proizlazi zaključak da je njegov iskaz suprotan iskazima svih drugih svjedoka i da mu nije mogla biti poklonjena vjera, odnosno da je zaključak redovnih sudova u tom smislu bez valjanog obrazloženja. Apelant osporava i zaključak redovnih sudova u svezi s prepoznavanjem od svjedoka "O2", odnosno tvrdi da on uopće ne zna tko je on, da niti jedan svjedok nije potvrdio da mu je nadimak Mirsad i da su njegovu majku zvali Pećanka. U svezi s tim, kao i sa svojim kretanjem tijekom kritičnog dana (da u vrijeme, kako je tvrdio svjedok "O2", i nije bio ispred PS Srebrenica) ukazao je na iskaze svjedoka koje je predložio, a kojim redovni sudovi nisu poklonili vjeru, pri tom ne nudeći valjano obrazloženje za takav stav. Apelant je istaknuo i da je parcijalno prihvaćajući iskaz svjedoka "O2" Sud BiH postupio suprotno svom stavu iz predmeta *Radončić*. U svezi s tim je istaknuo da je oslobođen za radnje iz točke 3. optužnice zbog kontradiktornosti između iskaza iz istrage i s glavnog pretresa svjedoka "O2".

46. Apelant tvrdi i da redovni sudovi nisu utvrdili postojanje umišljaja pri izvršenju radnji koje mu se stavljaju na teret.

47. Najzad, apelant ističe da drugostupanjski sud i nije razmatrao bit njegovih žalbenih navoda, odnosno da su neprihvatljivi razlozi i obrazloženja u prilog neutemeljenosti žalbenih navoda.

b) Odgovor na apelaciju

48. Sud BiH je u odgovoru na apelaciju istaknuo da apelant ne navodi argumente i dokaze koji već nisu bili istaknuti u žalbi na prvostupanjsku presudu Suda BiH, te razmatrani i cijenjeni od drugostupanjskog vijeća. Nadalje je ukazano da je, cijeneći svaki dokaz pojedinačno i u svezi s ostalim dokazima, prvostupanjski sud izveo pravilan zaključak o postojanju pravno relevantnih činjenica o apelantovoj krivici izvan razumne sumnje. U prilog takvoj ocjeni, u drugostupanjskoj presudi su jasno navedeni odgovarajući razlozi. U svezi s apelantovim tvrdnjama o izostavljanju određenih činjeničnih navoda (broj mrtvih tijela i okolnosti koje ukazuju na identitet i podrijetlo mrtvih tijela civila srpske nacionalnosti), ukazano je na detaljne razloge i obrazloženja iz obje presude. Prema stavu Suda BiH, u dijelu prvostupanjske presude decidirano je navedeno da je apelant postupao suprotno članku 3. stavak 1. točka c) ženevskih konvencija. U svezi s tvrdnjama o kredibilitetu svjedoka "O2", ukazano je na razloge i obrazloženja u svezi sa, kako je navedeno, identičnim navodima koji su razmotreni i u postupku pred ovim sudom.

49. Tužiteljstvo BiH je u odgovoru na apelaciju istaknulo da u postupku pred redovnim sudovima nisu povrijeđena prava na koja apelant u apelaciji ukazuje.

V. Relevantni propisi

50. **Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije** ("Službeni list SFRJ" br. 44/76, 36/77 – ispravak, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 – ispravak). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 142. stav 1.

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posljedicu smrt, tešku telesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi; napad bez izbora cilja kojim se pogađa civilno stanovništvo; da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, biološki, medicinski ili drugi naučni eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenja velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarodnjavanje ili prevođenje na drugu veru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primenjivanje mera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njenoj obaveštajnoj službi ili administraciji; prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjavanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmerama

imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nesrazmerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca, ili ko izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

51. **Ženevska konvencija o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata od 12. kolovoza 1949. godine. Ukaz o ratifikaciji Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata** ("Službeni list FNRJ" broj 24/50):

Sukobi koji nemaju međunarodni karakter

Član 3. stav (1) tačke a) i c)

U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primenjuje bar sledeće odredbe:

1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usled bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupaće se u svakoj prilici, čovečno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, veri ili ubeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili kome bilo drugom sličnom merilu.

U tom cilju, zabranjeni su i u buduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mestu, prema gore navedenim licima sledeći postupci:

a) povrede koje se nanose životu i telesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja;

[...]

c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;

52. **Dopunski protokol I. uz ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I.)**, preuzeto sa: http://www.institut-genocid.unsa.ba/pdf/DOPUNSKI%20PROTOKOL%20II.pdf

GLAVA II.

CIVILI I CIVILNO STANOVNIŠTVO

Član 50. stav 1.

Definicija civila i civilnog stanovništva

1. Civil je svaka osoba koja ne pripada jednoj od kategorija osoba navedenih u članu 4A (1), (2), (3) i (6) III. konvencije i u članu 43. ovog protokola. U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrati će se za civila.

53. **Dopunski protokol uz ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih sukoba (Protokol II.)**, preuzeto sa: http://www.institut-genocid.unsa.ba/pdf/DOPUNSKI%20PROTOKOL%20II.pdf

DIO II.

HUMANI POSTUPAK

Član 4. st. 1. i 2. tačka a)

Osnovne garancije

1. Sve osobe koje ne uzimaju direktno učešće ili koje su prestale da učestvuju u neprijateljstvima, bez obzira na to da li je njihova sloboda bila ograničena ili ne, imaju pravo da njihova ličnost, čast i uvjerenje i vjersko uvjerenje budu poštovani. One će u svim prilikama biti humano tretirane, bez ikakve diskriminacije. Zabranjeno je naređivati da ne smije biti preživjelih.

2. Ne dirajući u načelni karakter naprijed navedenih odredaba, slijedeća djela protiv osoba pomenutih u stavu 1. jesu i ostaju zabranjena u svako doba i na svakom mjestu:

(a) nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito ubistvo i okrutno postupanje kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne;

DIO IV.

CIVILNO STANOVNIŠTVO

Član 13.

Zaštita civilnog stanovništva

1. Civilno stanovništvo i pojedinci civili uživaju opću zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija. Da bi se provela ta zaštita, slijedeća pravila bit će poštovana u svakoj prilici.

2. Civilno stanovništvo i pojedinci civili neće biti predmet napada. Zabranjeni su akti ili prijetnje nasiljem, čiji je glavni cilj da šire strah među civilnim stanovništvom.

3. Civili će uživati zaštitu predviđenu ovim dijelom, ukoliko ne uzimaju i za vrijeme dok ne uzimaju direktno učešće u neprijateljstvima.

54. **Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03 – ispravak, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 49/17 – odluka USBiH, 42/18 – rješenje USBiH i 65/18). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 3.

Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo

(1) Svatko se smatra nedužnim za kazneno djelo, dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

(2) Sumnju o postojanju činjenica koje čine obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe kaznenog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženika.

Članak 15.

Slobodna ocjena dokaza

Pravo Suda, Tužitelja i drugih tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima.

Članak 280. stavak (1)

Vezanost presude za optužbu

(1) Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj odnosno na glavnoj raspravi izmijenjenoj optužnici.

Članak 281. stavak (2)

Dokazi na kojima se presuda temelji

(2) Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz posebice i u vezi s ostalim dokazima i temeljem takve ocjene zaključiti je li neka činjenica dokazana.

Članak 285. stavak (1) točke a) i b)

Presuda kojom se optuženik proglašava krivim

(1) U presudi kojom se optuženik proglašava krivim, Sud će izreći:

a) za koje se kazneno djelo optuženik proglašava krivim, uz navođenje činjenica i okolnosti koje čine obilježja kaznenog djela te onih o kojima ovisi primjena određene odredbe Kaznenog zakona,

b) zakonski naziv kaznenog djela i koje su odredbe kaznenog zakona primijenjene,

Članak 297. stavak (2)

Bitne povrede odredaba kaznenog postupka

(2) Bitna povreda odredaba kaznenog postupka postoji i ako Sud tijekom glavne rasprave ili pri donošenju presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovoga Zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

VI. Dopustivost

55. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

56. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

57. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Suda BiH broj S1 1 K 020519 19 Krž od 10. rujna 2019. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 1. studenog 2019. godine, a apelacija je podnesena 9. prosinca 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

58. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

59. Apelant pobija navedene presude tvrdeći da su tim presudama prekršena prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. st. 1., 2. i 3, te iz članka 13. Europske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

60. Članak II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i kriviičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

61. Članak 6. st. 1., 2. i 3.a) Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. [...]

2. Svatko tko je optužen za kazneno djelo smatra se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivnja sukladno zakonu.

3. Svatko tko je optužen za kazneno djelo ima sljedeća minimalna prava:

a) da bez odgađanja, podrobno i na jeziku koji razumije bude obaviješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

(...)

62. Apelantovi opširni navodi o povredi prava na pravično suđenje u biti se svode na tvrdnje da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, da je pogrešno i proizvoljno primijenjeno materijalno i procesno pravo, da je narušen identitet između optužnice i presude, da je prekršen princip *in dubio pro reo*, da mu je povrijeđeno pravo na obranu, te da u osporenim odlukama nedostaju valjani razlozi i obrazloženja o odlučnim činjenicama.

63. Apelant u opširnim navodima tvrdi da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno pa da je zbog toga prekršen princip *in dubio pro reo* i da mu je povrijeđeno pravo na obranu. U prilog navedenom je istaknuo da nije proveden niti jedan dokaz na temelju kojeg bi se utvrdio status oštećenih osoba (je li se radilo o civilima), odnosno na temelju kojih bi se moglo utvrditi je li se uopće radilo o mrtvim tijelima srpskih civila ili nekim drugim osobama i jesu li se uopće na bilo kojem kamionu ispred PS Srebrenica nalazila bilo koja tijela; da nije utvrđeno na koji način su tijela skrnavljena, odnosno da nije utvrđeno koji broj metaka je, navodno, rafalno ispaljen, nije utvrđeno ni je li i jedan od tih metaka bilo koje tijelo uopće pogodio; da je pogrešan zaključak da je svjedok "O2" kredibilan i da mu se može pokloniti vjera. Također, smatra da se radilo o odlučnim činjenicama u svezi s kojim je u osporenim odlukama izostalo valjano obrazloženje.

64. Ustavni sud podsjeća da princip *in dubio pro reo* u konvencijskom smislu konstituira poseban izraz presumpcije nevinosti (vidi Europski sud, *Vassilios Stavropoulos protiv Grčke*, broj predstavke 35522/04, stavak 39. i *Cleve protiv Njemačke*, presuda od 15. siječnja 2015. godine, broj predstavke 48144/09, stavak 52.), te korespondira s jednim od temeljnih zahtjeva kaznenog pravosuđa da tužitelj mora izvan razumne dvojbe dokazati optužbu, odnosno principom *in dubio pro reo* kojim je kazneni sud vezan (vidi Europski sud, *Melich i Beck protiv Češke Republike*, broj predstavke 35450/04, presuda od 24. srpnja 2008. godine, stavak 49.) da nakon savjesne ocjene dokaza (pojedinačno i u svezi sa ostalim dokazima) u slučaju postojanja dvojbi oko postojanja pravno relevantnih (odlučnih) činjenica koje tvore obilježja kaznenog djela, posebno ako je riječ o krivnji, rješava u korist okrivljenika. Prema mišljenju Ustavnog suda, princip *in dubio pro reo* može biti doveden u pitanje ukoliko izostane cjelovita analiza svih provedenih dokaza u obrazloženju sudske odluke koja takvu eventualnu sumnju otklanja. Shodno ovom principu, sud će donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je dokazana nevinost optuženog već i onda kad nije dokazana krivica optuženog. U tom smislu, Ustavni sud ukazuje na to da je jedno od temeljnih principa kazneno-procesnih zakona u BiH da su sud i drugi organi gonjenja dužni istinito i potpuno utvrditi kako činjenice koje terete osumnjičenog, odnosno optuženog tako i one koje idu u njegovu korist. Dakle, u kazneno-procesnom zakonodavstvu je propisana pretpostavka nevinosti zbog čega je optuženi oslobođen tereta dokazivanja, a pretpostavka nevinosti ne odnosi se samo na krivicu, već i na sve druge elemente koji su u međusobnoj vezi u pojmu kaznenog djela (radnja izvršenja, protupravnost ili kažnjivost). Osim toga, i prema praksi Europskog suda, pretpostavka nevinosti znači da optuženi nije dužan da se brani, mada ima pravo na obranu, nije dužan dokazivati svoju nevinost, a teret dokazivanja je na tužitelju. Dakle, pravilo *in dubio pro reo* nije dokazno pravilo. Ono podrazumijeva da sud u kaznenom postupku odlučuje presudom na način koji je povoljniji za okrivljenog ako se i nakon savjesne ocjene dokaza, pojedinačno i u svezi s ostalim dokazima, ne daju otkloniti sumnje o postojanju, odnosno nepostojanju nekih činjenica koje tvore obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke druge odredbe kaznenog zakonodavstva, a ne sadrži mjerila prema kojima bi prvostupanjski sud bio dužan uzeti da su određene činjenice dokazane s određenim stupnjem izvjesnosti, a druge nisu. U skladu s tim, sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog nego i onda kada nije uvjeren ni u njegovu krivicu ni u njegovu nevinost (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 639/17* od 10. siječnja 2019. godine, st. 50. i 51.).

65. Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih odluka nedvosmisleno proizlazi da je zaključak o apelantovoj krivici utemeljen isključivo, odnosno u odlučujućoj mjeri na

iskazu svjedoka "O2". Iz obrazloženja osporene prvostupanjske presude proizlazi da je posebna pažnja poklonjena ocjeni dokaza (u dijelu "Standardi ocjene dokaza i opća ocjena dokaza") i da se sud pri tom rukovodio člankom 3. ZKPBiH prema kojem je na Tužiteljstvu BiH teret utvrđivanja krivice koja mora biti utvrđena izvan razumne sumnje. Nadalje, iz obrazloženja prvostupanjske presude proizlazi da je posebna pažnja poklonjena ocjeni kredibiliteta svjedoka "O2" (u dijelu "Kredibilitet svjedoka O2") u kojem su dani iscrpni razlozi i obrazloženja zbog čega je zaključeno da je ovaj svjedok kredibilan i da mu se može pokloniti vjera. Pri tom, prvostupanjski sud je imao u vidu i dokaze koje je apelant predočio dovodeći u pitanje kredibilitet ovog svjedoka, pored ostalog i da je svjedok "O2" ranije osuđivan, a što on ni sam nije osporavao. Cijeneći ovu okolnost, prvostupanjski sud je istaknuo da ona sama po sebi nije dovoljna da se iskaz ovog svjedoka *a priori* smatra nepouzdanim imajući u vidu da je u postupku protiv apelanta svjedok "O2" svjedočio o događajima koji ni činjenično, a ni vremenski i prostorno nisu bili u svezi s djelima zbog kojih je kažnjavan. Također, u osporenoj prvostupanjskoj presudi detaljno je interpretiran i cijenjen iskaz svjedoka "O2", te su dani iscrpni razlozi i obrazloženja zbog čega je zaključeno da je dovoljan za donošenje osuđujuće presude u pogledu radnji iz točke 4. izreke prvostupanjske presude za koje je apelant i proglašen krivim. Pri tom, redovni sudovi nisu propustili izjasniti se i o apelantovim navodima (vidi točka 34. ove odluke) o nedosljednostima u iskazu svjedoka "O2", odnosno apelantovim tvrdnjama da ga svjedok "O2" uopće ne poznaje, da ga nitko ne zove Mirsad, da njegovoj majci nije nadimak Pećanka, te da se ne može prihvatiti da ga je svjedok "O2" prepoznao u sudnici. Stoga, neutemeljena je apelantova tvrdnja da je teret dokazivanja da je svjedok "O2" dao lažni iskaz prebačen na njega i da mu je povrijeđeno pravo na obranu. Najzad, u osporenim odlukama (vidi točka 21. ove odluke) detaljno je obrazloženo, uz pozivanje na vlastitu praksu, kao i na praksu MKSJ i MKSR, zbog čega nije postojala prepreka da se zaključak o apelantovoj krivici temelji na iskazu svjedoka "O2", koji je bio i jedini saslušani svjedok-očevidac spornog događaja. Slijedom navedenog, ne može se zaključiti da je u osporenim odlukama izostala cjelovita analiza ne samo iskaza već i ličnosti svjedoka "O2" koja bi dovela u sumnju odlučne činjenice na kojim je utemeljen zaključak o apelantovoj krivici koje bi trebale biti tumačene u apelantovu korist, odnosno da je prekršen princip *in dubio pro reo*.

66. Nadalje, u svezi s apelantovom tvrdnjom da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno jer nije utvrđen status oštećenih (nije utvrđeno da se radi o civilima), iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da je, prije svega, na temelju iskaza svjedoka "O2" utvrđeno da su se na kamionu koji je dovezen iz Zalazja pred PS u Srebrenici nalazila mrtva tijela, te da na glavnom pretresu nisu izvedeni dokazi koji nesumnjivo ukazuju na identitet tih osoba, vrijeme i način na koji su preminuli, odnosno na status oštećenih. Svjedok "O2" je u svom iskazu potvrdio da nije imao saznanja o stradanju ovih osoba za koje je znao da su Srbi, izuzev suca I. koji je ubijen nakon što je lišen slobode, te da je vidio da su u Zalazju na kamion utovarena četiri tijela. Njegov iskaz u ovom dijelu je cijenjen u svezi s iskazom svjedoka V. I. koji je potvrdio da je u napadu na selo Zalazje poginuo M. R. koji nije bio vojnik (u momentu lišavanja života nije bio naoružan i nije nosio uniformu). Slijedom navedenog, s obzirom na to da na temelju provedenih dokaza sa sigurnošću nije mogao biti utvrđen status oštećenih, prvostupanjski sud se pozvao na članak 50. stavak 1. Dodatnog protokola I. ženevskih konvencija, prema kojem se u slučaju sumnje je li neka osoba civil ta osoba smatra civilom. Imajući u vidu da tijekom postupka pred redovnim sudovima nije bilo sporno da je Armija RBiH izvršila napad na srpsko selo Zalazje, da je tom prilikom bilo zarobljenih i poginulih osoba, zaključak redovnih sudova da su se na kamionu dovezenom iz Zalazja nalazila i mrtva tijela civila srpske nacionalnosti ne ostavlja utisak proizvoljnosti u utvrđivanju činjenica, odnosno ne ostavlja prostor za sumnju koja je trebala biti tumačena u apelantovu korist.

67. Slijedom navedenog, Ustavni sud nije mogao prihvatiti kao utemeljene apelantove tvrdnje da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, da je prekršen princip *in dubio pro reo*, te da je teret dokazivanja prebačen na njega pa da mu je povrijeđeno pravo na obranu.

68. Apelant je u prilog tvrdnji o pogrešno i proizvoljno primijenjenom materijalnom pravu u biti istaknuo da ni članak 142. KZSFRJ, kao ni međunarodne konvencije na koje se pozvao Sud BiH ne predviđaju "skrnavljenje" kao radnju izvršenja kaznenog djela za koje je proglašen krivim; da je kazneno djelo iz članka 142. KZSFRJ blanketno pa da nedostaje konkretizacija norme suprotno kojoj je postupao, odnosno po kojoj „skrnavljenja" predstavljaju radnju kojom se ostvaruju obilježja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. KZSFRJ. Slijedom navedenog, smatra da izreka prvostupanjske presude ne sadrži temeljne elemente kaznenog djela iz članka 142. KZSFRJ jer iz činjeničnog opisa ne proizlazi nijedna od taksativno navedenih radnji izvršenja ovog kaznenog djela. U prilog tvrdnji u ovom dijelu apelant se pozvao i na Odluku Ustavnog suda broj AP 2809/12.

69. U svezi s ovim dijelom navoda, Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi, slijedeći praksu Europskog suda, izgradio stav da njegov zadatak nije da preispituje zaključke redovnih sudova u pogledu primjene materijalnog prava, odnosno da je prvenstveno na redovnim sudovima da riješe pitanje tumačenja domaćeg zakonodavstva. Zadatak Ustavnog suda je da ispita je li eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (prava na pravično suđenje, prava na pristup sudu, prava na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

70. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi primijenili pozitivnopravne propise, kada je očito da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stav 26.). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očita proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. travnja 2013. godine, točka 24.). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant postavlja, ispitati je li osporena odluka utemeljena na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

71. Ustavni sud zapaža da iz osporenih odluka proizlazi da su oba suda suglasno zauzela stav da je za postojanje kaznenog djela iz članka 142. KZSFRJ neophodno da radnja izvršenja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, tj. da se radi o djelu blanketnog karaktera. Nadalje, apelantu je stavljeno na teret da je postupao suprotno zajedničkom članku 3. stavak 1. točka c) ženevskih konvencija koji zabranjuje povrede osobnog dostojanstva, naročito uvredljive i ponižavajuće postupke prema osobama koje ne sudjeluju u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su

položili oružje i osobe onesposobljene za borbu uslijed bolesti, rane, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga. Shodno navedenom, ne može se zaključiti da su redovni sudovi zanemarili da se radi o djelu blanketnog karaktera, te da su, u svezi s tim, propustili ukazati na relevantnu odredbu međunarodnog prava koju je apelant prekršio.

72. Nadalje, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi zaključili da se u apelantovoj radnji – pucanje iz automatske puške u mrtva tijela srpskih civila što je za posljedicu imalo skrnavljenje mrtvih tijela, stječu obilježja nečovječnog postupanja u smislu kaznenog djela iz članka 142. KZSFRJ. Ustavni sud zapaža da je u osporenoj drugostupanjskoj presudi izričito navedeno da skrnavljenje nije navedeno kao jedna od radnji izvršenja ovog kaznenog djela, ali da se ono u izreci prvostupanjske presude navodi kao posljedica rafalnog pucanja iz automatske puške u mrtva tijela, a što je ocijenjeno kao nasrtaj na osobno dostojanstvo i predstavlja nečovječno postupanje koje je zabranjeno i člankom 142. KZSFRJ, kao i člankom 3. stavak 1. točka c) ženevskih konvencija. U prilog navedenom oba suda su se pozvala na relevantne odredbe međunarodnog prava, kao i praksu međunarodnih tribunala za ratne zločine o tumačenju pojmova nečovječnog postupanja, osobnog dostojanstva i zaštite preminulih osoba koje ne dovode u pitanje zaključak da skrnavljenje mrtvih tijela predstavlja nečovječno postupanje suprotno fundamentalnim principima čovječnog postupanja koje je suprotno i kažnjivo i člankom 142. KZSFRJ, kao i člankom 3. stavak 1. točka c) ženevskih konvencija. Pri tom, ukazano je i da je članak 142. stavak 1. KZSFRJ složena zakonska definicija s višestruko postavljenim alternativnim dispozicijama radnji izvršenja, koje su smještene u jednu cjelinu propisivanjem i jedinstvene sankcije za svaku od tih radnji, čime ni jednoj od njih nije dan poseban primat ili je kvalificirana kao određeni posebni oblik odgovornosti, a zbog čega bi bilo neophodno da se to istakne i napomene u pravnom opisu djela.

73. U svezi s apelantovim pozivanjem na Odluku o dopustivosti i meritumu broj AP 2809/12 od 24. svibnja 2013. godine (dostupna na www.ustavnisud.ba), Ustavni sud podsjeća da je u navedenoj odluci zaključeno (vidi točka 42.) da postoji kršenje prava na pravično suđenje u svezi s principom vladavine prava u situaciji kada redovni sudovi zakonsku odredbu (u konkretnom slučaju se radilo o odredbi koja je regulirala zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom) koja je rezultirala različitim tumačenjem i primjenom nisu tumačili i primijenili u korist stranke koja je u pitanju (apelanta u tom predmetu). Ustavni sud smatra da nema razloga da se navedenim stavom rukovodi i u apelantovoj situaciji. Naime, ni iz apelantovih navoda, kao ni iz osporenih odluka nije moguće zaključiti da je Sud BiH u istoj ili sličnoj situaciji članak 142. KZSFRJ i/ili članak 3. stavak 1. točka c) ženevskih konvencija tumačio različito pa da je u apelantovom slučaju propustio rukovoditi se tumačenjem koje bi bilo povoljnije po njega.

74. Slijedom navedenog, Ustavni sud smatra da su neutemeljene i apelantove tvrdnje o pogrešnoj i proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

75. Kako se apelantove tvrdnje o proizvoljnoj primjeni procesnog prava svode na tvrdnje da nije razumljiv činjenični i pravni opis djela koje mu je stavljeno na teret (jer nedostaje konkretizacija norme suprotno kojoj je postupao, odnosno po kojoj „skrnavljenja" predstavljaju radnju kojom se ostvaruju obilježja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. KZSFRJ, da je proizvoljan zaključak da se radilo o mrtvim tijelima srpskih civila, da je jedini dokaz u svezi s tim iskaz nekredibilnog svjedoka "O2"), a koje tvrdnje su već ocijenjene kao neutemeljene u svezi s navodima o činjeničnom stanju i primjeni materijalnog prava, Ustavni sud ih nije mogao prihvatiti utemeljenim ni u pogledu tvrdnji o proizvoljnoj primjeni procesnog prava.

76. Apelant dalje tvrdi da osporene odluke ne sadrže valjane razloge i obrazloženja o odlučnim činjenicama. U svezi s tim je istaknuo da nedostaje obrazloženje zašto su izvršene izmjene činjeničnog opisa iz potvrđene optužnice u odnosu na točku 4. izreke prvostupanjske presude; da je bez obrazloženja i zaključak o kredibilitetu svjedoka "O2"; da ni u činjeničnom opisu točke 4. izreke prvostupanjske presude, niti u njezinom obrazloženju, nije navedeno jesu li uopće mrtva tijela pogođena pucanjem iz automatske puške, koliko tijela je pogođeno i koliko metaka je ispaljeno ili moglo biti ispaljeno; da nedostaje obrazloženje na koji način su radnje koje su mu stavljene na teret povezane s oružanim sukobom; da nedostaje obrazloženje zašto nisu prihvaćeni iskazi svjedoka koje je on predložio.

77. Suprotno apelantovim tvrdnjama, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih odluka proizlazi da su intervencije u činjeničnom opisu točke 4. izreke prvostupanjske presude izvršene na temelju provedenog dokaznog postupka. Nadalje, a kako je već ukazano u ovoj odluci, redovni sudovi nisu propustili cijeniti kredibilitet svjedoka "O2", te u svezi s tim ponuditi relevantne i dovoljne razloge, kao i zbog čega su njegov iskaz prihvatili kao vjerodostojan. Stoga, okolnost da je intervencija u činjeničnom opisu izvršena, kako apelant tvrdi, samo na temelju njegovog iskaza, ne dovodi u pitanje intervencije u činjeničnom opisu. Nadalje, iz obrazloženja osporene prvostupanjske odluke, u svezi s apelantovom tvrdnjom da nije ponuđeno valjano obrazloženje zbog čega je iskaz svjedoka "O2" parcijalno cijenjen, proizlazi da je apelant oslobođen optužbi za radnje iz točke 3. optužnice upravo na temelju iskaza svjedoka "O2" koji na glavnom pretresu nije potvrdio da je apelant poduzeo radnje za koje se teretio u ovoj točki optužnice. U svezi s apelantovom tvrdnjom da nije navedeno jesu li uopće mrtva tijela pogođena pucanjem iz automatske puške, koliko tijela je pogođeno i koliko metaka je ispaljeno ili moglo biti ispaljeno, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporene drugostupanjske presude proizlazi da u konkretnoj situaciji to i nije bilo moguće utvrditi, ali da je nesporno da je apelant pucao s male udaljenosti, da nije mogao promašiti, i to iz automatske puške, čime se itekako skrnavi svako pogođeno tijelo. Također, u osporenim odlukama su navedeni i dovoljni razlozi o povezanosti apelantovih radnji s oružanim sukobom – apelant je bio pripadnik Armije RBiH i jedinice koja je djelovala na označenoj lokaciji u kritičnom razdoblju, apelant je sudjelovao u akciji napada na selo Zalazje i bio je prisutan pred PS Srebrenica nakon ovog napada. Najzad, u osporenim odlukama su dani detaljni razlozi i obrazloženja zbog kojih nisu prihvaćeni iskazi svjedoka koje je apelant predlagao.

78. Slijedom navedenog, ne može se prihvatiti ni apelantova tvrdnja da su u osporenim odlukama izostali razlozi o odlučnim činjenicama.

79. Apelant tvrdi i da je narušen identitet između potvrđene optužnice i prvostupanjske presude, da je intervencijama u činjeničnom opisu optužba proširena pa da mu je prekršeno pravo na obranu. U svezi s tim je istaknuo da su izostavljeni dijelovi iz optužnice koji su činili element bića kaznenog djela koje mu se stavlja na teret – broj leševa u koje je pucano (sedam civila muškaraca srpske nacionalnosti), te njihov identitet (zarobljeni na području mjesta Zalazje).

80. Ustavni sud podsjeća da članak 6. stavak 3. točka a) Europske konvencije zahtijeva da posebna pažnja bude poklonjena obavještavanju optuženog o optužbama koje mu se stavljaju na teret; detalji o kaznenom djelu imaju krucijalnu ulogu u kaznenom postupku i optuženi se smatra obaviještenim od trenutka kada su mu prezentirane činjenične i pravne osnove

optužbe protiv njega. Nadalje, optuženi mora biti upućen "odmah" i "detaljno" u uzrok optužbe, odnosno u činjenice na kojim se optužba temelji i prirodu optužbe, tj. pravnu kvalifikaciju tih činjenica. Potpuna i detaljna informacija optuženog u pogledu optužbi koje mu se stavljaju na teret predstavlja suštinski preduvjet za pravičnost postupka. Iako opseg "detaljnog" obavještenja o optužbi varira u ovisnosti o konkretnim okolnostima svakog slučaja, optuženom se u svakom slučaju mora pružiti dovoljno informacija, koliko je neophodno, radi potpunog razumijevanja opsega optužbi protiv njega kako bi mogao pripremiti adekvatnu obranu (vidi Europski sud, *Mattoccia protiv Italije*, presuda od 25. srpnja 2000. godine, st. 59. i 60.).

81. Obavještenje o optužbama, uključujući i pravnu klasifikaciju djela koju sud može usvojiti, mora biti dano već u optužnici ili tijekom postupka na drugi način, kao što je formalno ili eksplicitno proširenje optužbe. Samo upućivanje na apstraktnu mogućnost da sud može doći do drugačijeg zaključka u pogledu pravne klasifikacije djela od one koju je ponudilo tužiteljstvo nije dovoljno (vidi Europski sud, *I. H. i drugi protiv Austrije*, presuda od 20. srpnja 2006. godine, stavak 34.). Nadalje, u slučaju reklasifikacije činjenica tijekom kaznenog postupka optuženi mora imati priliku koristiti se pravom na obranu na efektivan način i u pravo vrijeme (vidi Europski sud, *Block protiv Mađarske*, presuda od 25. travnja 2011. godine, stavak 24.).

82. Najzad, nedostaci u obavještenju o optužbi mogu se otkloniti u žalbenom postupku ako optuženi ima mogućnost pred višim sudom predstaviti svoju obranu u pogledu izmijenjene optužbe i osporiti svoju osudu u pogledu svih relevantnih pravnih i činjeničnih aspekata (vidi *Dallos protiv Mađarske*, st. 49–52.; *Sipavičius protiv Litve*, st. 30–33.; *Župnik protiv Ukrajine*, st. 39–43.; *I. H. i ostali protiv Austrije*, st. 36–38.; *Juha Nuutinen protiv Finske*, stavak 33.).

83. Ustavni sud zapaža da je u osporenoj drugostupanjskoj presudi ukazano da je iz optužnice vidljivo da je sadržala sve zakonom propisane elemente – vrijeme i mjesto učinjenja kaznenog djela, predmet na kojem je i sredstvo kojim je djelo izvršeno tako da je apelant od samog početka bio upoznat s time šta mu se stavlja na teret, te je precizirana i pravna kvalifikacija djela. Slijedom navedenog, a suprotno apelantovim tvrdnjama, ne može se zaključiti da apelant nije znao što mu se stavlja na teret, te da mu je bila uskraćena mogućnost da se brani od činjeničnog supstrata u kojem su bila opisana sva bitna obilježja kaznenog djela koje mu je stavljeno na teret. Nadalje, iz osporenih odluka proizlazi da su intervencije u činjeničnom opisu točke 4. izreke presude izvršene na temelju rezultata provedenog dokaznog postupka. Pri tom, ne ostavlja utisak proizvoljnosti i ne rezultira proširenjem optužbi, kako apelant tvrdi, okolnost da je iz činjeničnog opisa izostavljen broj mrtvih tijela, kao i navod da su dovedeni iz Zalazja. Naime, kako je i ukazao drugostupanjski sud, i u situaciji da je prvostupanjski sud prihvatio da su se na kamionu nalazila četiri mrtva tijela kako je naveo svjedok "O2", a ne sedam mrtvih tijela kako je navedeno u optužnici, to ne bi dovelo do oslobađajuće presude po apelanta. Nadalje, iz osporenih odluka proizlazi da je dovoljno određeno o kojim (čijim) mrtvim tijelima se radi – civili, muškarci srpske nacionalnosti koji su se nalazili na kamionu ispred PS u Srebrenici, a ne o bilo kojim civilima i u bilo kojem broju, a na čemu apelant, u biti, temelji tvrdnje o proširenju optužbi.

84. Slijedom navedenog, proizlazi da je apelant o svim činjenicama i dokazima koje ga terete upoznat kako podizanjem optužnice tako i tijekom glavnog pretresa, izvođenjem svih dokaza, te da mu nije bila uskraćena mogućnost da se o njima izjašnjava i da ih osporava. Najzad, apelant je imao i koristio mogućnost da sve prigovore u svezi s optužnicom iznese i u svojoj žalbi o kojoj je odlučivalo Apelacijsko odjeljenje Suda BiH kao sud nadležan da preispita kako činjenične tako i pravne aspekte optužbe. Stoga, Ustavni sud nije mogao prihvatiti utemeljenim ni apelantove tvrdnje u svezi s optužnicom, niti da su one rezultirale povredom prava na obranu.

85. Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja nema ništa što bi uputilo na zaključak da je činjenično stanje proizvoljno utvrđeno pa da je to rezultiralo povredom principa *in dubio pro reo*, da je proizvoljno primijenjeno materijalno i procesno pravo, da osporene odluke ne sadrže valjane razloge i obrazloženja o odlučnim činjenica, da je narušen identitet između potvrđene optužnice i izreke presude, kao i da je apelantu povrijeđeno pravo na obranu.

86. Ustavni sud zaključuje da su neutemeljene apelantove tvrdnje da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. st. 1. i 2. i stavak 3. točka a) Europske konvencije.

Pravo na efektivan pravni lijek

87. Apelant tvrdi i da mu je prekršeno pravo na efektivan pravni lijek. S obzirom na to da apelant tvrdi da mu je ovo pravo prekršeno jer Sud BiH nije razmotrio njegove žalbene navode, proizlazi da povredu ovog prava apelant vezuje za povredu prava na pravično suđenje. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je apelant imao i koristio mogućnost izjavljivanja žalbe Apelacijskom odjeljenju Suda BiH koji je nadležan preispitati kako činjenične tako i pravne navode iz osporene presude, odnosno da je apelant imao na raspolaganju i koristio efektivni pravni lijek. Činjenica da je drugostupanjski sud, a suprotno apelantovim navodima, nakon detaljnog ispitivanja svih žalbenih navoda zaključio da su neutemeljeni i u svezi s tim ponudio relevantne i dovoljne razloge koje je Ustavni sud već ispitao u ovoj odluci u svezi s pravom na pravično suđenje i zaključio da se radi o valjanim razlozima i obrazloženjima, upućuje na zaključak da je apelant nezadovoljan ishodom žalbenog postupka, a ne da mu je prekršeno pravo na efektivni pravni lijek u svezi s pravom na pravično suđenje.

88. Slijedom navedenog, Ustavni sud zaključuje i da su neutemeljene apelantove tvrdnje da mu je prekršeno pravo na efektivni pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije u svezi s pravom na pravično suđenje iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

89. Ustavni sud zaključuje da ne postoji kršenje prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. st. 1. i 2. i stavak 3. točka a) Europske konvencije kada u okolnostima konkretnog slučaja nema ništa što upućuje na zaključak da je činjenično stanje proizvoljno utvrđeno pa da je to rezultiralo povredom principa *in dubio pro reo*, da je proizvoljno primijenjeno materijalno i procesno pravo, da osporene odluke ne sadrže valjane razloge i obrazloženja o odlučnim činjenicama, da je narušen identitet između potvrđene optužnice i izreke presude, kao i da je apelantu povrijeđeno pravo na obranu.

90. Ustavni sud zaključuje da ne postoji kršenje prava na efektivan pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije u svezi s pravom na pravično suđenje jer je apelant imao na raspolaganju i koristio efektivni pravni lijek – žalbu na prvostupanjsku presudu koju je drugostupanjski sud detaljno ispitao i u svezi s tim ponudio valjane razloge i obrazloženja, pa sama činjenica da apelant nije zadovoljan odlukom po njegovoj žalbi ne pokreće pitanje djelotvornosti ovog pravnog lijeka.

91. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

92. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

445

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број **У 14/20**, рјешавајући захтјев **седам делегата Вијећа народа Републике Српске**, на основу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) алинеја б), члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тадић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Tudor Pantiru, судија
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
Angelika Nußberger, судија
Helen Keller, судија

на сједници одржаној 26. марта 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ МЕРИТУМУ

Одлучујући о захтјеву седам делегата **Вијећа народа Републике Српске** за оцјену уставности одредби члана 15 тачка 16 и члана 31 Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске" број 115/18),

утврђује се да су одредбе члана 15 тачка 16 и члана 31 Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске" број 115/18) у складу са чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава Босне и Херцеговине.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Седам делегата Вијећа народа Републике Српске (у даљњем тексту: подносиоци захтјева) поднијело је 11. децембра 2020. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену уставности одредби члана 15 тачка 16 и члана 31 Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске" број 115/18; у даљњем тексту: оспорене одредбе).

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 став (2) Правила Уставног суда, од Народне скупштине Републике Српске (у даљњем тексту: Народна скупштина РС) затражено је 22. децембра 2020. године да достави одговор на захтјев.

3. Народна скупштина РС је поднеском од 18. јануара 2021. године затражила додатно вријеме за достављање одговора на захтјев, па је одговор доставила 17. фебруара 2021. године.

III. Захтјев

а) Наводи из захтјева

4. Подносиоци захтјева сматрају да оспорене одредбе Закона о републичкој управи нису у складу са чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава БиХ којима су прописане надлежности институција Босне и Херцеговине јер је на тај начин ентитетским законом регулисано питање које спада у надлежност институција Босне и Херцеговине. Из суштине опширних навода поднесеног захтјева може се издвојити да подносиоци захтјева сматрају да се оспореним одредбама Закона о републичкој управи "грубо одузела уставна и стварна надлежност институција БиХ" у односу на спољну политику, и то нарочито у односу на назив Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу (у даљњем тексту: Министарство), те у односу на надлежности које су му дате, а нарочито у односу на исељеништво и у односу на "координацију сарадње са другим тијелима у БиХ, те институцијама, органима и тијелима ЕУ, њеним државама чланицама, државама кандидатима и потенцијалним кандидатима у процесу придруживања и приступања ЕУ". Подносиоци захтјева сматрају да је, осим одузимања надлежности институцијама БиХ, циљ оспорених одредби и "увођење правне несигурности у цјелокупан правни систем БиХ, подривајући међународноправни субјективитет и суверенитет БиХ".

5. Подносиоци захтјева наводе да одредбе Устава Босне и Херцеговине дају држави Босни и Херцеговини и њеним институцијама БиХ искључиву надлежност да регулишу питање спољне политике. Стога, само државне институције, уз сарадњу и координацију са ентитетима и потребну помоћ ентитета у том контексту, могу водити државу БиХ равноправном чланству у међународним тијелима и организацијама, а прије свега чланству у Европској унији (у даљњем тексту: ЕУ).

6. У односу на назив Министарства, како је дефинисан оспореним одредбама, подносиоци захтјева истичу да тај назив "есенцијално представља супротност одредбама Устава" јер имплицира да је ентитетско министарство надлежно за област европских интеграција и међународну сарадњу, која је у искључивој надлежности државе БиХ. Подносиоци захтјева сматрају да постоји "очита интенција законодаваца да се називом покаже да је ентитет Република Српска у процесу европских интеграција неовисан од БиХ", што је у супротности са Уставом и одлукама институција Босне и Херцеговине.

7. У погледу надлежности Министарства, подносиоци захтјева су, прије свега, истакли да је спољна политика један од суштинских елемената међународноправног субјективитета и суверенитета Босне и Херцеговине који се огледа у: а) чланству у Уједињеним нацијама; б) чланству у Савјету Европе и ц) интенцији Босне и Херцеговине да постане дијелом Европске уније као посебне заједнице држава. У том контексту подносиоци захтјева су навели низ закона и стратешких докумената донесених на нивоу БиХ којим се операционализује сегмент спољне политике Босне и Херцеговине. Подносиоци захтјева наводе да је према тим законима и стратешким документима неспорно да је за вођење спољне политике и представљање Босне и Херцеговине у међународним и европским организацијама и институцијама искључиво надлежно Предсједништво Босне и Херцеговине. Стога се нижи нивои власти, конкретно ентитети, никако не могу бавити питањима спољне политике на начин како је то дефинисано оспореним одредбама. У прилог својим тврдњама подносиоци захтјева су указали на одлуке Уставног суда бр. У 5/98 и У 68/02 истичући да је у њима Уставни суд закључио да су спољна политика и спољнотрговинска политика из члана III/1а) и б) Устава, "у суштини прерогатив институција БиХ", да су ентитети подређени

суверенитету Босне и Херцеговине, односно да је "аутономност ентитета условљена хијерархијски надређеним надлежностима државе".

8. У вези са стратешким циљевима БиХ да постане пуноправна чланица ЕУ, подносиоци захтјева су истакли да је Босна и Херцеговина с државама чланицама ЕУ потписала Споразум о стабилизацији и придруживању (у даљњем тексту: ССП), да су с циљем праћења ССП основана заједничка тијела Босне и Херцеговине и ЕУ. Такође су указали и на Одлуку о систему координације процеса европских интеграција у БиХ ("Службени гласник БиХ" број 72/16 и 35/18; у даљњем тексту: Одлука о координацији) којом се дефинишу "институционални и оперативни систем и начин остваривања координације институција у Босни и Херцеговини на провођењу активности везаних за процес интегрирања Босне и Херцеговине у Европску унију, заједничка тијела у оквиру система координације, њихов састав, те надлежности и међусобни односи". Према члану 2 исте одлуке "системом координације уређује се и начин остваривања комуникације између институција у Босни и Херцеговини с циљем обезбјеђења и изношења усаглашеног става у име Босне и Херцеговине у комуникацији са институцијама Европске уније". У вези с тим, подносиоци захтјева су указали на одлуке Уставног суда бр. У 9/07 и У 17/09 према којима је процес приступања БиХ европским интеграцијама "интегрални сегмент вањске политике Босне и Херцеговине која је у искључивој надлежности државних институција", односно да је "питање чланства Босне и Херцеговине у Европској унији свакако ствар која се тиче вањске политике наше земље, те да смо на том путу преузели одређене обавезе потписивањем [ССП]".

9. У наставку захтјева подносиоци су описали хронологију активности Народне скупштине РС "којим се практично институцијама БиХ одузима надлежност у сегменту вањске политике у процесу приступања европским интеграцијама". Те активности, како је даље наведено, трају од 2008. године до када је био на снази Закон о министарствима у којем је тадашње Министарство за економске односе и координацију суштински имало координирајућу улогу на подручју међународне сарадње и европских интеграција, уз уважавање Устава и закона Босне и Херцеговине, те потребну сарадњу са институцијама Босне и Херцеговине. У том правцу наводе да је Закон о министарствима садржавао одредбе којима је било прописано да је однос између виших и нижих органа државне и републичке управе уређен Уставом Босне и Херцеговине, да министарства Републике Српске сарађују с истим или сличним министарствима Босне и Херцеговине и међународним институцијама у складу са Уставом Босне и Херцеговине, као и да дају обавјештења, податке и информације из оквира свог дјелокруга надлежним органима Босне и Херцеговине. Наведени закон је, како истичу, уважавао чињеницу "вертикалне субординације између виших и нижих органа државне и републичке управе", као и да се свака врста сарадње ентитетских органа управе са органима управе Босне и Херцеговине и међународним институцијама одвија у складу са Уставом Босне и Херцеговине.

10. Даље наводе да је ступањем на снагу Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске" бр. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16, 57/16 и 31/18) 2008. године, престало да ради Министарство за економске односе и координацију, а његове послове преузело је Министарство за економске односе и регионалну сарадњу. Тај закон више није садржавао одредбе којима се уређују однос и сарадња органа управе Републике Српске са институцијама и органима управе Босне и Херцеговине. Подносиоци захтјева наводе низ примјера којима је, према њиховом мишљењу, у периоду од престанка важења ранијег закона и формирањем Министарства за економске односе и регионалну сарадњу имплицирано да је ентитет уговорна страна у поступку приступања ЕУ. Наиме, подносиоци наводе да је надлежност тог министарства, између осталог, била и "праћење спровођења СПП; [...] координација активности у вези са испуњавањем обавеза министарства које произлазе из процеса стабилизације и придруживања [...] координација дјеловања представника Републике у заједничким тијелима БиХ и ЕУ која се успостављају на основу ССП-а и праћење њиховог рада [...] сарадња са институцијама, органима и тијелима ЕУ и њеним државама чланицама, државама кандидатима и потенцијалним кандидатима у процесу придруживања и приступања ЕУ [...]".

11. Подносиоци захтјева даље наводе да је 2018. године на снагу ступио оспорени Закон о републичкој управи, који је послове дотадашњег Министарства за економске односе и регионалну сарадњу повјерио новом Министарству дајући му "у надлежност вањску политику и међународне односе". Међутим, како истичу, оспорени закон, као ни претходни, не садржи одредбе о сарадњи органа управе ентитета са институцијама Босне и Херцеговине. Та чињеница, према мишљењу подносилаца захтјева, указује на "интенцију законодавца да се путем назива институција ентитета створе услови којима се не само одузима надлежност држави БиХ из домена вањске политике него се покушава успоставити међународноправни субјективитет ентитета, и то превасходно у домену вањске политике". Оспореним одредбама се, како наводе, имплицира да ентитет "равноправно сарађује са другим тијелима у БиХ, али и институцијама и тијелима изван БиХ".

12. Подносиоци захтјева су даље детаљно елаборирали уставне одредбе којима су прописане надлежности институција Босне и Херцеговине у спољној политици, те разлоге због којих сматрају да су оспорене одредбе противне тим уставним одредбама. Образлажући право из члана I/1 Устава БиХ, подносиоци тврде да се оспореним одредбама право на континуитет и међународноправни субјективитет БиХ "настоји прискрбити ентитету Република Српска јер се Министарство покушава наметнути као субјект права". У том правцу указују само на неке од надлежности које су оспореним одредбама дате Министарству попут "координације републичких органа управе која се тиче израде и праћења спровођења мјера предвиђених оквиром развојне помоћи УН-а, путем учешћа у раду заједничких радних тијела; сарадње са специјализираним агенцијама УН-а; давања мишљења на акте УН-а; давања мишљења о учешћу и координација учешћа републичких органа управе у пројектима УН-а у БиХ; координације републичких органа управе у области спровођења постпријемних обавеза БиХ проистеклих из чланства у Савјету Европе и сарадња са тијелима Савјета Европе те давања мишљења на акте Савјета Европе".

13. Такође, подносиоци захтјева сматрају да се оспореним одредбама крши и принцип владавине права из члана I/2 Устава "који представља систем политичке власти заснован на поштовању устава, закона и других прописа и захтијева да сви устави, закони и други прописи који се доносе морају бити усклађени с уставним начелима".

Подносиоци захтјева истичу да је Народна скупштина РС оспореним одредбама Закона о републичкој управи "игнорирала своју обавезу да поштује Устав БиХ и друге законе БиХ" будући да је, како је већ речено, питање спољне политике у искључивој надлежности Босне и Херцеговине, односно Предсједништва Босне и Херцеговине.

14. Подносиоци захтјева указују и на кршење одредбе члана I/7е) Устава БиХ чија је суштина заштита грађана БиХ који се налазе ван њених граница. Наиме, подносиоци захтјева сматрају да се "заштита грађана ван БиХ постиже подршком институција БиХ", те да је Босна и Херцеговина имплементацију ове уставне обавезе регулисала законима које је усвојила Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине. Осим тога, постоје два државна министарства, и то Министарство за људска права и избјеглице и Министарство иностраних послова, која се баве питањем исељеништва. У вези с тим, подносиоци су указали на Одлуку Уставног суда број У 9/11 према којој је "неспорно интерес Босне и Херцеговине да задржи везу са својим грађанима којима је она држава тзв. матичног или изворног држављанства".

15. У оквиру уставних одредби чл. III/1а), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава БиХ подносиоци захтјева нарочито истичу да само Босна и Херцеговина као држава може водити преговоре о приступању међународним организацијама, а не нижи нивои власти. Осим тога, наводе да ентитети имају уставну обавезу да помогну институцијама Босне и Херцеговине да испоштују међународне обавезе према члану III/2б) Устава Босне и Херцеговине, али не да иступају самостално, као и да ентитети и други нижи нивои власти у Босни и Херцеговини уживају уставну аутономију, али да је та аутономија подређена њиховој обавези да се придржавају Устава и одлука институција Босне и Херцеговине. Чланство у међународним организацијама, подношење извјештаја међународним организацијама, закључивање међународних споразума, као и заштита и помоћ држављанима БиХ у иностранству у искључивој су надлежности институција Босне и Херцеговине. Оспореним одредбама, како наводе подносиоци захтјева, ови уставни принципи су "игнорисани и одузета је надлежност институцијама БиХ у домену европских интеграција као сегменту вањске политике".

16. На основу свега изложеног, подносиоци захтјева су предложили да се усвоји захтјев за оцјену уставности и утврди да оспорене одредбе Закона о републичкој управи нису у сагласности са одредбама чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава БиХ.

б) Одговори на захтјев

17. У одговору на захтјев Народна скупштина РС најприје оспорава активну легитимацију подносилаца захтјева истичући да дио Клуба Бошњака у Вијећу народа Народне скупштине РС нема Уставом Босне и Херцеговине предвиђену процесну могућност да поднесе захтјев за оцјену уставности из члана VI/3а) Босне и Херцеговине. Ово образлаже тиме да Вијеће народа Народне скупштине РС није "дом" унутар Народне скупштине РС која је једнодомни орган, нити је "законодавни орган", већ "посебно тијело за заштиту виталног националног интереса".

18. Даље, очитујући се на наводе подносилаца захтјева да власти Републике Српске заштиту уставности "не доживљавају као позитивну обавезу", Народна скупштина РС наводи да је ситуација управо супротна, те да подносиоци захтјева "имају континуирану тенденцију да докину надлежности ентитета предвиђене Уставом БиХ, и то чланом III/1, с циљем извршења промјене подјеле надлежности унутар БиХ, што представља директну повреду уставности". Такви начини промјене надлежности унутар Босне и Херцеговине, "посебно кроз праксу или судско тумачење, стварају реалну опасност од нарушавања Уставом успостављене равнотеже". Даље, Народна скупштина РС истиче да су наводи подносилаца захтјева о неуставности оспорених одредби у цијелости неосновани. Наиме, Народна скупштина РС најприје наводи да је неспорно да је спољна политика, према члану III/1 Устава Босне и Херцеговине, у надлежности државних институција, односно Предсједништва Босне и Херцеговине. Међутим, истовремено истиче да подносиоци захтјева "губе из вида да сам Устав БиХ чланом III/2, између осталог, дефинише надлежност ентитета за склапање споразума са државама и међународним организацијама и члан 68. тачка 15) Устава Републике Српске [...] који дефинише да Република Српска уређује и обезбјеђује међународну сарадњу, осим оне која је пренесена институцијама Босне и Херцеговине".

19. Народна скупштина РС даље сматра да је "од изузетне важности за овај предмет прецизно дефинисање термина" зато што, како истиче, "спољна политика и међународна сарадња не само да нису истовјетни појмови већ се, како доктринарно, тако и у пракси сврставају у двије потпуно различите категорије". Како даље наводи, спољни послови "обухватају односе између држава као субјеката међународног јавног права и ти су послови у надлежности државе Босне и Херцеговине", односно Предсједништва Босне и Херцеговине и Министарства иностраних послова Босне и Херцеговине. С друге стране, међународна сарадња мора се схватити "изван контекста спољне политике јер представља кооперацију без задирања у спољне послове, што потврђују и одредбе Устава БиХ и Устава Републике Српске". Стога, како истиче Народна скупштина РС, међународну сарадњу могу развијати и невладине организације, привредни субјекти, јединице локалне самоуправе, административни и аутономни управни нивои једне државе, као и саме државе. Дакле, и према Уставу Босне и Херцеговине, али и "по свим савременим поимањима демократске државе и начелима уставности и законитости, а посебно у складу са Европском повељом о локалној самоуправи", Република Српска има право да развија међународну сарадњу.

20. Даље, у односу на наводе о неуставности оспорених одредби у односу на члан I/1 Устава Босне и Херцеговине, Народна скупштина РС сматра да су тврдње подносилаца захтјева "потпуно погрешне" зато што се оспореним одредбама ни на који начин не нарушава континуитет и идентитет државе Босне и Херцеговине. Наиме, није тачно да Република Српска оспореним одредбама жели да себи прибави "одређене правне способности" како то истичу подносиоци, већ она управо "на основу свих одредаба Устава БиХ (у цијелости), али и у складу са међународним документима који су релевантни за ова правна питања има основу за остварење међународне сарадње". У вези с тим, Народна скупштина РС истиче да Република Српска има право да ступа у међународне односе на регионалном нивоу и да одржава међународну сарадњу не само зато што то Устав Босне и Херцеговине не забрањује већ зато што за то има уставни основ у чл. III/1 и III/3а) Устава Босне и Херцеговине. Такође наводи да Република Српска има "међународноправни субјективитет *specialis* карактера", и то на основу члана III/2а) према

којем ентитети имају право да успостављају специјалне паралелне односе са сусједним државама и члана III/2д) према којем сваки ентитет може да склапа споразуме са државама и међународним организацијама. Даље, Народна скупштина РС образлаже како у систему Савјета Европе постоји Конгрес локалних и регионалних власти што је "*par excellence* примјер међународне сарадње на регионалном нивоу, и то институционалног карактера". С обзиром на наведено, Народна скупштина РС сматра да су оспорене одредбе и дјеловање Министарства у складу и са наведеним уставним одредбама и са међународним системом успостављеним на нивоу Савјета Европе, "а посебно са обавезама које је БиХ преузела закључењем [ССП]".

21. Народна скупштина РС такође сматра и да подносиоци погрешно сматрају да су оспорене одредбе неуставне посматрајући то у контексту правних прописа који су претходили Закону о републичкој управи, као и да је циљ оспорених одредби одузимање надлежности Босне и Херцеговине у области европских интеграција. Најприје истиче да су надлежности остале исте као и раније (координационе и сл.), а да је надлежно министарство добило нови назив јер је реорганизовано, односно издвојен је ресор који је тренутно у саставу другог министарства. Измјена назива "није мотивисана тенденцијом одузимања надлежности већ потпуно другим, практичним разлозима". Осим тога, Народна скупштина РС наводи да је оспореном одредбом члана 31 Закона о републичкој управи прописана надлежност која се састоји у обављању координационих послова у раду републичких институција и испуњавању обавеза које произлазе из процеса европских интеграција. Стога, како наводи, прописане надлежности Министарства не задиру ни у надлежност Дирекције за европске интеграције (у даљњем тексту: Дирекција), нити су у супротности с њима. Напротив, Народна скупштина РС истиче да је управо због постизања јединственог става свих нивоа власти у области европских интеграција и међународне сарадње усаглашен систем координације процеса европских интеграција 2016. године, уз уважавање уставне структуре и надлежности свих нивоа власти у Босни и Херцеговини. Такође наводи да Одлука о координацији, на коју се позивају и подносиоци захтјева, "обавезује Републику Српску на овакав начин рада у овом процесу". У складу с тим, представници Републике Српске учествују у делегацијама у оквиру одбора, пододбора и других тијела која се успостављају по ССП. Стога, Народна скупштина РС сматра да није јасан навод подносилаца захтјева о томе да се оспореним одредбама "доводе у питање заједничка тијела институција БиХ [...] која су оформљена како би Босна и Херцеговина испунила све услове и приступила [ЕУ]. Напротив, заједничка тијела која су формирана са циљем координације активности у вези са испуњавањем услова за приступ ЕУ 'успјешно су реализовала активност израде одговора на Упитник Европске комисије и тренутно активно раде на изради Програма интегрисања БиХ у ЕУ' у чему [Министарство] директно сарађује са Дирекцијом, те врши координацију чланова [заједничких тијела] из Републике Српске".

22. Дакле, како наводи Народна скупштина РС, Република Српска помаже институцијама на нивоу Босне и Херцеговине "будући да обавезе које проистичу из европских интеграција, процентуално гледано, већином обавезују ентитете". Осим тога, наводи да слична тијела постоје и у Федерацији БиХ (Канцеларија Владе Федерације БиХ за европске интеграције) и у Дистрикту Брчко БиХ (Одјељење за европске интеграције и међународну сарадњу). На основу свега наведеног, Народна скупштина РС сматра да се ни називом Министарства нити његовим надлежностима не нарушава суверенитет уставних надлежности Босне и Херцеговине, већ их, напротив, потврђује, па предлаже да Уставни суд захтјев у цијелости одбије.

IV. Релевантни прописи

23. **Устав Босне и Херцеговине** у релевантном дијелу гласи:

Члан I

Босна и Херцеговина

1. Континуитет

Република Босна и Херцеговина, чије је званично име од сада "Босна и Херцеговина", наставља своје правно постојање по међународном праву као држава, са унутрашњом структуром модификованом овим Уставом и са постојећим међународно признатим границама. Она остаје држава чланица Уједињених нација, и као Босна и Херцеговина може задржати чланство или затражити пријем у организацијама у оквиру система Уједињених нација, као и у другим међународним организацијама.

2. Демократска начела

Босна и Херцеговина је демократска држава, која функционише на принципу владавине права и на основу слободних и демократских избора.

[...]

7. Држављанство

Постоји држављанство Босне и Херцеговине, које регулише Парламентарна скупштина, и држављанство сваког ентитета, које регулише сваки ентитет, под условом:

[...]

е) Држављанин Босне и Херцеговине у иностранству ужива заштиту Босне и Херцеговине. Сваки ентитет може издавати пасоше Босне и Херцеговине својим држављанима, онако како то одреди Парламентарна скупштина. Босна и Херцеговина може издати пасоше својим држављанима којима није издат пасош неког од ентитета. [...]

Члан III

Надлежности и односи између институција

Босне и Херцеговине и Ентитета

1. Надлежности институција Босне и Херцеговине

Сљедећа питања спадају у надлежност институција Босне и Херцеговине:

а) Спољна политика.

[...]

2. Надлежности Ентитета

[...]

б) Сваки ентитет ће пружати сву потребну помоћ влади Босне и Херцеговине како би јој омогућио да испуњава међународне обавезе Босне и Херцеговине [...].

д) Сваки ентитет може такође да склапа уговоре са државама и међународним организацијама уз пристанак Парламентарне скупштине. Парламентарна скупштина може законом предвидјети да за неке врсте споразума таква сагласност није потребна.

3. Правни поредак и надлежности институција

а) Све владине функције и овлашћења, која нису овим Уставом изричито дата институцијама Босне и Херцеговине, припадају ентитетима.

б) Ентитети и њихове ниже јединице у потпуности ће поштовати овај Устав, којим се стављају ван снаге одредбе закона Босне и Херцеговине и одредбе устава и закона ентитета које су у супротности с њим, као и

одлуке институција Босне и Херцеговине. Општи принципи међународног права представљају интегрални дио правног поретка Босне и Херцеговине и ентитета.

Члан V

Предсједништво

[...]

3. Надлежности

Предсједништво је надлежно за:

а) Вођење спољне политике Босне и Херцеговине.

[...]

ц) Представљање Босне и Херцеговине у међународним и европским организацијама и институцијама и тражење чланства у оним међународним организацијама и институцијама у којима Босна и Херцеговина није члан.

д) Преговарање о закључењу међународних уговора Босне и Херцеговине, отказивање и, уз сагласност Парламентарне скупштине, ратификовање таквих уговора.

24. **Закон о републичкој управи** ("Службени гласник Републике Српске" број 115/18) у релевантном дијелу гласи:

Члан 15. тачка 16)

Министарства су:

[...]

16) Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу.

Члан 31.

Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу обавља управне и друге стручне послове, који се односе на: праћење испуњавања и испуњавање обавеза из Споразума о стабилизацији и придруживању (у даљем тексту: ССП) и извјештавање о томе; спровођење и координацију активности у вези са испуњавањем обавеза у процесу придруживања и приступања ЕУ у оквиру Поглавља 1, 3 и 22 правне тековине Европске уније и Политичких критеријума; остваривање координације републичких органа управе у спровођењу активности из области европских интеграција у складу са републичким прописима; координацију дјеловања републичких представника у заједничким тијелима ЕУ и БиХ која се успостављају на основу ССП и аналитичко праћење њиховог рада; међуресорну припрему републичких институција и координацију учешћа републичких представника у свим фазама претприступног процеса и процеса преговарања са ЕУ; припрему и ревизију стратешких докумената и акционих планова у вези са испуњавањем обавеза у процесу европских интеграција; остваривање и координацију сарадње са другим тијелима у БиХ, те институцијама, органима и тијелима ЕУ, њеним државама чланицама, државама кандидатима и потенцијалним кандидатима у процесу придруживања и приступања ЕУ; координацију усклађивања републичког законодавства са прописима Европске уније и праксом и стандардима Савјета Европе; учешће у изради нормативних аката с циљем њиховог усклађивања са прописима Европске уније и праксом и стандардима Савјета Европе; координацију израде и праћење републичких планова и програма усклађивања републичког законодавства са правном тековином ЕУ и праксом и стандардима Савјета Европе; стручну подршку републичким органима управе и другим републичким институцијама и координацију њиховог учешћа у процесу усклађивања законодавства; сарадњу са радним тијелима Народне скупштине у области усклађивања републичког законодавства са правном тековином ЕУ и праксом и стандардима Савјета Европе; превођење и координацију превођења због потреба процеса европских интеграција; организацију и оперативну координацију активности републичких органа управе и других републичких институција с циљем обезбјеђења адекватног учешћа Републике у програмирању средстава Европске уније и других донатора који су на располагању БиХ; координацију активности републичких органа управе и других републичких институција у спровођењу пројеката у оквиру програма коришћења средстава Европске уније и других донатора; сарадња са институцијама БиХ и ЕУ у БиХ с циљем учешћа Републике у претприступним и приступним фондовима Европске уније; предлагање мјера за побољшање апсорпционих капацитета БиХ/Републике у оквиру доступних програма подршке; подстицање развоја и унапређивања прекограничне сарадње; планирање и организацију обука из области европских интеграција; припрему и спровођење Програма општег стручног усавршавања из области европских интеграција; израду и издавање публикација из области европских интеграција; праћење рада мјешовитих комитета БиХ за сарадњу са земљама у иностранству и координација учешћа представника Републике у њиховом раду; унапређивање регионалне и институционалне сарадње са регијама Европе и свијета, као и сарадње са домаћим институцијама; иницирање, припремање и предлагање споразума и протокола за успостављање и развој међурегионалне сарадње и праћење њихове примјене; вођење регистра споразума, протокола и меморандума о сарадњи са субјектима у иностранству; учествовање у изради међународних споразума о сарадњи; координацију представљања Републике у иностранству; нормативно уређивање организовања и рада привредних представништава Републике у иностранству; праћење реализације програма и планова рада привредних представништава, те предузимање мјера и активности за њихов координисан и ефикаснији рад; послове у области односа Републике са дијаспором; координацију активности републичких органа управе у области сарадње са дијаспором; координацију активности у оквиру чланства Републике у Скупштини европских регија; сарадњу са домаћим, регионалним и међународним организацијама и институцијама; сарадњу са међународним организацијама ради координације донаторске помоћи; вођење регистра донација у јавном сектору; координацију активности у вези са израдом извјештаја и других докумената који се односе на испуњавање обавеза институција Републике у вези са чланством БиХ у међународним организацијама; координацију републичких органа управе која се тиче израде и праћења спровођења мјера предвиђених оквиром развојне помоћи УН-а, путем учешћа у раду заједничких радних тијела; сарадњу са специјализованим агенцијама УН-а; давање мишљења на акте УН-а; давање мишљења о учешћу и координација учешћа републичких органа управе у пројектима УН-а у БиХ; координацију републичких органа управе у области спровођења постпријемних обавеза БиХ проистеклих из чланства у Савјету Европе и сарадња са тијелима Савјета Европе; давање мишљења на акте Савјета Европе; израда законских и подзаконских аката из надлежности Министарства и друге послове у складу са законом.

25. **Закон о Савјету министара Босне и Херцеговине** ("Службени гласник БиХ" бр. 38/02, 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08) у релевантном дијелу гласи:

Дирекција за ЕУ интеграције

Члан 23. ст. (1) и (2)

Дирекција за европске интеграције врши нарочито послове који се односе на усклађивање активности органа власти у Босни и Херцеговини, надзор над провођењем одлука које доносе надлежне институције у Босни и Херцеговини а које се односе на све одговарајуће активности потребне за европске интеграције.

Дирекција учествује у активностима или израђује нацрте и приједлоге политика, закона, других прописа и смјерница које се односе на извршење послова које је Босна и Херцеговина дужна да предузима како би се укључила у процесе европске интеграције.

26. **Одлука о систему координације процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини** ("Службени гласник БиХ" бр. 72/16 и 35/18) у релевантном дијелу гласи:

Члан 1.

(Предмет)

Одлуком о систему координације процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: Одлука) дефинишу се институционални и оперативни систем и начин остваривања координације институција у Босни и Херцеговини на спровођењу активности везаних за процес интегрисања Босне и Херцеговине у Европску унију, заједничка тијела у оквиру система координације, њихов састав, надлежности и међусобни односи.

Члан 2.

(Координација процеса европских интеграција)

(1) Координација процеса европских интеграција подразумијева активности које се реализују с циљем осигурања што већег степена усклађености и кохерентности у раду институција на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини везаних за извршење уговорних обавеза из Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица и Босне и Херцеговине [...], као и других обавеза из процеса европских интеграција. Системом координације уређује се и начин остваривања комуникације између институција у Босни и Херцеговини, с циљем обезбјеђења и изношења усаглашеног става у име Босне и Херцеговине у комуникацији са институцијама Европске уније.

(2) Координација процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини заснива се на принципима поштовања постојеће унутрашње правне и политичке структуре у Босни и Херцеговини и заштите уставима дефинисаних надлежности свих нивоа власти и њихових институција у појединим областима обухваћеним процесом европских интеграција, осигурања видљивости, те одговорности свих нивоа власти за благовремено и дјелотворно испуњавање обавеза из процеса европских интеграција из њихове надлежности.

(3) Координација процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини остварује се на хоризонталном (координација унутар једног нивоа организације власти) и вертикалном нивоу (координација између различитих нивоа организације власти). У складу са ставом (2) овог члана, структуре и модалитете остварења хоризонталне координације сваки ниво власти уређује самостално, у складу са својим уставним поретком и управноправним специфичностима, капацитетима и потребама, те они не представљају предмет ове одлуке.

(4) С циљем дјелотворног спровођења вертикалне координације процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини, успостављају се сљедећа заједничка тијела:

а) Колегијум за европске интеграције

б) министарске конференције

ц) Комисија за европске интеграције

д) радне групе за европске интеграције

(5) С циљем надзора над примјеном Споразума о стабилизацији и придруживању и осигурањем функционалне повезаности између тијела унутрашњег система координације процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини те дјеловања и заступања усаглашеног "једног гласа" у име Босне и Херцеговине, у саставу заједничких тијела између Босне и Херцеговине и Европске уније у име Босне и Херцеговине дјелују:

а) Стална делегација Босне и Херцеговине у оквиру Савјета за стабилизацију и придруживање;

б) Стална делегација Босне и Херцеговине у оквиру Одбора за стабилизацију и придруживање;

ц) Стална делегација Босне и Херцеговине у оквиру пододборā за стабилизацију и придруживање;

д) сталне делегације Босне и Херцеговине у оквиру других заједничких тијела између Босне и Херцеговине и Европске уније која се успостављају у складу са Споразумом о стабилизацији и придруживању.

Члан 5.

(Министарске конференције)

(1) Министарске конференције су тијела у систему координације процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини чијим дјеловањем се обезбјеђује свеобухватан и уједначен приступ надлежних институција са свих нивоа власти у појединим секторским областима обухваћеним процесом европских интеграција.

(2) Министарске конференције састоје се од ресорно надлежних министара из Савјета министара Босне и Херцеговине, влада ентитета, влада кантона и представника Владе Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине, у складу са њиховим уставним надлежностима за материју која се разматра или за област за коју је министарска конференција формирана.

(3) Министарске конференције доприносе превладавању евентуалних застоја у испуњавању обавеза Босне и Херцеговине у процесу европских интеграција, те процесу програмирања помоћи Европске уније, а који нису могли бити ријешени у оквиру техничких и оперативних тијела у систему координације. С циљем реализације обавеза које проистичу из Споразума о стабилизацији и придруживању, министарске конференције дефинишу заједничке смјернице и платформе за дјеловање оперативних и техничких тијела у систему координације у појединачним секторским областима обухваћеним процесом приступања Европској унији.

[...]

V. Допустивост

27. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредби члана VI/3а) Устава Босне Херцеговине.

28. Члан VI/3а) Устава Босне и Херцеговине гласи:

а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

- Да ли је одлука неког ентитета да успостави специјални паралелни однос са неком од сусједних држава

сагласна овом Уставу, укључујући и одредбе које се односе на суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.

- Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

29. Народна скупштина РС је у одговору најприје истакла да је захтјев *ratione personae* недопустив зато што сматра да Вијеће народа Републике Српске нема по Уставу Босне и Херцеговине активну легитимацију да поднесе захтјев за оцјену уставности. Уставни суд истиче да је ово питање већ раније испитао, па је у вези с истим наводима, између осталог, навео да је "вршење законодавне власти у првој реченици тачке 1 Амандмана LXXVI на Устав РС додијељено, односно да је у надлежности Народне скупштине РС и Вијећа народа РС. [...] Иако се ради о суженој законодавној надлежности Вијећа народа РС, имајући у виду одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 17 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд сматра да је једна четвртина чланова Вијећа народа РС овлашћени субјекат за подношење захтјева јер Устав БиХ не поставља никаква ограничења у погледу обима законодавне надлежности за подношење захтјева, већ, напротив, таква овлашћења даје једној четвртини чланова било којег дома законодавног органа једног ентитета, а за Уставни суд је неспорно да је Вијеће народа РС 'законодавни орган' будући да је то дефинисано самим Уставом РС – 'Законодавну власт у Републици Српској ће вршити Народна скупштина и Вијеће народа' (тачка 1 Амандмана LXXVI)" (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 15/07* од 4. октобра 2008. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 99/08, тач. 15–17). Уставни суд не види разлог да одступи од овог става.

30. Имајући то у виду, Уставни суд истиче да је у конкретном случају захтјев за оцјену уставности поднијело седам делегата Вијећа народа Републике Српске које укупно броји 28 делегата, што чини ¼ чланова било којег законодавног органа ентитета, што значи да је захтјев поднио овлашћени субјекат у смислу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине.

31. Имајући у виду одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 17 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да је захтјев допустив зато што га је поднио овлашћени субјекат и да не постоји ниједан формални разлог из члана 17 став (1) Правила Уставног суда због којег захтјев није допустив.

VI. Меритум

32. Подносиоци захтјева сматрају да је Народна скупштина РС спорним одредбама Закона о републичкој управи аутономно регулисала сегмент спољне политике који се тиче европских интеграција, за шта нема уставну надлежност зато што су спољна политика, сарадња с међународним тијелима и организацијама и заштита и помоћ држављанима БиХ у иностранству, односно питање сарадње са исељеништвом у искључивој надлежности институција државе Босне и Херцеговине. Такође наводе да је процес приступања Босне и Херцеговине европским интеграцијама "интегрални сегмент вањске политике" која је у искључивој надлежности државних институција. Стога сматрају да је оспореним одредбама нарушена уставна подјела надлежности између институција Босне и Херцеговине и ентитета, због чега те одредбе нису у сагласности са чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава Босне и Херцеговине.

Питање подјеле надлежности у пракси Уставног суда

33. Уставни суд наглашава да је подјела надлежности између Босне и Херцеговине и ентитетâ сложено питање с којим се Уставни суд врло често сусретао када је одлучивао на основу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине. У Одлуци број У 16/11 Уставни суд је истакао да управо текст Устава Босне и Херцеговине повлачи за собом велики број питања у односу на подјелу надлежности између Босне и Херцеговине и ентитетâ, позивајући се на релевантне одлуке о том питању (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 16/11* од 13. јула 2012. године, "Службени гласник БиХ" број 105/13 од 31. децембра 2012. године, тачка 30 с даљњим референцама).

34. Пракса Уставног суда показује да о питању подјеле надлежности између државе и ентитета није могуће усвојити генерални став који ће да важи у свим случајевима, већ то питање (када постоји дилема у погледу подјеле надлежности) треба размотрити у сваком конкретном случају јер одлука о томе зависи од низа фактора. Нпр. у предмету у којем је била оспорена уставност Закона о статистици Босне и Херцеговине подносилац захтјева је сматрао "да област статистике не спада у прецизно одређене надлежности из члана III/1 Устава БиХ [и да] Парламентарна скупштина није имала мандат да ову област регулише законом", односно да се ради о искључивој надлежности ентитета. Уставни суд је у одлуци навео да је захтјев размотрио "у контексту испуњавања обавеза и увјета за укључивање Босне и Херцеговине у процесе европске интеграције, што је интегрални сегмент спољне политике Босне и Херцеговине која је у искључивој надлежности државних институција у смислу чл. III/1а) и V/3а) Устава БиХ". Након детаљне анализе овог питања у свјетлу уставних одредби о подјели надлежности, али и захтјева који се пред Босну и Херцеговину постављају у процесу интеграције у ЕУ, Уставни суд је закључио "да постојање централне агенције за статистику значајно унапређује функционисање свих области које су у надлежности институција Босне и Херцеговине, укључујући и царинску политику, монетарну политику, политику и регулисање питања имиграције, избјеглица и азила, успостављање и функционисање заједничких и међународних комуникацијских средстава итд. Иако ове обавезе спадају у искључиву надлежност институција Босне и Херцеговине, те је за њихово испуњење одговорна Босна и Херцеговине, и ентитети имају уставну обавезу помоћи институцијама Босне и Херцеговине да их испоштују према члану III став 2 тачка б) Устава БиХ" (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 9/07* од 4. октобра 2008. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 20/09, тач. 16–18).

35. У другом предмету Уставни суд је одлучивао о уставности аката које је Република Српска закључила у вези са својим активностима на међународном плану, те о уставности буџета Републике Српске који је предвиђао средства и за представљање Републике Српске у иностранству. У тој одлуци Уставни суд је навео: "Ентитети имају уставни основ за доношење ентитетских буџета којима се утврђује финансијски оквир прихода и

расхода и да усвајање таквог буџета којим се врши расподјела средстава, између осталог, и за представљање РС у иностранству, само по себи није супротно Уставу Босне и Херцеговине зато што не представља преузимање или мијешање у спољну политику и спољнотрговинску политику Босне и Херцеговине". Међутим, Уставни суд је такође истакао да се "питање поштовања уставне подјеле надлежности између Босне и Херцеговине и ентитета може покренути у случају да активности које предузимају ентитетски дужносници и које се финансирају из ентитетског буџета представљају мијешање или преузимање неке од надлежности Босне и Херцеговине". Разматрајући активности које је предузела Република Српска у конкретном случају, Уставни суд је оцијенио да се "није радило о успостављању дипломатских односа са неком другом земљом, закључивању споразума са неком другом државом или међународном организацијом, нити се Република Српска наведеним активностима представљала у иностранству као самостална држава, што би довело у питање уставну подјелу надлежности у погледу спољне политике и спољнотрговинске политике". Стога је Уставни суд оцијенио да је циљ активности које је Република Српска предузимала у иностранству био лобирање за унапређење интереса Републике Српске као ентитета и да у актима које је Република Српска донијела као основ за наведене активности нема ничега што се у погледу спољне политике и спољнотрговинске политике убраја у искључиву надлежност Босне и Херцеговине. Стога је закључено да "скуп формалних аката и активности Републике Српске које је навео подносилац захтјева нису мијешање нити преузимање спољне политике и спољнотрговинске политике и нису супротни чл. III/1а) и б), V/3а) и ц), V/4а) и III/3б) Устава Босне и Херцеговине" (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 15/08* од 3. јула 2009. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 73/09, тач. 35–36). До истог закључка Уставни суд је дошао и у предмету у којем је разматрао да ли је упућивање извјештаја дужносника Републике Српске о ситуацији у Босни и Херцеговини Савјету безбједности УН преузимање искључиве надлежности БиХ у области спољне политике. Наиме, Уставни суд је, имајући у виду садржај оспореног извјештаја, закључио да ни извјештај нити активности у вези с његовим подношењем не представљају извјештај државе Босне и Херцеговине, нити су на било који начин пред Савјетом безбједности УН представљали државу Босну и Херцеговину. Стога је закључено да "не постоји конкретна правно релевантна радња која је оспореним извјештајем извршена на штету уставне позиције државе Босне и Херцеговине", односно да актима и активностима Републике Српске у конкретном случају није дошло до преузимања уставних надлежности Босне и Херцеговине у области спољне политике (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 15/09* од 27. марта 2010. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 84/10, тач. 43–45).

Примјена релевантних ставова Уставног суда у конкретном предмету

36. У конкретном случају подносиоци захтјева не оспоравају неку конкретну активности Републике Српске у односу на процес приступа ЕУ, већ оспоравају оспорене одредбе Закона о републичкој управи *in abstracto*. Наиме, подносиоци захтјева су пред Уставни суд поставили питање уставности назива Министарства за ЕУ из члана 15 тачка 16 и његових надлежности из члана 31 Закона о републичкој управи, образложивши да је самим називом Министарства и његовим прописаним надлежностима дошло до преузимања надлежности Босне и Херцеговине у области спољне политике, у коју спада и процес европских интеграција, те у области заштите држављана БиХ у иностранству.

37. Уставни суд сматра да је питање назива Министарства и његових надлежности могуће испитати само у међусобној вези, а не одвојено.

38. Уставни суд запажа да међу подносиоцима захтјева и Народне скупштине РС није спорно да су према члану III/1 Устава БиХ спољни послови у искључивој надлежности државе, а не ентитета. Како су то истакли подносиоци захтјева, Уставни суд је већ раније закључио да је испуњавање обавеза и услова за укључивање Босне и Херцеговине у процесе европске интеграције интегрални сегмент спољне политике Босне и Херцеговине и да је у њеној искључивој надлежности, а да ентитети имају уставну обавезу да помогну институцијама Босне и Херцеговине да те обавезе испоштују, што не оспорава ни Народна скупштина РС. Да би испитао да ли се самим оспореним одредбама преузима искључива надлежност БиХ у процесу европских интеграција као сегменту спољне политике, Уставни суд указује на оно што су већ навели и подносиоци захтјева и Народна скупштина РС, а то је да је на нивоу Босне и Херцеговине донесено низ одлука и предузето низ активности за испуњење обавеза и услова за интеграцију Босне и Херцеговине у ЕУ. Тако је основана Дирекција за европске интеграције која је, према Закону о Савјету министара, надлежна, између осталог, за послове који се односе на "усклађивање активности тијела власти у Босни и Херцеговини, надзор над спровођењем одлука које доносе надлежне институције у Босни и Херцеговини, а које се односе на све одговарајуће активности потребне за европске интеграције".

39. Осим тога, Одлуком о координацији Савјета министара прописан је систем и начин остваривања координације институција у Босни и Херцеговини на спровођењу активности везаних за процес интегрисања Босне и Херцеговине у ЕУ, као и заједничка тијела у оквиру система координације "с циљем осигурања и изношења усаглашеног става у име Босне и Херцеговине у комуникацији са институцијама Европске уније". Уставни суд запажа да се овом одлуком прописује вертикална координација (између различитих нивоа организације власти, за чије су спровођење задужена заједничка тијела формирана Одлуком о координацији), али и хоризонтална координација (координација унутар једног нивоа организације власти, за шта су задужени нижи нивои власти). При томе је експлицитно прописано да структуру и модалитете остваривања хоризонталне координације уређује "сваки ниво власти самостално, у складу са својим уставним поретком и управно-правним специфичностима, капацитетима и потребама", због чега то и није предмет регулисања у Одлуци о координацији. Дакле, уважавајући "постојеће унутрашње правне и политичке структуре у Босни и Херцеговини и заштиту уставима дефинисаних надлежности свих нивоа власти и њихових институција у појединим областима обухваћеним процесом европских интеграција", системом координације на државном нивоу је прописано да ентитети могу и требају координирати активности које морају спровести да би Босна и Херцеговина испунила услове за приступање европским интеграцијама. Осим тога, како то правилно истиче и Народна скупштина РС, највећи број обавеза и услова које Босна и Херцеговина мора да испуни ка том циљу, као нпр. усаглашавање низа закона и других прописа који регулишу

области које су у надлежности нижих нивоа власти, доношење и ревизија стратешких докумената у тим областима и сл., могу се испунити само активним дјеловањем тих нивоа власти. На тај начин нижи нивои власти испуњавају своју уставну обавезу да пруже помоћ Босни и Херцеговини у испуњавању њених међународних обавеза.

40. У вези с тим, Уставни суд запажа да надлежности из оспореног члана 31 Закона о републичкој управи укључују низ координационих и сличних активности између републичких органа управе у спровођењу наведених активности. Оно што подносиоци захтјева нарочито оспоравају су активности које се тичу остваривања и координације сарадње са институцијама, органима и тијелима ЕУ, њеним државама чланицама, државама кандидатима и потенцијалним кандидатима и друге активности које укључују међународну сарадњу са субјектима у иностранству, учествовање у изради међународних споразума о сарадњи, координацију представљања Републике Српске у иностранству и сл. У вези с тим, Уставни суд сматра да у оваквом набрајању активности нема ништа што би се могло оцијенити као узимање права и могућности да се ове активности спроводе ван оквира Устава Босне и Херцеговине. Наиме, иако подносиоци захтјева нарочито истичу да у дефинисању ових надлежности у оспореним одредбама Закона о републичкој управи више не стоји "у складу са Уставом и законима Босне и Херцеговине" како је то било у ранијим законима, то не значи да Република Српска у свом дјеловању према надлежностима из члана 31 Закона о републичкој управи има право изаћи ван оквира Устава Босне и Херцеговине. Напротив, према члану III/3б) Устава Босне и Херцеговине, ентитети и њихове административне јединице ће се у потпуности придржавати Устава и одлука институција Босне и Херцеговине, а Уставни суд има надлежност да испита да ли својим активностима ентитети излазе из уставног оквира. Међутим, Уставни суд такође истиче да ентитети имају право и да успостављају посебне паралелне односе са сусједним државама у складу са суверенитетом и територијалним интегритетом Босне и Херцеговине (члан III/2а) Устава Босне и Херцеговине).

41. Такође је несумњиво да ентитети, с обзиром на области у којима имају надлежност да дјелују доношењем закона, политика, стратегија и сл., имају право и да развијају међународну сарадњу с другим релевантним субјектима међународног јавног права, међународним организацијама и сл. Уставни суд је у својим ранијим одлукама већ навео да неће давати дефиницију спољне политике, па тако неће дати ни дефиницију међународних односа и, у оквиру тога, међународне сарадње. Међутим, Уставни суд наглашава да су ови термини свакако шири од термина спољна политика, те да међународну сарадњу не успостављају искључиво државе или њене административне јединице, већ и други субјекти као што су невладине организације, универзитети, предузећа, корпорације и сл. Осим тога, Устав Босне и Херцеговине у члану III/2д) прописује: "Сваки ентитет може такође да склапа споразуме са државама и међународним организацијама уз пристанак Парламентарне скупштине." Дакле, прописивање да Република Српска може остваривати и координирати сарадњу са институцијама, органима и тијелима ЕУ, њеним државама чланицама, државама кандидатима и потенцијалним кандидатима, унапређивати регионалну и институционалну сарадњу са регијама Европе и свијета, иницирати, припремати и предлагати споразуме и протоколе за успостављање и развој међународне сарадње и сл., *per se* не представља преузимање надлежности Босне и Херцеговине у области спољне политике. Такво питање би се могло покренути, како је то Уставни суд већ раније закључио, само "у случају да активности које предузимају ентитетски дужносници представљају мијешање или преузимање неке од надлежности Босне и Херцеговине" (*op. cit. У 15/09*, тачка 40). Међутим, како је већ речено, подносиоци захтјева и не оспоравају било какве конкретне активности Републике Српске или Министарства које би требало испитати с аспекта поштовања уставних обавеза, већ сматрају да су оспорене одредбе "непрецизне и да остављају широку могућност различитог тумачења у пракси", али не наводе конкретне примјере таквог тумачења или дјеловања које би Уставни суд требао испитати.

42. У вези с тим, не могу се прихватити ни наводи подносилаца захтјева да и сам назив Министарства показује "да се не ради о тијелу које је задужено за хоризонталну координацију", те да се оспореним одредбама, противно Уставу Босне и Херцеговине, не прописује његова вертикална координација с државним институцијама у процесу европских интеграција. Наиме, Уставни суд истиче да су за спровођење вертикалне координације у том процесу прописана и формирана заједничка тијела у складу са чланом 2 став 4 Одлуке о координацији, која активно раде на пословима који се тичу испуњавања обавеза и услова за приступање Босне и Херцеговине ЕУ, а у којима учествују и представници институција Републике Српске. Осим тога, изношење усаглашених ставова у име Босне и Херцеговине одвија се комуникацијом између институција Босне и Херцеговине са институцијама ЕУ, што подносиоци захтјева нису ни довели у питање.

43. Уставни суд, такође, сматра да се исто може закључити и у односу на питање сарадње с држављанима БиХ у иностранству. Наиме, чланом I/7е) Устава Босне и Херцеговине регулисано је да држављани БиХ у иностранству уживају заштиту државе Босне и Херцеговине. Међутим, без обзира на то што је на државном нивоу питање заштите држављана Босне и Херцеговине у надлежности Министарства иностраних послова и Министарства за људска права, низ је питања која држављани БиХ у иностранству регулишу искључиво путем органа и институција ентитета, од издавања личних докумената, регулисања питања у вези с правом својине, па до одржавања културне и друге сарадње и сл. У вези с тим, Уставни суд истиче да је, испитујући уставност одредби Закона о држављанству којима је био прописан губитак држављанства БиХ у случају када није закључен билатерални уговор о двојном држављанству с државом чије је држављанство стечено (на шта се позивају и подносиоци захтјева), закључио да су те одредбе неуставне, те да је "неспоран интерес Босне и Херцеговине да задржи везу с лицима којима је Босна и Херцеговина држава тзв. матичног или изворног држављанства" (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *У 9/11* од 28. септембра 2012. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 85/12, тачка 37). Међутим, Уставни суд сматра да давање Министарству надлежности "за послове у области односа Републике са дијаспором и координацију активности републичких органа управе у области сарадње са дијаспором" ни на који начин не задире у надлежност државе да штити своје држављане у иностранству у смислу одредбе члана I/7е) Устава Босне и Херцеговине.

44. На основу свега изложеног, Уставни суд сматра да ни називом Министарства нити његовим надлежностима, како је то прописано оспореним одредбама Закона о републичкој управи, ни на који начин није преузета нити доведена у питање уставна надлежност Босне и Херцеговине да путем надлежних институција води спољну политику или да штити своје држављане у иностранству. Стога, Уставни суд закључује да су неосновани наводи подносилаца захтјева да се оспореним одредбама Закона о републичкој управи крше чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава Босне и Херцеговине.

VII. Закључак

45. Уставни суд закључује да одредбе члана 15 тачка 16 и члана 31 Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске" број 115/18) нису супротне чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава Босне и Херцеговине зато што се не може закључити да се тим одредбама преузима надлежност Босне и Херцеговине у процесу европских интеграција као сегменту спољне политике која је у надлежности институција Босне и Херцеговине, нити по питању заштите држављана Босне и Херцеговине у иностранству.

46. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

47. У смислу члана 43 Правила Уставног суда, анекс ове одлуке је издвојено мишљење потпредсједника Мирсада Ћемана у складу са одлуком.

48. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Издвојено мишљење
потпредсједника Мирсада Ћемана у складу са одлуком

На основу члана 43 став (1) Правила Уставног суда БиХ – пречишћени текст ("Службени гласник БиХ" број 94/14) дајем издвојено мишљење у складу са одлуком у предмету број У 14/20.

У конкретном случају подносиоци захтјева оспоравају *in abstracto* поједине одредбе важећег Закона о републичкој управи ентитета Република Српска ("Службени гласник Републике Српске" број 115/18). Пред Уставни суд је, наиме, постављено питање уставности назива ентитетског Министарства за европске интеграције и међународну сарадњу из члана 15 тачка 16 и његових надлежности из члана 31 тог закона. И назив Министарства, као и његове прописане надлежности, сматрају подносиоци захтјева, представљају преузимање надлежности државе Босне и Херцеговине у области спољне политике, у коју спада и процес европских интеграција, као и у области заштите држављана Босне и Херцеговине у иностранству.

Уставни суд је *закључио* да оспорене одредбе нису супротне чл. I/1, I/2, I/7е), III/1а), III/2б), III/3б) и V/3а), ц) и д) Устава Босне и Херцеговине зато што се не може закључити да се тим одредбама преузима надлежност Босне и Херцеговине у процесу европских интеграција као *сегменту спољне политике* која је у надлежности институција Босне и Херцеговине, нити по питању заштите држављана Босне и Херцеговине у иностранству.

Питање назива Министарства и његових надлежности могуће је, сматра Суд, испитати само у међусобној вези, а не одвојено. Сложио сам се с оваквим приступом и подржао одлуку.

Међутим, имајући у виду сличне случајеве када је Уставни суд оцјењивао уставност одредби појединих државних или ентитетских закона и том приликом се задржао само на условно речено "декларативној равни", тј. без потпунијег дефинисања значења, смисла и садржаја *појединих уставних категорија, института и стандарда*, што се касније у имплементацији одлуке показало *као озбиљан недостатак и "недовршен посао"* (у таквим случајевима сам такође изузимао мишљење), сматрам да је Суд могао и морао и у овом случају бити експлицитнији у дефинисању појединих уставних категорија, нпр. *"спољна политика"*.

Наиме, у случају када одлучи да је нека законска одредба (државног или ентитетског закона) у складу или да није у складу, односно да је у супротности са Уставом, Уставни суд је *дужан ефективно доприносити* да се стандарди које Устав садржи и које гарантује имплементирају без могућности изигравања или негирања њихове уставне снаге и смисла. Искуство учи да када год Уставни суд није био довољно експлицитан (истина не само из тог разлога) и његове одлуке су постајале тек *ius nudus (голо право)*.

Потреба да се дефинише садржај и да се да смисао уставној норми произлази из саме *природе уставних норми* које нису (барем један дио) увијек сасвим конкретне (али обухватају, односно попримају значења проистекла кроз сопствену праксу и развој конституционализма генерално) и због тога захтијевају тумачење. Тако се, на глобалној равни, дошло до једног броја уставних института и стандарда који имају универзална значења и примјену независно од осталих карактеристика уставног и политичког система различитих држава. То, међутим, уставним нормама истовремено даје и неопходну динамичност, али и постојаност којом се успоставља (успостављен је) и брани систем, односно уставни поредак.

Зар није, на примјер, Европски суд за људска права *уопштеним нормама и стандардима* из Европске конвенције о људским правима и основним слободама (нпр. право на правично суђење, право на дјелотворан правни лијек, право на поштовање приватног и породичног живота, слобода изражавања, слобода мишљења, савјести и вјероисповијести итд.) удахнуо смисао и значења који су систем људских права и слобода од декларација и прокламација (каквим се према самом тексту чине) учинили не само јаснијим и конкретнијим него и веома снажним средством афирмације и одбране демократије и људских права и слобода.

Међутим, иако и у нашем случају садржај, односно значење (не само могуће него и општеприхваћено), појединих уставноправних норми, категорија, института и стандарда није довољно одређен, Уставни суд избјегава да их на конкретним примјерима и случајевима (па и у овом случају) ближе дефинира и одреди, а требао би. Тако нпр. и у тачки 41 ове одлуке Уставни суд подсјећа да је у својим ранијим одлукама већ навео да *неће давати дефиницију спољне политике*, па тако неће дати ни дефиницију *међународних односа* и, у оквиру тога, *међународне сарадње*. То посљедично рађа или одржава стање уставне конфузије које не само што не доприноси успостављању и учвршћивању поретка него га и даље чини конфузним и усложњава га. Посљедично, опстају или се јављају нови уставни спорови и нејасноће управо и најчешће о питању расподјеле надлежности између државе и ентитета и сл.

Колико год то, можда, изгледало тешко, сматрам да је то погрешан приступ. Уставни суд у том погледу мора бити не само храбрији него и одговорнији. Наиме, када и ако би

Уставни суд храбрије и одговорније дефинирао одређене уставне категорије, то би, сигуран сам (наравно уз увјет да се одлуке суда прихвате и спроведу), доприносило, и у оквиру постојећих уставних рјешења и унутрашње структуре државе и ентитета, ефикаснијем функционисању система, односно државе на свим нивоима.

И на крају, стиче се утисак да Уставни суд добар дио аргументације за своју одлуку умјесто искључиво на самој уставној норми додатно заснива на Одлуци о систему координације процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ" бр. 72/16 и 35/18). Иако је то, ипак, више илустрација, сматрам то погрешним, поготово што је и овај подзаконски акт (какав одлука заправо јесте) у вријеме доношења и у примјени изазвао и изазива исте контроверзе и дилеме у контексту *стално присутног питања надлежности* између државе, ентитета и других ("нижих") административно-територијалних јединица које постоје у структури власти унутар Босне и Херцеговине.

У свему овоме не помаже ни то, као што се у одлуци исправно наводи и као што то Уставни суд наглашава, да су наведени термини (међународни односи, међународна сарадња итд.) свакако шири од термина *спољна политика*, те да међународну сарадњу не успостављају искључиво државе или њене административне јединице, већ и други субјекти, као што су невладине организације, универзитети, предузећа, корпорације и сл. Наиме, упорним избјегавањем да својим одлукама и тумачењем уставног текста прецизније одреди значење појединих уставних категорија, појмова и стандарда, тј. у ситуацији када наоко разријешена уставноправна дилема заправо није разријешена (код очигледно присутних различитих политичких стремљења и акција), непродуктивна борба државе и ентитета за надлежности (када оне нису или не би требале бити спорне) троши снагу и једних и других умјесто да она буде продуктивно употријебљена на чистом "уставноправном терену". Томе Уставни суд може више допринијети. Зато, у избјегавању или претјераном неоснованом опрезу да то чини ја, дакле, препознајем дефанзивну позицију Уставног суда.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U 14/20**, rješavajući zahtjev **sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske**, na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) alineja b), člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Tudor Pantiru, sudija
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nußberger, sutkinja
Helen Keller, sutkinja
na sjednici održanoj 26. marta 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu sedam delegata **Vijeća naroda Republike Srpske** za ocjenu ustavnosti odredbi člana 15. tačka 16. i člana 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18),

utvrđuje se da su odredbe člana 15. tačka 16. i člana 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18) u skladu sa čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: podnosioci zahtjeva) podnijelo je 11. decembra 2020. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti odredbi člana 15. tačka 16. i člana 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18; u daljnjem tekstu: osporene odredbe).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. stav (2) Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 22. decembra 2020. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Narodna skupština RS je podneskom od 18. januara 2021. godine zatražila dodatno vrijeme za dostavljanje odgovora na zahtjev, pa je odgovor dostavila 17. februara 2021. godine.

III. Zahtjev
a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnosioci zahtjeva smatraju da osporene odredbe Zakona o republičkoj upravi nisu u skladu sa čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava BiH kojima su propisane nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine jer je na taj način entitetskim zakonom regulirano pitanje koje spada u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine. Iz suštine opširnih navoda podnesenog zahtjeva može se izdvojiti da podnosioci zahtjeva smatraju da se osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi "grubo oduzela ustavna i stvarna nadležnost institucija BiH" u odnosu na vanjsku politiku, i to naročito u odnosu na naziv Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), te u odnosu na nadležnosti koje su mu date, a naročito u odnosu na iseljeništvo i u odnosu na "koordinaciju saradnje sa drugim tijelima u BiH, te institucijama, organima i tijelima EU, njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu pridruživanja i pristupanja EU". Podnosioci zahtjeva smatraju da je, osim oduzimanja nadležnosti institucijama BiH, cilj osporenih odredbi i "uvođenje pravne nesigurnosti u cjelokupan pravni sistem BiH, podrivajući međunarodnopravni subjektivitet i suverenitet BiH".

5. Podnosioci zahtjeva navode da odredbe Ustava Bosne i Hercegovine daju državi Bosni i Hercegovini i njenim institucijama BiH isključivu nadležnost da reguliraju pitanje vanjske politike. Stoga, samo državne institucije, uz saradnju i koordinaciju sa entitetima i potrebnu pomoć entiteta u tom kontekstu, mogu voditi državu BiH ravnopravnom članstvu u međunarodnim tijelima i organizacijama, a prije svega članstvu u Evropskoj uniji (u daljnjem tekstu: EU).

6. U odnosu na naziv Ministarstva, kako je definiran osporenim odredbama, podnosioci zahtjeva ističu da taj naziv "esencijalno predstavlja suprotnost odredbama Ustava" jer implicira da je entitetsko ministarstvo nadležno za oblast evropskih integracija i međunarodnu saradnju, koja je u isključivoj nadležnosti države BiH. Podnosioci zahtjeva

smatraju da postoji "očita intencija zakonodavaca da se nazivom pokaže da je entitet Republika Srpska u procesu evropskih integracija neovisan od BiH", što je u suprotnosti sa Ustavom i odlukama institucija Bosne i Hercegovine.

7. U pogledu nadležnosti Ministarstva, podnosioci zahtjeva su, prije svega, istakli da je vanjska politika jedan od suštinskih elemenata međunarodnopravnog subjektiviteta i suvereniteta Bosne i Hercegovine koji se ogleda u: a) članstvu u Ujedinjenim narodima; b) članstvu u Vijeću Evrope i c) intenciji Bosne i Hercegovine da postane dijelom Evropske unije kao posebne zajednice država. U tom kontekstu podnosioci zahtjeva su naveli niz zakona i strateških dokumenata donesenih na nivou BiH kojim se operacionalizira segment vanjske politike Bosne i Hercegovine. Podnosioci zahtjeva navode da je prema tim zakonima i strateškim dokumentima nesporno da je za vođenje vanjske politike i predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i evropskim organizacijama i institucijama isključivo nadležno Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Stoga se niži nivoi vlasti, konkretno entiteti, nikako ne mogu baviti pitanjima vanjske politike na način kako je to definirano osporenim odredbama. U prilog svojim tvrdnjama podnosioci zahtjeva su ukazali na odluke Ustavnog suda br. U 5/98 i U 68/02 ističući da je u njima Ustavni sud zaključio da su vanjska politika i vanjskotrgovinska politika iz člana III/1.a) i b) Ustava, "u suštini prerogativ institucija BiH", da su entiteti podređeni suverenitetu Bosne i Hercegovine, odnosno da je "autonomnost entiteta uvjetovana hijerarhijski nadređenim nadležnostima države".

8. U vezi sa strateškim ciljevima BiH da postane punopravna članica EU, podnosioci zahtjeva su istakli da je Bosna i Hercegovina s državama članicama EU potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (u daljnjem tekstu: SSP), da su s ciljem praćenja SSP osnovana zajednička tijela Bosne i Hercegovine i EU. Također su ukazali i na Odluku o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u BiH ("Službeni glasnik BiH" broj 72/16 i 35/18; u daljnjem tekstu: Odluka o koordinaciji) kojom se definiraju "institucionalni i operativni sistem i način ostvarivanja koordinacije institucija u Bosni i Hercegovini na provođenju aktivnosti vezanih za proces integriranja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, zajednička tijela u okviru sistema koordinacije, njihov sastav, te nadležnosti i međusobni odnosi". Prema članu 2. iste odluke "sistemom koordinacije uređuje se i način ostvarivanja komunikacije između institucija u Bosni i Hercegovini s ciljem osiguranja i iznošenja usaglašenog stava u ime Bosne i Hercegovine u komunikaciji sa institucijama Evropske unije". U vezi s tim, podnosioci zahtjeva su ukazali na odluke Ustavnog suda br. U 9/07 i U 17/09 prema kojima je proces pristupanja BiH evropskim integracijama "integralni segment vanjske politike Bosne i Hercegovine koja je u isključivoj nadležnosti državnih institucija", odnosno da je "pitanje članstva Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji svakako stvar koja se tiče vanjske politike naše zemlje, te da smo na tom putu preuzeli određene obaveze potpisivanjem [SSP]".

9. U nastavku zahtjeva podnosioci su opisali hronologiju aktivnosti Narodne skupštine RS "kojim se praktično institucijama BiH oduzima nadležnost u segmentu vanjske politike u procesu pristupanja evropskim integracijama". Te aktivnosti, kako je dalje navedeno, traju od 2008. godine do kada je bio na snazi Zakon o ministarstvima u kojem je tadašnje Ministarstvo za ekonomske odnose i koordinaciju suštinski imalo koordinirajuću ulogu na području međunarodne saradnje i evropskih integracija, uz uvažavanje Ustava i zakona Bosne i Hercegovine, te potrebnu saradnju sa institucijama Bosne i Hercegovine. U tom pravcu navode da je Zakon o ministarstvima sadržavao odredbe kojima je bilo propisano da je odnos između viših i nižih organa državne i republičke uprave uređen Ustavom Bosne i Hercegovine, da ministarstva Republike Srpske sarađuju s istim ili sličnim ministarstvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim institucijama u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, kao i da daju obavještenja, podatke i informacije iz okvira svog djelokruga nadležnim organima Bosne i Hercegovine. Navedeni zakon je, kako ističu, uvažavao činjenicu "vertikalne subordinacije između viših i nižih organa državne i republičke uprave", kao i da se svaka vrsta saradnje entitetskih organa uprave sa organima uprave Bosne i Hercegovine i međunarodnim institucijama odvija u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

10. Dalje navode da je stupanjem na snagu Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16, 57/16 i 31/18) 2008. godine, prestalo da radi Ministarstvo za ekonomske odnose i koordinaciju, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju. Taj zakon više nije sadržavao odredbe kojima se uređuju odnos i saradnja organa uprave Republike Srpske sa institucijama i organima uprave Bosne i Hercegovine. Podnosioci zahtjeva navode niz primjera kojima je, prema njihovom mišljenju, u periodu od prestanka važenja ranijeg zakona i formiranjem Ministarstva za ekonomske odnose i regionalnu saradnju implicirano da je entitet ugovorna strana u postupku pristupanja EU. Naime, podnosioci navode da je nadležnost tog ministarstva, između ostalog, bila i "praćenje sprovođenja SPP; [...] koordinacija aktivnosti u vezi sa ispunjavanjem obaveza ministarstva koje proizlaze iz procesa stabilizacije i pridruživanja [...] koordinacija djelovanja predstavnika Republike u zajedničkim tijelima BiH i EU koja se uspostavljaju na osnovu SSP-a i praćenje njihovog rada [...] saradnja sa institucijama, organima i tijelima EU i njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu pridruživanja i pristupanja EU [...]".

11. Podnosioci zahtjeva dalje navode da je 2018. godine na snagu stupio osporeni Zakon o republičkoj upravi, koji je poslove dotadašnjeg Ministarstva za ekonomske odnose i regionalnu saradnju povjerio novom Ministarstvu dajući mu "u nadležnost vanjsku politiku i međunarodne odnose". Međutim, kako ističu, osporeni zakon, kao ni prethodni, ne sadrži odredbe o saradnji organa uprave entiteta sa institucijama Bosne i Hercegovine. Ta činjenica, prema mišljenju podnosilaca zahtjeva, ukazuje na "intenciju zakonodavca da se putem naziva institucija entiteta stvore uslovi kojima se ne samo oduzima nadležnost državi BiH iz domena vanjske politike nego se pokušava uspostaviti međunarodnopravni subjektivitet entiteta, i to prevashodno u domenu vanjske politike". Osporenim odredbama se, kako navode, implicira da entitet "ravnopravno sarađuje sa drugim tijelima u BiH, ali i institucijama i tijelima izvan BiH".

12. Podnosioci zahtjeva su dalje detaljno elaborirali ustavne odredbe kojima su propisane nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine u vanjskoj politici, te razloge zbog kojih smatraju da su osporene odredbe protivne tim ustavnim odredbama. Obrazlažući pravo iz člana I/1. Ustava BiH, podnosioci tvrde da se osporenim odredbama pravo na kontinuitet i međunarodnopravni subjektivitet BiH "nastoji priskrbiti entitetu Republika Srpska jer se Ministarstvo pokušava nametnuti kao subjekt prava". U tom pravcu ukazuju samo na neke od nadležnosti koje su osporenim odredbama date Ministarstvu poput "koordinacije republičkih organa uprave koja se tiče izrade i praćenja sprovođenja mjera predviđenih okvirom razvojne pomoći UN-a, putem učešća u radu zajedničkih radnih tijela; saradnje sa specijaliziranim

agencijama UN-a; davanja mišljenja na akte UN-a; davanja mišljenja o učešću i koordinacija učešća republičkih organa uprave u projektima UN-a u BiH; koordinacije republičkih organa uprave u oblasti sprovođenja postprijemnih obaveza BiH proisteklih iz članstva u Savjetu Evrope i saradnja sa tijelima Savjeta Evrope te davanja mišljenja na akte Savjeta Evrope".

13. Također, podnosioci zahtjeva smatraju da se osporenim odredbama krši i načelo vladavine prava iz člana I/2. Ustava "koje predstavlja sistem političke vlasti zasnovan na poštovanju ustava, zakona i drugih propisa i zahtijeva da svi ustavi, zakoni i drugi propisi koji se donose moraju biti usklađeni s ustavnim načelima". Podnosioci zahtjeva ističu da je Narodna skupština RS osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi "ignorirala svoju obavezu da poštuje Ustav BiH i druge zakone BiH" budući da je, kako je već rečeno, pitanje vanjske politike u isključivoj nadležnosti Bosne i Hercegovine, odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine.

14. Podnosioci zahtjeva ukazuju i na kršenje odredbe člana I/7.e) Ustava BiH čija je suština zaštita građana BiH koji se nalaze van njenih granica. Naime, podnosioci zahtjeva smatraju da se "zaštita građana van BiH postiže podrškom institucija BiH", te da je Bosna i Hercegovina implementaciju ove ustavne obaveze regulirala zakonima koje je usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Osim toga, postoje dva državna ministarstva, i to Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i Ministarstvo vanjskih poslova, koja se bave pitanjem iseljeništva. U vezi s tim, podnosioci su ukazali na Odluku Ustavnog suda broj U 9/11 prema kojoj je "nesporno interes Bosne i Hercegovine da zadrži vezu sa svojim građanima kojima je ona država tzv. matičnog ili izvornog državljanstva".

15. U okviru ustavnih odredbi čl. III/1.a), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava BiH podnosioci zahtjeva naročito ističu da samo Bosna i Hercegovina kao država može voditi pregovore o pristupanju međunarodnim organizacijama, a ne niži nivoi vlasti. Osim toga, navode da entiteti imaju ustavnu obavezu pomoći institucijama Bosne i Hercegovine da ispoštuju međunarodne obaveze prema članu III/2.b) Ustava Bosne i Hercegovine, ali ne da istupaju samostalno, kao i da entiteti i drugi niži nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini uživaju ustavnu autonomiju, ali da je ta autonomija podređena njihovoj obavezi da se pridržavaju Ustava i odluka institucija Bosne i Hercegovine. Članstvo u međunarodnim organizacijama, podnošenje izvještaja međunarodnim organizacijama, zaključivanje međunarodnih sporazuma, kao i zaštita i pomoć državljanima BiH u inostranstvu u isključivoj su nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine. Osporenim odredbama, kako navode podnosioci zahtjeva, ova ustavna načela su "ignorisana i oduzeta je nadležnost institucijama BiH u domenu evropskih integracija kao segmentu vanjske politike".

16. Na osnovu svega izloženog, podnosioci zahtjeva su predložili da se usvoji zahtjev za ocjenu ustavnosti i utvrdi da osporene odredbe Zakona o republičkoj upravi nisu u saglasnosti sa odredbama čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava BiH.

b) Odgovori na zahtjev

17. U odgovoru na zahtjev Narodna skupština RS najprije osporava aktivnu legitimaciju podnosilaca zahtjeva ističući da dio Kluba Bošnjaka u Vijeću naroda Narodne skupštine RS nema Ustavom Bosne i Hercegovine predviđenu procesnu mogućnost da podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti iz člana VI/3.a) Bosne i Hercegovine. Ovo obrazlaže time da Vijeće naroda Narodne skupštine RS nije "dom" unutar Narodne skupštine RS koja je jednodomni organ, niti je "zakonodavni organ", već "posebno tijelo za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa".

18. Dalje, očitujući se na navode podnosilaca zahtjeva da vlasti Republike Srpske zaštitu ustavnosti "ne doživljavaju kao pozitivnu obavezu", Narodna skupština RS navodi da je situacija upravo suprotna, te da podnosioci zahtjeva "imaju kontinuiranu tendenciju da dokinu nadležnosti entiteta predviđene Ustavom BiH, i to članom III/1, s ciljem izvršenja promjene podjele nadležnosti unutar BiH, što predstavlja direktnu povredu ustavnosti". Takvi načini promjene nadležnosti unutar Bosne i Hercegovine, "posebno kroz praksu ili sudsko tumačenje, stvaraju realnu opasnost od narušavanja Ustavom uspostavljene ravnoteže". Dalje, Narodna skupština RS ističe da su navodi podnosilaca zahtjeva o neustavnosti osporenih odredbi u cijelosti neosnovani. Naime, Narodna skupština RS najprije navodi da je nesporno da je vanjska politika, prema članu III/1. Ustava Bosne i Hercegovine, u nadležnosti državnih institucija, odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Međutim, istovremeno ističe da podnosioci zahtjeva "gube iz vida da sam Ustav BiH članom III/2, između ostalog, definiše nadležnost entiteta za sklapanje sporazuma sa državama i međunarodnim organizacijama i član 68. tačka 15) Ustava Republike Srpske [...] koji definiše da Republika Srpska uređuje i obezbjeđuje međunarodnu saradnju, osim one koja je prenesena institucijama Bosne i Hercegovine".

19. Narodna skupština RS dalje smatra da je "od izuzetne važnosti za ovaj predmet precizno definisanje termina" zato što, kako ističe, "spoljna politika i međunarodna saradnja ne samo da nisu istovjetni pojmovi već se, kako doktrinarno, tako i u praksi svrstavaju u dvije potpuno različite kategorije". Kako dalje navodi, vanjski poslovi "obuhvataju odnose između država kao subjekata međunarodnog javnog prava i ti su poslovi u nadležnosti države Bosne i Hercegovine", odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine. S druge strane, međunarodna saradnja mora se shvatiti "izvan konteksta spoljne politike jer predstavlja kooperaciju bez zadiranja u spoljne poslove, što potvrđuju i odredbe Ustava BiH i Ustava Republike Srpske". Stoga, kako ističe Narodna skupština RS, međunarodnu saradnju mogu razvijati i nevladine organizacije, privredni subjekti, jedinice lokalne samouprave, administrativni i autonomni upravni nivoi jedne države, kao i same države. Dakle, i prema Ustavu Bosne i Hercegovine, ali i "po svim savremenim poimanjima demokratske države i načelima ustavnosti i zakonitosti, a posebno u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi", Republika Srpska ima pravo razvijati međunarodnu saradnju.

20. Dalje, u odnosu na navode o neustavnosti osporenih odredbi u odnosu na član I/1. Ustava Bosne i Hercegovine, Narodna skupština RS smatra da su tvrdnje podnosilaca zahtjeva "potpuno pogrešne" zato što se osporenim odredbama ni na koji način ne narušava kontinuitet i identitet države Bosne i Hercegovine. Naime, nije tačno da Republika Srpska osporenim odredbama želi sebi pribaviti "određene pravne sposobnosti" kako to ističu podnosioci, već ona upravo "na osnovu svih odredaba Ustava BiH (u cijelosti), ali i u skladu sa međunarodnim dokumentima koji su relevantni za ova pravna pitanja ima osnovu za ostvarenje međunarodne saradnje". U vezi s tim, Narodna skupština RS ističe da Republika Srpska ima pravo da stupa u međunarodne odnose na regionalnom nivou i da održava međunarodnu saradnju ne samo zato što to Ustav Bosne i Hercegovine ne zabranjuje već zato što za to ima ustavni osnov u čl. III/1. i III/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine. Također navodi da Republika Srpska ima "međunarodnopravni subjektivitet *specialis* karaktera", i to na osnovu člana III/2.a) prema kojem entiteti imaju pravo da uspostavljaju specijalne

paralelne odnose sa susjednim državama i člana III/2.d) prema kojem svaki entitet može sklapati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama. Dalje, Narodna skupština RS obrazlaže kako u sistemu Vijeća Evrope postoji Kongres lokalnih i regionalnih vlasti što je "*par excellence* primjer međunarodne saradnje na regionalnom nivou, i to institucionalnog karaktera". S obzirom na navedeno, Narodna skupština RS smatra da su osporene odredbe i djelovanje Ministarstva u skladu i sa navedenim ustavnim odredbama i sa međunarodnim sistemom uspostavljenim na nivou Vijeća Evrope, "a posebno sa obavezama koje je BiH preuzela zaključenjem [SSP]".

21. Narodna skupština RS također smatra i da podnosioci pogrešno smatraju da su osporene odredbe neustavne posmatrajući to u kontekstu pravnih propisa koji su prethodili Zakonu o republičkoj upravi, kao i da je cilj osporenih odredbi oduzimanje nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti evropskih integracija. Najprije ističe da su nadležnosti ostale iste kao i ranije (koordinacione i sl.), a da je nadležno ministarstvo dobilo novi naziv jer je reorganizirano, odnosno izdvojen je resor koji je trenutno u sastavu drugog ministarstva. Izmjena naziva "nije motivisana tendencijom oduzimanja nadležnosti već potpuno drugim, praktičnim razlozima". Osim toga, Narodna skupština RS navodi da je osporenom odredbom člana 31. Zakona o republičkoj upravi propisana nadležnost koja se sastoji u obavljanju koordinacionih poslova u radu republičkih institucija i ispunjavanju obaveza koje proizlaze iz procesa evropskih integracija. Stoga, kako navodi, propisane nadležnosti Ministarstva ne zadiru ni u nadležnost Direkcije za evropske integracije (u daljnjem tekstu: Direkcija), niti su u suprotnosti s njima. Naprotiv, Narodna skupština RS ističe da je upravo zbog postizanja jedinstvenog stava svih nivoa vlasti u oblasti evropskih integracija i međunarodne saradnje usaglašen sistem koordinacije procesa evropskih integracija 2016. godine, uz uvažavanje ustavne strukture i nadležnosti svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. Također navodi da Odluka o koordinaciji, na koju se pozivaju i podnosioci zahtjeva, "obavezuje Republiku Srpsku na ovakav način rada u ovom procesu". U skladu s tim, predstavnici Republike Srpske učestvuju u delegacijama u okviru odbora, pododbora i drugih tijela koja se uspostavljaju po SSP. Stoga, Narodna skupština RS smatra da nije jasan navod podnosilaca zahtjeva o tome da se osporenim odredbama "dovode u pitanje zajednička tijela institucija BiH [...] koja su oformljena kako bi Bosna i Hercegovina ispunila sve uslove i pristupila [EU]. Naprotiv, zajednička tijela koja su formirana sa ciljem koordinacije aktivnosti u vezi sa ispunjavanjem uslova za pristup EU 'uspješno su realizovala aktivnost izrade odgovora na Upitnik Evropske komisije i trenutno aktivno rade na izradi Programa integrisanja BiH u EU' u čemu [Ministarstvo] direktno sarađuje sa Direkcijom, te vrši koordinaciju članova [zajedničkih tijela] iz Republike Srpske".

22. Dakle, kako navodi Narodna skupština RS, Republika Srpska pomaže institucijama na nivou Bosne i Hercegovine "budući da obaveze koje proističu iz evropskih integracija, procentualno gledano, većinom obavezuju entitete". Osim toga, navodi da slična tijela postoje i u Federaciji BiH (Ured Vlade Federacije BiH za evropske integracije) i u Distriktu Brčko BiH (Odjeljenje za evropske integracije i međunarodnu saradnju). Na osnovu svega navedenog, Narodna skupština RS smatra da se ni nazivom Ministarstva niti njegovim nadležnostima ne narušava suverenitet ustavnih nadležnosti Bosne i Hercegovine, već ih, naprotiv, potvrđuje, pa predlaže da Ustavni sud zahtjev u cijelosti odbije.

IV. Relevantni propisi

23. **Ustav Bosne i Hercegovine** u relevantnom dijelu glasi:

Član I
Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čije je zvanično ime od sada "Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom modificiranom ovim Ustavom, i sa postojećim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje država članica Ujedinjenih naroda i može kao Bosna i Hercegovina zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sistema Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim organizacijama.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcioniše u skladu sa zakonom i na osnovu slobodnih i demokratskih izbora.

[...]

7. Državljanstvo

Postoji državljanstvo Bosne i Hercegovine, koje reguliše Parlamentarna skupština, i državljanstvo svakog entiteta koje regulišu sami entiteti, pod uslovom da:

[...]

e) Državljanin Bosne i Hercegovine u inostranstvu uživa zaštitu Bosne i Hercegovine. Svaki entitet može izdavati pasoše Bosne i Hercegovine svojim državljanima, na način kako je to regulisala Parlamentarna skupština. Bosna i Hercegovina može izdavati pasoše onim državljanima kojima pasoš nije izdat od strane entiteta. [...]

Član III
Nadležnosti i odnosi između institucija
Bosne i Hercegovine i entiteta

1. Nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine

Sljedeća pitanja su u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine:

a) Vanjska politika.

[...]

2. Nadležnosti entiteta

[...]

b) Svaki entitet će pružiti svu potrebnu pomoć vladi Bosne i Hercegovine kako bi joj se omogućilo da ispoštuje međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine [...].

d) Svaki entitet može također sklapati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama uz saglasnost Parlamentarne skupštine. Parlamentarna skupština može zakonom predvidjeti da za određene vrste sporazuma takva saglasnost nije potrebna.

3. Pravni poredak i nadležnosti institucija

a) Sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu ovim Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima.

b) Entiteti i sve njihove administrativne jedinice će se u potpunosti pridržavati ovog Ustava, kojim se stavljaju van snage zakonske odredbe Bosne i Hercegovine i ustavne i zakonske odredbe entiteta koje mu nisu saglasne, kao i odluka institucija Bosne i Hercegovine. Opšta načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta.

Član V
Predsjedništvo

[...]

3. Ovlaštenja

Predsjedništvo je nadležno za:

a) Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.

[...]

c) Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i evropskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član.

d) Vođenje pregovora za zaključenje međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i, uz saglasnost Parlamentarne skupštine, ratifikovanje takvih ugovora.

24. **Zakon o republičkoj upravi** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18) u relevantnom dijelu glasi:

Član 15. tačka 16)

Ministarstva su:

[...]

16) Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju.

Član 31.

Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju obavlja upravne i druge stručne poslove, koji se odnose na: praćenje ispunjavanja i ispunjavanje obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (u daljem tekstu: SSP) i izvještavanje o tome; provođenje i koordinaciju aktivnosti u vezi sa ispunjavanjem obaveza u procesu pridruživanja i pristupanja EU u okviru Poglavlja 1, 3 i 22 pravne tekovine Evropske unije i Političkih kriterija; ostvarivanje koordinacije republičkih organa uprave u provođenju aktivnosti iz oblasti evropskih integracija u skladu sa republičkim propisima; koordinaciju djelovanja republičkih predstavnika u zajedničkim tijelima EU i BiH koja se uspostavljaju na osnovu SSP i analitičko praćenje njihovog rada; međuresornu pripremu republičkih institucija i koordinaciju učešća republičkih predstavnika u svim fazama pretpristupnog procesa i procesa pregovaranja sa EU; pripremu i reviziju strateških dokumenata i akcionih planova u vezi sa ispunjavanjem obaveza u procesu evropskih integracija; ostvarivanje i koordinaciju saradnje sa drugim tijelima u BiH, te institucijama, organima i tijelima EU, njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu pridruživanja i pristupanja EU; koordinaciju usklađivanja republičkog zakonodavstva sa propisima Evropske unije i praksom i standardima Vijeća Evrope; učešće u izradi normativnih akata s ciljem njihovog usklađivanja sa propisima Evropske unije i praksom i standardima Vijeća Evrope; koordinaciju izrade i praćenje republičkih planova i programa usklađivanja republičkog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i praksom i standardima Vijeća Evrope; stručnu podršku republičkim organima uprave i drugim republičkim institucijama i koordinaciju njihovog učešća u procesu usklađivanja zakonodavstva; saradnju sa radnim tijelima Narodne skupštine u oblasti usklađivanja republičkog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i praksom i standardima Vijeća Evrope; prevođenje i koordinaciju prevođenja zbog potreba procesa evropskih integracija; organizaciju i operativnu koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave i drugih republičkih institucija s ciljem obezbjeđenja adekvatnog učešća Republike u programiranju sredstava Evropske unije i drugih donatora koji su na raspolaganju BiH; koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave i drugih republičkih institucija u provođenju projekata u okviru programa korištenja sredstava Evropske unije i drugih donatora; saradnja sa institucijama BiH i EU u BiH s ciljem učešća Republike u pretpristupnim i pristupnim fondovima Evropske unije; predlaganje mjera za poboljšanje apsorpcionih kapaciteta BiH/Republike u okviru dostupnih programa podrške; podsticanje razvoja i unapređivanja prekogranične saradnje; planiranje i organizaciju obuka iz oblasti evropskih integracija; pripremu i provođenje Programa općeg stručnog usavršavanja iz oblasti evropskih integracija; izradu i izdavanje publikacija iz oblasti evropskih integracija; praćenje rada mješovitih komiteta BiH za saradnju sa zemljama u inozemstvu i koordinacija učešća predstavnika Republike u njihovom radu; unapređivanje regionalne i institucionalne saradnje sa regijama Evrope i svijeta, kao i saradnje sa domaćim institucijama; iniciranje, pripremanje i predlaganje sporazuma i protokola za uspostavljanje i razvoj međuregionalne saradnje i praćenje njihove primjene; vođenje registra sporazuma, protokola i memoranduma o saradnji sa subjektima u inozemstvu; učestvovanje u izradi međunarodnih sporazuma o saradnji; koordinaciju predstavljanja Republike u inozemstvu; normativno uređivanje organiziranja i rada privrednih predstavništava Republike u inozemstvu; praćenje realizacije programa i planova rada privrednih predstavništava, te preduzimanje mjera i aktivnosti za njihov koordiniran i efikasniji rad; poslove u oblasti odnosa Republike sa dijasporom; koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave u oblasti saradnje sa dijasporom; koordinaciju aktivnosti u okviru članstva Republike u Skupštini evropskih regija; saradnju sa domaćim, regionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama; saradnju sa međunarodnim organizacijama radi koordinacije donatorske pomoći; vođenje registra donacija u javnom sektoru; koordinaciju aktivnosti u vezi sa izradom izvještaja i drugih dokumenata koji se odnose na ispunjavanje obaveza institucija Republike u vezi sa članstvom BiH u međunarodnim organizacijama; koordinaciju republičkih organa uprave koja se tiče izrade i praćenja provođenja mjera predviđenih okvirom razvojne pomoći UN-a, putem učešća u radu zajedničkih radnih tijela; saradnju sa specijaliziranim agencijama UN-a; davanje mišljenja na akte UN-a; davanje mišljenja o učešću i koordinacija učešća republičkih organa uprave u projektima UN-a u BiH; koordinaciju republičkih organa uprave u oblasti provođenja postprijemnih obaveza BiH proisteklih iz članstva u Vijeću Evrope i saradnja sa tijelima Vijeća Evrope; davanje mišljenja na akte Vijeća Evrope; izrada zakonskih i podzakonskih akata iz nadležnosti Ministarstva i druge poslove u skladu sa zakonom.

25. **Zakon o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik BiH" br. 38/02, 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) u relevantnom dijelu glasi:

Direkcija za EU integracije

Član 23. st. (1) i (2)

Direkcija za evropske integracije vrši naročito poslove koji se odnose na usklađivanje aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini, nadzor nad provedbom odluka koje donose nadležne institucije u Bosni i Hercegovini a koje se odnose na sve odgovarajuće aktivnosti potrebne za evropske integracije.

Direkcija učestvuje u aktivnostima ili izrađuje nacrte i prijedloge politika, zakona, drugih propisa i smjernica koje se odnose na izvršenje poslova koje je Bosna i Hercegovina dužna preduzimati kako bi se uključila u procese evropske integracije.

26. **Odluka o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini** ("Službeni glasnik BiH" br. 72/16 i 35/18) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

(Predmet)

Odlukom o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Odluka) definiraju se: institucionalni i operativni sistem i način ostvarivanja koordinacije institucija u Bosni i Hercegovini na provođenju aktivnosti vezanih za proces integriranja Bosne i

Hercegovine u Evropsku uniju, zajednička tijela u okviru sistema koordinacije, njihov sastav, te nadležnosti i međusobni odnosi.

Član 2.

(Koordinacija procesa evropskih integracija)

(1) Koordinacija procesa evropskih integracija podrazumijeva aktivnosti koje se provode s ciljem osiguranja što većeg stepena usklađenosti i koherentnosti u radu institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini vezanih za izvršenje ugovornih obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine [...], kao i drugih obaveza iz procesa evropskih integracija. Sistemom koordinacije uređuje se i način ostvarivanja komunikacije između institucija u Bosni i Hercegovini, s ciljem osiguranja i iznošenja usaglašenog stava u ime Bosne i Hercegovine u komunikaciji sa institucijama Evropske unije.

(2) Koordinacija procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini zasniva se na principima poštivanja postojeće unutrašnje pravne i političke strukture u Bosni i Hercegovini i zaštite ustavima definiranih nadležnosti svih nivoa vlasti i njihovih institucija u pojedinim oblastima obuhvaćenim procesom evropskih integracija, osiguranja vidljivosti, te odgovornosti svih nivoa vlasti za blagovremeno i djelotvorno ispunjavanje obaveza iz procesa evropskih integracija iz njihove nadležnosti.

(3) Koordinacija procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini ostvaruje se na horizontalnom (koordinacija unutar jednog nivoa organizacije vlasti) i vertikalnom nivou (koordinacija između različitih nivoa organizacije vlasti). U skladu sa stavom (2) ovog člana, strukture i modalitete ostvarenja horizontalne koordinacije svaki nivo vlasti uređuje samostalno, u skladu sa svojim ustavnim poretkom i upravno - pravnim specifičnostima, kapacitetima i potrebama, te oni nisu predmet ove odluke.

(4) S ciljem djelotvornog provođenja vertikalne koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini, uspostavljaju se sljedeća zajednička tijela:

a) Kolegij za evropske integracije

b) ministarske konferencije

c) Komisija za evropske integracije

d) radne grupe za evropske integracije

(5) S ciljem nadzora nad provođenjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i osiguranjem funkcionalne povezanosti između tijela unutrašnjeg sistema koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini te djelovanja i zastupanja usaglašenog "jednog glasa" u ime Bosne i Hercegovine, u sastavu zajedničkih tijela između Bosne i Hercegovine i Evropske unije u ime Bosne i Hercegovine djeluju:

a) Stalna delegacija Bosne i Hercegovine u okviru Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje;

b) Stalna delegacija Bosne i Hercegovine u okviru Odbora za stabilizaciju i pridruživanje;

c) Stalna delegacija Bosne i Hercegovine u okviru pododborā za stabilizaciju i pridruživanje;

d) stalne delegacije Bosne i Hercegovine u okviru drugih zajedničkih tijela između Bosne i Hercegovine i Evropske unije koja se uspostavljaju u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju.

Član 5.

(Ministarske konferencije)

(1) Ministarske konferencije su tijela u sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini čijim djelovanjem se osigurava sveobuhvatan i ujednačen pristup nadležnih institucija sa svih nivoa vlasti u pojedinim sektorskim oblastima obuhvaćenim procesom evropskih integracija.

(2) Ministarske konferencije sastoje se od resorno nadležnih ministara iz Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, vlada entiteta, vlada kantona i predstavnika Vlade Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine, u skladu s njihovim ustavnim nadležnostima za materiju koja se razmatra ili za oblast za koju je ministarska konferencija formirana.

(3) Ministarske konferencije doprinose prevladavanju eventualnih zastoja u ispunjavanju obaveza Bosne i Hercegovine u procesu evropskih integracija, te procesu programiranja pomoći Evropske unije, a koji nisu mogli biti riješeni u okviru tehničkih i operativnih tijela u sistemu koordinacije. S ciljem realizacije obaveza koje proističu iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, ministarske konferencije definiraju zajedničke smjernice i platforme za djelovanje operativnih i tehničkih tijela u sistemu koordinacije u pojedinačnim sektorskim oblastima obuhvaćenim procesom pristupanja Evropskoj uniji.

[...]

V. Dopustivost

27. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbi člana VI/3.a) Ustava Bosne Hercegovine.

28. Član VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to:

- Da li je odluka entiteta da uspostavi poseban paralelan odnos sa susjednom državom u skladu sa ovim Ustavom, uključujući i odredbe koje se odnose na suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine.

- Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

29. Narodna skupština RS je u odgovoru najprije istakla da je zahtjev *ratione personae* nedopustiv zato što smatra da Vijeće naroda Republike Srpske nema po Ustavu Bosne i Hercegovine aktivnu legitimaciju da podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti. Ustavni sud ističe da je ovo pitanje već ranije ispitao, pa je u vezi s istim navodima, između ostalog, naveo da je "vršenje zakonodavne vlasti u prvoj rečenici tačke 1. Amandmana LXXVI na Ustav RS dodijeljeno, odnosno da je u nadležnosti Narodne skupštine RS i Vijeća naroda RS. [...] Iako se radi o suženoj zakonodavnoj nadležnosti Vijeća naroda RS, imajući u vidu odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 17. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je jedna četvrtina članova Vijeća naroda RS ovlašteni subjekt za podnošenje zahtjeva jer Ustav BiH ne postavlja nikakva ograničenja u pogledu obima zakonodavne nadležnosti za podnošenje zahtjeva, već, naprotiv, takva ovlaštenja daje jednoj četvrtini članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta, a za Ustavni sud je nesporno da je Vijeće naroda RS 'zakonodavni organ' budući da je to definirano samim Ustavom RS – 'Zakonodavnu vlast u Republici Srpskoj će vršiti Narodna skupština i Vijeće naroda' (tačka 1. Amandmana LXXVI)" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 15/07* od 4. oktobra 2008.

godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 99/08, tač. 15–17). Ustavni sud ne vidi razlog da odstupi od ovog stava.

30. Imajući to u vidu, Ustavni sud ističe da je u konkretnom slučaju zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijelo sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske koje ukupno broji 28 delegata, što čini ¼ članova bilo kojeg zakonodavnog organa entiteta, što znači da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine.

31. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 17. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt i da ne postoji nijedan formalni razlog iz člana 17. stav (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev nije dopustiv.

VI. Meritum

32. Podnosioci zahtjeva smatraju da je Narodna skupština RS spornim odredbama Zakona o republičkoj upravi autonomno regulirala segment vanjske politike koji se tiče evropskih integracija, za šta nema ustavnu nadležnost zato što su vanjska politika, saradnja s međunarodnim tijelima i organizacijama i zaštita i pomoć državljanima BiH u inostranstvu, odnosno pitanje saradnje sa iseljeništvom u isključivoj nadležnosti institucija države Bosne i Hercegovine. Također navode da je proces pristupanja Bosne i Hercegovine evropskim integracijama "integralni segment vanjske politike" koja je u isključivoj nadležnosti državnih institucija. Stoga smatraju da je osporenim odredbama narušena ustavna podjela nadležnosti između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta, zbog čega te odredbe nisu u saglasnosti sa čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava Bosne i Hercegovine.

Pitanje podjele nadležnosti u praksi Ustavnog suda

33. Ustavni sud naglašava da je podjela nadležnosti između Bosne i Hercegovine i entitetâ složeno pitanje s kojim se Ustavni sud vrlo često susretao kada je odlučivao na osnovu člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine. U Odluci broj U 16/11 Ustavni sud je istakao da upravo tekst Ustava Bosne i Hercegovine povlači za sobom veliki broj pitanja u odnosu na podjelu nadležnosti između Bosne i Hercegovine i entitetâ, pozivajući se na relevantne odluke o tom pitanju (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 16/11* od 13. jula 2012. godine, "Službeni glasnik BiH" broj 105/13 od 31. decembra 2012. godine, tačka 30. s daljnjim referencama).

34. Praksa Ustavnog suda pokazuje da o pitanju podjele nadležnosti između države i entiteta nije moguće usvojiti općenit stav koji će važiti u svim slučajevima, već to pitanje (kada postoji dilema u pogledu podjele nadležnosti) treba razmotriti u svakom konkretnom slučaju, jer odluka o tome zavisi od niza faktora. Npr. u predmetu u kojem je bila osporena ustavnost Zakona o statistici Bosne i Hercegovine podnosilac zahtjeva je smatrao "da oblast statistike ne spada u precizno određene nadležnosti iz člana III/1. Ustava BiH [i da] Parlamentarna skupština nije imala mandat da ovu oblast reguliše zakonom", odnosno da se radi o isključivoj nadležnosti entiteta. Ustavni sud je u odluci naveo da je zahtjev razmotrio "u kontekstu ispunjavanja obaveza i uvjeta za uključivanje Bosne i Hercegovine u procese evropske integracije, što je integralni segment vanjske politike Bosne i Hercegovine koja je u isključivoj nadležnosti državnih institucija u smislu čl. III/1.a) i V/3.a) Ustava BiH". Nakon detaljne analize ovog pitanja u svjetlu ustavnih odredbi o podjeli nadležnosti, ali i zahtjeva koji se pred Bosnu i Hercegovinu postavljaju u procesu integracije u EU, Ustavni sud je zaključio "da postojanje centralne agencije za statistiku značajno unapređuje funkcioniranje svih oblasti koje su u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, uključujući i carinsku politiku, monetarnu politiku, politiku i reguliranje pitanja imigracije, izbjeglica i azila, uspostavljanje i funkcioniranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava itd. Iako ove obaveze spadaju u isključivu nadležnost institucija Bosne i Hercegovine, te je za njihovo ispunjenje odgovorna Bosna i Hercegovine, i entiteti imaju ustavnu obavezu pomoći institucijama Bosne i Hercegovine da ih ispoštuju prema članu III stav 2. tačka b) Ustava BiH" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 9/07* od 4. oktobra 2008. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 20/09, tač. 16–18).

35. U drugom predmetu Ustavni sud je odlučivao o ustavnosti akata koje je Republika Srpska zaključila u vezi sa svojim aktivnostima na međunarodnom planu, te o ustavnosti budžeta Republike Srpske koji je predviđao sredstva i za predstavljanje Republike Srpske u inostranstvu. U toj odluci Ustavni sud je naveo: "Entiteti imaju ustavni osnov za donošenje entitetskih budžeta kojima se utvrđuje finansijski okvir prihoda i rashoda i da usvajanje takvog budžeta kojim se vrši raspodjela sredstava, između ostalog, i za predstavljanje RS u inostranstvu, samo po sebi nije suprotno Ustavu Bosne i Hercegovine zato što ne predstavlja preuzimanje ili miješanje u vanjsku politiku i vanjskotrgovinsku politiku Bosne i Hercegovine". Međutim, Ustavni sud je također istakao da se "pitanje poštovanja ustavne podjele nadležnosti između Bosne i Hercegovine i entiteta može pokrenuti u slučaju da aktivnosti koje preduzimaju entitetski dužnosnici i koje se finansiraju iz entitetskog budžeta predstavljaju miješanje ili preuzimanje neke od nadležnosti Bosne i Hercegovine". Razmatrajući aktivnosti koje je preduzela Republika Srpska u konkretnom slučaju, Ustavni sud je ocijenio da se "nije radilo o uspostavljanju diplomatskih odnosa sa nekom drugom zemljom, zaključivanju sporazuma sa nekom drugom državom ili međunarodnom organizacijom, niti se Republika Srpska navedenim aktivnostima predstavljala u inostranstvu kao samostalna država, što bi dovelo u pitanje ustavnu podjelu nadležnosti u pogledu vanjske politike i vanjskotrgovinske politike". Stoga je Ustavni sud ocijenio da je cilj aktivnosti koje je Republika Srpska preduzimala u inostranstvu bio lobiranje za unapređenje interesa Republike Srpske kao entiteta i da u aktima koje je Republika Srpska donijela kao osnov za navedene aktivnosti nema ničega što se u pogledu vanjske politike i vanjskotrgovinske politike ubraja u isključivu nadležnost Bosne i Hercegovine. Stoga je zaključeno da "skup formalnih akata i aktivnosti Republike Srpske koje je naveo podnosilac zahtjeva nisu miješanje niti preuzimanje vanjske politike i vanjskotrgovinske politike i nisu suprotni čl. III/1.a) i b), V/3.a) i c), V/4.a) i III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 15/08* od 3. jula 2009. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 73/09, tač. 35–36). Do istog zaključka Ustavni sud je došao i u predmetu u kojem je razmatrao je li upućivanje izvještaja dužnosnika Republike Srpske o situaciji u Bosni i Hercegovini Vijeću sigurnosti UN preuzimanje isključive nadležnosti BiH u oblasti vanjske politike. Naime, Ustavni sud je, imajući u vidu sadržaj osporenog izvještaja, zaključio da ni izvještaj niti aktivnosti u vezi s njegovim podnošenjem ne predstavljaju izvještaj države Bosne i Hercegovine, niti su na bilo koji način pred Vijećem sigurnosti UN predstavljali državu Bosnu i Hercegovinu. Stoga je zaključeno da "ne postoji konkretna pravno relevantna radnja koja je osporenim izvještajem izvršena na štetu ustavne pozicije države Bosne i Hercegovine", odnosno da aktima i aktivnostima Republike Srpske u konkretnom slučaju nije došlo do preuzimanja ustavnih nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 15/09* od

27. marta 2010. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 84/10, tač. 43–45).

Primjena relevantnih stavova Ustavnog suda u konkretnom predmetu

36. U konkretnom slučaju podnosioci zahtjeva ne osporavaju neku konkretnu aktivnosti Republike Srpske u odnosu na proces pristupa EU, već osporavaju osporene odredbe Zakona o republičkoj upravi *in abstracto*. Naime, podnosioci zahtjeva su pred Ustavni sud postavili pitanje ustavnosti naziva Ministarstva za EU iz člana 15. tačka 16. i njegovih nadležnosti iz člana 31. Zakona o republičkoj upravi, obrazloživši da je samim nazivom Ministarstva i njegovim propisanim nadležnostima došlo do preuzimanja nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike, u koju spada i proces evropskih integracija, te u oblasti zaštite državljana BiH u inostranstvu.

37. Ustavni sud smatra da je pitanje naziva Ministarstva i njegovih nadležnosti moguće ispitati samo u međusobnoj vezi, a ne odvojeno.

38. Ustavni sud zapaža da među podnosiocima zahtjeva i Narodne skupštine RS nije sporno da su prema članu III/1. Ustava BiH vanjski poslovi u isključivoj nadležnosti države, a ne entiteta. Kako su to istakli podnosioci zahtjeva, Ustavni sud je već ranije zaključio da je ispunjavanje obaveza i uvjeta za uključivanje Bosne i Hercegovine u procese evropske integracije integralni segment vanjske politike Bosne i Hercegovine i da je u njenoj isključivoj nadležnosti, a da entiteti imaju ustavnu obavezu pomoći institucijama Bosne i Hercegovine da te obaveze ispoštuju, što ne osporava ni Narodna skupština RS. Da bi ispitao da li se samim osporenim odredbama preuzima isključiva nadležnost BiH u procesu evropskih integracija kao segmentu vanjske politike, Ustavni sud ukazuje na ono što su već naveli i podnosioci zahtjeva i Narodna skupština RS, a to je da je na nivou Bosne i Hercegovine doneseno niz odluka i preduzeto niz aktivnosti za ispunjenje obaveza i uvjeta za integraciju Bosne i Hercegovine u EU. Tako je osnovana Direkcija za evropske integracije koja je, prema Zakonu o Vijeću ministara, nadležna, između ostalog, za poslove koji se odnose na "usklađivanje aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini, nadzor nad provođenjem odluka koje donose nadležne institucije u Bosni i Hercegovini, a koje se odnose na sve odgovarajuće aktivnosti potrebne za evropske integracije".

39. Osim toga, Odlukom o koordinaciji Vijeća ministara propisan je sistem i način ostvarivanja koordinacije institucija u Bosni i Hercegovini na provođenju aktivnosti vezanih za proces integriranja Bosne i Hercegovine u EU, kao i zajednička tijela u okviru sistema koordinacije "s ciljem osiguranja i iznošenja usaglašenog stava u ime Bosne i Hercegovine u komunikaciji sa institucijama Evropske unije". Ustavni sud zapaža da se ovom odlukom propisuje vertikalna koordinacija (između različitih nivoa organizacije vlasti, za čije su provođenje zadužena zajednička tijela formirana Odlukom o koordinaciji), ali i horizontalna koordinacija (koordinacija unutar jednog nivoa organizacije vlasti, za šta su zaduženi niži nivoi vlasti). Pri tome je eksplicitno propisano da strukturu i modalitete ostvarivanja horizontalne koordinacije uređuje "svaki nivo vlasti samostalno, u skladu sa svojim ustavnim poretkom i upravno-pravnim specifičnostima, kapacitetima i potrebama", zbog čega to i nije predmet reguliranja u Odluci o koordinaciji. Dakle, uvažavajući "postojeće unutrašnje pravne i političke strukture u Bosni i Hercegovini i zaštitu ustavima definiranih nadležnosti svih nivoa vlasti i njihovih institucija u pojedinim oblastima obuhvaćenim procesom evropskih integracija", sistemom koordinacije na državnom nivou je propisano da entiteti mogu i trebaju koordinirati aktivnosti koje moraju provesti da bi Bosna i Hercegovina ispunila uvjete za pristupanje evropskim integracijama. Osim toga, kako to pravilno ističe i Narodna skupština RS, najveći broj obaveza i uvjeta koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti ka tom cilju, kao npr. usaglašavanje niza zakona i drugih propisa koji reguliraju oblasti koje su u nadležnosti nižih nivoa vlasti, donošenje i revizija strateških dokumenata u tim oblastima i sl., mogu se ispuniti samo aktivnim djelovanjem tih nivoa vlasti. Na taj način niži nivoi vlasti ispunjavaju svoju ustavnu obavezu da pruže pomoć Bosni i Hercegovini u ispunjavanju njenih međunarodnih obaveza.

40. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da nadležnosti iz osporenog člana 31. Zakona o republičkoj upravi uključuju niz koordinacionih i sličnih aktivnosti između republičkih organa uprave u provođenju navedenih aktivnosti. Ono što podnosioci zahtjeva naročito osporavaju su aktivnosti koje se tiču ostvarivanja i koordinacije saradnje sa institucijama, organima i tijelima EU, njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima i druge aktivnosti koje uključuju međunarodnu saradnju sa subjektima u inostranstvu, učestvovanje u izradi međunarodnih sporazuma o saradnji, koordinaciju predstavljanja Republike Srpske u inostranstvu i sl. U vezi s tim, Ustavni sud smatra da u ovakvom nabrajanju aktivnosti nema ništa što bi se moglo ocijeniti kao uzimanje prava i mogućnosti da se ove aktivnosti provode van okvira Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, iako podnosioci zahtjeva naročito ističu da u definiranju ovih nadležnosti u osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi više ne stoji "u skladu sa Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine" kako je to bilo u ranijim zakonima, to ne znači da Republika Srpska u svom djelovanju prema nadležnostima iz člana 31. Zakona o republičkoj upravi ima pravo izaći van okvira Ustava Bosne i Hercegovine. Naprotiv, prema članu III/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, entiteti i njihove administrativne jedinice će se u potpunosti pridržavati Ustava i odluka institucija Bosne i Hercegovine, a Ustavni sud ima nadležnost ispitati da li svojim aktivnostima entiteti izlaze iz ustavnog okvira. Međutim, Ustavni sud također ističe da entiteti imaju pravo i da uspostavljaju posebne paralelne odnose sa susjednim državama u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine (član III/2.a) Ustava Bosne i Hercegovine).

41. Također je nesumnjivo da entiteti, s obzirom na oblasti u kojima imaju nadležnost da djeluju donošenjem zakona, politika, strategija i sl., imaju pravo i da razvijaju međunarodnu saradnju s drugim relevantnim subjektima međunarodnog javnog prava, međunarodnim organizacijama i sl. Ustavni sud je u svojim ranijim odlukama već naveo da neće davati definiciju vanjske politike, pa tako neće dati ni definiciju međunarodnih odnosa i, u okviru toga, međunarodne saradnje. Međutim, Ustavni sud naglašava da su ovi termini svakako širi od termina vanjska politika, te da međunarodnu saradnju ne uspostavljaju isključivo države ili njene administrativne jedinice, već i drugi subjekti kao što su nevladine organizacije, univerziteti, preduzeća, korporacije i sl. Osim toga, Ustav Bosne i Hercegovine u članu III/2.d) propisuje: "Svaki entitet može također sklapati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama uz saglasnost Parlamentarne skupštine." Dakle, propisivanje da Republika Srpska može ostvarivati i koordinirati saradnju sa institucijama, organima i tijelima EU, njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima, unapređivati regionalnu i institucionalnu saradnju sa regijama Evrope i svijeta, inicirati, pripremati i predlagati sporazume i protokole za uspostavljanje i razvoj međunarodne saradnje i sl., *per se* ne predstavlja preuzimanje nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske

politike. Takvo pitanje bi se moglo pokrenuti, kako je to Ustavni sud već ranije zaključio, samo "u slučaju da aktivnosti koje preduzimaju entitetski dužnosnici predstavljaju miješanje ili preuzimanje neke od nadležnosti Bosne i Hercegovine" (*op. cit. U 15/09*, tačka 40). Međutim, kako je već rečeno, podnosioci zahtjeva i ne osporavaju bilo kakve konkretne aktivnosti Republike Srpske ili Ministarstva koje bi trebalo ispitati s aspekta poštovanja ustavnih obaveza, već smatraju da su osporene odredbe "neprecizne i da ostavljaju široku mogućnost različitog tumačenja u praksi", ali ne navode konkretne primjere takvog tumačenja ili djelovanja koje bi Ustavni sud trebao ispitati.

42. U vezi s tim, ne mogu se prihvatiti ni navodi podnosilaca zahtjeva da i sam naziv Ministarstva pokazuje "da se ne radi o tijelu koje je zaduženo za horizontalnu koordinaciju", te da se osporenim odredbama, protivno Ustavu Bosne i Hercegovine, ne propisuje njegova vertikalna koordinacija s državnim institucijama u procesu evropskih integracija. Naime, Ustavni sud ističe da su za provođenje vertikalne koordinacije u tom procesu propisana i formirana zajednička tijela u skladu sa članom 2. stav 4. Odluke o koordinaciji, koja aktivno rade na poslovima koji se tiču ispunjavanja obaveza i uvjeta za pristupanje Bosne i Hercegovine EU, a u kojima učestvuju i predstavnici institucija Republike Srpske. Osim toga, iznošenje usaglašenih stavova u ime Bosne i Hercegovine odvija se komunikacijom između institucija Bosne i Hercegovine sa institucijama EU, što podnosioci zahtjeva nisu ni doveli u pitanje.

43. Ustavni sud, također, smatra da se isto može zaključiti i u odnosu na pitanje saradnje s državljanima BiH u inostranstvu. Naime, članom I/7.e) Ustava Bosne i Hercegovine regulirano je da državljani BiH u inostranstvu uživaju zaštitu države Bosne i Hercegovine. Međutim, bez obzira na to što je na državnom nivou pitanje zaštite državljana Bosne i Hercegovine u nadležnosti Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva za ljudska prava, niz je pitanja koja državljani BiH u inostranstvu reguliraju isključivo putem organa i institucija entiteta, od izdavanja ličnih dokumenata, reguliranja pitanja u vezi s pravom vlasništva, pa do održavanja kulturne i druge saradnje i sl. U vezi s tim, Ustavni sud ističe da je, ispitujući ustavnost odredbi Zakona o državljanstvu kojima je bio propisan gubitak državljanstva BiH u slučaju kada nije zaključen bilateralni ugovor o dvojnom državljanstvu s državom čije je državljanstvo stečeno (na šta se pozivaju i podnosioci zahtjeva), zaključio da su te odredbe neustavne, te da je "nesporan interes Bosne i Hercegovine da zadrži vezu s licima kojima je Bosna i Hercegovina država tzv. matičnog ili izvornog državljanstva" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 9/11* od 28. septembra 2012. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 85/12, tačka 37). Međutim, Ustavni sud smatra da davanje Ministarstvu nadležnosti "za poslove u oblasti odnosa Republike sa dijasporom i koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave u oblasti saradnje sa dijasporom" ni na koji način ne zadire u nadležnost države da štiti svoje državljane u inostranstvu u smislu odredbe člana I/7.e) Ustava Bosne i Hercegovine.

44. Na osnovu svega izloženog, Ustavni sud smatra da ni nazivom Ministarstva niti njegovim nadležnostima, kako je to propisano osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi, ni na koji način nije preuzeta niti dovedena u pitanje ustavna nadležnost Bosne i Hercegovine da putem nadležnih institucija vodi vanjsku politiku ili da štiti svoje državljane u inostranstvu. Stoga, Ustavni sud zaključuje da su neosnovani navodi podnosilaca zahtjeva da se osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi krše čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava Bosne i Hercegovine.

VII. Zaključak

45. Ustavni sud zaključuje da odredbe člana 15. tačka 16. i člana 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18) nisu suprotne čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava Bosne i Hercegovine zato što se ne može zaključiti da se tim odredbama preuzima nadležnost Bosne i Hercegovine u procesu evropskih integracija kao segmentu vanjske politike koja je u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, niti po pitanju zaštite državljana Bosne i Hercegovine u inostranstvu.

46. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

47. U smislu člana 43. Pravila Ustavnog suda, aneks ove odluke je izdvojeno mišljenje potpredsjednika Mirsada Ćemana u skladu sa odlukom.

48. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Izdvojeno mišljenje
potpredsjednika Mirsada Ćemana u skladu sa odlukom

Na osnovu člana 43. stav (1) Pravila Ustavnog suda BiH – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14) dajem izdvojeno mišljenje u skladu sa odlukom u predmetu broj U 14/20.

U konkretnom slučaju podnosioci zahtjeva osporavaju *in abstracto* pojedine odredbe važećeg Zakona o republičkoj upravi entiteta Republika Srpska ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18). Pred Ustavni sud je, naime, postavljeno pitanje ustavnosti naziva entitetskog Ministarstva za evropske integracije i međunarodnu saradnju iz člana 15. tačka 16. i njegovih nadležnosti iz člana 31. tog zakona. I naziv Ministarstva, kao i njegove propisane nadležnosti, smatraju podnosioci zahtjeva, predstavljaju preuzimanje nadležnosti države Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike, u koju spada i proces evropskih integracija, kao i u oblasti zaštite državljana Bosne i Hercegovine u inostranstvu.

Ustavni sud je *zaključio* da osporene odredbe nisu suprotne čl. I/1, I/2, I/7.e), III/1.a), III/2.b), III/3.b) i V/3.a), c) i d) Ustava Bosne i Hercegovine zato što se ne može zaključiti da se tim odredbama preuzima nadležnost Bosne i Hercegovine u procesu evropskih integracija kao *segmentu vanjske politike* koja je u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, niti po pitanju zaštite državljana Bosne i Hercegovine u inostranstvu.

Pitanje naziva Ministarstva i njegovih nadležnosti moguće je, smatra Sud, ispitati samo u međusobnoj vezi, a ne odvojeno. Složio sam se s ovakvim pristupom i podržao odluku.

Međutim, imajući u vidu slične slučajeve kada je Ustavni sud ocjenjivao ustavnost odredbi pojedinih državnih ili entitetskih zakona i tom prilikom se zadržao samo na uvjetno rečeno "deklarativnoj ravni", tj. bez potpunijeg definiranja značenja, smisla i sadržaja *pojedinih ustavnih kategorija, instituta i standarda*, što se kasnije u implementaciji odluke pokazalo *kao ozbiljan nedostatak i "nedovršen posao"* (u takvim slučajevima sam također izuzimao mišljenje), smatram da je Sud mogao i morao i u ovom slučaju biti eksplicitniji u definiranju pojedinih ustavnih kategorija, npr. *"vanjska politika"*.

Naime, u slučaju kada odluči da je neka zakonska odredba (državnog ili entitetskog zakona) u skladu ili da nije u skladu,

odnosno da je u suprotnosti sa Ustavom, Ustavni sud je *dužan efektivno doprinositi* da se standardi koje Ustav sadrži i koje garantira implementiraju bez mogućnosti izigravanja ili negiranja njihove ustavne snage i smisla. Iskustvo uči da kada god Ustavni sud nije bio dovoljno eksplicitan (istina ne samo iz tog razloga) i njegove odluke su postajale tek *ius nudus (golo pravo)*.

Potreba da se definira sadržaj i da se da smisao ustavnoj normi proizlazi iz same *prirode ustavnih normi* koje nisu (barem jedan dio) uvijek sasvim konkretne (ali obuhvataju, odnosno poprimaju značenja proistekla kroz vlastitu praksu i razvoj konstitucionalizma općenito) i zbog toga zahtijevaju tumačenje. Tako se, na globalnoj ravni, došlo do jednog broja ustavnih instituta i standarda koji imaju univerzalna značenja i primjenu nezavisno od ostalih karakteristika ustavnog i političkog sistema različitih država. To, međutim, ustavnim normama istovremeno daje i neophodnu dinamičnost, ali i postojanost kojom se uspostavlja (uspostavljen je) i brani sistem, odnosno ustavni poredak.

Zar nije, naprimjer, Evropski sud za ljudska prava *uopćenim normama i standardima* iz Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (npr. pravo na pravično suđenje, pravo na djelotvoran pravni lijek, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, sloboda izražavanja, sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti itd.) udahnuo smisao i značenja koji su sistem ljudskih prava i sloboda od deklaracija i proklamacija (kakvim se prema samom tekstu čine) učinili ne samo jasnijim i konkretnijim nego i veoma snažnim sredstvom afirmacije i odbrane demokratije i ljudskih prava i sloboda.

Međutim, iako i u našem slučaju sadržaj, odnosno značenje (ne samo moguće nego i općeprihvaćeno), pojedinih ustavnopravnih normi, kategorija, instituta i standarda nije dovoljno određen, Ustavni sud izbjegava da ih na konkretnim primjerima i slučajevima (pa i u ovom slučaju) bliže definira i odredi, a trebao bi. Tako npr. i u tački 41. ove odluke Ustavni sud podsjeća da je u svojim ranijim odlukama već naveo da *neće davati definiciju vanjske politike*, pa tako neće dati ni definiciju *međunarodnih odnosa* i, u okviru toga, *međunarodne saradnje*. To posljedično rađa ili održava stanje ustavne konfuzije koje ne samo što ne doprinosi uspostavljanju i učvršćivanju poretka nego ga i dalje čini konfuznim i usložnjava ga. Posljedično, opstaju ili se javljaju novi ustavni sporovi i nejasnoće upravo i najčešće o pitanju raspodjele nadležnosti između države i entiteta i sl.

Koliko god to, možda, izgledalo teško, smatram da je to pogrešan pristup. Ustavni sud u tom pogledu mora biti ne samo hrabriji nego i odgovorniji. Naime, kada i ako bi Ustavni sud hrabrije i odgovornije definirao određene ustavne kategorije, to bi, siguran sam (naravno uz uvjet da se odluke suda prihvate i provedu), doprinosilo, i u okviru postojećih ustavnih rješenja i unutrašnje strukture države i entiteta, efikasnijem funkcioniranju sistema, odnosno države na svim nivoima.

I na kraju, stječe se utisak da Ustavni sud dobar dio argumentacije za svoju odluku umjesto isključivo na samoj ustavnoj normi dodatno zasniva na Odluci o sistemu koordinacije procesa evropskih integracija u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH" br. 72/16 i 35/18). Iako je to, ipak, više ilustracija, smatram to pogrešnim, pogotovo što je i ovaj podzakonski akt (kakav odluka zapravo jeste) u vrijeme donošenja i u primjeni izazvao i izaziva iste kontroverze i dileme u kontekstu *stalno prisutnog pitanja nadležnosti* između države, entiteta i drugih ("nižih") administrativno-teritorijalnih jedinica koje postoje u strukturi vlasti unutar Bosne i Hercegovine.

U svemu ovome ne pomaže ni to, kao što se u odluci ispravno navodi i kao što to Ustavni sud naglašava, da su navedeni termini (međunarodni odnosi, međunarodna saradnja itd.) svakako širi od termina *vanjska politika*, te da međunarodnu saradnju ne uspostavljaju isključivo države ili njene administrativne jedinice, već i drugi subjekti, kao što su nevladine organizacije, univerziteti, preduzeća, korporacije i sl. Naime, upornim izbjegavanjem da svojim odlukama i tumačenjem ustavnog teksta preciznije odredi značenje pojedinih ustavnih kategorija, pojmova i standarda, tj. u situaciji kada naoko razriješena ustavnopravna dilema zapravo nije razriješena (kod očigledno prisutnih različitih političkih stremljenja i akcija), neproduktivna borba države i entiteta za nadležnosti (kada one nisu ili ne bi trebale biti sporne) troši snagu i jednih i drugih umjesto da ona bude produktivno upotrijebljena na čistom "ustavnopravnom terenu". Tome Ustavni sud može više doprinijeti. Zato, u izbjegavanju ili pretjeranom neosnovanom oprezu da to čini ja, dakle, prepoznajem defanzivnu poziciju Ustavnog suda.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U 14/20**, rješavajući zahtjev **sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) alineja b), članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Ćeman, dopredsjednik
Tudor Pantiru, sudac
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nußberger, sutkinja
Helen Keller, sutkinja
na sjednici održanoj 26. ožujka 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu sedam delegata **Vijeća naroda Republike Srpske** za ocjenu ustavnosti odredbi članka 15. točka 16. i članka 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18),

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) podnijelo je 11. prosinca 2020. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti odredbi članka 15. točka 16. i članka 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18; u daljnjem tekstu: osporene odredbe).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 22. prosinca 2020. godine da dostavi odgovor na zahtjev.

3. Narodna skupština RS je podneskom od 18. siječnja 2021. godine zatražila dodatno vrijeme za dostavu odgovora na zahtjev, pa je odgovor dostavila 17. veljače 2021. godine.

III. Zahtjev
a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelji zahtjeva smatraju da osporene odredbe Zakona o republičkoj upravi nisu u skladu sa čl. I/1., I/2., I/7.(e), III/1.(a), III/2.(b), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava BiH kojima su propisane nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine jer je na taj način entitetskim zakonom regulirano pitanje koje spada u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine. Iz suštine opširnih navoda podnesenog zahtjeva može se izdvojiti da podnositelji zahtjeva smatraju da se osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi "grubo oduzela ustavna i stvarna nadležnost institucija BiH" u odnosu na vanjsku politiku, i to naročito u odnosu na naziv Ministarstvo za europske integracije i međunarodnu suradnju (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), te u odnosu na nadležnosti koje su mu dane, a naročito u odnosu na iseljeništvo i u odnosu na "koordinaciju saradnje sa drugim tijelima u BiH, te institucijama, organima i tijelima EU, njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu pridruživanja i pristupanja EU". Podnositelji zahtjeva smatraju da je, osim oduzimanja nadležnosti institucijama BiH, cilj osporenih odredbi i "uvođenje pravne nesigurnosti u cjelokupan pravni sistem BiH, podrivajući međunarodnopravni subjektivitet i suverenitet BiH".

5. Podnositelji zahtjeva navode da odredbe Ustava Bosne i Hercegovine daju državi Bosni i Hercegovini i njezinim institucijama BiH isključivu nadležnost regulirati pitanje vanjske politike. Stoga, samo državne institucije, uz suradnju i koordinaciju sa entitetima i potrebnu pomoć entiteta u tom kontekstu, mogu voditi državu BiH ravnopravnom članstvu u međunarodnim tijelima i organizacijama, a prije svega članstvu u Europskoj uniji (u daljnjem tekstu: EU).

6. U odnosu na naziv Ministarstva, kako je definiran osporenim odredbama, podnositelji zahtjeva ističu da taj naziv "esencijalno predstavlja suprotnost odredbama Ustava" jer implicira da je entitetsko ministarstvo nadležno za oblast europskih integracija i međunarodnu suradnju, koja je u isključivoj nadležnosti države BiH. Podnositelji zahtjeva smatraju da postoji "očita intencija zakonodavaca da se nazivom pokaže da je entitet Republika Srpska u procesu evropskih integracija neovisan od BiH", što je u suprotnosti sa Ustavom i odlukama institucija Bosne i Hercegovine.

7. Glede nadležnosti Ministarstva, podnositelji zahtjeva su, prije svega, istaknuli da je vanjska politika jedan od suštinskih elemenata međunarodnopravnog subjektiviteta i suvereniteta Bosne i Hercegovine koji se ogleda u: a) članstvu u Ujedinjenim narodima; b) članstvu u Vijeću Europe i c) intenciji Bosne i Hercegovine da postane dijelom Europske unije kao posebne zajednice država. U tom kontekstu podnositelji zahtjeva su naveli niz zakona i strateških dokumenata donesenih na razini BiH kojim se operacionalizira segment vanjske politike Bosne i Hercegovine. Podnositelji zahtjeva navode da je prema tim zakonima i strateškim dokumentima nesporno da je za vođenje vanjske politike i predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i europskim organizacijama i institucijama isključivo nadležno Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Stoga se niže razine vlasti, konkretno entiteti, nikako ne mogu baviti pitanjima vanjske politike na način kako je to definirano osporenim odredbama. U prilog svojim tvrdnjama podnositelji zahtjeva su ukazali na odluke Ustavnog suda br. U 5/98 i U 68/02 ističući da je u njima Ustavni sud zaključio da su vanjska politika i vanjskotrgovinska politika iz članka III/1.(a) i (b) Ustava, "u suštini prerogativ institucija BiH", da su entiteti podređeni suverenitetu Bosne i Hercegovine, odnosno da je "autonomnost entiteta uvjetovana hijerarhijski nadređenim nadležnostima države".

8. U svezi sa strateškim ciljevima BiH da postane punopravna članica EU, podnositelji zahtjeva su istaknuli da je Bosna i Hercegovina s državama članicama EU potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (u daljnjem tekstu: SSP), da su s ciljem praćenja SSP osnovana zajednička tijela Bosne i Hercegovine i EU. Također su ukazali i na Odluku o sustavu koordinacije procesa europskih integracija u BiH ("Službeni glasnik BiH" broj 72/16 i 35/18; u daljnjem tekstu: Odluka o koordinaciji) kojom se definiraju "institucionalni i operativni sistem i način ostvarivanja koordinacije institucija u Bosni i Hercegovini na provođenju aktivnosti vezanih za proces integriranja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, zajednička tijela u okviru sistema koordinacije, njihov sastav, te nadležnosti i međusobni odnosi". Prema članku 2. iste Odluke "sustavom koordinacije uređuje se i način ostvarivanja komunikacije između institucija u Bosni i Hercegovini s ciljem osiguranja i iznošenja usuglašenog stajališta u ime Bosne i Hercegovine u komunikaciji sa institucijama Europske unije". U svezi s tim, podnositelji zahtjeva su ukazali na odluke Ustavnog suda br. U 9/07 i U 17/09 prema kojima je proces pristupanja BiH europskim integracijama "integralni segment vanjske politike Bosne i Hercegovine koja je u isključivoj nadležnosti državnih institucija", odnosno da je "pitanje članstva Bosne i Hercegovine u Europskoj uniji svakako stvar koja se tiče vanjske politike naše zemlje, te da smo na tom putu preuzeli određene obveze potpisivanjem [SSP]".

9. U nastavku zahtjeva podnositelji su opisali kronologiju aktivnosti Narodne skupštine RS "kojim se praktično institucijama BiH oduzima nadležnost u segmentu vanjske politike u procesu pristupanja evropskim integracijama". Te aktivnosti, kako je dalje navedeno, traju od 2008. godine do kada je bio na snazi Zakon o ministarstvima u kojem je tadašnje Ministarstvo za ekonomske odnose i koordinaciju suštinski imalo koordinirajuću ulogu na području međunarodne suradnje i europskih integracija, uz uvažavanje Ustava i zakona Bosne i Hercegovine, te potrebnu suradnju sa institucijama Bosne i Hercegovine. U tom pravcu navode da je Zakon o ministarstvima sadržavao odredbe kojima je bilo propisano da je odnos između viših i nižih organa državne i republičke uprave uređen Ustavom Bosne i Hercegovine, da ministarstva Republike Srpske surađuju s istim ili sličnim ministarstvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim institucijama u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, kao i da daju obavještenja, podatke i informacije iz okvira svog djelokruga nadležnim organima Bosne i Hercegovine. Navedeni zakon je, kako ističu, uvažavao činjenicu "vertikalne subordinacije između viših i nižih organa državne i republičke uprave", kao i da se svaka vrsta suradnje entitetskih organa uprave sa organima uprave Bosne i Hercegovine i međunarodnim institucijama odvija u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

10. Dalje navode da je stupanjem na snagu Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16, 57/16 i 31/18) 2008. godine, prestalo da radi Ministarstvo za ekonomske odnose i koordinaciju, a njegove poslove preuzelo je Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu suradnju. Taj zakon više nije sadržavao odredbe kojima se uređuju odnos i suradnja organa uprave Republike Srpske sa institucijama i organima uprave Bosne i Hercegovine. Podnositelji zahtjeva navode niz primjera kojima je, prema njihovom mišljenju, u razdoblju od prestanka važenja ranijeg zakona i formiranjem Ministarstva za ekonomske odnose i regionalnu suradnju implicirano da je entitet ugovorna strana u postupku pristupanja EU. Naime, podnositelji navode da je nadležnost tog

ministarstva, između ostalog, bila i "praćenje sprovođenja SPP; [...] koordinacija aktivnosti u vezi sa ispunjavanjem obaveza ministarstva koje proizlaze iz procesa stabilizacije i pridruživanja [...] koordinacija djelovanja predstavnika Republike u zajedničkim tijelima BiH i EU koja se uspostavljaju na osnovu SSP-a i praćenje njihovog rada [...] saradnja sa institucijama, organima i tijelima EU i njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu pridruživanja i pristupanja EU [...]".

11. Podnositelji zahtjeva dalje navode da je 2018. godine na snagu stupio osporeni Zakon o republičkoj upravi, koji je poslove dotadašnjeg Ministarstva za ekonomske odnose i regionalnu suradnju povjerio novom Ministarstvu dajući mu "u nadležnost vanjsku politiku i međunarodne odnose". Međutim, kako ističu, osporeni zakon, kao ni prethodni, ne sadrži odredbe o suradnji organa uprave entiteta s institucijama Bosne i Hercegovine. Ta činjenica, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, ukazuje na "intenciju zakonodavca da se putem naziva institucija entiteta stvore uslovi kojima se ne samo oduzima nadležnost državi BiH iz domena vanjske politike nego se pokušava uspostaviti međunarodnopravni subjektivitet entiteta, i to prevashodno u domenu vanjske politike". Osporenim odredbama se, kako navode, implicira da entitet "ravnopravno sarađuje sa drugim tijelima u BiH, ali i institucijama i tijelima izvan BiH".

12. Podnositelji zahtjeva su dalje detaljno elaborirali ustavne odredbe kojima su propisane nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine u vanjskoj politici, te razloge zbog kojih smatraju da su osporene odredbe protivne tim ustavnim odredbama. Obrazlažući pravo iz članka I/1. Ustava BiH, podnositelji tvrde da se osporenim odredbama pravo na kontinuitet i međunarodnopravni subjektivitet BiH "nastoji priskrbiti entitetu Republika Srpska jer se Ministarstvo pokušava nametnuti kao subjekt prava". U tom pravcu ukazuju samo na neke od nadležnosti koje su osporenim odredbama dane Ministarstvu poput "koordinacije republičkih organa uprave koja se tiče izrade i praćenja sprovođenja mjera predviđenih okvirom razvojne pomoći UN-a, putem učešća u radu zajedničkih radnih tijela; saradnje sa specijaliziranim agencijama UN-a; davanja mišljenja na akte UN-a; davanja mišljenja o učešću i koordinacija učešća republičkih organa uprave u projektima UN-a u BiH; koordinacije republičkih organa uprave u oblasti sprovođenja postprijemnih obaveza BiH proisteklih iz članstva u Savjetu Evrope i saradnja sa tijelima Savjeta Evrope te davanja mišljenja na akte Savjeta Evrope".

13. Također, podnositelji zahtjeva smatraju da se osporenim odredbama krši i načelo vladavine prava iz članka I/2. Ustava "koje predstavlja sistem političke vlasti zasnovan na poštovanju ustava, zakona i drugih propisa i zahtijeva da svi ustavi, zakoni i drugi propisi koji se donose moraju biti usklađeni s ustavnim načelima". Podnositelji zahtjeva ističu da je Narodna skupština RS osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi "ignorirala svoju obavezu da poštuje Ustav BiH i druge zakone BiH" budući da je, kako je već rečeno, pitanje vanjske politike u isključivoj nadležnosti Bosne i Hercegovine, odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine.

14. Podnositelji zahtjeva ukazuju i na kršenje odredbe članka I/7.(e) Ustava BiH čija je suština zaštita građana BiH koji se nalaze izvan njezinih granica. Naime, podnositelji zahtjeva smatraju da se "zaštita građana van BiH postiže podrškom institucija BiH", te da je Bosna i Hercegovina implementaciju ove ustavne obveze regulirala zakonima koje je usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Osim toga, postoje dva državna ministarstva, i to Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i Ministarstvo vanjskih poslova, koja se bave pitanjem iseljeništva. U svezi s tim, podnositelji su ukazali na Odluku Ustavnog suda broj U 9/11 prema kojoj je "nesporno interes Bosne i Hercegovine da zadrži vezu sa svojim građanima kojima je ona država tzv. matičnog ili izvornog državljanstva".

15. U okviru ustavnih odredbi čl. III/1.(a), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava BiH podnositelji zahtjeva naročito ističu da samo Bosna i Hercegovina kao država može voditi pregovore o pristupanju međunarodnim organizacijama, a ne niže razine vlasti. Osim toga, navode da entiteti imaju ustavnu obvezu pomoći institucijama Bosne i Hercegovine da ispoštuju međunarodne obveze prema članku III/2.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, ali ne da istupaju samostalno, kao i da entiteti i druge razine vlasti u Bosni i Hercegovini uživaju ustavnu autonomiju, ali da je ta autonomija podređena njihovoj obvezi da se pridržavaju Ustava i odluka institucija Bosne i Hercegovine. Članstvo u međunarodnim organizacijama, podnošenje izvješća međunarodnim organizacijama, zaključivanje međunarodnih sporazuma, kao i zaštita i pomoć državljanima BiH u inozemstvu u isključivoj su nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine. Osporenim odredbama, kako navode podnositelji zahtjeva, ova ustavna načela su "ignorisana i oduzeta je nadležnost institucijama BiH u domenu evropskih integracija kao segmentu vanjske politike".

16. Na temelju svega izloženog, podnositelji zahtjeva su predložili da se usvoji zahtjev za ocjenu ustavnosti i utvrdi da osporene odredbe Zakona o republičkoj upravi nisu u suglasnosti sa odredbama čl. I/1., I/2., I/7.(e), III/1.(a), III/2.(b), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava BiH.

b) Odgovori na zahtjev

17. U odgovoru na zahtjev Narodna skupština RS najprije osporava aktivnu legitimaciju podnositelja zahtjeva ističući da dio Kluba Bošnjaka u Vijeću naroda Narodne skupštine RS nema Ustavom Bosne i Hercegovine predviđenu procesnu mogućnost podnijeti zahtjev za ocjenu ustavnosti iz članka VI/3.(a) Bosne i Hercegovine. Ovo obrazlaže time da Vijeće naroda Narodne skupštine RS nije "dom" unutar Narodne skupštine RS koja je jednodomni organ, niti je "zakonodavni organ", već "posebno tijelo za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa".

18. Dalje, očitujući se na navode podnositelja zahtjeva da vlasti Republike Srpske zaštitu ustavnosti "ne doživljavaju kao pozitivnu obavezu", Narodna skupština RS navodi da je situacija upravo suprotna, te da podnositelji zahtjeva "imaju kontinuiranu tendenciju da dokinu nadležnosti entiteta predviđene Ustavom BiH, i to članom III/1, s ciljem izvršenja promjene podjele nadležnosti unutar BiH, što predstavlja direktnu povredu ustavnosti". Takvi načini promjene nadležnosti unutar Bosne i Hercegovine, "posebno kroz praksu ili sudsko tumačenje, stvaraju realnu opasnost od narušavanja Ustavom uspostavljene ravnoteže". Dalje, Narodna skupština RS ističe da su navodi podnositelja zahtjeva o neustavnosti osporenih odredbi u cijelosti neutemeljeni. Naime, Narodna skupština RS najprije navodi da je nesporno da je vanjska politika, prema članku III/1. Ustava Bosne i Hercegovine, u nadležnosti državnih institucija, odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Međutim, istodobno ističe da podnositelji zahtjeva "gube iz vida da sam Ustav BiH članom III/2, između ostalog, definiše nadležnost entiteta za sklapanje sporazuma sa državama i međunarodnim organizacijama i član 68. tačka 15) Ustava Republike Srpske [...] koji definiše da Republika Srpska uređuje i obezbjeđuje međunarodnu saradnju, osim one koja je prenesena institucijama Bosne i Hercegovine".

19. Narodna skupština RS dalje smatra da je "od izuzetne važnosti za ovaj predmet precizno definisanje termina" zato što,

kako ističe, "spoljna politika i međunarodna saradnja ne samo da nisu istovjetni pojmovi već se, kako doktrinarno, tako i u praksi svrstavaju u dvije potpuno različite kategorije". Kako dalje navodi, vanjski poslovi "obuhvataju odnose između država kao subjekata međunarodnog javnog prava i ti su poslovi u nadležnosti države Bosne i Hercegovine", odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine. S druge strane, međunarodna suradnja mora se shvatiti "izvan konteksta spoljne politike jer predstavlja kooperaciju bez zadiranja u spoljne poslove, što potvrđuju i odredbe Ustava BiH i Ustava Republike Srpske". Stoga, kako ističe Narodna skupština RS, međunarodnu suradnju mogu razvijati i nevladine organizacije, privredni subjekti, jedinice lokalne samouprave, administrativne i autonomne upravne razine jedne države, kao i same države. Dakle, i prema Ustavu Bosne i Hercegovine, ali i "po svim savremenim poimanjima demokratske države i načelima ustavnosti i zakonitosti, a posebno u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi", Republika Srpska ima pravo razvijati međunarodnu suradnju.

20. Dalje, u odnosu na navode o neustavnosti osporenih odredbi u odnosu na članak I/1. Ustava Bosne i Hercegovine, Narodna skupština RS smatra da su tvrdnje podnositelja zahtjeva "potpuno pogrešne" zato što se osporenim odredbama ni na koji način ne narušava kontinuitet i identitet države Bosne i Hercegovine. Naime, nije točno da Republika Srpska osporenim odredbama želi sebi pribaviti "određene pravne sposobnosti" kako to ističu podnositelji, već ona upravo "na osnovu svih odredaba Ustava BiH (u cijelosti), ali i u skladu sa međunarodnim dokumentima koji su relevantni za ova pravna pitanja ima osnovu za ostvarenje međunarodne saradnje". U svezi s tim, Narodna skupština RS ističe da Republika Srpska ima pravo stupati u međunarodne odnose na regionalnoj razini i održavati međunarodnu suradnju ne samo zato što to Ustav Bosne i Hercegovine ne zabranjuje već zato što za to ima ustavnu osnovu u čl. III/1. i III/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine. Također navodi da Republika Srpska ima "međunarodnopravni subjektivitet *specialis* karaktera", i to na temelju članka III/2.(a) prema kojem entiteti imaju pravo uspostavljati specijalne paralelne odnose sa susjednim državama i članka III/2.(d) prema kojem svaki entitet može sklapati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama. Dalje, Narodna skupština RS obrazlaže kako u sustavu Vijeća Europe postoji Kongres lokalnih i regionalnih vlasti što je "*par excellence* primjer međunarodne saradnje na regionalnom nivou, i to institucionalnog karaktera". S obzirom na navedeno, Narodna skupština RS smatra da su osporene odredbe i djelovanje Ministarstva u skladu i sa navedenim ustavnim odredbama i sa međunarodnim sustavom uspostavljenim na razini Vijeća Europe, "a posebno sa obavezama koje je BiH preuzela zaključenjem [SSP]".

21. Narodna skupština RS također smatra i da podnositelji pogrešno smatraju da su osporene odredbe neustavne promatrajući to u kontekstu pravnih propisa koji su prethodili Zakonu o republičkoj upravi, kao i da je cilj osporenih odredbi oduzimanje nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti europskih integracija. Najprije ističe da su nadležnosti ostale iste kao i ranije (koordinacijske i sl.), a da je nadležno ministarstvo dobilo novi naziv jer je reorganizirano, odnosno izdvojen je resor koji je trenutno u sastavu drugog ministarstva. Izmjena naziva "nije motivisana tendencijom oduzimanja nadležnosti već potpuno drugim, praktičnim razlozima". Osim toga, Narodna skupština RS navodi da je osporenom odredbom članka 31. Zakona o republičkoj upravi propisana nadležnost koja se sastoji u obavljanju koordinacijskih poslova u radu republičkih institucija i ispunjavanju obveza koje proizlaze iz procesa europskih integracija. Stoga, kako navodi, propisane nadležnosti Ministarstva ne zadiru ni u nadležnost Direkcije za europske integracije (u daljnjem tekstu: Direkcija), niti su u suprotnosti s njima. Naprotiv, Narodna skupština RS ističe da je upravo zbog postizanja jedinstvenog stajališta svih razina vlasti u oblasti europskih integracija i međunarodne suradnje usuglašen sustav koordinacije procesa europskih integracija 2016. godine, uz uvažavanje ustavne strukture i nadležnosti svih razina vlasti u Bosni i Hercegovini. Također navodi da Odluka o koordinaciji, na koju se pozivaju i podnositelji zahtjeva, "obavezuje Republiku Srpsku na ovakav način rada u ovom procesu". U skladu s tim, predstavnici Republike Srpske sudjeluju u delegacijama u okviru odbora, pododbora i drugih tijela koja se uspostavljaju po SSP. Stoga, Narodna skupština RS smatra da nije jasan navod podnositelja zahtjeva o tome da se osporenim odredbama "dovode u pitanje zajednička tijela institucija BiH [...] koja su oformljena kako bi Bosna i Hercegovina ispunila sve uslove i pristupila [EU]. Naprotiv, zajednička tijela koja su formirana sa ciljem koordinacije aktivnosti u vezi sa ispunjavanjem uslova za pristup EU 'uspješno su realizovala aktivnost izrade odgovora na Upitnik Evropske komisije i trenutno aktivno rade na izradi Programa integrisanja BiH u EU' u čemu [Ministarstvo] direktno sarađuje sa Direkcijom, te vrši koordinaciju članova [zajedničkih tijela] iz Republike Srpske".

22. Dakle, kako navodi Narodna skupština RS, Republika Srpska pomaže institucijama na razini Bosne i Hercegovine "budući da obaveze koje proističu iz evropskih integracija, procentualno gledano, većinom obavezuju entitete". Osim toga, navodi da slična tijela postoje i u Federaciji BiH (Ured Vlade Federacije BiH za europske integracije) i u Distriktu Brčko BiH (Odjeljenje za europske integracije i međunarodnu suradnju). Na temelju svega navedenog, Narodna skupština RS smatra da se ni nazivom Ministarstva niti njegovim nadležnostima ne narušava suverenitet ustavnih nadležnosti Bosne i Hercegovine, već ih, naprotiv, potvrđuje, pa predlaže da Ustavni sud zahtjev u cijelosti odbije.

IV. Relevantni propisi

23. **Ustav Bosne i Hercegovine** u relevantnom dijelu glasi:

Članak I
Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čiji je oficijelni naslov od sada "Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa svojim unutarnjim ustrojem izmijenjenim kako je to predviđeno ovim Ustavom, sa svojim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje članica Ujedinjenih naroda, a kao Bosna i Hercegovina može zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sustava Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim ustanovama.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

[...]

7. Državljanstvo

Postoji državljanstvo Bosne i Hercegovine, koje uređuje Parlamentarna skupština, i državljanstvo svakog entiteta, koje uređuje svaki entitet, pod uvjetom da:

[...]

(e) Državljanin Bosne i Hercegovine u inozemstvu uživa zaštitu Bosne i Hercegovine. Svaki entitet može izdavati putovnice Bosne i Hercegovine svojim državljanima, na način

kako to uredi Parlamentarna skupština. Bosna i Hercegovina može izdavati putovnice i onim državljanima kojima neki entitet nije izdao putovnicu. [...]

Članak III
Nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta

1. Nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine

Sljedeći poslovi su u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine:

a) Vanjska politika.

[...]

2. Nadležnosti entiteta

[...]

(b) Svaki će entitet pružati svu potrebitu pomoć vladi Bosne i Hercegovine kako bi ona mogla izvršavati međunarodne obveze Bosne i Hercegovine [...].

(d) Svaki entitet može također sklapati sporazume s državama i međunarodnim organizacijama uz suglasnost Parlamentarne skupštine. Parlamentarna skupština može zakonom urediti da takva suglasnost, za određene vrste sporazuma, nije potrebita.

3. Pravni sustav i nadležnosti entiteta i institucija

(a) Sve vladine funkcije i ovlasti, koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.

(b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

Članak V
Predsjedništvo

[...]

3. Ovlasti

Predsjedništvo je nadležno za:

(a) Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.

[...]

(c) Zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i europskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član.

(d) Vođenje pregovora o sklapanju međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i uz pristanak Parlamentarne skupštine, ratificiranje takvih ugovora.

24. **Zakon o republičkoj upravi** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 15. točka 16)

Ministarstva su:

[...]

16) Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju.

Članak 31.

Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju obavlja upravne i druge stručne poslove, koji se odnose na: praćenje ispunjavanja i ispunjavanje obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (u daljem tekstu: SSP) i izvještavanje o tome; provođenje i koordinaciju aktivnosti u vezi sa ispunjavanjem obaveza u procesu pridruživanja i pristupanja EU u okviru Poglavlja 1, 3 i 22 pravne tekovine Europske unije i Političkih kriterija; ostvarivanje koordinacije republičkih organa uprave u provođenju aktivnosti iz oblasti europskih integracija u skladu sa republičkim propisima; koordinaciju djelovanja republičkih predstavnika u zajedničkim tijelima EU i BiH koja se uspostavljaju na osnovu SSP i analitičko praćenje njihovog rada; međuresornu pripremu republičkih institucija i koordinaciju učešća republičkih predstavnika u svim fazama pretpristupnog procesa i procesa pregovaranja sa EU; pripremu i reviziju strateških dokumenata i akcionih planova u vezi sa ispunjavanjem obaveza u procesu europskih integracija; ostvarivanje i koordinaciju saradnje sa drugim tijelima u BiH, te institucijama, organima i tijelima EU, njenim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu pridruživanja i pristupanja EU; koordinaciju usklađivanja republičkog zakonodavstva sa propisima Europske unije i praksom i standardima Vijeća Europe; učešće u izradi normativnih akata s ciljem njihovog usklađivanja sa propisima Europske unije i praksom i standardima Vijeća Europe; koordinaciju izrade i praćenje republičkih planova i programa usklađivanja republičkog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i praksom i standardima Vijeća Europe; stručnu podršku republičkim organima uprave i drugim republičkim institucijama i koordinaciju njihovog učešća u procesu usklađivanja zakonodavstva; saradnju sa radnim tijelima Narodne skupštine u oblasti usklađivanja republičkog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i praksom i standardima Vijeća Europe; prevođenje i koordinaciju prevođenja zbog potreba procesa europskih integracija; organizaciju i operativnu koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave i drugih republičkih institucija s ciljem obezbjeđenja adekvatnog učešća Republike u programiranju sredstava Europske unije i drugih donatora koji su na raspolaganju BiH; koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave i drugih republičkih institucija u provođenju projekata u okviru programa korištenja sredstava Europske unije i drugih donatora; saradnja sa institucijama BiH i EU u BiH s ciljem učešća Republike u pretpristupnim i pristupnim fondovima Europske unije; predlaganje mjera za poboljšanje apsorpcionih kapaciteta BiH/Republike u okviru dostupnih programa podrške; podsticanje razvoja i unapređivanja prekogranične saradnje; planiranje i organizaciju obuka iz oblasti europskih integracija; pripremu i provođenje Programa općeg stručnog usavršavanja iz oblasti europskih integracija; izradu i izdavanje publikacija iz oblasti europskih integracija; praćenje rada mješovitih komiteta BiH za saradnju sa zemljama u inozemstvu i koordinacija učešća predstavnika Republike u njihovom radu; unapređivanje regionalne i institucionalne saradnje sa regijama Europe i svijeta, kao i saradnje sa domaćim institucijama; iniciranje, pripremanje i predlaganje sporazuma i protokola za uspostavljanje i razvoj međuregionalne saradnje i praćenje njihove primjene; vođenje registra sporazuma, protokola i memoranduma o saradnji sa subjektima u inozemstvu; učestvovanje u izradi međunarodnih sporazuma o saradnji; koordinaciju predstavljanja Republike u inozemstvu; normativno uređivanje organiziranja i rada privrednih predstavništava Republike u inozemstvu; praćenje realizacije programa i planova rada privrednih predstavništava, te preduzimanje mjera i aktivnosti za njihov koordiniran i efikasniji rad; poslove u oblasti odnosa Republike sa dijasporom; koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave u oblasti saradnje sa dijasporom; koordinaciju aktivnosti u okviru članstva Republike u Skupštini europskih regija; saradnju sa domaćim, regionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama; saradnju sa međunarodnim organizacijama radi koordinacije donatorske pomoći; vođenje registra donacija u javnom sektoru; koordinaciju aktivnosti u vezi sa izradom izvještaja i drugih dokumenata koji se odnose na ispunjavanje obaveza institucija Republike u vezi sa članstvom BiH u međunarodnim organizacijama; koordinaciju republičkih organa uprave koja se tiče izrade i praćenja

provođenja mjera predviđenih okvirom razvojne pomoći UN-a, putem učešća u radu zajedničkih radnih tijela; saradnju sa specijaliziranim agencijama UN-a; davanje mišljenja na akte UN-a; davanje mišljenja o učešću i koordinacija učešća republičkih organa uprave u projektima UN-a u BiH; koordinaciju republičkih organa uprave u oblasti provođenja postprijemnih obaveza BiH proisteklih iz članstva u Vijeću Europe i saradnja sa tijelima Vijeća Europe; davanje mišljenja na akte Vijeća Europe; izrada zakonskih i podzakonskih akata iz nadležnosti Ministarstva i druge poslove u skladu sa zakonom.

25. **Zakon o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik BiH" br. 38/02, 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) u relevantnom dijelu glasi:

Direkcija za EU integracije

Članak 23. st. (1) i (2)

Direkcija za europske integracije vrši naročito poslove koji se odnose na usklađivanje aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini, nadzor nad provedbom odluka koje donose nadležne institucije u Bosni i Hercegovini a koje se odnose na sve odgovarajuće aktivnosti potrebne za europske integracije.

Direkcija učestvuje u aktivnostima ili izrađuje nacrte i prijedloge politika, zakona, drugih propisa i smjernica koje se odnose na izvršenje poslova koje je Bosna i Hercegovina dužna poduzimati kako bi se uključila u procese europske integracije.

26. **Odluka o sustavu koordinacije procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini** ("Službeni glasnik BiH" br. 72/16 i 35/18) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 1.

(Predmet)

Odlukom o sustavu koordinacije procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Odluka) utvrđuju se institucionalni i operativni sustav i način ostvarivanja koordinacije institucija u Bosni i Hercegovini na provođenju aktivnosti vezanih uz proces integriranja Bosne i Hercegovine u Europsku uniju, zajednička tijela unutar sustava koordinacije, njihov sastav, nadležnosti i međusobni odnosi.

Članak 2.

(Koordinacija procesa europskih integracija)

(1) Koordinacija procesa europskih integracija podrazumijeva aktivnosti koje se provode u cilju osiguranja što višeg stupnja usklađenosti i koherentnosti u radu institucija na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini vezanih uz ispunjavanje ugovornih obveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Europskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine [...], kao i drugih obveza iz procesa europskih integracija. Sustavom koordinacije uređuje se i način ostvarivanja komunikacije između institucija u Bosni i Hercegovini, u cilju osiguranja i iznošenja usuglašenog stajališta uime Bosne i Hercegovine u komunikaciji s institucijama Europske unije.

(2) Koordinacija procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini temelji se na načelima poštivanja postojeće unutarnje pravne i političke strukture u Bosni i Hercegovini i zaštite ustavima utvrđenih nadležnosti svih razina vlasti i njihovih institucija u pojedinim područjima obuhvaćenim procesom europskih integracija, osiguranja vidljivosti te odgovornosti svih razina vlasti za pravovremeno i djelotvorno ispunjavanje obveza iz procesa europskih integracija iz njihove nadležnosti.

(3) Koordinacija procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini ostvaruje se na horizontalnoj (koordinacija unutar jedne ustrojstvene razine vlasti) i okomitoj razini (koordinacija između različitih ustrojstvenih razina vlasti). U skladu sa stavkom (2) ovoga članka, svaka razina vlasti samostalno uređuje strukturu i način ostvarivanja horizontalne koordinacije, sukladno svojem ustavnom poretku i upravno-pravnim specifičnostima, kapacitetima i potrebama, te oni nisu predmetom ove Odluke.

(4) U cilju djelotvorne provedbe okomite koordinacije procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini, uspostavljaju se sljedeća zajednička tijela:

a) Kolegij za europske integracije

b) ministarske konferencije

c) Povjerenstvo za europske integracije

d) radne skupine za europske integracije.

(5) U cilju nadzora nad provedbom Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i osiguranja funkcionalne povezanosti između tijela unutarnjeg sustava koordinacije procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini te djelovanja i zastupanja usuglašenog "jednog glasa" uime Bosne i Hercegovine, u sastavu zajedničkih tijela između Bosne i Hercegovine i Europske unije uime Bosne i Hercegovine djeluju:

a) Stalna delegacija Bosne i Hercegovine u okviru Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje;

b) Stalna delegacija Bosne i Hercegovine u okviru Odborā za stabilizaciju i pridruživanje;

c) Stalna delegacija Bosne i Hercegovine u okviru pododbora za stabilizaciju i pridruživanje;

d) stalne delegacije Bosne i Hercegovine u okviru drugih zajedničkih tijela između Bosne i Hercegovine i Europske unije koja se uspostavljaju u skladu s Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju.

Članak 5.

(Ministarske konferencije)

(1) Ministarske konferencije su tijela u sustavu koordinacije procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini čijim se djelovanjem osigurava sveobuhvatan i ujednačen pristup nadležnih institucija sa svih razina vlasti u pojedinim sektorskim područjima obuhvaćenim procesom europskih integracija.

(2) Ministarske konferencije čine resorno nadležni ministri iz Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, vlada entiteta, vlada kantona i predstavnika Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, u skladu s njihovim ustavnim nadležnostima za materiju koja se razmatra ili za područje za koje je osnovana ministarska konferencija.

(3) Ministarske konferencije doprinose prevladavanju eventualnih zastoja u ispunjavanju obveza Bosne i Hercegovine u procesu europskih integracija i procesu programiranja pomoći Europske unije, a koji nisu mogli biti riješeni unutar tehničkih i operativnih tijela u sustavu koordinacije. U cilju ispunjavanja obveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, ministarske konferencije utvrđuju zajedničke smjernice i platforme za djelovanje operativnih i tehničkih tijela u sustavu koordinacije u pojedinačnim sektorskim područjima obuhvaćenim procesom pristupanja Europskoj uniji.

[...]

V. Dopustivost

27. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbi članka VI/3.(a) Ustava Bosne Hercegovine.

28. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

(a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

29. Narodna skupština RS je u odgovoru najprije istaknula da je zahtjev *ratione personae* nedopustiv zato što smatra da Vijeće naroda Republike Srpske nema po Ustavu Bosne i Hercegovine aktivnu legitimaciju podnijeti zahtjev za ocjenu ustavnosti. Ustavni sud ističe da je ovo pitanje već ranije ispitao, pa je u svezi s istim navodima, između ostalog, naveo da je "vršenje zakonodavne vlasti u prvoj rečenici točke 1. Amandmana LXXVI na Ustav RS dodijeljeno, odnosno da je u nadležnosti Narodne skupštine RS i Vijeća naroda RS. [...] Iako se radi o suženoj zakonodavnoj nadležnosti Vijeća naroda RS, imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 17. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je jedna četvrtina članova Vijeća naroda RS ovlašteni subjekt za podnošenje zahtjeva jer Ustav BiH ne postavlja nikakva ograničenja glede opsega zakonodavne nadležnosti za podnošenje zahtjeva, već, naprotiv, takva ovlaštenja daje jednoj četvrtini članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta, a za Ustavni sud je nesporno da je Vijeće naroda RS 'zakonodavni organ' budući da je to definirano samim Ustavom RS – 'Zakonodavnu vlast u Republici Srpskoj će vršiti Narodna skupština i Vijeće naroda' (točka 1. Amandmana LXXVI)" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 15/07* od 4. listopada 2008. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 99/08, toč. 15.–17.). Ustavni sud ne vidi razlog da odstupi od ovog stajališta.

30. Imajući to u vidu, Ustavni sud ističe da je u konkretnom slučaju zahtjev za ocjenu ustavnosti podnijelo sedam delegata Vijeća naroda Republike Srpske koje ukupno broji 28 delegata, što čini ¼ članova bilo kojeg zakonodavnog organa entiteta, što znači da je zahtjev podnio ovlašteni subjekt u smislu članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine.

31. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 17. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašteni subjekt i da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 17. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev nije dopustiv.

VI. Meritum

32. Podnositelji zahtjeva smatraju da je Narodna skupština RS spornim odredbama Zakona o republičkoj upravi autonomno regulirala segment vanjske politike koji se tiče europskih integracija, za šta nema ustavnu nadležnost zato što su vanjska politika, suradnja s međunarodnim tijelima i organizacijama i zaštita i pomoć državljanima BiH u inozemstvu, odnosno pitanje suradnje sa iseljeništvom u isključivoj nadležnosti institucija države Bosne i Hercegovine. Također navode da je proces pristupanja Bosne i Hercegovine europskim integracijama "integralni segment vanjske politike" koja je u isključivoj nadležnosti državnih institucija. Stoga smatraju da je osporenim odredbama narušena ustavna podjela nadležnosti između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta, zbog čega te odredbe nisu u suglasnosti sa čl. I/1., I/2., I/7.(e), III/1.(a), III/2.(b), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava Bosne i Hercegovine.

Pitanje podjele nadležnosti u praksi Ustavnog suda

33. Ustavni sud naglašava da je podjela nadležnosti između Bosne i Hercegovine i entitetâ složeno pitanje s kojim se Ustavni sud vrlo često susretao kada je odlučivao na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine. U Odluci broj U 16/11 Ustavni sud je istaknuo da upravo tekst Ustava Bosne i Hercegovine povlači za sobom veliki broj pitanja u odnosu na podjelu nadležnosti između Bosne i Hercegovine i entitetâ, pozivajući se na relevantne odluke o tom pitanju (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 16/11* od 13. srpnja 2012. godine, "Službeni glasnik BiH" broj 105/13 od 31. prosinca 2012. godine, točka 30. s daljnjim referencama).

34. Praksa Ustavnog suda pokazuje da o pitanju podjele nadležnosti između države i entiteta nije moguće usvojiti općenito stajalište koje će važiti u svim slučajevima, već to pitanje (kada postoji dvojba glede podjele nadležnosti) treba razmotriti u svakom konkretnom slučaju, jer odluka o tome ovisi o nizu čimbenika. Npr. u predmetu u kojem je bila osporena ustavnost Zakona o statistici Bosne i Hercegovine podnositelj zahtjeva je smatrao "da oblast statistike ne spada u precizno određene nadležnosti iz člana III/1. Ustava BiH [i da] Parlamentarna skupština nije imala mandat da ovu oblast reguliše zakonom", odnosno da se radi o isključivoj nadležnosti entiteta. Ustavni sud je u odluci naveo da je zahtjev razmotrio "u kontekstu ispunjavanja obveza i uvjeta za uključivanje Bosne i Hercegovine u procese europske integracije, što je integralni segment vanjske politike Bosne i Hercegovine koja je u isključivoj nadležnosti državnih institucija u smislu čl. III/1.(a) i V/3.(a) Ustava BiH". Nakon detaljne analize ovog pitanja u svjetlu ustavnih odredbi o podjeli nadležnosti, ali i zahtjeva koji se pred Bosnu i Hercegovinu postavljaju u procesu integracije u EU, Ustavni sud je zaključio "da postojanje centralne agencije za statistiku značajno unapređuje funkcioniranje svih oblasti koje su u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, uključujući i carinsku politiku, monetarnu politiku, politiku i reguliranje pitanja imigracije, izbjeglica i azila, uspostavu i funkcioniranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava itd. Iako ove obveze spadaju u isključivu nadležnost institucija Bosne i Hercegovine, te je za njihovo ispunjenje odgovorna Bosna i Hercegovine, i entiteti imaju ustavnu obvezu pomoći institucijama Bosne i Hercegovine da ih ispoštuju prema članku III. stavak 2. točka b) Ustava BiH" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 9/07* od 4. listopada 2008. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 20/09, toč. 16.–18.).

35. U drugom predmetu Ustavni sud je odlučivao o ustavnosti akata koje je Republika Srpska zaključila u svezi sa svojim aktivnostima na međunarodnom planu, te o ustavnosti proračuna Republike Srpske koji je predviđao sredstva i za predstavljanje Republike Srpske u inozemstvu. U toj odluci Ustavni sud je naveo: "Entiteti imaju ustavnu osnovu za donošenje entitetskih proračuna kojima se utvrđuje financijski okvir prihoda i rashoda i da usvajanje takvog proračuna kojim se vrši raspodjela sredstava, između ostalog, i za predstavljanje RS u inozemstvu, samo po sebi nije suprotno Ustavu Bosne i Hercegovine zato što ne predstavlja preuzimanje ili miješanje u vanjsku politiku i vanjskotrgovinsku politiku Bosne i Hercegovine". Međutim, Ustavni sud je također istaknuo da se "pitanje poštovanja ustavne podjele nadležnosti između Bosne i Hercegovine i entiteta može pokrenuti u slučaju da aktivnosti koje poduzimaju entitetski dužnosnici i koje se financiraju iz entitetskog proračuna predstavljaju miješanje ili preuzimanje neke od nadležnosti Bosne i Hercegovine". Razmatrajući

aktivnosti koje je poduzela Republika Srpska u konkretnom slučaju, Ustavni sud je ocijenio da se "nije radilo o uspostavi diplomatskih odnosa sa nekom drugom zemljom, zaključivanju sporazuma sa nekom drugom državom ili međunarodnom organizacijom, niti se Republika Srpska navedenim aktivnostima predstavljala u inozemstvu kao samostalna država, što bi dovelo u pitanje ustavnu podjelu nadležnosti glede vanjske politike i vanjskotrgovinske politike". Stoga je Ustavni sud ocijenio da je cilj aktivnosti koje je Republika Srpska poduzimala u inozemstvu bio lobiranje za unapređenje interesa Republike Srpske kao entiteta i da u aktima koje je Republika Srpska donijela kao osnovu za navedene aktivnosti nema ničega što se glede vanjske politike i vanjskotrgovinske politike ubraja u isključivu nadležnost Bosne i Hercegovine. Stoga je zaključeno da "skup formalnih akata i aktivnosti Republike Srpske koje je naveo podnositelj zahtjeva nisu miješanje niti preuzimanje vanjske politike i vanjskotrgovinske politike i nisu suprotni čl. III/1.(a) i (b), V/3.(a) i (c), V/4.(a) i III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 15/08* od 3. srpnja 2009. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 73/09, toč. 35.–36.). Do istog zaključka Ustavni sud je došao i u predmetu u kojem je razmatrao je li upućivanje izvješća dužnosnika Republike Srpske o situaciji u Bosni i Hercegovini Vijeću sigurnosti UN preuzimanje isključive nadležnosti BiH u oblasti vanjske politike. Naime, Ustavni sud je, imajući u vidu sadržaj osporenog izvješća, zaključio da ni izvješće niti aktivnosti u svezi s njegovim podnošenjem ne predstavljaju izvješće države Bosne i Hercegovine, niti su na bilo koji način pred Vijećem sigurnosti UN predstavljali državu Bosnu i Hercegovinu. Stoga je zaključeno da "ne postoji konkretna pravno relevantna radnja koja je osporenim izvješćem izvršena na štetu ustavne pozicije države Bosne i Hercegovine", odnosno da aktima i aktivnostima Republike Srpske u konkretnom slučaju nije došlo do preuzimanja ustavnih nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 15/09* od 27. ožujka 2010. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 84/10, toč. 43.–45.).

Primjena relevantnih stajališta Ustavnog suda u konkretnom predmetu

36. U konkretnom slučaju podnositelji zahtjeva ne osporavaju neku konkretnu aktivnosti Republike Srpske u odnosu na proces pristupa EU, već osporavaju osporene odredbe Zakona o republičkoj upravi *in abstracto*. Naime, podnositelji zahtjeva su pred Ustavni sud postavili pitanje ustavnosti naziva Ministarstva za EU iz članka 15. točka 16. i njegovih nadležnosti iz članka 31. Zakona o republičkoj upravi, obrazloživši da je samim nazivom Ministarstva i njegovim propisanim nadležnostima došlo do preuzimanja nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike, u koju spada i proces europskih integracija, te u oblasti zaštite državljana BiH u inozemstvu.

37. Ustavni sud smatra da je pitanje naziva Ministarstva i njegovih nadležnosti moguće ispitati samo u međusobnoj vezi, a ne odvojeno.

38. Ustavni sud zapaža da među podnositeljima zahtjeva i Narodne skupštine RS nije sporno da su prema članku III/1. Ustava BiH vanjski poslovi u isključivoj nadležnosti države, a ne entiteta. Kako su to istaknuli podnositelji zahtjeva, Ustavni sud je već ranije zaključio da je ispunjavanje obveza i uvjeta za uključivanje Bosne i Hercegovine u procese europske integracije integralni segment vanjske politike Bosne i Hercegovine i da je u njezinoj isključivoj nadležnosti, a da entiteti imaju ustavnu obvezu pomoći institucijama Bosne i Hercegovine da te obaveze ispoštuju, što ne osporava ni Narodna skupština RS. Da bi ispitao preuzima li se samim osporenim odredbama isključiva nadležnost BiH u procesu europskih integracija kao segmentu vanjske politike, Ustavni sud ukazuje na ono što su već naveli i podnositelji zahtjeva i Narodna skupština RS, a to je da je na razini Bosne i Hercegovine doneseno niz odluka i poduzeto niz aktivnosti za ispunjenje obveza i uvjeta za integraciju Bosne i Hercegovine u EU. Tako je osnovana Direkcija za europske integracije koja je, prema Zakonu o Vijeću ministara, nadležna, između ostalog, za poslove koji se odnose na "usklađivanje aktivnosti tijela vlasti u Bosni i Hercegovini, nadzor nad provođenjem odluka koje donose nadležne institucije u Bosni i Hercegovini, a koje se odnose na sve odgovarajuće aktivnosti potrebne za europske integracije".

39. Osim toga, Odlukom o koordinaciji Vijeća ministara propisan je sustav i način ostvarivanja koordinacije institucija u Bosni i Hercegovini na provođenju aktivnosti vezanih za proces integriranja Bosne i Hercegovine u EU, kao i zajednička tijela u okviru sustava koordinacije "s ciljem osiguranja i iznošenja usuglašenog stajališta u ime Bosne i Hercegovine u komunikaciji sa institucijama Europske unije". Ustavni sud zapaža da se ovom Odlukom propisuje vertikalna koordinacija (između različitih razina organizacije vlasti, za čije su provođenje zadužena zajednička tijela formirana Odlukom o koordinaciji), ali i horizontalna koordinacija (koordinacija unutar jedne razine organizacije vlasti, za šta su zadužene niže razine vlasti). Pri tome je eksplicitno propisano da strukturu i modalitete ostvarivanja horizontalne koordinacije uređuje "svaka razina vlasti samostalno, u skladu sa svojim ustavnim poretkom i upravno-pravnim specifičnostima, kapacitetima i potrebama", zbog čega to i nije predmet reguliranja u Odluci o koordinaciji. Dakle, uvažavajući "postojeće unutarnje pravne i političke strukture u Bosni i Hercegovini i zaštitu ustavima definiranih nadležnosti svih razina vlasti i njihovih institucija u pojedinim oblastima obuhvaćenim procesom europskih integracija", sustavom koordinacije na državnoj razini je propisano da entiteti mogu i trebaju koordinirati aktivnosti koje moraju provesti da bi Bosna i Hercegovina ispunila uvjete za pristupanje europskim integracijama. Osim toga, kako to pravilno ističe i Narodna skupština RS, najveći broj obveza i uvjeta koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti ka tom cilju, kao npr. usuglašavanje niza zakona i drugih propisa koji reguliraju oblasti koje su u nadležnosti nižih razina vlasti, donošenje i revizija strateških dokumenata u tim oblastima i sl., mogu se ispuniti samo aktivnim djelovanjem tih razina vlasti. Na taj način niže razine vlasti ispunjavaju svoju ustavnu obvezu da pruže pomoć Bosni i Hercegovini u ispunjavanju njezinih međunarodnih obveza.

40. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da nadležnosti iz osporenog članka 31. Zakona o republičkoj upravi uključuju niz koordinacijskih i sličnih aktivnosti između republičkih organa uprave u provođenju navedenih aktivnosti. Ono što podnositelji zahtjeva naročito osporavaju su aktivnosti koje se tiču ostvarivanja i koordinacije suradnje sa institucijama, organima i tijelima EU, njezinim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima i druge aktivnosti koje uključuju međunarodnu suradnju sa subjektima u inozemstvu, sudjelovanje u izradi međunarodnih sporazuma o suradnji, koordinaciju predstavljanja Republike Srpske u inozemstvu i sl. U svezi s tim, Ustavni sud smatra da u ovakvom nabrajanju aktivnosti nema ništa što bi se moglo ocijeniti kao uzimanje prava i mogućnosti da se ove aktivnosti provode izvan okvira Ustava Bosne i Hercegovine. Naime, iako podnositelji zahtjeva naročito ističu da u definiranju ovih nadležnosti u osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi više ne stoji "u skladu

sa Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine" kako je to bilo u ranijim zakonima, to ne znači da Republika Srpska u svom djelovanju prema nadležnostima iz članka 31. Zakona o republičkoj upravi ima pravo izaći izvan okvira Ustava Bosne i Hercegovine. Naprotiv, prema članku III/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, entiteti i njihove administrativne jedinice će se u potpunosti pridržavati Ustava i odluka institucija Bosne i Hercegovine, a Ustavni sud ima nadležnost ispitati izlaze li entiteti svojim aktivnostima iz ustavnog okvira. Međutim, Ustavni sud također ističe da entiteti imaju pravo i uspostavljati posebne paralelne odnose sa susjednim državama u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine (članak III/2.(a) Ustava Bosne i Hercegovine).

41. Također je nesumnjivo da entiteti, s obzirom na oblasti u kojima imaju nadležnost da djeluju donošenjem zakona, politika, strategija i sl., imaju pravo i razvijati međunarodnu suradnju s drugim relevantnim subjektima međunarodnog javnog prava, međunarodnim organizacijama i sl. Ustavni sud je u svojim ranijim odlukama već naveo da neće davati definiciju vanjske politike, pa tako neće dati ni definiciju međunarodnih odnosa i, u okviru toga, međunarodne suradnje. Međutim, Ustavni sud naglašava da su ovi termini svakako širi od termina vanjska politika, te da međunarodnu suradnju ne uspostavljaju isključivo države ili njezine administrativne jedinice, već i drugi subjekti kao što su nevladine organizacije, sveučilišta, poduzeća, korporacije i sl. Osim toga, Ustav Bosne i Hercegovine u članku III/2.(d) propisuje: "Svaki entitet može također sklapati sporazume s državama i međunarodnim organizacijama uz suglasnost Parlamentarne skupštine." Dakle, propisivanje da Republika Srpska može ostvarivati i koordinirati suradnju sa institucijama, organima i tijelima EU, njezinim državama članicama, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima, unapređivati regionalnu i institucionalnu suradnju sa regijama Europe i svijeta, inicirati, pripremati i predlagati sporazume i protokole za uspostavu i razvoj međunarodne suradnje i sl., *per se* ne predstavlja preuzimanje nadležnosti Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike. Takvo pitanje bi se moglo pokrenuti, kako je to Ustavni sud već ranije zaključio, samo "u slučaju da aktivnosti koje poduzimaju entitetski dužnosnici predstavljaju miješanje ili preuzimanje neke od nadležnosti Bosne i Hercegovine" (*op. cit. U 15/09*, točka 40.). Međutim, kako je već rečeno, podnositelji zahtjeva i ne osporavaju bilo kakve konkretne aktivnosti Republike Srpske ili Ministarstva koje bi trebalo ispitati s aspekta poštovanja ustavnih obveza, već smatraju da su osporene odredbe "neprecizne i da ostavljaju široku mogućnost različitog tumačenja u praksi", ali ne navode konkretne primjere takvog tumačenja ili djelovanja koje bi Ustavni sud trebao ispitati.

42. U svezi s tim, ne mogu se prihvatiti ni navodi podnositelja zahtjeva da i sam naziv Ministarstva pokazuje "da se ne radi o tijelu koje je zaduženo za horizontalnu koordinaciju", te da se osporenim odredbama, protivno Ustavu Bosne i Hercegovine, ne propisuje njegova vertikalna koordinacija s državnim institucijama u procesu europskih integracija. Naime, Ustavni sud ističe da su za provođenje vertikalne koordinacije u tom procesu propisana i formirana zajednička tijela u skladu sa člankom 2. stavak 4. Odluke o koordinaciji, koja aktivno rade na poslovima koji se tiču ispunjavanja obveza i uvjeta za pristupanje Bosne i Hercegovine EU, a u kojima sudjeluju i predstavnici institucija Republike Srpske. Osim toga, iznošenje usuglašenih stajališta u ime Bosne i Hercegovine odvija se komunikacijom između institucija Bosne i Hercegovine sa institucijama EU, što podnositelji zahtjeva nisu ni doveli u pitanje.

43. Ustavni sud, također, smatra da se isto može zaključiti i u odnosu na pitanje suradnje s državljanima BiH u inozemstvu. Naime, člankom I/7.(e) Ustava Bosne i Hercegovine regulirano je da državljani BiH u inozemstvu uživaju zaštitu države Bosne i Hercegovine. Međutim, bez obzira na to što je na državnoj razini pitanje zaštite državljana Bosne i Hercegovine u nadležnosti Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva za ljudska prava, niz je pitanja koja državljani BiH u inozemstvu reguliraju isključivo putem organa i institucija entiteta, od izdavanja osobnih dokumenata, reguliranja pitanja u svezi s pravom vlasništva, pa do održavanja kulturne i druge suradnje i sl. U svezi s tim, Ustavni sud ističe da je, ispitujući ustavnost odredbi Zakona o državljanstvu kojima je bio propisan gubitak državljanstva BiH u slučaju kada nije zaključen bilateralni ugovor o dvojnom državljanstvu s državom čije je državljanstvo stečeno (na šta se pozivaju i podnositelji zahtjeva), zaključio da su te odredbe neustavne, te da je "nesporan interes Bosne i Hercegovine da zadrži vezu s osobama kojima je Bosna i Hercegovina država tzv. matičnog ili izvornog državljanstva" (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *U 9/11* od 28. rujna 2012. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 85/12, točka 37.). Međutim, Ustavni sud smatra da davanje Ministarstvu nadležnosti "za poslove u oblasti odnosa Republike sa dijasporom i koordinaciju aktivnosti republičkih organa uprave u oblasti suradnje sa dijasporom" ni na koji način ne zadire u nadležnost države da štiti svoje državljane u inozemstvu u smislu odredbe članka I/7.(e) Ustava Bosne i Hercegovine.

44. Na temelju svega izloženog, Ustavni sud smatra da ni nazivom Ministarstva niti njegovim nadležnostima, kako je to propisano osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi, ni na koji način nije preuzeta niti dovedena u pitanje ustavna nadležnost Bosne i Hercegovine da putem nadležnih institucija vodi vanjsku politiku ili da štiti svoje državljane u inozemstvu. Stoga, Ustavni sud zaključuje da su neutemeljeni navodi podnositelja zahtjeva da se osporenim odredbama Zakona o republičkoj upravi krše čl. I/1., I/2., I/7.(e), III/1.(a), III/2.(b), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava Bosne i Hercegovine.

VII. Zaključak

45. Ustavni sud zaključuje da odredbe članka 15. točka 16. i članka 31. Zakona o republičkoj upravi ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18) nisu suprotne čl. I/1., I/2., I/7.(e), III/1.(a), III/2.(b), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava Bosne i Hercegovine zato što se ne može zaključiti da se tim odredbama preuzima nadležnost Bosne i Hercegovine u procesu europskih integracija kao segmentu vanjske politike koja je u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, niti po pitanju zaštite državljana Bosne i Hercegovine u inozemstvu.

46. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

47. U smislu članka 43. Pravila Ustavnog suda, aneks ove odluke je izdvojeno mišljenje dopredsjednika Mirsada Ćemana u skladu sa odlukom.

48. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Izdvojeno mišljenje
dopredsjednika Mirsada Ćemana u skladu sa odlukom

Na temelju članka 43. stavak (1) Pravila Ustavnog suda BiH – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14)

dajem izdvojeno mišljenje u skladu sa odlukom u predmetu broj U 14/20.

U konkretnom slučaju podnositelji zahtjeva osporavaju *in abstracto* pojedine odredbe važećeg Zakona o republičkoj upravi entiteta Republika Srpska ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 115/18). Pred Ustavni sud je, naime, postavljeno pitanje ustavnosti naziva entitetskog Ministarstva za europske integracije i međunarodnu suradnju iz članka 15. točka 16. i njegovih nadležnosti iz članka 31. tog Zakona. I naziv Ministarstva, kao i njegove propisane nadležnosti, smatraju podnositelji zahtjeva, predstavljaju preuzimanje nadležnosti države Bosne i Hercegovine u oblasti vanjske politike, u koju spada i proces europskih integracija, kao i u oblasti zaštite državljana Bosne i Hercegovine u inozemstvu.

Ustavni sud je *zaključio* da osporene odredbe nisu suprotne čl. I/1., I/2., I/7.(e), III/1.(a), III/2.(b), III/3.(b) i V/3.(a), (c) i (d) Ustava Bosne i Hercegovine zato što se ne može zaključiti da se tim odredbama preuzima nadležnost Bosne i Hercegovine u procesu europskih integracija kao *segmentu vanjske politike* koja je u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, niti po pitanju zaštite državljana Bosne i Hercegovine u inozemstvu.

Pitanje naziva Ministarstva i njegovih nadležnosti moguće je, smatra Sud, ispitati samo u međusobnoj vezi, a ne odvojeno. Složio sam se s ovakvim pristupom i podržao odluku.

Međutim, imajući u vidu slične slučajeve kada je Ustavni sud ocjenjivao ustavnost odredbi pojedinih državnih ili entitetskih zakona i tom prilikom se zadržao samo na uvjetno rečeno "deklarativnoj ravni", tj. bez potpunijeg definiranja značenja, smisla i sadržaja *pojedinih ustavnih kategorija, instituta i standarda*, što se kasnije u implementaciji odluke pokazalo *kao ozbiljan nedostatak i "nedovršen posao"* (u takvim slučajevima sam također izuzimao mišljenje), smatram da je Sud mogao i morao i u ovom slučaju biti eksplicitniji u definiranju pojedinih ustavnih kategorija, npr. *"vanjska politika"*.

Naime, u slučaju kada odluči da je neka zakonska odredba (državnog ili entitetskog zakona) u skladu ili da nije u skladu, odnosno da je u suprotnosti sa Ustavom, Ustavni sud je *dužan efektivno doprinositi* da se standardi koje Ustav sadrži i koje garantira implementiraju bez mogućnosti izigravanja ili negiranja njihove ustavne snage i smisla. Iskustvo uči da kada god Ustavni sud nije bio dovoljno eksplicitan (istina ne samo iz tog razloga) i njegove odluke su postajale tek *ius nudus (golo pravo)*.

Potreba da se definira sadržaj i da se da smisao ustavnoj normi proizlazi iz same *naravi ustavnih normi* koje nisu (barem jedan dio) uvijek sasvim konkretne (ali obuhvaćaju, odnosno poprimaju značenja proistekla kroz vlastitu praksu i razvoj konstitucionalizma općenito) i zbog toga zahtijevaju tumačenje. Tako se, na globalnoj ravni, došlo do jednog broja ustavnih instituta i standarda koji imaju univerzalna značenja i primjenu neovisno o ostalim karakteristikama ustavnog i političkog sustava različitih država. To, međutim, ustavnim normama istodobno daje i neophodnu dinamičnost, ali i postojanost kojom se uspostavlja (uspostavljen je) i brani sustav, odnosno ustavni poredak.

Zar nije, na primjer, Europski sud za ljudska prava *uopćenim normama i standardima* iz Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (npr. pravo na pravično suđenje, pravo na učinkovit pravni lijek, pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, sloboda izražavanja, sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi itd.) udahnuo smisao i značenja koji su sustav ljudskih prava i sloboda od deklaracija i proklamacija (kakvim se prema samom tekstu čine) učinili ne samo jasnijim i konkretnijim nego i veoma snažnim sredstvom afirmacije i obrane demokracije i ljudskih prava i sloboda.

Međutim, iako i u našem slučaju sadržaj, odnosno značenje (ne samo moguće nego i općeprihvaćeno), pojedinih ustavnopravnih normi, kategorija, instituta i standarda nije dovoljno određen, Ustavni sud izbjegava da ih na konkretnim primjerima i slučajevima (pa i u ovom slučaju) bliže definira i odredi, a trebao bi. Tako npr. i u točki 41. ove Odluke Ustavni sud podsjeća da je u svojim ranijim odlukama već naveo da *neće davati definiciju vanjske politike*, pa tako neće dati ni definiciju *međunarodnih odnosa* i, u okviru toga, *međunarodne suradnje*. To posljedično rađa ili održava stanje ustavne konfuzije koje ne samo što ne doprinosi uspostavljanju i učvršćivanju poretka nego ga i dalje čini konfuznim i usložnjava ga. Posljedično, opstaju ili se javljaju novi ustavni sporovi i nejasnoće upravo i najčešće o pitanju raspodjele nadležnosti između države i entiteta i sl.

Koliko god to, možda, izgledalo teško, smatram da je to pogrešan pristup. Ustavni sud u tom pogledu mora biti ne samo hrabriji nego i odgovorniji. Naime, kada i ako bi Ustavni sud hrabrije i odgovornije definirao određene ustavne kategorije, to bi, siguran sam (naravno uz uvjet da se odluke suda prihvate i provedu), doprinosilo, i u okviru postojećih ustavnih rješenja i unutarnje strukture države i entiteta, efikasnijem funkcioniranju sustava, odnosno države na svim razinama.

I na kraju, stječe se dojam da Ustavni sud dobar dio argumentacije za svoju odluku umjesto isključivo na samoj ustavnoj normi dodatno temelji na Odluci o sustavu koordinacije procesa europskih integracija u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH" br. 72/16 i 35/18). Iako je to, ipak, više ilustracija, smatram to pogrešnim, pogotovo što je i ovaj podzakonski akt (kakav odluka zapravo jeste) u vrijeme donošenja i u primjeni izazvao i izaziva iste kontroverze i dileme u kontekstu *stalno prisutnog pitanja nadležnosti* između države, entiteta i drugih ("nižih") administrativno-teritorijalnih jedinica koje postoje u strukturi vlasti unutar Bosne i Hercegovine.

U svemu ovome ne pomaže ni to, kao što se u odluci ispravno navodi i kao što to Ustavni sud naglašava, da su navedeni termini (međunarodni odnosi, međunarodna suradnja itd.) svakako širi od termina *vanjska politika*, te da međunarodnu suradnju ne uspostavljaju isključivo države ili njezine administrativne jedinice, već i drugi subjekti, kao što su nevladine organizacije, sveučilišta, poduzeća, korporacije i sl. Naime, upornim izbjegavanjem da svojim odlukama i tumačenjem ustavnog teksta preciznije odredi značenje pojedinih ustavnih kategorija, pojmova i standarda, tj. u situaciji kada naoko razriješena ustavnopravna dilema zapravo nije razriješena (kod očigledno prisutnih različitih političkih stremljenja i akcija), neproduktivna borba države i entiteta za nadležnosti (kada one nisu ili ne bi trebale biti sporne) troši snagu i jednih i drugih umjesto da ona bude produktivno uporabljena na čistom "ustavnopravnom terenu". Tome Ustavni sud može više doprinijeti. Zato, u izbjegavanju ili pretjeranom neutemeljenom oprezu da to čini ja, dakle, prepoznajem defanzivnu poziciju Ustavnog suda.

С А Д Р Ж А Ј

САВЈЕТ МИНИСТАРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

437 Одлука о додатку на плату државним службеницима у Дирекцији за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине (српски језик) 1
Odluka o dodatku na platu državnim službenicima u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 2
Odluka o dodatku na plaću državnim službenicima u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 3

438 Одлука о формирању Радне групе за израду Стратегије за борбу против организованог криминала у Босни и Херцеговини за период 2021 - 2024 (српски језик) 4
Odluka o formiranju Radne grupe za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021. - 2024. godine (bosanski jezik) 5
Odluka o formiranju Radne skupine za izradu Strategije za borbu protiv organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021. - 2024. godine (hrvatski jezik) 6

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

439 Правилник о измјени и допуни Правилника о програму стручног образовања, организацији и условима провођења практичне обуке и условима, начину и програму полагања стручног испита заводских службеника у заводима за извршење кривичних санкција, притвора и других мјера Босне и Херцеговине (српски језик) 8
Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o programu stručnog obrazovanja, organizaciji i uslovima provođenja praktične obuke i uslovima, načinu i programu polaganja stručnog ispita zavodskih službenika u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 8
Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o programu stručnog obrazovanja, organizaciji i uvjetima provođenja praktične obuke i uvjetima, načinu i programu polaganja stručnog ispita zavodskih službenika u zavodima za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 9

КОМИСИЈА ЗА ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ СПОМЕНИКА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

440 Одлука о проглашењу серијског добра - средњовјековне некрополе са стећцима и старим муслиманским нишанима на подручју Крешева националним спомеником Босне и Херцеговине (српски језик) 9
Odluka o proglašenju serijskog dobra - srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 17
Odluka o proglašenju serijskog dobra - srednjovjekovne nekropole sa stećcima i starim muslimanskim nišanima na području Kreševa nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 24

ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ - ДЕРК

441 Одлука о издавању лиценце за дјелатности међународне трговине електричном енергијом (српски језик) 31
Odluka o izdavanju licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom (bosanski jezik) 31
Odluka o izdavanju licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom (hrvatski jezik) 31

ДИРЕКЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

442 Правилник о измјенама и допуни Правилника о NOTAM канцеларији Босне и Херцеговине (NOF) (српски језик) 32
Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o NOTAM uredu Bosne i Hercegovine (NOF) (bosanski jezik) 37
Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o NOTAM Uredu bosne i Hercegovine (NOF) (hrvatski jezik) 42

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

443 Одлука број АП 4027/19 (српски језик) 47
Odluka broj AP 4027/19 (bosanski jezik) 53
Odluka broj AP 4027/19 (hrvatski jezik) 60

444 Одлука број АП 4877/19 (српски језик) 66
Odluka broj AP 4877/19 (bosanski jezik) 80
Odluka broj 4877/19 (hrvatski jezik) 93

445 Одлука број У 14/20 (српски језик) 106
Odluka broj U 14/20 (bosanski jezik) 116
Odluka broj U 14/20 (hrvatski jezik) 125

Издавач: Овлаштена служба Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Трг БиХ 1, Сарајево - За издавача: секретарка Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине Гордана Живковић - Припрема и дистрибуција: ЈП НИО Службени лист БиХ Сарајево, Џемала Биједића 39/III - Директор: Драган Прусина - Телефони: Централа: 722-030 - Директор: 722-061 - Претплата: 722-054, факс: 722-071 - Огласни одјел: 722-049, 722-050, факс: 722-074 - Служба за правне и опште послове: 722-051 - Рачуноводство: 722-044, 722-046 - Комерцијала: 722-042 - Претплата се утврђује полугодишње, а уплата се врши УНАПРИЈЕД у корист рачуна: UNICREDIT BANK д.д. 338-320-22000052-11, ВАКУФСКА БАНКА д.д. Сарајево 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK А.Д. Бања Лука, филијала Брчко 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK д.д. БиХ Сарајево 161-000- 00071700-57 - Штампа: "Унионинвестпластика" д. д. Сарајево - За штампарију: Јасмин Муминовић - Рекламације за непримљене бројеве примају се 20 дана од изласка гласила.
"Службени гласник БиХ" је уписан у евиденцију јавних гласила под редним бројем 731. Упис у судски регистар код Кантоналног суда у Сарајеву, број УФ/I - 2168/97 од 10.07.1997. године. - Идентификацијски број 4200226120002. - Порезни број 01071019. - ПДВ број 200226120002. Молимо претплатнике да обавезно доставе свој ПДВ број ради издавања пореске фактуре. Претплата за I полугодиште 2021. за "Службени гласник БиХ" и "Међународне уговоре" 120,00 КМ, "Службене новине Федерације БиХ" 110,00 КМ.
Web издање: http://www.sluzbenilist.ba - годишња претплата 240,00 КМ